

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 79

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΜΒ' - ΝΕ'
(ΚΕΦ. 19 - 28)**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

*Μετάφρασις - Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ
θεολόγου*

*ΧΡΥΣ. Δ. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ - ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ
φιλόλογου*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	10 - 220
Ὁμιλία ΜΒ' (Πράξ. ιθ' 21 - 41)	10 (221)*
Ὁμιλία ΜΓ' (Πράξ. κ' 1 - 17)	25 (231)
Ὁμιλία ΜΔ' (Πράξ. κ' 17 - 31)	37 (237)
Ὁμιλία ΜΕ' (Πράξ. κ' 32 - 38, κα' 1 - 17)	52 (247)
Ὁμιλία ΜϚ' (Πράξ. κα' 18 - 38)	69 (257)
Ὁμιλία ΜΖ' (Πράξ. κα' 39-40, κθ' 1-15)	83 (265)
Ὁμιλία ΜΗ' (Πράξ. κθ' 17-30, κγ' 1-5)	97 (274)
Ὁμιλία ΜΘ' (Πράξ. κγ' 6 - 30)	111 (282)
Ὁμιλία Ν' (Πράξ. κγ' 31-35, κδ' 1-21)	125 (290)
Ὁμιλία ΝΑ' (Πράξ. κδ' 22-27, κε' 1-22)	141 (300)
Ὁμιλία ΝΒ' (Πράξ. κε' 23-27, κς' 1-29)	159 (311)
Ὁμιλία ΝΓ' (Πράξ. κς' 30-32, κζ' -κη' 1)	179 (327)
Ὁμιλία ΝΔ' (Πράξ. κη' 2 - 16)	194 (334)
Ὁμιλία ΝΕ' (Πράξ. κη' 17 - 31)	208 (342)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	221 (349)

* Οι ἐντός παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἀντικατοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
 ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Β ' (42).

(Πράξ. 19, 21 - 41).

«Ὡς δὲ ἐκληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ Πινάκῳ, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαλίαν, παρευσεύσαι εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ρώμην ἰδεῖν. Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἐραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ταραχὸς οὐκ ὀλίγη περὶ τῆς ἑξοῆς»¹.

α'. Ἀφοῦ παρέμεινε ἀρκετὸν χρόνον εἰς τὴν πόλιν, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποχωρήσῃ πάλιν διὰ τοῦτο καὶ στέλλει τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Ἐραστον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ ἴδιος δὲ μένει εἰς τὴν Ἐφεσον. Πῶς λοιπὸν στρέφεται ὀπίσω πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐνῶ ἐξ ἀρχῆς προετίμησε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Συρίαν; Δεικνύων ὅτι τὰ πάντα δὲν τὰ ἔπραττε μὲ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν. Ἦδη προφητεύει, λέγων «Δεῖ με καὶ Ρώμην ἰδεῖν». Εἶπε δὲ αὐτό, ἴσως παρηγορῶν αὐτούς, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήσῃ ἀνυποστηρικτοὺς, ἀλλὰ ὅτι θὰ ἔλθῃ πάλι πλῆσιόν των,

1. Πράξ. 19. 21 - 23.

καὶ ἀνορθῶν τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν διὰ τῆς προφητείας. Ἀπὸ ἐδῶ ἀκριβῶς νομίζω ὅτι γράφει εἰς τοὺς Κορινθίους ἀπὸ τῆν Ἐφεσον, καὶ λέγει ὅτι «οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὑπὲρ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ»². Διότι, ἐπειδὴ ὑπέσχετο ὅτι θὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ἀπολογεῖται, ἐπειδὴ καθυστέρησε, καὶ ἀναφέρει, λοιπὸν, τὴν δοκιμασίαν, διηγούμενος τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Δημήτριον· διότι αὐτὸν ὑπονοεῖ λέγων ὅτι ἔχει γίνεαι ὄχι ὀλίγη ταραχὴ περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς, τὴν ὅποιαν ὁ Κύριος ἀπεκάλυψε ὡς ὀδὸν ἀσφαλῆ.

Πάλιν ἀπειλητικὴ κατὰστασις, πάλι ταραχὴ. Βλέπεις τὴν ἐπιτυχίαν; Ἐγένοντο διπλᾶ θαύματα, ἐκεῖνοι δὲ ἔφερον ἀντιρρήσεις. Τοιοῦτοτρόπως δι' ὅλων τῶν μέσων σχεδιάζονται (ἢ δημιουργοῦνται) τὰ γεγονότα. «Δημήτριος γὰρ τις δνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην» οὐκ ἀνισθροίσεαι καὶ ἐπισυναγαγῶν τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν· Ἄνδρες, ἐπίστασθαι ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστὶ· καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὐδὲ πείσας μετέστησεν ὄχλον ἱκανόν, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν ἀνθρώπων γινόμενοι. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἱερὸν Ἀρτέμιδος εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται».

«Ποῶν, λέγει, ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος». Καὶ πῶς

2. Β' Κορινθ. 1, 8.

εἶναι δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν ναοὶ ἀργυροῦ; Ἰσῶς ὡς μικρὰ κιθάρια³· διότι ἦτο μεγάλη ἡ ἀποδιδομένη τιμὴ εἰς αὐτὴν (Ἄρτεμιν) εἰς τὴν Ἐφεσον, οὗπου ὄταν ἐπωπολήθῃ τὸ ἱερὸν τῶν τόσον τοὺς ἐλύθησε, ὥστε διάταξαν νὰ μὴ λέγεται οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ ἐμπροσθοῦ. Ἰδὲ πανταχοῦ ὅτι ἡ εἰδωλολατρία δημιουργεῖται ἐξ αἰτίας τῶν χρημάτων· καὶ ἐκεῖνοι διὰ τὰ χρήματα, καὶ αὐτὸς διὰ τὰ χρήματα, ὄχι ἐπειδὴ διέτρεχε κίνδυνον ἢ εὐσέβεια αὐτῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τρόπος ἀποκτήσεως χρηματικῶν κέρδους δὲν εἶχε θάσιν. Καὶ προσέειπε τὴν κακίαν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ἦτο εὐπορος, καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι τόσο μεγάλη ἡ ζημία εἰς αὐτὸν ἐκ τούτου τοῦ πράγματος, εἰς ἐκεῖνους δὲ ἦτο μεγάλη, ἐπειδὴ ἦσαν πτωχοὶ καὶ συνετηροῦντο ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν. Καὶ ὅμως αὐτοὶ μὲν δὲν λέγουν τίποτε, ἐκεῖνος δὲ λέγει· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν αὐτοὶ συνεργάται εἰς τὴν τέχνην, τοὺς παίρνει ὡς συνεργάτας καὶ εἰς τὴν ἀναταραχὴν.

Ἐπειτα ἐμεγαλοποίησε καὶ τὸν κίνδυνον, προσθέτων ὅτι «κινδυνεύει ἡμῖν τοῦτο τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν»· διότι αὐτὸ διὰ τούτου σχεδὸν φανερώνει, ὅτι δηλαδὴ διατρέχοντες τὸν κίνδυνον ἀπὸ τοῦ ἐπάγγελμα αὐτὸ νὰ περιέλθωμεν εἰς πείναν. Ἄν καὶ ἦσαν ἱκανὰ τὰ ὅσα ἐλέγησαν νὰ τοὺς οδηγήσουν εἰς εὐσέβειαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ μερικοὶ ἦσαν ἄθλιοι καὶ ψυχροὶ, ἐξεγείρονται μᾶλλον, καὶ δὲν ἐννοοῦν ὅτι, «ἐάν αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ἔχῃ τήσιν δύναμιν, ὥστε νὰ μεταστρέψῃ τοὺς πάντας, καὶ νὰ διατρέχουν κίνδυνον τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς θεοὺς, πόσον μέγας εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ ἱ» καὶ ὅτι, «πολύ περισσότερον θὰ μᾶς δώσῃ ἐκεῖνα, διὰ τὰ

3. Κιθάριον· ὁ οὐρανὸς τῆς ἱερᾶς τραπέζης εἰς τὸ ἱερὸν.

ὅποια φοβούμεθα». Ἦδη κατέλαβε ἐκ τῶν προτέρων τὰς ψυχὰς των, λέγων ὅτι «οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων γινόμενοι».

Παρατήρησε διὰ ποῖον λόγον ἀγανακτοῦν οἱ Ἑλληνας· ἐπειδὴ εἶπε ὅτι «οἱ ὑπὸ ἀνθρώπων γινόμενοι οὐκ εἰσὶ θεοί». Κατευθύνει πανταχοῦ τὸν λόγον εἰς τὴν τέχνην. Ἐπειτα ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν τοὺς εὐπύθησε, ἀργότερον τὸ ἀναφέρει, λέγων «Ὁ μόνον δὲ τοῦτο τὸ μέρος κινδυνεύει» δηλαδή, «διὰ μὲν τὰ ἄλλα οὐδεὶς λόγος, ἀλλὰ ὅτι καὶ ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος κινδυνεύει νὰ καταφρονηθῆ». Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι τὰ λέγει αὐτὰ δι' ἀπόκτησιν χρημάτων, ἰδὲ τί προσθέτει. «Ἦν ἡ οἰκουμένη σέβεται». Βλέπεις πῶς ἔδειξε μεγαλυτέραν τὴν δύναμιν τοῦ Παύλου, καταδεικνύων ὅλους αὐτοῦς ἐλαεινοὺς καὶ ἀθλίους, ἐὰν θεθαίως ἀνθρώπος διωκόμενος καὶ σκηνοποιὸς τόσον σπουδαία κατορθώσῃ;

Ἰδὲ ὅτι γίνονται αἱ μαρτυρίαι διὰ τοὺς Ἀποστόλους ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν. Ἐκεῖ μὲν ἔλεγον «Ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν», ἐδῶ ὅτι «μέλλει καθαιρεῖσθαι τῆς Ἀρτέμιδος ἡ μεγαλειότης» τότε «οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατάσαντες»⁴ ἤκουον ὅτι «οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεις»⁵, τῶρα ὅτι «κινδυνεύει ἡμῖν τοῦτο τὸ μέρος εἰς ἀπέλεγγόν ἐλθεῖν». Τοιοῦτοτρόπως ἔλεγον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὸν Χριστὸν «Ὁρᾶτε ὅτι ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὴν πόλιν»⁶. «Ἀκού-

4. Πρὸς Ε. 5, 28.

5. Αὐτόθ. 17, 6.

6. Αὐτόθ.

7. Ἰωάν. 12, 19 καὶ 11, 48.

σαντες δὲ ταῦτα ἐπλήσθησαν θυμοῦ. Πότε ἐδημιουργήθη ὁ θυμὸς; Ὅταν ἤκουσαν διὰ τὴν Ἀρτεμίν, ὅταν ἤκουσαν διὰ τὴν ἐξέουρεσιν τῶν χρημάτων διότι τοιοῦτου εἴδους εἶναι οἱ χαρακτῆρες τῶν ἀργουχόλων, ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε, δηλαδή, νὰ γοητεύονται καὶ νὰ ἐξάπτωνται. Διὰ τοῦτο πρέπει ὅλα νὰ τὰ πράττωμεν μὲ ἐρέυναν.

Πρόσεξε δὲ πῶς ἦσαν καὶ εὐκόλως καταφρονούμενοι, ἐπειδὴ εὐρίσκοντο ἐνώπιον ὄλων. «Ἀκούσαντες δὲ, καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, λέγει, ἔκραζον, λέγοντες· Μεγάλη ἡ Ἀρτεμὶς Ἐφεσίων! Καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως· ὥρμησάν τε ὁμασθημαδὸν εἰς τὸ θέατρον. Συναρπάσαντες δὲ Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμιους Παύλου ἐλκυσαν αὐτούς».

8'. Πάλιν ἀνοήτως οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτίθενται, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰάσονος,⁷ καὶ πανταχοῦ εὐρίσκονται ἐμπροσθεν αὐτῶν τοιοῦτοτρόπως τίποτε δὲν εἶχον τὸ ὅποιον νὰ εἶναι πλήρες κομπασμοῦ ἢ δόξης. «Τοῦ δὲ Παύλου θουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί. Τινὲς δὲ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτόν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον». Παρακαλοῦν, διότι ἦτο ἀνευ τάξεως ὁ λαός, ὁ ὁποῖος τολμᾷ τὰ πάντα μὲ ἀπερίσκεπτον ὀρμῆν. Καὶ ὁ Παῦλος πείθεται· διότι δὲν ἦτο ματαιόδοξος, οὔτε φιλόδοξος.

«Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη», (διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ πλήθος ἀνοήτως ἀκολουθεῖ, ὅπως τὸ πῦρ ὅταν πέσῃ εἰς τὸ βάσος), «καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνας ἔνεκεν συνελθούθεισαν. Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προσβίθασαν Ἀλέξανδρον,

7α. Πρὸς Ε. 17, 5 κ. εε.

προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων». Παρουσιάζοντο ἐμπρὸς οἱ Ἰουδαῖοι κατ' οἰκονομίαν, διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ φέρουν ἀργότερον οὐδεμίαν ἀντίρρησην. Αὐτὸς καὶ προβάλλεται, καὶ ὁμιλεῖ, καὶ τί λέγει, ἀκούει· «Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, κατασεισας τῆ χειρὶ, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. Ἐπιγινόντων δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὄρας δύο κραζόντων Μεγάλῃ ἢ Ἄρτεμις Ἐφεσίων». Πραγματικῶς εἶναι παιδικὸς ὁ τρόπος σκέψεως ὡς νὰ ἐφοῦντο μὴπως σῆση ὁ σεβασμὸς τῶν, ἐκραυγάζον συνεχῶς. Δύο ἐπιῆμειν ἐκεῖ, καὶ ἰδὲ πόσοι ἦσαν ἀκόμη εἰδωλολάτραι!

«Καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησὶν· Ἄνδρες Ἐφεσίοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἄρτεμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς;». Μὲ αὐτὸ πρῶτον ἐσῆσε τὸν θυμὸν τῶν. «Καὶ τοῦ Διοπετοῦς». Λέγει τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν ἦτο φανερὸν τὸ πρᾶγμα. Ἄλλο δὲ ἱερὸν οὕτω ἐλέγετο Διοπετές· ἢ θεοῖος τὸ εἰδωλον τῆς Ἄρτεμιδος, λοιπὸν, ἔλεγον Διοπετές, ἐπειδὴ δὴθεν ἐκεῖνο τὸ πῆλινον εἰδωλον εἶχε πέσει ἀπὸ τὸν Δία, καὶ δὲν εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ ἀνθρώπων· ἢ ἄλλο ἄγαλμα τοιουτοτρόπως ὀνομάζετο ἀπὸ αὐτοῦς.

«Ἀναντηρήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ἡμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν ἡγάγετε γάρ τοὺς ἀνδρας τούτους, οὗτε ἱεροσούλους, οὗτε θλασφημοῦντας τὴν θεὸν ὀμῶν». Ἐπομένως φαίνεται τὸ ὄλον ψεῦδος· αὐτὰ δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγει, ὥστε νὰ γίνουσι καὶ ἐκεῖνοι περισσότερον ἡπιοὶ εἰς τὴν κρίσιν τῶν. «Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσι πρὸς τινα λόγον, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθρώποισι εἰσὶν ἐγκαλεῖσθαι δαλλήλοισι. Εἰ δὲ τι περὶ ἐτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ

ἐπιλυθήσεται· καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δινησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν». Σύμφωναν πρὸς τὸν νόμον συνέλευσιν, λέγει, διότι τρεῖς συνελεύσεις ἐγένοντο συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καθὲ μῆνα· αὐτὴ δὲ ἦτο παράνομος. Ἐπειτα καὶ τοὺς ἐφόθησε, λέγων· «Κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως».

Ἄλλὰ ἅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα. «Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, λέγει, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ Πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσόλυμα. Δὲν πράττει ἐδῶ πλέον κατ' ἀνθρώπινο τρόπον, ἀλλὰ διὰ τοῦ Πνεύματος, ἕνεκα τοῦ ὁποῦ καὶ προετίμησε νὰ διέλθῃ (τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἀχαΐαν). Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἔθετο» καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ὁ λόγος. Διὰ ποῖον λόγον ἀποστέλλει τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Ἐραστον, δὲν λέγει· ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ δι' αὐτὸ εἶπε τὸ «ἐν Πνεύματι». «Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταληφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι». Καὶ ἰδὲ· δύο ἀπὸ τοὺς διακονοῦντας αὐτὸν ἀπέστειλε, διὰ νὰ ἀναγγείλουν καὶ τὴν ἔλευσίν του καὶ διὰ νὰ τοὺς καταστήσουν ἀνθρώπους μὲ περισσότερον ζῆλον. Περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη παραμένει εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐηλόγως· διότι ἐκεῖ ἦτο ἡ μεγάλη ὁμάς τῶν φιλοσόφων. Καὶ ἀφοῦ ἤλθε, μὲ αὐτοὺς πάλιν συνομιλεῖ καθ' ὅσον ἦτο μέγας ἐκεῖ ὁ φόθος τοῦ θεοῦ.

«Δημήτριος γάρ τις, λέγει, ἀργυροκόπος, συναθροίσας τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν· Ἄνδρες, ἐπίστασθε καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε»· τῶσον ἦτο φανε-

ρόν τὸ γεγονός. «Ὅτι οὗτος, λέγει, ὁ Παῦλος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον». Ἐπομένως οὐχὶ διὰ τῆς θί-
 ας, ἐάν τοὺς ἔπεισε· τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ πείθῃ τις
 τὴν πόλιν. Ἐπειτα προσέθετε, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσέ-
 θαλε αὐτούς, ὅτι δηλαδὴ «οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν
 γινόμενοι». Τί σημαίνει αὐτό; Ἀνατρέπει, λέγει, τὴν ἰ-
 δικὴν μας τέχνην. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν, καὶ εἴ-
 πουν ὅτι μόνος ἕνας ἄνθρωπος τοιαῦτα δύναται, καί,
 ἐάν ἔχη τοσαύτην δύναμιν, εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ δώσουν
 ἐμπιστοσύνην, προσέθεσεν «·Ὡν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰ-
 κουμένη οὐβέται». Ἐνόμιζον ὅτι κατοχυρώνεται ἡ φω-
 νὴ αὐτῶν διὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ ἦσαν παῖδες
 εἰδωλολάτραι. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, λέγει, πρέ-
 χεται ἡ εὐημερία μας. Καὶ ἐάν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα
 προστίθεται εἰς σὰς εὐπορίας, πῶς ἔπεισεν ἄνθρωπος κα-
 τ' αἰτίας ποιότητος; πῶς ὑπερίσχυσε τοσαύτης συνηθεί-
 ας; τί πράττων, ἢ τί λέγων; Δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Παύλου,
 δὲν εἶναι ἐξ ἀνθρώπου. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν, τὸ νὰ
 εἴπῃ ὅτι «οὐκ εἰσὶ θεοί». Ἐάν μὲν, λοιπόν, ἦτο τὸσον
 εὐκόλον νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ ἀσέβεια, πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε
 νὰ καταφρονηθῇ, ἐάν δὲ ἦτο (ισχυρά), δὲν ἔπρεπε νὰ
 καταργηθῇ τὸσον ταχέως. «Ὁδὸ μόνον δέ, λέγει, τοῦτο
 κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος». Ὡσάν νὰ ἔλεγε, λοιπόν, κά-
 τι σπουδαιότερον, τοῦτο προσέθεσεν. «Ἀκούσαντες δέ,
 καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον Μεγάλη ἡ Ἀρ-
 τεμις Ἐφεσίων»· διότι εἶχον θεοὺς εἰς κάθε πόλιν. Καὶ
 τοιοῦτοτρόπως συμπεριφέροντο, ὡς ἐάν ἐκέρδιζον τὸν
 σεβασμὸν αὐτῆς διὰ τῆς φωνῆς, καὶ καθήργουν τὰ συμ-
 βάντα.

γ'. Πρόσεξε πλῆθος ἄτακτον. «Τοῦ δὲ Παύλου, λέ-
 γει, βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶσαν αὐτῶν
 οἱ μαθηταί». Ὁ μὲν, λοιπόν, Παῦλος ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ

εἰς τὴν συνέλευσιν διὰ τὴν ὁμιλήσῃ, (διότι ἀπὸ τοὺς δια-
 γμους ἔπαιρνε ἀφορμὴν διὰ διδασχῆν), ἀλλὰ οἱ μαθηταὶ
 δὲν τὸν ἀφῆσαν. Πρόσεξε, πόσῃ φροντίδι ἔχουν μετα-
 χειρισθῆ δι' αὐτὸν πανταχοῦ. Καὶ τὸν ἐξέβαλον ἐξ ἀρ-
 χῆς, ὥστε νὰ μὴ δεχθῇ θανάσιμον κτύπημα· ἂν καὶ ἤ-
 κουσαν θεθαίως, ὅτι πρέπει νὰ ἴδῃ καὶ τὴν Ρώμην, ὅμως
 ἐμποδίζου. Κατ' οἰκονομίαν δὲ ἐκ τῶν προτέρων ἀναγ-
 γέλλει, διὰ νὰ μὴ ταραχθοῦν ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος.
 Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἤθελον νὰ ὑποστῇ τι αὐτός.

«Καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν δὲ τινες παρεκάλουν αὐτὸν,
 λέγει, μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὸ θέατρον». Ἐπειδὴ ἐγνώριζον
 τὸν ζῆλον του, παρεκάλουν τὸσον τὸν ἡγάπων ὅλοι οἱ
 πιστοί. Καὶ διὰ τοῖον λόγον, λέγει, ἤθελε ὁ Ἀλέξαν-
 δρος νὰ ἀπολογηθῇ; μήπως διότι ὁ ἴδιος κατηγορή-
 θη; ἤθελε νὰ ἀπολογηθῇ, διὰ νὰ εὖρῃ εὐκαιρίαν, καὶ
 νὰ καταστρέψῃ τὸ πᾶν καὶ νὰ ἐξάσῃ τὸν θυμὸν τοῦ
 λαοῦ. Εἶδες θυμὸν παρεκτρέπόμενον; Ὅρθως καὶ ἐ-
 πιτιμητικῶς λέγει ὁ γραμματεὺς, «τίς ἐστὶ, ὃς οὐ γινώ-
 σκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν;». Τοιοῦτοτρόπως εἶπὸν ἐκεῖ-
 νο διὰ τὸ ὁποῖον ἐφοβοῦντο· ὡς ἐάν ἔλεγε «Δὲν τὴν
 λατρεύετε;». Καὶ δὲν εἶπε «Τίς γὰρ ἐστίν, ὃς οὐ γινώ-
 σκει τὴν Ἀρτεμίν;» ἀλλὰ «τὴν πόλιν» τὴν ἰδικὴν μας,
 κολακεύων αὐτούς. «Ἀναντιρρήτων οὖν τούτων ὄντων,
 βέον ἐστὶν ὑμᾶς κατασταλμένους ὑπάρχειν». Αὐτὰ δη-
 θεν κατηγορεῖ, λέγων σχεδόν «Τί, λοιπόν, ζητεῖτε, ὡς
 νὰ μὴ εἶναι φανερά; εἶναι φανερόν ὅτι ἡ προσβολὴ με-
 ταβαίνει εἰς τὴν θεάν». ἤθελον νὰ κάνουν τὴν εὐσέβει-
 αν πρόφασιν διὰ κέρδος. Ἐπειτα μὲ ἡρεμίαν τοὺς κα-
 τακρίνει, ἀποδεικνύων ὅτι συνεκεντρώθησαν ἀπερισκέ-
 πτως. «Καὶ μηδὲν, λέγει, προπετὲς πράττειν». Ἀποδει-
 κνύων ὅτι ἐνήργησαν μὲ ἀπερισκεψίαν, αὐτὸ εἶπεν «Εἰ
 μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔχουσι πρὸς τινα λό-

γον, ἀνθρώποι εἶσι». Καὶ τὸ λέγει αὐτό, κατηγορῶν καὶ δεικνύων ὅτι δὲν ἔπρεπε ἐξ αἰτίας μὴ δημοσίων ἀδικημάτων νὰ γίνεται συνέλευσις γενική. «Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν, λέγει, ἐγκαλεῖσθαι». Δι' αὐτοῦ πολὺ τοὺς ἔκαγε νὰ ἀπορήσουν. «Οὐδενός αἰτίου, λέγει ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνασόμεθα λόγον δοῦναι τῆς συστροφῆς ταύτης». Ἰδὲ πῶς οἱ ἄπιστοι ἀπολογοῦνται σωφρόνως καὶ συνετῶς. Τοιοῦτοτρόπως ἔσθησε τὸν θυμὸν τῶν διότι ὅπως εὐκόλως διεγείρεται, οὕτω καὶ εὐκόλως σθῆναι. «Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν», λέγει.

Βλέπεις ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τοὺς πειρασμούς, καὶ ἀφυπνίζει καὶ ἀναζωογονεῖ μὲ αὐτοὺς τοὺς μαθητάς, καὶ τοὺς καθιστᾷ περισσότερον ἐνεργητικούς; Ἄς μὴ καταθαλώμεθα, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· διότι αὐτὸς θὰ φέρῃ τὸ τέλος τοῦ πειρασμοῦ ὥστε νὰ δυναθῶμεν νὰ ὑποφέρωμεν. Τίποτε δὲν δημιουργεῖ καὶ δὲν συνδέει τοὺς φίλους τόσο, ὅσον ἡ θλίψις· τίποτε δὲν ἀρμόζει τόσο καὶ δὲν κρατεῖ σφιγκτὰ τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν τίποτε δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους τόσο κατάλληλον, διὰ νὰ ἀκούονται αὐτὰ τὰ ὅποια λέγονται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι ὁ ἀκρατής ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἀνομυχῆς, εἶναι καὶ χαλαρὸς καὶ νωθρός, καὶ φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸν ὀμιλητὴν, ὅταν δὲ εὐρίσκεται εἰς θλίψιν καὶ στενοχωρίαν κυριεύεται ἀπὸ μεγάλην ἐπιθυμίαν ἀκροάσεως· διότι ὅταν στενοχωρῆται ἑσωτερικῶς, ἐπιζητεῖ ἀπὸ παντοῦ νὰ εὔρη παρηγορίαν διὰ τὴν θλίψιν δὲν προσφέρει δὲ ὁ λόγος μικρὰν παρηγορίαν.

Τί λοιπόν, λέγει, ἔπραττον οἱ Ἰουδαῖοι; πῶς ἐνῶ ἐπιέζοντο ἀπὸ τὴν ὀλιγοψυχίαν δὲν ἤκουον; Ἐπειδὴ ἦσαν Ἰουδαῖοι, οἱ πάντοτε ἀδύνατοι καὶ ἄθλιοι· ἄλλως τε καὶ διότι καὶ ἐκεῖ ἦτο πολλὴ ἡ θλίψις, εἰς ἡμᾶς δὲ γί-

νεται λόγος διὰ τὸ κανονικόν. Διότι Ἰδὲ ἐνόμισαν ἐκαίνοι ὅτι ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια τοὺς ἐπέεζον, καὶ περιέπεσον μάλλον εἰς ἀπείρους συμφοράς. Αὐτὸ δὲ οὐχὶ τυχαίως ἐκπλήσσει τὴν ψυχὴν.

Αἱ θλίψεις μᾶς ἀποκόπτουν ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν παρόντα κόσμον ἀμέσως, λοιπόν, ἐπιζητοῦμε τὸν θάνατον, καὶ δὲν περιποιούμεθα ὑπερβολικῶς τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς ἀποτελεῖ μέγιστον τμήμα τῆς φιλοσοφίας, τὸ νὰ μὴ ἀφοσιώνεται θελαδῆ καὶ νὰ μὴ εἶναι δεμένος τις εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἡ ψυχὴ ἡ ὅποια θλίβεται δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀσχολῆται μὲ πολλὰ, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ μόνον κάποιαν ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν· εἶναι ἀρεστὸν εἰς αὐτὴν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ παρόντα, ἔστω καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ τίποτε ἄλλο. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον ἔχει καταπονηθῆ καὶ εἶναι ταλαιπωρημένον, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀγαπᾷ, οὔτε νὰ τρώγῃ ὑπερβολικῶς, ἀλλὰ νὰ ἀναπαύεται καὶ νὰ ἡσυχάζῃ.

Ἡ εὐρισκομένη εἰς εὐχάριστον κατάστασιν ἔχει δειλιάσει, ἔχει ταραχθῆ, εἶναι ἐπιπολαῖα αὕτη δὲ, ἡ ὅποια δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀφοσίωσιν, οὔτε διάχυσιν, ὅλη εἶναι ἐσφυγμένη καὶ μένει ἀσάλευτος· καὶ αὕτη μὲν εἶναι γεννοσιώτερη, ἐκείνη δὲ περισσότερον παιδαριώδης· καὶ αὕτη μὲν σοβαρότερη, ἐκείνη δὲ περισσότερο κενή. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὅταν πέσῃ τι ἐλαφρὸν εἰς πολὺ ὕδωρ ταλαντεύεται, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ ἡ ὅποια ἐμπίπτει εἰς χαράν. Καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἴσῃ τις ὅτι τὰ μεγαλύτερα εἰς ἡμᾶς ἀμαρτήματα ἔχουν γίνεαι ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀπόλαυσιν.

Καὶ, ἂν θέλετε, ἄς περιγράψωμεν δύο οἰκίας, τὴν

μὲν ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔχουν γάμον, τὴν δὲ ἐκείνων οἱ ὅποιοι πενθοῦν, ὡς εἰσέλθωμεν διὰ τοῦ λόγου καὶ εἰς τοὺς δύο χωριστά, ὡς ἴδωμεν ποῖος εἶναι καλλίτερος ποῖου· διότι θὰ εὐρεθῇ ἡ οἰκία τοῦ πενθοῦντος νὰ εἶναι πλήρης ὀρθῆς κρίσεως, ἢ δὲ ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἔχει γάμον πλήρης ἀπρεπειας. Διότι ἰδέ· ἐκεῖ λόγοι αἰσχροί, γέλωτες ἀπρεπεῖς, θήματα ἀπρεπέστερα, περιβολὴ καὶ θάδισμα πλήρη ἀσχημίας, τρόποι συμπεριφορᾶς πλήρεις ἀνοησίας καὶ μωρίας· καὶ ἐντελῶς οὐδὲν ἄλλο, παρὰ τὰ πάντα ἐκεῖ εἶναι γέλως καὶ περίγελως. Δὲν λέγω ὅτι ὁ γάμος (εἶναι γέλως καὶ περίγελως), μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν γάμον. Ἀποβάλλει τότε ἡ φύσις τὸ αἰσθημα τῆς αἰδοῦς ἕνεκα τοῦ θακχικῆς ἐνθουσιασμοῦ, οἱ παριστάμενοι γίνονται ἀπὸ ἄνθρωποι ἀλογα ὄντα, ἄλλοι μὲν ὡς ἵπποι ἐκθάλλου κραιγᾶς, ἄλλοι δὲ ὡς ὄνοι ἐκτινάσσου τοὺς πόδας· πολλὴ ἡ φθορὰ, μεγάλη ἡ διασκορπισίς, τίποτε σημαντικόν, τίποτε ἀξιοσημείωτον· πολλὴ ἐκεῖ ἡ πανηγυρική συνοδεία τοῦ διαβόλου, μουσικὰ ὄργανα καὶ ἄσματα, πλήρη πορνείας καὶ μοιχείας. Ἀλλὰ αὐτὰ ὄχι ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει τὸ πένθος, ἀλλὰ εἶναι τὰ πάντα κόσμα· διότι πολλὴ ἡ σιωπὴ, πολλὴ ἡ ἡσυχία, πολλὴ ἡ καταπραΰνσις, τίποτε ἀπρεπές, τίποτε ἀκανόνιστον· καὶ ἐάν τις ἔλεγε τι, ἔλεγε ὄλους τοὺς λόγους πλήρεις ὀρθότητος· καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀξιοθαύμαστον, ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν ὄχι μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ συγγενεῖς καὶ γυναῖκες φιλοσοφοῦν (= ἀντιμετωπίζουν τὰ πράγματα μὲ ἐγκαρτέρησιν)· διότι τοιοῦτου εἶδους εἶναι ἡ φύσις τοῦ πένθους. Καὶ φαίνονται μὲν ὅτι παρηγοροῦν τὸν πενθοῦντα, ἀπείρους δὲ γνώμας λέγουσιν, πλήρεις φιλοσοφίας· προσευχαί ἀμέσως ἀναπέμπονται ὥστε νὰ σταθοῦν μέχρις αὐτοῦ, καὶ ἀρκετοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι παρηγοροῦν τὸν λυ-

πημένον, καὶ αἱ ἀπαριθμήσεις ἐκείνων οἱ ὅποιοι πενθοῦν ὁμοίως εἶναι ἀπείροι. Διότι τί εἶναι ἄνθρωπος; Διερεύνησις τῆς φύσεώς μας γίνεται.

δ'. Τί εἶναι, λοιπόν, ἄνθρωπος; Τοῦ θείου καὶ τῆς μικρότητος αὐτοῦ διαθεσφαίως (ὁμολογία), ἐνθύμησις τῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸ μέλλον, τῆς κρίσεως. Ἐκαστος ἀναχωρεῖ πρὸς τὸν οἶκον, ἀπὸ τὸν γάμον μὲν λυπούμενος, διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν εὐρίσκειται εἰς εὐτυχίαν, ἀπὸ τὸ πένθος δὲ ἀνακουφισμένος, διότι δὲν ἔπαθε τὰ τοιοῦτου εἶδους, καὶ ἀφοῦ ἔσθησε διην τὴν φλόγα (τῶν παθῶν) ἔφυγε. Ἀλλὰ τί; θέλεις νὰ ἐξετάσωμεν τὰ δεσμοτήρια καὶ τὰ θέατρα; Ὁ μὲν εἶναι τόπος θλίψεως, ὁ δὲ ἀπολαύσεως· Ἐμπρός, λοιπόν, ὡς ἴδωμεν τὰ ἄσα συμβαίνουσι εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δύο.

Ἐκεῖ (εἰς τὸ δεσμοτήριον), ὑπάρχει πολλὴ ἐγκαρτέρησις· διότι ὅπου ὑπάρχει λύπη, ἐκεῖ ὅπως ὀπίστε καὶ ἐγκαρτέρησις. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι πλούσιος πρὸ αὐτοῦ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπαίρεται διὰ τὰ μεγάλα, θὰ ἀνεχθῇ καὶ τὸν πρῶτον τυχόντα, ὁ ὁποῖος θὰ συναμιλῇ πρὸς αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ φόβος καὶ ἡ λύπη ἔχει ἐπιπέσει εἰς τὴν ψυχὴν του ὡς κάποιος πῦρ ἰσχυρότερον, καὶ καθιστᾷ μελακὴν τὴν σκληρότητα· τότε γίνεται ταπεινός, τότε μελαγχολικός, τότε ἀντιλασμένεται τὴν τοῦ θείου ἀλλαγὴν, τότε ὑπομένει γενναίως τὰ πάντα.

Εἰς τὸ θέατρον δὲ ἄλλα τὰ ἀντίθετα, γέλως, αἰσχροῦτης, πανηγυρὶς διαβολικὴ, φθορὰ, ἀσκοπος κατανάλωσις χρόνου καὶ περιττὴ ἀνάλωσις ἡμερῶν, δημιουργία ἀπρεποῦς ἐπιθυμίας, ἐκμάθησις μοιχείας, ἀσκησις πορνείας, διδασκαλίαν ἀσωτίας, παρακίνησις ἀλοχρότη-

τος, υπόθεσις (αίτια, θάσις) γέλωτος, ἀπρεπείας παραδείγματα.

Ἄλλα δὲν εἶναι τοιοῦτον τὸ δεσμωτήριον ἄλλ' ἐκεῖ ὑπάρχει ταπεινώσις, παρηγορία, παρόρμησις διὰ φιλοσοφίαν, περιφρόνησις τῶν τοῦ θείου «τὰ πάντα ἔχουν καταφρονῆθαι καὶ ἔχουν περιφρονῆθαι, καὶ ὅπως ἀκριβῶς παιδαγωγῶς εἰς τὸ παιδίον ἔχει τοποθετηθῆ ὁ φόβος, κατευθύνων αὐτὸν πρὸς ὅλα τὰ πρέποντα.

Ἄλλα, ἐὰν βέλῃς, πάλιν ἄς ἐξετάσωμεν διαφορετικῶς τοὺς ἰδίους τόπους. Ἐπεθύμουν νὰ συναντήσω ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸ θέατρον, καὶ ἄλλον ὁ ὁποῖος νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ δεσμωτήριον, καὶ θὰ ἐθλεπες ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἑνὸς μὲν εἶναι τρομαγμένη ἔχει ταραχθῆ, εἶναι πραγματικῶς δεμένη, τοῦ ἄλλου δὲ ἀνακουφισμένη, ἀποδεσμευμένη, ἀνεπτρωμένη· διότι ὁ μὲν φεύγει ἀπὸ τὸ θέατρον ἀφοῦ ἐδέε με τὰς μορφάς τῶν ἐκεῖ γυναικῶν, φέρων δεσμά ἀπὸ κάθε σίδηρον φοβερώτερα, τοὺς τόπους δηλαδὴ τοὺς ἐκεῖ, τὰ λόγια, τὰς μορφάς, ὁ δὲ φεύγει ἀπὸ τὸ δεσμωτήριον, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ ὅλα, δὲν θὰ θεωρήσῃ πλέον ὅτι ὑποφέρει κάτι κακόν, συγκρίνων τὰ ἰδικά του μετὰ τῶν ἄλλων θὰ εὐγνωμονῇ, λοιπόν, διότι δὲν ἔχει δεθῆ, θὰ περιφρονῆσῃ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ἐπειδὴ εἶδε πολλοὺς οἱ ὁποῖοι ἦσαν πλούσιοι νὰ εὐρίσκωνται εἰς καταστάσεις δυστυχίας, καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι κατῴρθαν πολλά καὶ σπουδαῖα, νὰ εἶναι δεμένοι ἐκεῖ καὶ ἂν ὑποστῇ κάποιαν ἀδικίαν καὶ πρὸς αὐτὴν θὰ ἐπιδείξῃ καρτερίαν (καθ' ὅσον καὶ ἐκεῖ εἶναι πολλὰ τὰ παραδείγματα τούτου)· θὰ κατανοήσῃ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, καὶ θὰ ριγῆσῃ, θάλεπων τοὺς ἐδῶ τόπους· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶναι κλεισμένος εἰς τὸ δεσμωτήριον μαζί με ἄλλους, γίνεται πρὸς ὅλους

ἐπιεικῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖνοι πρὸ τῆς κρίσεως, πρὸ τῆς μελλούσης ἡμέρας θὰ εἶναι ἐπιεικέστεροι πρὸς τὴν γυναῖκα, τὰ παιδιά καὶ τοὺς ὑπηρέτας. Ἄλλα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φεύγει ἀπὸ τὸ θέατρον, φεύγει οὐχὶ τοιοῦτοτρόπως σκεπτόμεος, ἀλλὰ θὰ θάληπῃ τὴν γυναῖκα μὲ περισσοτέραν ἀποστροφὴν καὶ θὰ εἶναι πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐχθρικός, θὰ παροργίζεται πρὸς τὰ παιδιά, θὰ ἐξαγριούται πρὸς ὅλους.

Μεγάλα κακὰ προετοιμάζουν τὰ θέατρα διὰ τὰς πόλεις, μεγάλα, καὶ δὲν γνωρίζομεν οὔτε αὐτὸ, ὅτι μεγάλα προετοιμάζουν! Ἐὰν δὲ δὲν ἐκουράσῃτε, ἄς ἐξετάσωμεν καὶ τοὺς τόπους τοῦ γέλωτος, ἐνῶν τὰ συμπτώσια, ὅπου ὑπάρχουν ἄνθρωποι ζῶντες εἰς θάρος ἄλλων καὶ κόλακες καὶ ἀρκετὴ ἢ μαλθακότης, καὶ ἄλλους τόπους, ὅπου ὑπάρχουν χωλοὶ καὶ ἀνάπηροι.

Πάλιν ἐκεῖ με μῆθη καὶ φιληθονία καὶ φθορά, ἐδῶ δὲ τὸ ἀντίθετον. Ἰδὲ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ σώματος, ὅταν φλογίζεται, ὅταν εὐχαριστῆται, ταχέως μεταπίπτει εἰς νόσον· ὅταν δὲ εἶναι συγκρατημένον, οὐχὶ τοιοῦτοτρόπως.

Διὰ νὰ σὰς κάμω περισσότερο σαφὲς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγω, ἔστω ὅτι εἶναι ἕνα σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει πολὺ αἷμα καὶ πολλὰς σάρκας καὶ εἶναι πλήρες ἀκμῆς, αὐτὸ καὶ ἀπὸ ὁποιαδήποτε τροφῆν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ γεννήσῃ πυρετόν, ἂν ἀπλῶς μείνῃ ἀργόν· ἔστω ὅτι εἶναι δὲ ἕνα ἄλλο, τὸ ὁποῖον μάχεται περισσότερο μετὰ τὴν πείναν καὶ τὴν θλίψιν, αὐτὸ θὰ εἶναι δυσπρόσθητον καὶ δύσκολον νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἐντὸς ἡμῶν αἷμα ὑγιές, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης ποσότητος πολλάκις γεννᾷ ἀσθένειαν· ἂν δὲ εἶναι ὀλίγον, καὶ ἂν δὲν εἶναι ὑγιές, δύναται εὐκόλως νὰ λειτουργῆσῃ.

Τοιοιούτρόπως, λοιπόν, και εις τὴν περίπτωσιν τῆς ψυχῆς, ἡ μὲν εὐρισκομένη εἰς ἀπόλαυσιν καὶ μαθητικότητα ἔχει τὰς ὁρμὰς νὰ κλίνουν ὑπερβολικῶς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καθ' ὅσον ἡ τοιοῦτου εἶδους εὐρίσκεται πλησίον τῆς ἀνοησίας, καὶ τῆς ἡδονῆς, καὶ τῆς ματαιοδοξίας, καὶ τοῦ φθόνου, καὶ τῶν ἐπιβουλῶν, καὶ τῶν συκοφαντιῶν· ἀλλὰ οὐ καὶ ἡ ψυχὴ ἡ εὐρισκομένη εἰς θλίψιν καὶ αὐτάρκειαν, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἔχει ἀπαλλαγῆ.

Ἴδου ὅποια εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ μεγάλη αὐτὴ πόλις. Ἀπὸ τοῦ λοιπὸν γεννῶνται τὰ κακά; οὐχὶ ἀπὸ τοῦ πλουσίους; οὐχὶ ἀπὸ τοῦ εὐφραينوμένους; Ποῖοι σὺρουν διὰ τῆς θίρας εἰς τὰ δικαστήρια; Ποῖοι κατασπαταλοῦν περιουσίας; οἱ δυστυχεῖς καὶ περιφρονημένοι, ἢ οἱ διὰ τὰ μεγάλα ὑπερηφανευόμενοι καὶ εὐχαριστούμενοι;

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προέλθῃ ἀπὸ ψυχὴν θλιμμένην κάτι κακόν. Ἐγνώριζε τὴν ὀφέλειάν της ὁ Παῦλος, διὰ τοῦτο λέγει· «Ἡ θλίψις ὁπομοιὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὁπομοιὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει»⁹. Ἄς μὴ καταβαλλώμεθα εἰς τὰς θλίψεις, ἀλλὰ ὡς εὐχαριστῶμεν εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς περιστάσεις, διὰ νὰ κερδίσωμεν κάτι σπουδαῖον, διὰ νὰ φανῶμεν δοκιμοὶ (γνήσιοι) εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει τὰς θλίψεις.

Μέγα ἀγαθὸν ἡ θλίψις, καὶ αὐτὸ τὸ μαθαίνομεν ἀπὸ τοῦ παιδὸς μας (μαθητὰς μας)· διότι χωρὶς τὴν θλίψιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μάθῃ τίποτε χρησίμων. Ἡμεῖς, λοιπόν, ἔχομεν ἀνάγκην τῶν θλίψεων περισσότερο ἀπὸ αὐτοῦς· διότι ἐὰν ἐκεῖνα, ἐνῶ εἶναι ἡσυχά

9. Ρωμ. 5, 3 - 5.

εἰς αὐτὰ τὰ πάθη, διαπράττουσιν σφάλματα, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς, οἱ καθ' ἑξοχὴν ἐνοχλούμενοι ἀπὸ τούτων. Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς μᾶλλον παιδαγωγός (διότι ἀπὸ μὲν τοῦ παιδὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι μεγάλα τὰ ἁμαρτήματα, ἀπὸ ἡμᾶς δὲ πολὺ μέγала)· παιδαγωγός δὲ εἰς ἡμᾶς εἶναι ἡ θλίψις.

Ὅτε, λοιπόν, νὰ τὴν προκαλοῦμε, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι παρούσα νὰ τὴν ὑποφέρωμεν μετ' ἡσυχίας, ἐπειδὴ εἶναι πάντοτε αἰτία ἀπέριτων ἀγαθῶν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὴν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἀγαθά, τὰ ὅποια ἔχουν φυλαχθῆ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὁποῖου συγχρόνως καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ' (43).

(Πράξ. 20, 1-17).

«Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὴν θύρην προκαλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητάς, καὶ ἀπασιτάμενος, ἐξῆλθε παρευθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν»¹.

α'. Ὑπῆρχε ἀνάγκη πολλῆς παρηγορίας ἐξ αἰτίας ἐκείνης τῆς ταραχῆς. Τοῦτο, λοιπόν, καὶ πράττει,

1. Πράξ. 20, 1.

καί, διὰ τὴν παρηγορήσασθαι τοὺς μαθητάς, ἔρχεται εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καί οἱ πολὺ τοὺς παρηγόρησε, ἄκουε· «Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ποίησας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιθυουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. Συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάιος Δερβειῶς καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικός καὶ Τρόφιμος. Οὗτοι προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι». Πάλιν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου ἐκδιώκεται, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πῶς λέγει δὲ τὸν Τιμόθεον Θεσσαλονικέα; Δὲν λέγει αὐτό, ἀλλὰ «προηγέθησαν», (ἔφθασαν πρῶτοι), λέγει, αὐτοὶ εἰς τὴν Τρωάδα, προετοιμάζοντες εἰς αὐτὸν τὴν ὁδόν.

«Ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἦλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτὰ· καθ' ὅσον νομίζω ὅτι αὐτὸς ἐφρόντιζε τὴν ἑορτὴν τὰς ἑορτὰς εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκπλέει, οὗ συνέθησαν τὰ γεγονότα εἰς τὸ δεσποτήριον. Διὰ τρίτην φοράν ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, καὶ πολλὰς διαθεσθαιώσεις παρέχει εἰς τοὺς Φιλιππησίους, διὰ τοῦτο καὶ παραμένει ἐκεῖ.

«Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξίεναι· παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου». Ἴδὲ πῶς τὰ πάντα ἦσαν δευτερευούσης σημασίας συγκρινόμενα πρὸς τὸ κήρυγμα. Ἦτο τότε Πεντηκοστή, καὶ Κυριακὴ ἦτο, αὐτὸς δὲ παρατείνει τὴν διδασκαλίαν καὶ μέχρι τὸ μεσονύκτιον· τὸσον ἐπεθύμει

τὴν σωτηρίαν τῶν μαθητῶν, ὥστε οὔτε τὴν νύκτα δὲν ἠσύχαζε, ἀλλὰ τότε περισσότερον συνωμίλει, ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἡσυχία. Πρόσεξε πῶς καὶ διὰ πολλὰ ὥμιλει καὶ κατὰ τὴν ὄραν τοῦ δεῖπνου. Ἄλλὰ συνεκλόνησε τὴν ἑορτὴν ὁ διάβολος, ἀλλ' ὁμοῦ δὲν ἐπεκράτησε, ἀφοῦ ἐθύθισε τὸν ἀκρατὴν εἰς τὸν ὕπνον καὶ τὸν ἐριψε κάτω. Καὶ ἐξήγησε πῶς συνέθη τὸ γεγονός, ἀφοῦ προσέθεσε· «Ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ, οὗ ἦμεν συνηγμένοι. Καθήμενος δὲ τις νεανίας, δυνάματι Εὐτυχος, ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὑπὸν θαθεῖ, διαλεγόμενου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλείον, κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τρισταύου κάτω, καὶ ἦρθη νεκρός. Καταθὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτῷ, καὶ συμπεριλαθὼν αὐτόν, εἶπε· Μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. Ἀναθὰς δὲ, καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἔφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. Ἦγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως».

Παρατήρησε δὲ πῶς ἦτο συγκεντρωμένον τὸ θέατρον («συνηγμένων γὰρ τῶν μαθητῶν», λέγει), καὶ ποῖον τὸ σημεῖον (ὁ τόπος)· διότι (ἐκάθητο εἰς τὸ παράθυρον, λέγει, καὶ ἦτο θαθεῖα νύκτα), τὸσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐπιθυμία διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος. Ἦς ἐντρεπώμεθα ἡμεῖς, ἐπειδὴ δὲν πράττομεν τοῦτο οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Ἄλλὰ ὥμιλει τότε ὁ Παῦλος, λέγει. Τί λέγει; Καὶ τώρα ὁ Παῦλος ὥμιλει, μᾶλλον οὔτε τότε ὁ Παῦλος οὔτε τώρα, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ὥμιλει, καὶ οὐδεὶς ἀκούει. Δὲν ὑπάρχει τώρα παράθυρον, οὔτε πείνα, οὔτε ὕπνος ἐνοχλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὲν ἀκούομεν· δὲν ὑπάρχει στενότης χώρου, οὔτε ἄλλο τίποτε ἐκ τῶν τοιούτων. Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, ὅτι· οὐ καὶ ἦτο ἐκεῖνος νεανίας, δὲν ἦτο ῥάθυμος, καί,

ἀν καὶ ἐφέρετο πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὸν ὕπνον, δὲν ἐφυγεν, οὔτε ἐφοβήθη τὸν κίνδυνον μήπως καταβληθῆ. Ἐὰν δὲ κατέπεσεν ἐπειδὴ ἐνούστατος, μὴ ἀπορήσης· διότι δὲν ἐνούσταζεν ἀπὸ ραθυμίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Σὺ δὲ πρόσεξε, ὅτι τόσον ἐκαίοντο ἀπὸ τὴν προθυμίας, ὥστε εὐρίσκοντο καὶ εἰς τὸν τρίτον ὄροφον διότι δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ ἐκκλησία. «Μὴ θορυβεῖσθε», λέγει· «ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἔστιν». Δὲν εἶπε· «θὰ ἀναστηθῆ» διότι θὰ τὸν κάμω καλά, ἀλλὰ τί εἶπε; «Μὴ θορυβεῖσθε». Ἴδὲ τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν παρηγορίαν. «Ἀναθὰς καὶ κλάσας, λέγει, ἄρτον καὶ γευσάμενος». Αὐτὸ διέκοψε τὴν ὀμίλιαν, ἀλλὰ δὲν ἐβλαψεν. Βλέπεις τὴν λιτότητα τοῦ φαγητοῦ; «Καὶ γευσάμενος, λέγει, ἐφ' ἱκανόν τε ὀμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξηλήθεν». Βλέπεις πῶς διήρχοντο τὴν νύκτα; Ἦσαν τοιοῦτου εἶδους τὰ πρὸς θρώσιν παρατιθέμενα, ὥστε νὰ ἀπέρχωνται πάλιν οἱ ἀκροαταὶ νηφάλιοι, καὶ νὰ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος.

Εἰς τί διαφέρομεν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς κύνας; Βλέπετε πόση ἡ διαφορά; «Ἦγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως». Παρηγοροῦνται πολὺ καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐλαβον ζῶντα, καὶ ἐπειδὴ ἔγινε βασιμα. «Ἠμεῖς δὲ, προσελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχημεν εἰς τὴν Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον» οὕτω γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλον αὐτὸς πεζεῦειν. Ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαθόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μυτιλήνην». Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὁ Παῦλος χωρίζει ἀπὸ τοὺς μαθητάς· διότι ἰδοὺ πάλιν αὐτὸς μὲν κάνει τὸ ταξίδι διὰ ξηρᾶς, ἐκεῖνοι δὲ ταξιδεύουν μὲ τὸ πλοῖον, παραχωρῶν εἰς ἐκείνους μὲν τὸ πλεον εὐκόλον, αὐτὸς δὲ προτιμῶν τὸ πλεον κουρα-

στικόν. Ἐθάδιζε διὰ ξηρᾶς, συγχρόνως καὶ πολλὰ τακτοποιῶν καὶ παιδαγωγῶν συγχρόνως οὔτε αὐτοὶ νὰ χωρίζονται ἀπὸ αὐτόν.

«Καθεῖθεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπαύριον, κατηντήσαμεν ἀντικρὺ Χίου» τῇ δὲ ἐτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον». Ἴδὲ πῶς, ἐπειδὴ θιάζεται ὁ Παῦλος, ἀποπλεύουν, καὶ δὲν χρονατριβοῦν, ἀλλὰ παρατρέχουν τὰς νήσους. «Ἐκρινε γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεύσαι τὴν Ἐφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονατριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ» ἔσπευδε γὰρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.

θ'. Διατί αὐτὴ ἡ θιασύνη; Ὅχι διὰ τὴν ἑορτήν, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν. Συγχρόνως καὶ ἐκέρδιζε δι' αὐτοῦ τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ θεοβαίως ἔτμα τὰς ἑορτάς, καὶ συγχρόνως, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς ἐθιάζετο νὰ κηρύξῃ τὸν λόγον (τοῦ εὐαγγελίου). Ἴδὲ, λοιπόν, ποῖον κέρδος ἔχει ἐπιτευχθῆ, ἐπειδὴ ἦσαν οἱ παρόντες ἐξ ἄλλου δέ, διὰ νὰ μὴ παραμεληθοῦν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐφεσον, διαφορετικῶς διημῆθησαν. Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἐλέχθησαν.

«Καὶ ἀσπασάμενος, λέγει, τοὺς μαθητάς, ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς Μακεδονίαν, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα». Καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἐτόνωσε πάλιν, ἀφοῦ δηλαδὴ τοὺς ἔδωκε σημαντικὴν παρηγορίαν. Ἴδὲ ὅτι πανταχοῦ τὸ πᾶν κατορθώνει διὰ τῶν λόγων, οὐχὶ διὰ θαυμάτων.

«Μέλλοντα δὲ, λέγει, ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν». Συνεχῶς μᾶς τὸν παρουσιάζει νὰ σπεύδῃ εἰς τὴν Συρίαν. Ἡ αἰτία δὲ ἦτο ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα· τοιοῦτοτρόπως εἶχεν ἐπιθυμίαν καὶ τὰ ἐκεῖ νὰ φέρῃ εἰς

πέρας. "Αν και δεν ητο μεγάλη ή Τρωάς, διατί, λοιπόν, έμειναν εις αυτήν επί έπτά ημέρας; "Ίσως ητο μεγάλη ως προς τόν αριθμόν τών πιστών. Καί ενώ παρέμεινε έπτά ημέρας, κατά την έπομένην ήμέραν έδασπύησε τήν νύκτα διά τήν διδασκαλίαν τόσον ητο αναποσπάστως συνδεδεμένος και αυτός με αυτούς, και αυτοί με αυτόν.

*Συνηγμένων δέ, λέγει, τών μαθητών κλάσαι άρτον». Κατ' αυτόν τόν καιρόν, κατά τόν όποιον ητο φυσικόν να πεινούσιν (και δέν ητο ακατάλληλον) άφοδ ήρχισεν ή όμίλια, παρετάθη: ώστε δέν έφθασε προηγουμένως εις τήν διδασκαλίαν, αλλά συνεκεντρώθησαν μόν διά να κόψουν και να κοινωνήσουν τόν άρτον, άφοδ δέ έπεσεν εις τό μέσον ό λόγος, παρέτεινε τήν διδασκαλίαν.

Παρατήρησε πώς και εις τήν τράπεζαν του Παύλου όλοι συμμετείχον. Μαδ φαίνεται ότι αυτός καθημένος πλησίον τής τραπέζης συνωμίλει, διδάσκων ή μάς να θεωρούμεν όλα τα υπόλοιπα δευτερευούσης σημασίας. Σκιαγραφήσατέ μου εκείνον τόν οίκον, όπου υπήρχαν λαμπάδες, όπου πλήθος κόσμου, όπου ο Παύλος, εύρισκόμενος εις τό κέντρον, ώμίλει, όπου πολλοί κατελάμβανον και τά παράθυρα, και διά να ακούσουν εκείνην τήν σάλπιγγα (Παύλον), και διά να ίδουν τό πλήρες χάριτος πρόσωπον, τί έβλογον να υπάρχουν οι διδασκόμενοι, και πόσης εύχαριστήσεως να άπολαμβάνουν;

Διά ποίον λόγον ώμίλει κατά τήν νύκτα; "Επειδή έπρόκειτο να αναχωρήση και δέν έπρόκειτο να τους θλέψη πλέον εις τό έξής; αλλά αυτό μόν δέν τους τό λέγει, επειδή είναι ασθενέστεροι, εις τους άλλους δέ τό έλεγε. Συγχρόνως δέ τό συμβάν θαβμα τους έκανε να

θυμούνται διά παντός εκείνην τήν έσπέραν. Πολλή ητο ή εύχαριστήσις τών άκροατών, διότι δέν και διεκόπη, περισσότερον παρετάθη, ώστε ή πτώσις απέθη ύπέρ του διδασκάλου: έξ άλλου έπρόκειτο εκείνος και όλους τους καθύμους να επιπλήττη, ό όποιος δι' αυτό απέθανε, διά να ακούση δηλαδή τόν Παύλον.

Και διά ποίον λόγον, λέγει, έκθέτει λεπτομερώς τό κάθε έν, και ποδ ήλθον, και ποδ άνεχώρησαν, και ποδ μόν παρέμεινε, ποία δέ μέρη παρέκαμπτε; Διά να δείξη ότι αυτός έπλεε θραδύτερον έως τώρα, και τοϋτο πράττει με τόν ανθρώπινον παράγοντα, και ότι παρέκαμπτε.

*"Εκρινε γάρ παραπλευσαι τήν "Εφεσον, ίνα μη γένηται αυτό, λέγει, χρονοτριβήσαι έν τή "Ασία». "Ορθώς διότι δέν ητο δυνατόν, εύρισκόμενος εκεί, να παρακάμψη, επειδή δέν ήθελε να λυτήση εκείνους οι όποιοι ήξίωσαν να παραμείνη αυτός. "Η, λοιπόν, και αυτό είναι δυνατόν να είπη, και ότι έδιάζετο. «"Εσπευδε γάρ, λέγει, ει δυνατόν ην αυτό, τήν ήμέραν τής Πεντηκοστής ποιήσαι έν "Ιεροσολύμοις». "Επομένως και δι' αυτόν τόν λόγον δέν ητο δυνατόν να παραμείνη.

"Ίδε και ότι αυτός κινείται ανθρώπινως, και επιθυμεί και θιάζεται, και πολλάκις δέν επιτυγχάνει. Διά τοϋτο δέ συμβαίνουν αυτά, διά να μη νομισωμεν, ότι ητο ύπέρ τήν ανθρώπινην φύσιν: διότι οι άγιοι και μεγάλοι κατά τήν άρετήν άνδρες ειχον μόν και εκείνοι τήν ίδίαν φύσιν με ήμάς, όχι όμως θεοαίως και τήν θέλησιν, διά τοϋτο και ειλικυον πολλήν τήν θείαν χάριν. "Ίδε, λοιπόν, πόσα και μόνοι των τακτοποιούν κατ' οικονομίαν. Διά τοϋτο και έλεγεν «"Ίνα μη δώμεν προσκοπήν τοίς βουλομένοις»², και πάλιν «"Ίνα μη μωμη-

2. Κορινθ. θ. 3.

θῆ ἢ διακονία ἡμῶν»³. Ἰδοὺ θίος ἀνεπίληπτος, καὶ πολλῆ ἢ συγκατάβασις. Τοῦτο ὀνομάζεται οἰκονομία, τὸ νὰ εὐρίσκεται εἰς τελειότητα καὶ ὕψος ἀρετῆς καὶ εἰς συγκατάβασιν ταπεινοφροσύνης.

Καὶ ἄκουε πῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑπερέβη τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς πάλιν ἦτο ταπεινότερος ὄλων. «Πᾶσι πάντα γέγονα, λέγει, ἵνα πάντας κερδήσω»⁴. Ὁ Ἰδιος καὶ ἐρρίφθη εἰς κινδύνους, ὅπως εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει· «Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς»⁵. Κτλ ἦτο μέγας ὁ ζῆλος τοῦ διὰ τὸν Χριστόν. Διότι ἂν τοῦτο δὲν ὑπάρχη ὅλα εἶναι περιττά, καὶ τὰ τῆς κατ' οἰκονομίαν τακτοποιήσεως καὶ τοῦ ἀνεπίληπτου θείου καὶ τοῦ παρατόλμου. «Τίς ἀσθενεῖ, λέγει, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;»⁶.

γ'. Παρακαλῶ καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀς μιμούμεθα, καὶ ἀς ριπώμεθα εἰς τοὺς κινδύνους διὰ τοὺς ἀδελφούς μας. Καὶ ἂν εἶναι πῦρ, καὶ ἂν σίδηρος, ρίψου, ἀγαπητέ, διὰ νὰ λυτρώσης τὸ μέλος σου· ρίψου, μὴ φοβηθῆς. Εἶσαι μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοὺς μαθητὰς ἔδωκε τὴν ζωὴν του· συμμαθητὴς εἶσαι τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ἐπρωτίμῃ νὰ ὕποστη ἀπειρα δεινὰ διὰ τοὺς ἐχθρούς, διὰ τοὺς πολεμίους αὐτοῦ· γέμισε ἀπὸ ζῆλον, μιμήσου τὸν Μωϋσέα. Εἶδε κάποιον νὰ ἀδικῆται καὶ τὸν ὑπερήσπισε, περιεφρόνησε τὴν θασυλικὴν καλοπέρασιν, καὶ ἔγινε ἐξόριστος χάριν τῶν καταπιεζομένων, περιπλανώμενος, ἔστερημένος συγγενῶν

3. Αὐτόθι.

4. Α' Κορινθ. 9, 22.

5. Β' Κορινθ. 8, 4 - 5.

6. Αὐτόθ. 11, 29.

καὶ οἰκίας· ἔμεινε τόσον χρόνον εἰς ξένην χώραν καὶ δὲν κατηγορήσε τὸν ἑαυτὸν του, οὔτε εἶπε· «Διὰ τὸ αὐτό; περιεφρόνησα τὴν βασιλείαν καὶ τόσην τιμὴν καὶ δόξαν· ἐξέλεξα νὰ ὑπερασπίζωμαι τοὺς ἀδικουμένους, καὶ ὁ Θεὸς μὲ περιεφρόνησε, καὶ ὄχι μόνον δὲν μὲ ἐπανάφε-
ρεν εἰς τὴν προηγουμένην τιμὴν, ἀλλὰ καὶ διαμένω εἰς ξένην χώραν τεσσαράκοντα ἔτη. Ὁρθῶς θεθαίω;· διότι δὲν ἔλαβον τὰς ἀμοιβάς». Ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπεν, οὔτε ἐσκέφθη.

Τοιοιουτρόπως καὶ σὺ· καὶ ἂν πάθῃς κάποιο κακὸ ἐνῶ εὐεργετεῖς, καὶ ἂν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, μὴ σκανδαλισθῆς, μῆτε νὰ ταροχθῆς· ὅπως ἂν ὁ Θεὸς θὰ σοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἀμοιβήν. Ὅσον καὶ ἂν καθυστερῆ ἢ ἀνταπόδοσις, τόσον αἰξάνουν οἱ τόκοι.

Λοιπὸν ἀς ἔχωμεν ψυχὴν ἢ ποία νὰ συμπάσῃ, ἀς ἔχωμεν νοῦν γνωρίζοντα νὰ συμπονεῖ· ἀς μὴ ἔχωμε τίποτε σκληρόν, τίποτε ἀπάνθρωπον. Καὶ ἂν δὲν ἡμπορέσῃς νὰ προσφέρῃς, δάκρυα, στέναξε, πόνεσε διὰ τὰ συμβαίνοντα· δὲν θὰ εἶναι αὐτὰ διὰ σὲ μάταια. Ἐάν πρέπει νὰ συμπάσχωμε μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι δικαίως τιμωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερο μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ὕφιστανται ἀδικίας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. «Οὐκ ἐξῆλθον, λέγει, Αἰνᾶν κόψασθαί οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς· λήψονται ὀδύνην ἀνθ' ἂν ὠκοδόμησαν εἰς καταγέλωτα»⁷. Κατηγορεῖ αὐτὸ ὁ Ἰεζέκιήλ, διότι δὲν συνεπόμεσαν. Τί λέγεις προφήτα; Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ, καὶ ἐγὼ θὰ συμπονεῶ τοὺς τιμωρουμένους; Ναί· διότι αὐτὸ ἐπιθυμεῖ ὁ τιμωρὸς· διότι οὔτε ὁ Ἰδιος εὐχαριστεῖ.

7. Τὸ ἀναφερόμενον χωρίον εὐρίσκεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Μιχαίου. Πιθανῶς ἐκ παραδρομῆς ἀνεφέρθη ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, ἀντὶ τοῦ Προφήτου Μιχαίου, ἢ τὸ λάθος πιθανῶς νὰ ἀφελῆται εἰς ἰσοφωμένην ἀντιγραφήν τῶν ἀντιγράφων. Ἰδὲ Μιχ. 1, 10 κ.εε.

ται να τιμωρή, αλλά και ιδιαίτερος ποινεί. Ἀφοῦ, λοιπόν, οὗτε ὁ Ἰβίος ὁ τιμωρὸς εὐχαριστεῖται, μήτε σὺ θεοβαίως νὰ εὐχαριστήσαι.

Ἄλλά, ἐάν δικαίως, λέγει, τιμωροῦνται, δὲν πρέπει νὰ ποινή· καὶ ὁμοίως δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ποινή, ἐπειδὴ ἐφάνησαν ἄξιοι τιμωρίας. Εἶπέ μου, λοιπόν, ὅταν ἴδῃς τὸν υἱὸν σου νὰ καυτηριάζεται ἢ νὰ ἐγχειρίζεται, μήπως δὲν ποινεῖς; Φανερόν ἐστι ποινεῖς· καὶ δὲν λέγεις εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· «Τί εἶναι αὐτό;» Ἀποθλέπει ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις εἰς τὴν υγείαν, ὑπὲρ θεραπείας γίνεται ἡ καυτηρίασις· ἀλλ' ὁμοίως, ὅταν τὸν ἀκούσης νὰ κραυγάζῃ, ἐπειδὴ δὲν ὑποφέρει τοὺς πόνους, θλιβεσαί (= ὑποφέρεις), καὶ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἐλπίς τῆς υγείας νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν στενοχωρίαν τῆς φύσεως.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν, καὶ ἂν τιμωροῦνται μὲ σκοπὸν τὴν υγείαν, ὁμοίως ἄς δεικνύωμεν ἡμεῖς ἀδελφικὴν θέλησιν δι' αὐτοὺς καὶ πατρικὴν διάθεσιν. Ἐπεμβάσεις χειρουργικαὶ καὶ καυτηριάσεις εἶναι αἱ τιμωρία τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δι' αὐτὸ ὀφειλομένον νὰ κλαίωμεν, ἐπειδὴ ἡσθένησαν, ἐπειδὴ παρέστη ἀνάγκη τοιαύτης θεραπείας. Ἐάν τις ὀφίσταται ταῦτα διὰ στεφάνους, τότε μὴ λυπήσῃ, ὅπως παραδειγματος χάριν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος· ὅταν δὲ πληρώνη ποιήνῃ διὰ τὴν τιμωρίαν, τότε δάκρυσε, τότε στέναξε. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ προφῆται· διὰ τοῦτο καὶ κάποιος ἐξ αὐτῶν ἔλεγεν· «Οἱμοι, Κύριε, ἐξολείφεις σὺ τὰ κατάλοιπον τοῦ Ἰσραὴλ;»⁸.

Βλέπομεν ἀνθρωποκτόνους, ἀνδρας ἀχρείους, νὰ τιμωροῦνται πολλάκις, καὶ θλιθόμεθα καὶ ὑποφέρομεν. Ἄς μὴ εἰμεθα ἀδιάφοροι ὑπὲρ τὸ κανονικόν ἄς γίνω-

8. Ἰεζεκ. 9, 9.

μεν ἐλεήμονες, διὰ νὰ ἐλεηθῶμεν· τίποτε δὲν ὑπάρχει ἰσάξιον αὐτοῦ τοῦ καλοῦ· τίποτε δὲν φανερώνει τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα μας ὅσον τὸ νὰ εἰμεθα ἐλεήμονες, ὅσον τὸ νὰ εἰμεθα φιλόανθρωποι. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ νόμοι ἐπιτρέπουν τὸ πᾶν εἰς τοὺς δημίους, ἀφοῦ ἠνάγκασαν τὸν δικαστὴν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴν μέχρι τὴν φειγμὴν τῆς ἀποφάσεως, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνους ἐτοποθέτησαν. Τοιοῦτοτρόπως, καὶ ἂν γίνεται δικαίως δὲν εἶναι ἴδιον ψυχῆς φιλοσάφου τὸ νὰ τιμωρῇ, ἀλλὰ αὐτὸ ἔχει ἀνάγκην κάποιου ἄλλου· ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς δὲν τιμωρεῖ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀγγέλων.

Εἶναι, λοιπόν, δῆμοι οἱ ἄγγελοι; Μὴ γένοιτο! δὲν λέγω αὐτὸ, ἀλλὰ εἶναι τιμωρητικαὶ δυνάμεις. Ὅταν καταστρέφοντο τὰ Σόδομα, ὅλα ἔγιναν δι' ἐκείνων· ἔβησαν συνέθησαν τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, δι' ἐκείνων ἐξετελέσθησαν· ἀποστολὴν γάρ, λέγει, δι' ἀγγέλων πανηρῶν⁹.

Ὅταν ὁμοίως πρέπει νὰ σώσῃ, ὁ ἴδιος ἐκτελεῖ αὐτὸ τοιοῦτοτρόπως ἔστειλε τὸν Υἱὸν διὰ τὴν λύτρωσιν τοῦ ἠνθρωπίνου γένους. Καὶ πάλιν· «Τότε, λέγει, ἐρῶ τοῖς ἀγγέλοις· Συλλέξατε τοὺς ποιούντας τὴν ἀνομίαν, καὶ θάλατε εἰς τὴν κάμινον»¹⁰. Διὰ δὲ τοὺς δικαίους ὅχι τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ'· «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δεχεται»¹¹· καὶ πάλιν· «Δήσατε αὐτοῦ χεῖρας· καὶ πόδας, καὶ θάλατε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον»¹².

Ἴδὲ ἐκεῖ νὰ ὑπηρετοῦν οἱ δοῦλοι, ὅταν δὲ νὰ εὐεργετῇ εἶναι ἀνάγκη, νὰ εὐεργετῇ ὁ ἴδιος, νὰ προσκαλῇ ὁ ἴδιος. «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονο-

9. Ψαλμ. 77, 48.

10. Ματθ. 13, 41.

11. Αὐτῶν. 10, 40.

μήσατε τὴν ἡταιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν»¹³.

Ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸν Ἀβραάμ, ὁ Ἰβῖος παρευρίσκειται ὅταν πρέπῃ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰ Σόδομα, τοὺς δούλους ἀποστέλλει¹⁴, ὅπως φκριθῶς κάποιος δικαστῆς ὁ ὁποῖος ἐγείρει τοὺς μέλλοντας νὰ τιμωροῦν. Καὶ πάλιν «Ἐβ δούλε ἀγαθὲ καὶ πιστῆ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω»¹⁵. Καὶ αὐτὸν μὲν ὁ Ἰβῖος τὸν εὐλογεῖ, ἐκεῖνον δὲ τὸν φαῦλον ὄχι ὁ Ἰβῖος, ἀλλὰ τὸν δένουν βαῖλοι.

Αὐτὰ γνωρίζοντες, ἅς μὴ χαίρωμεν διὰ τοὺς τιμωρουμένους, ἀλλὰ καὶ ἅς θλιβώμεθα ὅς ἔχωμεν πένθος δι' αὐτούς, ἅς τοὺς κλαίωμεν διὰ νὰ λάβωμεν καὶ δι' αὐτὸ ἀμοιβήν. Τώρα δὲ πολλοὶ χαίρουσιν καὶ διὰ τοὺς ἀδίκως δυστυχοῦντας. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἅς μὴ πράττωμεν τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ ἅς δεικνύωμεν πᾶσαν διάθεσιν συμπαθείας, διὰ νὰ ἀξιοθώμεν καὶ οἱ ἴδιοι τῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν φιλανθρωπίας διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Μονογενοῦς (Υἱοῦ) αὐτοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ συγχρόνως καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

12. Αὐτόθ. 22, 13.

13. Αὐτόθ. 25, 34.

14. Γέν. 18, 1.

15. Μωσθ. 25, 21.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ' (44).

(Πράξ. 20, 17-31).

Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλῆτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετακλήσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς: Ὑμεῖς ἐπιστάσθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἤς ἐπέστην εἰς τὴν Ἀσίαν, ὡς μεθ' ὑμῶν πάντα τὸν χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων ἐφ' Κυρίῳ μεθ' ὑμῶν μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πολλῶν δαυρηθῶν καὶ πειραθῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστυλάμην τῶν συμπερὸντων τοῦ μὴ ἀπαγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς ἐγμωσία καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρούμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήτοις τὴν εἰς Θεὸν μετένοιαν, καὶ πιστὴν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν».

α'. Ἰδὲ ὅτι αὐτὸς καὶ θιάζεται νὰ παρακάμψῃ, καὶ δὲν παραβλέπει, ἀλλὰ ὅτι τὸ πᾶν τακτοποιεῖ κατ' οἰκονομίαν. Ἀφοῦ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τοὺς ὑπευθύνους τῆς ἐκκλησίας, ἐκθέτει ἐνώπιον αὐτῶν λεπτομερῶς ὅσα ἔχουν λεχθῆ. Καὶ εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ πῶς ἐνῶ εὐρέθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ εἴπῃ μερικὰ σημαντικὰ διὰ τὸν ἑαυτόν του, προσπαθεῖ νὰ τὰ μετριάσῃ. Διότι ὅπως ἀκριθῶς ὁ Σαμουὴλ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Σαοὺλ τὴν ἐξουσία, λέγει ἐνώπιον αὐτῶν «Μὴ τι παρ' ὑμῶν εἴληφα; ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ Θεός»¹, καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπειδὴ δὲν ἐγένετο πιστευτὸς λέγει

1. Πράξ. 20, 17-21.

2. Α' Βασίλ. 12, 3-5.

«Ἐν τῷ ποιμνίῳ ἤμην ποιμαίνων τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς μου· καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ἄρκτος, ταῖς χερσίν αὐτὴν ἀπεσόθουν»³ καὶ ὁ Ἰδιὸς ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους: «Ἄφρων γέγονα ὑμεῖς μὲ ἠναγκάσατε»⁴.

Καὶ ὁ Θεὸς δὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον κάμνει, οὐχί τυχαίως ὁμῶν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ, ὅταν ἀμφισβητήται, ἀναφέρει καὶ τὰς εὐεργεσίας. Ἰδέ, λοιπόν, καὶ ἐδῶ τί πράττει· κατὰ πρῶτον προκαλεῖ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἰδίων, διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι εἶναι τὰ λόγια μεγάλη καύχησις, καὶ καλεῖ ὡς μάρτυρας τῶν ὧν λέγει τοὺς ἰδίους τοὺς ἀκροατάς, διότι δὲν θὰ ἐπιέδωτο ἐνώπιον αὐτῶν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ διδασκάλου, ὅταν ἔχη ὡς μάρτυρας τῶν ἰδικῶν του ἐπιτευγμάτων τοὺς μαθητάς. Καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι οὐχί μίαν οὕτε δύο ἡμέρας τοῦτο διαρκῶς ἔπραττε, ἀλλὰ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· «ὕμεις γάρ, λέγει, ἐπίστασθαι, πῶς μεθ' ὑμῶν πάντα τὸν χρόνον ἐγενόμην». Ἐπιθυμεῖ, λοιπόν, νὰ τοὺς παρηγορήσῃ ὥστε τὰ πάντα ἀνεξαιρέτως νὰ ὁπομένουν μὲ γενναϊότητα, καὶ τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ αὐτῶν καὶ τοὺς πειρασμούς οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ συμβοῦν, ὅπως θεθαίως ἔχει γίνεαι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωσέως καὶ τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδέ τί προσέθεσεν, εἰπὼν· «Πῶς μεθ' ὑμῶν ἐγενόμην πάντα τὸν χρόνον, δουλεύων τῷ Κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης». Πράσσειε τί ἰδιαίτερος ἀρμόζει εἰς τοὺς ὑπευθύνους· «Μισοῦντας, λέγει, ὑπερηφάνων»· αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἀρμόζει εἰς τοὺς ὑπευθύνους ἕνεκα τοῦ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποβῶνται αὐτοὶ εἰς συνείδησιν τῆς πνευματικῆς των πτωχείας.

3. Αὐτῶν. 17, 34 - 35.

4. Β' Κορινθ. 12, 11.

Τοῦτο εἶναι τὸ θεμέλιον τῶν ἀγαθῶν, ὅπως, λοιπόν, καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι»⁵. Δὲν εἶπε ἀπλῶς «ταπεινοφροσύνης», ἀλλὰ «μετὰ πάσης»· διότι εἶναι πολλοὶ αἱ μορφὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς ταπεινοφροσύνην εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰ ἔργα, πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, πρὸς τοὺς ὑφισταμένους. Θέλετε νὰ σὰς εἶπω τρόπους ταπεινοφροσύνης;

Ἐπάρχουν μερικοὶ, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς ταπεινοὺς μὲν εὐρισκόμενοι εἶναι ταπεινοί, μὲ τοὺς ὑπερηφάνους δὲ ὑπερήφανοι· αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι μορφή ταπεινοφροσύνης. Ἐπάρχουν δὲ πάλιν ἄλλοι οὐχί τοιοῦτου εἴδους, ἀλλὰ οἱ ὅποιοι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν κατάλληλον περίστασιν διατηροῦν καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ ὑμηλὸν φρόνημα· αὐτὸ ἰδιαίτερος εἶναι μορφή ταπεινοφροσύνης. Ἐπειδὴ, λοιπόν, πρόκειται νὰ τοὺς διδάξῃ τὰ τοιαῦτα, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι παραλογίζεται, θέτει ἕκ τῶν προτέρων θέσιν, ἀνατρέπων τὴν ὑπόνοιαν· διότι ἐάν ἦλθον μὲ πᾶσαν ταπεινοφροσύνην, λέγει, δὲν λέγω ὅσα λέγω ἐξ αἰτίας παραλογισμοῦ. Ἐπειτα ἠπίως· «Μεθ' ὑμῶν, λέγει, ἐγενόμην, δουλεύων τῷ Κυρίῳ», ἀποδεικνύων αὐτοὺς μετόχους τοῦ ἐπιτεύγματος. Τοιοῦτοτρόπως πανταχοῦ ἡ συμμετοχὴ εἶναι καλόν.

Παρουσιάζει, λοιπόν, κοινὰ τὰ ἐπιτεύγματα, καὶ οὐδὲν κατόρθωμα αὐτοῦ θεωρεῖ ἐξαιρετικόν. Διότι τί; λέγει ἡδύνατο νὰ φερθῇ ἀκρίτως κατὰ τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὅμως πολλοὶ ὑπάρχουν, οἱ ὅποιοι κατ' αὐτοῦ φέρονται ἀκρίτως· αὐτὸς δὲ οὕτε κατὰ τῶν μαθητῶν του δὲν συμ-

5. Ματθ. 5, 3.

περιεφέρθη άκρίτως. Αυτό είναι ή επιτυχία του διδασκάλου, από τά προσωπικά του κατορθώματα να κατεύθνη τους μαθητάς. "Επειτα την γενναιότητα, λέγει, την όποιαν και αυτήν την συγκαλύπτει.

«Μετά πολλών δακρύων και πειρασμών, των συμβάντων μοι έν ταίς έπιθουλαίς των 'Ιουδαίων». Βλέπεις ότι πονει διά τά συμβαίνοντα; 'Εδω φαίνεται ότι φανερώνει και τό φρόνημα συμπαθείας αυτού διότι υπέφερε υπέρ εκείνων οι ποίοι έκ τής άμαρτίας είχαν χαθή, υπέρ εκείνων οι όποιοι πράττουν αυτά επειδή έπασχε υπέρ αυτών οι όποιοι εναντίον του έπραττον και έχαιρε διότι ήτο του όμιλου εκείνου των ανθρώπων, ό όποιος έχαιρε, επειδή ήξιώθη να όποστη άτιμωτικήν τιμωρίαν υπέρ του όνόματος αυτού⁶. Και πάλιν εις άλλο σημειον λέγει: «Νυν χαίρω έν τοίς παθήμασι μου υπέρ ύμών⁷», και πάλιν «Τό γάρ παραυτικά έλαφρόν τής θλίψεως καθ' υπερβολήν εις υπερβολήν αιώνιον θάρρος δόξης κατεργάζεται ήμίν⁸». 'Αλλά τά λέγει αυτά προσπαθών να τά μετριάση. 'Εδω δέ δεικνύει την γενναιότητά του, και όχι τόσον πολύ την γενναιότητα, βασον την όπομονήν ως έν έλεγεν: «'Εκακοποιήθην έγώ, αλλά μαζί σας» και τό φοβερόν είναι ότι υπό των 'Ιουδαίων έκακοποιήθην».

'Ιδε έδω διακριτικόν γνώρισμα διδασκαλίας: και την αγάπην παρουσιάζει και την γενναιότητα. «'Ως ούδέν ύπεστειλάμην», λέγει, Δεικνύει διά τούτων συγχρόνως την άνεξικακίαν και την δραστηριότητα. «Και των συμφερόντων». 'Ορθώς ειπε τοιουτοτρόπως διότι υπήρχον εκείνα τά όποια δέν έπρεπε να μάθουν. "Ο-

6. Πρώτ. 5, 41.

7. Κόλσα. 1, 24.

8. Β' Κορινθ. 4, 17.

πως άκριβώς δέ τό να άποκρύπτανται μερικά είναι τιδιον φθόνου τοιουτοτρόπως τό να λέγη τά πάντα είναι χαρακτηριστικόν μαρίας. Δι' αυτό προσέθεσε: «Των συμφερόντων», φανερώνων ότι «δέν ειπα μόνον, αλλά και έβίβαξα: ούχι ως να άφοσιούμαι εις αυτό τό βιον», λέγει. "Οτι φανερώνει δέ αυτό, άκουε τό έξης: διότι προσέθεσε: «Δημοσία και κατ' οίκου», παρουσιάζων την έπί μακρόν ταλαιπωρίαν και την μεγάλην θισσόνην και την όπομονήν.

«Διαμαρτυρούμενος 'Ιουδαίοις τε και 'Ελλήσιν». "Οχι πρός σάς μόνον, λέγει, αλλά και πρός τους έθνικούς. 'Εδω ή μετά θάρρους όμολογία και ότι «και άν δέν ώφελώμεν εις τίποτε, πρέπει να όμιλώμεν» διότι αυτό είναι τό να όμολογώμεν με παρρησίαν, όταν όμιλώμεν πρός εκείνους, οι όποιοι δέν προσέχουν διότι ή μετά θάρρους όμολογία κυρίως αυτό είναι. «Διαμαρτυρούμαι», λέγει ό Μωύσης, «τόν ούρανόν και την γήν⁹» και αυτός τώρα: «Διαμαρτυρούμενος 'Ιουδαίοις τε και 'Ελλήσι την εις τόν Θεόν μετάνοιαν».

8. Τι διδάσκεις με παρρησίαν; "Ωστε να έπιμεληθοϋν τόν βιον ώστε να μετανοήσουν και να πλησιάσουν τόν Θεόν. Διότι οϋτε οι 'Ιουδαίοι δέν τόν έγνώρισαν και διότι δέν αναγνωρίζουν τόν Υιόν, και διά τάς πράξεις και επειδή δέν έχουν την εις τόν Κύριον 'Ιησοϋν πίστιν. "Ενεκα ποίου, λοιπόν, λέγεις αυτά; Ένεκα ποίου τά ύπενθυμίζεις αυτά; τί έχει γίνει; Μήπως έχεις κάτι να κατηγορής; 'Αφού προηγουμένως ανετόραξε τόν νοϋν των, τότε προσθέτει: «Και νϋν ιδού έγώ δεδεμένος τῷ Πνεύματι πορεύομαι εις 'Ιερουσαλήμ, τά έν αυτή συναντήσοντά μοι μη ειδώς: πλην ότι τό Πνεϋμά μοι τό άγιον

9. Δευτερ. 4, 26.

κατά πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον ότι δεσμά με και θλίψεις μένουσιν. Ἄλλ' οὐδενὸς λόγον ποιῶμαι· οὐδέ ἔχω τὴν ψυχὴν τιμῆν ἑμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαθον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Διατί τὰ λέγει αὐτά; Προετοιμάζων αὐτοὺς νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι ἐνώπιον κινδύνων καὶ φανερῶν καὶ ἀφανῶν καὶ ἄλλα νὰ ὑποτάσσωνται μὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ Πνεῦμα. Δεικνύει δὲ ὅτι διὰ μεγάλα ἀναχωρεῖ. «Ἰπλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμά μοι, φησὶν, τό ἄγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγων». Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι μὲ τὴν θέλησίν του ἀναχωρεῖ, καὶ διὰ νὰ μὴ θεωρήσῃς ὅτι ὑπάρχει ἐξαναγκαστικὸς δεσμὸς ἢ ἀνάγκη, εἶπε τὸ «κατὰ πόλιν».

Ἔπειτα συμπληρῶνει ὅτι «οὐκ ἔχω τιμῆν τὴν ἑμαυτοῦ ψυχὴν, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαθον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Βλέπετε ὅτι δὲν εἶναι οἱ λόγοι, λόγοι θρηνηλαγοῦντος, ἀλλὰ ταπεινόφρονος καὶ παιδαγωγοῦντος ἐκείνους καὶ συμπάσχοντος δι' ὅσα γίνονται; Δὲν εἶπεν ὅτι «ἀς θλιθώμεθα, εἶναι ἀνάγκη δὲ νὰ ὑποφέρωμεν, ἀλλ' οὐτε' «Νομίζω». Αὐτὸ, λέγει πάλιν, οὐχὶ ὑπερηφανευόμενος, ἀλλὰ διδάσκων ἐκείνους μὲ τὰ προηγούμενα μὲν τὴν ταπεινώσειν, μὲ αὐτὰ δὲ τὴν γενναιότητα, τὸ θάρρος τῆς ὁμολογίας· ὡς ἐὰν ἔλεγεν· «Δὲν προτιμῶ αὐτὴν ἀντὶ αὐτῆς· περισσότερον ἀποδεκτὸν νομίζω τὸ νὰ πραγματοποιήσω τὴν ἀποστολήν, τὸ νὰ διδάξω μὲ παρηρησιάν». Καὶ δὲν εἶπε· «Νὰ κηρύξω, νὰ διδάξω», ἀλλὰ τί; «Διαμαρτύρασθαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ». Πρόκειται νὰ λέγῃ κάτι περισσότερον ἐνοχλητικόν, ὅτι «καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων»· δι' αὐτὸ καὶ ἕκ τῶν προτέρων ἐτοιμάζει, καὶ δεικνύει ὅτι πρὸς οὐδὲν ὑστερεῖ.

Ἔπειδ' λοιπὸν ἐπρόκειτο εἰς αὐτοὺς νὰ ἀποθέσῃ ἄλλο τὸ θάρρος καὶ τὸ φορτίον, προηγούμενως ἐπράττει τὴν σκέψιν των, λέγων· «Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκ ἔτι ὤψεσθε τὸ πρόσωπόν μου». Ἔπειτα τότε προσέθεσε τὸ «καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων». Διπλὴ ἢ στενωχωρία, καὶ ἕκ τού ὅτι δὲν θὰ βλέπουν πλέον τὸ πρόσωπόν του, καὶ οὔτε αὐτὸς θὰ βλέπῃ ἄλλους αὐτοὺς· «οὐκ ἔτι γάρ, φησὶν, ὤψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὅμως πάντες, ἐν οἷς διήλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν». Ἐπομένως εὐλόγως σὰς ὁμολογῶ, (ἐπειδὴ πλέον δὲν θὰ ἔλθω), «ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ».

Βλέπετε πῶς τοὺς φοβίζει, καὶ στενωχωρεῖ τὰς κουρασμένας καὶ λυπημένας ψυχὰς των; Ὁρθῶς, διότι ἴτο ἀναγκαῖον· «οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, λέγει, πᾶσαν τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ». Ἐπομένως αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν λέγει, εἶναι ὑπεύθυνος τοῦ αἵματος, δηλαδὴ τῆς αἱματοχυσίας. Τίποτε περισσότερον φοβερόν ἀπὸ αὐτό. Δεικνύει ὅτι καὶ ἐκείνοι, ἂν δὲν πράττουν (τὰ ὅσα ἢ πίστις ἀπαιτεῖ), εἶναι ὑπεύθυνοι τοῦ αἵματος (τῆς ἀπωλείας των). Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἀπολογεῖται, ἐκείνους δὲ φοβίζει.

«Προσέχετε ὅν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. Παρατηρεῖς; δύο πράγματα προέβαλε. Οὕτε, λοιπὸν, ἔχει κάποιαν ὀφέλειαν τὸ νὰ ἀνορθώσῃ μόνον ἄλλους, («φοβοῦμαι γάρ, λέγει, μὴ πως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»¹⁰), οὔτε τὸ

10. Α' Κορινθ. θ, 27.

νά επιμεληθῆ μόνον τὸν ἑαυτὸν του· διότι ὁ τοιαύτος φιλαυτος καὶ ἐπιζητεῖ μόνον τὸ προσωπικόν του συμφέρον, καὶ εἶναι ὁμοιος μὲ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔθαψεν εἰς τὴν γῆν τὸ τάλαντον. Λέγει αὐτά, ὅχι ἐπειδὴ εἶναι προτιμότερα ἢ ἰδική μας σωτηρία ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅταν προσέχωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, τότε καὶ τὸ ποιμνιον ὠφελεῖται.

«Ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Ἰδέ πόσαι εἶναι αἱ δεσμεύσεις. Ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ἔχετε τὴν χειροτονίαν (ἔχετε χειροτονηθῆ), λέγει· διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἔθετο»· μία αὐτὴ δεσμευσις. Ἐπειτα «ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ»· Ἰσοῦ καὶ ἡ ἄλλη. Καὶ τρίτη· «Ἦν, λέγει, ὅτι περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος». Ἀποδεικνύει δι' ὧσαν εἶπε πολὺ πολύτιμον τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δι' ἀσήμαντα ὁ κίνδυνος, ἐάν Θεοβαίως ὁ Δεσπότης δὲν ἐφείσθη τοῦ ἰδίου του τοῦ αἵματος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἡμεῖς δὲ περιφρονούμε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν, διὰ νὰ συμπιλιώσῃ ἔχθρους, καὶ τὸ αἷμα ἔχουσε, σὺ δὲ δὲν δύνασαι αὐτὸ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἔγινον φίλοι νὰ κρατήσῃς.

«Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἀφιξίν μου λύκοι θαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου». Πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον τοὺς ἐπαναφέρει ἀπὸ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν ὅπως, ὅταν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγῃ· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα»¹¹. «Ὅτι εἰσελεύσονται, λέγει, μετὰ τὴν ἀφιξίν μου λύκοι θαρεῖς εἰς ὑμᾶς». Διπλοῦν εἶναι τὸ κακόν, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν θά εἶναι παρὼν καὶ ἐπειδὴ ἄλλοι θά ἐφορμήσουν. Διατί, λοιπόν, ἀπέρχεσαι, ἐάν αὐτὸ ἐκ

τῶν προτέρων τὸ γνωρίζῃς; Τὸ Πνεῦμα, λέγει, μὲ ὀδηγεῖ.

γ'. Καὶ Ἰδὲ, δὲν εἶπεν ἀπλῶς· «Λύκοι», ἀλλὰ προσέθεσε· «Θαρεῖς», ὑπαινισσόμενος τὴν θιασώτητα καὶ τὴν θρασύτητα των· καὶ τὸ πλεόν φοβερόν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, λέγει, ἀπὸ τοῦ ἰδίου θά ἐγερωθῶν αὐτὸ εἶναι καὶ πολὺ δυσάρεστον, ὅταν καὶ ὁ πόλεμος εἶναι ἐμφύλιος. Καὶ ὀρθῶς εἶπε· «Προσέχετε», παρουσιάζων τὸ πρᾶγμα πολὺ σοβαρόν, (διότι εἶναι Ἐκκλησία), καὶ ὅτι εἶναι μέγας ὁ κίνδυνος, (διότι τὴν ἐλευθέρωσε μὲ λύτρον τὸ αἷμα του), καὶ ὅτι εἶναι μέγας ὁ ἀγὼν καὶ διπλοῦς. Αὐτά, λοιπόν, ἐφανέρωσε, εἰπὼν· «Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν». Ἐπειτα, ἐπειδὴ πολὺ τοὺς ἔκαμε νὰ φοβηθοῦν μὲ τὸ νὰ εἶπῃ· «Λύκοι θαρεῖς», καὶ ὅτι θά προέλθουν ἀπὸ αὐτοὺς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θά διδάσκουν διδασκαλίαν, αἱ ὁποῖαι θά διαστρέφουν τὴν ἀλήθειαν, ὡς νὰ εἶχεν ἀπὸ κάποιον διατυπωθῆ πρὸς αὐτὸν ἡ ἀπορία, ὁ ὁποῖος νὰ εἶπῃ· πῶς λοιπόν; «Καὶ ποῖα θά εἶναι ἡ προφύλαξις;» συμπληρώνει, λέγων· «Γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρῶν νοσητῶν ἐνα ἑκάστον».

Πρόσεξε πόσαι ὑπερβολαί· «μετὰ δακρῶν», καὶ «νύκτα καὶ ἡμέραν», καὶ «ἐνα ἑκάστον»· διότι ὅχι, ἐάν ἐθλεπε πολλοὺς, τότε τοὺς εὐσπλαγχίζετο, ἀλλὰ ἐγνώριζε τὰ πάντα νὰ πράττῃ διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ μιᾶς ψυχῆς. Τοιοῦτρόπως, λοιπόν, καὶ τοὺς συνένωσε. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει, αὐτὸ σημαίνει· «Εἶναι ἀρκετὰ τὰ ὅσα ἀπὸ ἐμὲ ἔγινον· ἔμεινα ἐπὶ τριετίαν, ἱκανοποιητικῶς ἐνισχύθησαν, ἱκανοποιητικῶς ἐθεμελιώθησαν». «Μετὰ δακρῶν», λέγει. Βλέπεις ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὰ δάκρυα.

11. Ἐφεσ. 6. 12.

Αὐτὰ ὡς πράττωμεν καὶ ἡμεῖς. Δὲν ποιεῖ ὁ κακός· πόνεσε σὺ, ἴσως καὶ ἐκεῖνος πονέσῃ. Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἴδῃ ὁ ἀσθενὴς τὸν ἰατρὸν νὰ λαμβάνῃ τροφήν, καὶ ὁ ἴδιος παρακινεῖται, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ θὰ συμβῆῃ· ἐάν σὲ ἴδῃ νὰ θλίβεσαι, θὰ μαλακώσῃ, θὰ γίνῃ ἐνάρετος καὶ πρῶτος ἄνθρωπος.

«Οὐκ εἰδώς, φησί, τὰ ἀνανηθόντά μοι». Τί λοιπὸν; διὰ τοῦτο ἀπέρχεσαι; Οὐδόλως· ἀλλὰ καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι θεομά καὶ θλίψεις μὲ περιμένουν. Γνωρίζω λοιπὸν ὅτι μὲ ἀναμένουν πειρασμοί, ὅποιοι εἶναι δὲ δὲν γνωρίζω· αὐτὸ ἀκριβῶς ἦτο φοβερότερον. Μὴ, λοιπὸν, θεωρήσετε ὅτι τὰ λέγω αὐτὰ θρηνηλογῶν δὲν ἔχω (θεωρῶ) τὴν ζωὴν μου ὡς πολύτιμον. Διὰ νὰ διεγείρῃ τὴν σκέψιν των, λέγει αὐτά, καὶ διὰ νὰ τοὺς πείρῃ ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀποχωροῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποφέρουν μὲ γενναιότητα. Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὴν ὑπόθεσιν πορείαν καὶ διακονίαν ἀφ' ἑνὸς μὲν, δεικνύων τὴν σπουδαιότητα ἀπὸ τὴν πορείαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ χρέος ἀπὸ τὴν διακονίαν. Εἶμαι, λέγει, διάκονος· τίποτε περισσότερο δὲν ἔχω.

Ἄφοῦ δὲ τοὺς παρηγόρησε, διὰ νὰ μὴ θλίβονται, δι' ὅσα ὑποφέρει, καὶ εἰπὼν ὅτι ὑπομένει αὐτὰ μὲ χάραν, καὶ ἀφοῦ ἔδειξε τὸ κέρδος, τότε συμπληρῶναι τὸ λυπηρὸν. Αὐτὸ δὲ τὸ πράττει, διὰ νὰ μὴ καταποντίσῃ εἰς λύπην τὴν διάνοιάν των. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; Τὸ «καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες βίεστραμμένα».

Τί λοιπὸν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις, τόσον σπουδαῖον θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸν σου, καί, ἂν ἀναχωρήσῃς, ἀποθνήσκωμεν; Δὲν λέγω αὐτό, λέγει, ὅτι ἡ ἰδική μου ἀπουσία πράττει αὐτό, ἀλλὰ τί; Ὅτι θὰ ἐξεγερθοῦν ἐναντίον σας μερικοί. Δὲν εἶπε· ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἀλλὰ «μετὰ τὴν ἀφίξίν μου»· δηλαδῆ, «τὴν

ἀπομάκρυνσιν», ἂν καὶ ἴδῃ ἔχει γίνεαι τοῦτο· ἐάν δὲ ἔχη γίνεαι, πολὺ περισσότερο μετὰ αὐτὰ θὰ γίνῃ. Ἐπειτα καὶ ἡ αἰτία· τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. Ἐπομένως διὰ τίποτε ἄλλο (δὲν φροντίζου) αἱ αἰρέσεις παρὰ δι' αὐτό. Ἐπειτα καὶ ἡ κατηγορία· «Ἦν περιποιήσατο, λέγει, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος». Ἐάν δὲ τὴν ἔσωσε καὶ τὴν κατέστησε κτῆμα του μὲ τὸ ἴδιόν του αἷμα, ὅπωςδῆποτε θὰ τὴν προστατεύσῃ.

«Νύκτα, λέγει, καὶ ἡμέραν οὐκ ἔπαυσάμην μετὰ δακρῶν νοουθετῶν». Αὐτὰ θὰ ἐλέγοντο εὐλόγως πρὸς ἡμᾶς· καὶ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι ὁ λόγος ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς διδασκάλους, εἶναι δὲ κοινὸς καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς. Διότι τί (θὰ ὠφελήσῃ), ἐάν ἐγὼ μὲν λέγω καὶ παρακαλῶ καὶ κλαίω νύκτα καὶ ἡμέραν, ὁ δὲ μαθητὴς δὲν ὑπακούει; Διότι διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν πρὸς ἀπόκρουσιν κατηγορίας, τὸ νὰ εἶναι δηλαδῆ μαθητὴς καὶ νὰ μὴ ὑπακούῃ, διὰ τοῦτο, «διαμαρτύρομαι» εἰπὼν, προσέθεσεν· «Οὐ γὰρ ὑπεστεύλαμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν».

Ἐπομένως αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν μόνον τοῦ διδασκάλου, τὸ νὰ ἐξαγγελίῃ, νὰ κηρύξῃ, νὰ διδάξῃ, νὰ μὴ ὀπισθοχωρήσῃ, νύκτα καὶ ἡμέραν νὰ παρακαλῇ· ὅταν δὲ ἀφοῦ γίνουσι αὐτά, τίποτε δὲν γίνεται περισσότερο, ὡς γνωρίζετε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὑπολείπεται.

Ἐπειτα καὶ ἄλλη ἀπολογία, ὅτι «καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων». Μὴ, λοιπὸν, νομίσετε, ὅτι αὐτὰ λέγονται μόνον δι' ἡμᾶς· καθ' ὅσον καὶ διὰ σῶς ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι, ὥστε νὰ προσέχετε εἰς ὅσα λέγονται, ὥστε νὰ μὴ φεύγετε ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τοῦ κηρύγματος.

Τί νὰ κάνω; Ἰβού καθημερινῶς ἐξονίσταμαι, κραυ-

γάζων Ἄπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὰ θέατρα καὶ πολλοὶ μᾶς χλευάζουν ἀποφεύγετε τοὺς ὄρκους, τὴν πλεονεξίαν ἄπειρα προτρέπομεν συμβουλευτικῶς, καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ὁποῖος νὰ ἀκούῃ. Ἄλλὰ κατὰ τὴν νύκτα δὲν ὀμιλῶ; Ἦθελον νὰ κάμω τοῦτο καὶ κατὰ τὴν νύκτα, καὶ εἰς τὰ γεύματά σας, ἐάν θεαίτως ἦτο δυνατόν καὶ ἀφου διαχωρισθῶ εἰς ἄπειρα τμήματα νὰ ἐρχομαι πηλίσσον σας καὶ νὰ συνομιλῶ ἄλλὰ, ἐάν μίαν φορά τὴν ἑβδομάδα σᾶς καλοῦμε, καὶ δεικνύσεθε ὀκηροί, καὶ ἄλλοι μὲν δὲν ἐρχεσθε, ἄλλοι δὲ οἱ ὅποιοι παρευρίσκεσθε, χωρὶς τίποτε περισσότερο ὠφέλιμον νὰ ἀποκομίζετε, ἀπέρχεσθε, τί δὲν θὰ ἐπράττετε, ἐάν συνεχῶς αὐτὸ ἐπράττομεν;

Τὶ νὰ πράξωμεν; Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ μᾶς ἐμπαιζοῦν ἕνεκα τοῦ ὅτι ὀμιλοῦμεν πάντοτε διὰ τὰ ἴδια τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν γίνεαι θαυροί. Αἴτιοι ὅμως δι' αὐτὸ δὲν εἴμεθα ἡμεῖς, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι οἱ ἄκροαταὶ διότι ἐκεῖνος μὲν ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνει, πάντοτε χαίρει νὰ ἀκούῃ τὰ ἴδια, ὡς νὰ λέγονται ἔπαινοι δι' αὐτὸν, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ ἐπιτυγχάνῃ καὶ φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖται, καὶ ἂν διὰ δευτέραν φοράν μόνον ἀκούσῃ, νομίζει ὅτι πολλάκις τὸ ἀκούει. «Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων», λέγει.

δ'. Αὐτὸ μὲν ἤρμοζεν εἰς τὸν Παύλον νὰ τὸ εἴπῃ, ἡμεῖς δὲ δὲν τολμῶμεν νὰ τὸ εἴπωμεν, διότι ἔχομεν συναίσθησιν τῶν ἀπειρῶν ἁμαρτιῶν μας. Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς ἤρμοζεν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἠγρύπνει διὰ κάθε ἕνα καὶ μὲ φροντίδα παρηκολούθει, εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ὑπέμενε τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν μαθητῶν, νὰ λέγῃ ἡμεῖς δὲ θὰ εἴπωμεν τὸν λόγον τοῦ Μωυσέως, ὅτι «ὠργίσθη μοι Κύριος δι' ὑμᾶς, ὅτι εἰς πολλὰ ἁμαρ-

τήματα προάγετε καὶ ἡμᾶς¹². Διότι ὅταν δειλιάζωμεν, ἐπειδὴ σᾶς θλέπομεν νὰ μὴ προσδεύετε, δὲν καταβάλλεται τὸ περισσότερο μέρος τῆς δυνάμεώς μας; Διότι τί ἔχει γίνεαι, εἰπέ μοι; Ἴδου μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τριετίαν, χωρὶς μὲν νὰ παρηγορῶμεν νύκτα καὶ ἡμέραν, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τριῶν ἡμερῶν πολλάκις τοῦτο ἐπιτελοῦντες, καὶ ὄχι ἑπτὰ.

Τὶ περισσότερο ἔχει γίνεαι; Κατηγοροῦμεν, ἐπικρίνομεν, κλαίομεν, θλιβόμεθα, ἂν καὶ ὄχι ἐμφανῶς, ἀλλὰ ἐσωτερικῶς. Ἐκεῖνα δὲ τὰ δάκρυα εἶναι πολὺ ἐλαφρότερα αὐτῶν διότι αὐτὰ μὲν προσφέρουν κάποιαν παρηγορίαν εἰς τοὺς λυπομένους ἐκεῖνα δὲ τὴν ἐπιτείνουν καὶ τὴν περισφίγγουν.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν τις εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν στεναχωρίας, καὶ δὲν ἠμπορῇ νὰ φανερώσῃ τὴν θλίψιν, ὥστε νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι ματαιόδοξος, περισσότερο λοιπὸν ὑποφέρει παρὰ ἐάν ἐφανέρωνεν αὐτήν. Ἐάν κάποιος δὲν μὲ ἔκρινε διὰ περιττὴν φιλοδοξίαν, θὰ ἐθλεπες καθημερινῶς νὰ χύνω πηγὰς δακρῶν αὐτὰς δὲ τὰς γνωρίζεις καλῶς ὁ οἰκίσκος μου καὶ ἡ ἐρημία. Διότι πιστεύσατέ με, διὰ τὴν μὲν σωτηρίαν μου ἔχω ἀπελπισθῆ, θρητῶν δὲ διὰ τὰ ἰδικά σας, οὔτε ἔχω εὐκαιρίαν νὰ πενθῶ διὰ τὰς ἰδικὰς μου ἁμαρτίας τοιοῦτοτρόπως δι' ἐμὲ τὰ πάντα εἰσθε σεις. Καὶ ὅταν ἀντιληφθῶ ὅτι σεις προσδεύετε, δὲν αἰσθάνομαι ἕνεκα τῆς εὐχαριστήσεως τὰ ἰδικὰ μου κακὰ καὶ ἂν ἴδω ὅτι δὲν προκόπτετε, ἕνεκα τῆς θλίψεως πάλιν, παραμερίζω τὰ ἰδικὰ μου, γενόμενος πλήρης χαρᾶς μὲν διὰ τὰ ἀγαθὰ σας, καὶ ἂν ἔχω ἄπειρα δεινά, κατηφῆς δὲ

12. Δευτερ. 3, 26.

13. Ἐβρ. 13, 17.

"Ας τὸν ἀγαπήσωμεν" (γνωρίζετε πόση ἀμοιβὴ πε-
διότι ἡ πρώτη ἐντολὴ εἶναι: «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν
Θεόν σου» δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῆς: Καὶ τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτὸν»¹⁷. Τὴν δευτέραν τὴν ἔχομεν ἐπιτύ-
χει, ἔχομεν ἀνάγκην ἡμεῖς τῆς πρώτης· ἔχομεν ἀνάγ-
κην τῆς πρώτης εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν καὶ ἐγὼ καὶ
σεῖς. Τὴν ἔχομεν, ἀλλ' ὄχι ὅσον πρέπει.

"Ας τὸν ἀγαπήσωμεν. (γνωρίζετε πόση ἀμοιβὴ πε-
ριμένει ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἠγάπησαν τὸν Χριστόν): Ἄς
τὸν ἀγαπήσωμεν μὲ θερμότητα ψυχῆς, διὰ νὰ σωθῶμεν
ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴν τοῦ παρόντος βίου, ἀπολαύοντες
τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀγάπης, καὶ διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ἐπιτύ-
χωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχεθῆ εἰς ὅσους τὸν
ἀγαποῦν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μο-
νογενοῦς Τοῦ Παιδὸς μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς
τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα,
δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Ε ' (45).

(Πράξ. 20, 32 - 38, 21, 1 - 16).

«Καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμῶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καὶ
τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομησάσαι,
καὶ δοῦναι κληρονομίαν ὑμῖν ἐν πᾶσι τοῖς ἡγιασμένοις»¹.

α'. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον πράττει ὅταν στέλλῃ ἐπιστο-

¹⁷ Ματθ. 22, 37 - 39 καὶ Μάρκ. 12, 30 - 31.
¹ Πράξ. 20, 32.

λὴν, αὐτὸ πράττει καὶ ὅταν συμβουλευθῆ ἀπὸ προτρο-
πῆν τελειώνει εἰς εὐχὴν: Διότι, ἐπειδὴ τοὺς ἔκαμε νὰ
φοβηθοῦν πολὺ, λέγων ὅτι «λύκοι θαρεῖς εἰς ὑμᾶς εἰσα-
λεύονται»², διὰ νὰ μὴ ἐπιφέρῃ κτύπημα εἰς τὸν νοῦν
καὶ τὸν καταστρέψῃ, ἰδὲ τὴν παρηγορίαν. «Καὶ τὰ
νῦν», λέγει. Τοιοῦτοτρόπως εἶπε, φανερόντων δι' αὐτοῦ
ὅτι ὅπως πάντοτε, «παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ
Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ» δηλαδὴ «εἰς
τὴν χάριν αὐτοῦ». Καὶ ὁρθῶς εἶπε τοιοῦτοτρόπως διότι
γνωρίζει ὅτι ἡ χάρις σώζει. Συνεχῶς τοὺς ὑπενθυμί-
ζει τὴν χάριν, καθιστῶν αὐτοὺς περισσώτερον μερι-
μῶντας ὡς ὀφειλέτας, καὶ παρακινῶν νὰ λάθουν θάρ-
ρος.

«Τῷ δυναμένῳ ὑμᾶς ἐποικοδομησάσαι». Δὲν εἶπεν
«Οἰκοδομησάσαι», ἀλλ' «ἐποικοδομησάσαι», δεικνύων ὅτι ἡ-
δη ὠφελήθησαν πνευματικῶς. Ἐπειτα ὑπενθύμισε τὴν
μέλλουσαν ἐλπίδα εἰπὼν: «Καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομί-
αν ἐν πᾶσι τοῖς ἡγιασμένοις».

Ἐπειτα πάλιν προτροπῆ. «Ἀργυρίου, λέγει, ἡ χρυ-
αίου ἡ ἱματιομοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα». Καταστρέφει τὴν
ρίζαν τῶν κακῶν, τὴν φιλαργυρίαν. «Ἀργυρίου, λέγει, ἡ
χρυσίου». Δὲν εἶπε: «δὲν ἔλασθα», ἀλλ' «οὐδὲ ἐπεθύμησα».
Δὲν εἶναι ἀκόμη τοῦτο μέγα, τὸ μετὰ τοῦτο δὲ εἶναι μέ-
γα. «Ἐμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὐ-
σι μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσαν αἱ χεῖρες αὐταί. Πάντα ὑπέ-
δειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμπάνεσθαι
τῶν ἀσθενούντων». Ἰδὲ αὐτὸν νὰ ἐχῆ χρησιμοποιήσει
τὴν ἐργασίαν, καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ νὰ μοχθῆ.
«Ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὐσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσαν
αἱ χεῖρες αὐταί». Αὐτὸ λέγει προτρεπτικῶς. Καὶ πα-

² Πράξ. 20, 29.

τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῶν. Εἰς τὴν Καισάρειαν, λέγει, ἀφοῦ ἤλθομεν, ἐμείναμεν εἰς τὸν Φίλιππον, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ (διακόνους).

«Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες προφητεύουσαι». Ἄλλὰ δὲν προλέγουσιν εἰς τὸν Παῦλον αὐταί, ἃν καὶ εἶχον προφητικὸν χάρισμα, ἀλλὰ ὁ Ἅγαστος καὶ τὸ πᾶς, ἀκούε. «Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, ἦλθεν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἅγαστος καὶ ἔλθων πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δῆσας τε αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, εἶπε· Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὐτῆ, οὕτω δῆσουσιν ἐν Ἰερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἔθνων». Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος παλαιότερον προεφήτευσεν τὴν πείναν, αὐτὸς λέγει «τὸν ἄνδρα τοῦτον, οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὐτῆ, οὕτω δῆσουσιν».

Ὅπως ἀκριβῶς ἔπραττον οἱ προφῆται, περιγράφοντες τὰ ὅσα ἐγένοντο (ἐποπτικῶς), ὅταν ἔλεγον δι' αἰχμαλωσίαν, ὅπως ὁ Ἰεζεκιήλ, αὐτὸ καὶ οὕτως ἔκαμε. Καὶ τὸ πλέον φοβερὸν ὅτι εἰς χεῖρας ἔθνων παραδώσουσιν. Ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀνασθάνειν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ. Καὶ πολλοὶ τὸν παρεκάλουν νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ, καὶ οὕτω τοιοῦτοτρόπως ὑπήκουσεν. «Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος· Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρόπτοντές μου (συντρίβοντες) τὴν καρδίαν; Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἐτόλμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Μὴ πειθόμενον δὲ αὐτοῦ, ἠσυχάσαμεν, εἰπόντες· Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω».

6'. Βλέπετε; διὰ νὰ μὴ νομίσης, ἀφοῦ ἀκούσες, ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνάγκης τὸ «δεδεμένος τῷ Πνεύ-

ματι πορεύομαι»⁷, μήτε ὅτι ἐνεπλόκη αὐτὸς ἐπειδὴ ἠγυῖται, δι' αὐτὸ προλέγονται ταῦτα. Ἄλλὰ αὐτοὶ μὲν ἔκλαιον, αὐτὸς δὲ τοὺς παρηγόρει, θλιβόμενος διὰ τὰ δάκρυα ἐκείνων· «τί ποιεῖτε γάρ, λέγει, κλαίοντες καὶ συνθρόπτοντές μου τὴν καρδίαν;». Τίποτε (δὲν ὑπάρχει) περισσότερο στοργικὸν τοῦ Παύλου· ἐπειδὴ τοὺς ἔβλεπε νὰ κλαίουν, ἐθλίβετο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ὑπέφερε διὰ τὰς ἰδικὰς του δοκιμασίας. Μὲ ἀδικεῖτε, λέγει, πρᾶττοντες αὐτὸ· διότι μήπως ἐγὼ πονῶ; Τότε ἐσταμάτησαν, ὅταν εἶπε· «Τί ποιεῖτε συνθρόπτοντές μου τὴν καρδίαν;». Διὰ σὺς κλαίω, λέγει, ὄχι διὰ τὰ παθήματα· διότι δι' ἐκεῖνα καὶ νὰ ἀποθάνω ἐπιθυμῶ. Ἄς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

Ἐργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ, λέγει, οὐδενὸς ἐπεθύμησα· αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρεαῖς μου καὶ τοῖς ὄσσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. Δὲν ἔχουν πράξει αὐτὸ ἐπομένως εἰς τὴν Κόρινθον μόνον οἱ ἐπιφέροντες φθορὰν εἰς τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς οὐδένα σημείον τὸ ἐπικρίνει αὐτὸ γράφων εἰς τοὺς Ἐφεσίους. Διατί λοιπόν; Διότι δὲν εὐρέθη εἰς ἀνάγκην. Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους λέγει· «Οὐκ ἐφράγη τὸ καὶνὸν μου ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας»⁸. Καὶ δὲν εἶπεν· «Δὲν μοῦ ἐδώσατε», ἀλλ' «Ἐργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ οὐκ ἐπεθύμησα, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὠφελετο εἰς ἐκεῖνους τὸ ὅτι δὲν ἔβιδον. Καὶ δὲν εἶπε· «Τίποτε δὲν ἐπεθύμησα ἐκ τῶν ἀπαραιτητῶν», διὰ νὰ μὴ φανῇ πάλιν ὅτι κατηγορεῖ ἐκεῖνους, ἀλλὰ τοῦτο ὑπαινίσσεται, ὅτι εὐλόγως δὲν ἔλαβεν, ὅταν καὶ ἄλλους συνετήρει. Ἴδὲ πῶς εἰργάζετο ὁ ἄν-

7. (Πρόε. 20, 22).

8. Β' Κορινθ. 11, 10.

τῶν ἀζύμων ἦλθον εἰς Τρωάδα μετὰ πέντε ἡμέρας, ἔπειτα ἔμεινον ἐκεῖ ἑπτὰ, ὅλας μαζί δώδεκα· ἔπειτα εἰς τὴν Ἄσσον, εἰς Μυτιλήνην, (ἀπέναντι τῆς Χίου), εἰς Τρωγύλιον, εἰς Σάμον καὶ εἰς Μίλητον· ὅλας δέκα ὀκτὼ ἡμέραι. Ἐπειτα εἰς τὴν Κῶν, εἰς τὴν Ρόδον, εἰς τὰ Πάταρα, εἴκοσι μίαν ἡμέραν· ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ μετὰ ἀπὸ πέντε ἡμέρας ἦλθον εἰς Τύρον, εἴκοσι ἕξ ἡμέραι· εἰς τὸ ἕξ ἡμῶν ἐμεινον ἐκεῖ ἑπτὰ ἡμέρας, τριάντα τρεῖς· ἔπειτα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Πτολεμαίδα, τριάντα τέσσαρες· ἔπειτα εἰς τὴν Καισάρειαν παραμένει περισσοτέρας τῶν ἄλλων ἡμέρας· καὶ τότε, λοιπόν, ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς κάνει νὰ ἀποπλεύσουν ὁ προφήτης ("Ἄγαθος). Τοιοῦτοτρόπως συμπληροῦται ἡ Πεντηκοστή, καὶ ἐκεῖ τὴν ἑορτάζει.

Παρατήρησε δὲ αὐτὸς πείθεται, ὅταν τὸ Πνεῦμα δὲν ἐμπόδιζε. Εἶπον «Μὴ ὄψαι αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον»¹⁰, καὶ δὲν ἐξέθεσε τὸν ἑαυτὸν του. Πολλάκις τὸν ἐφυγάδευσαν, καὶ ὑπήκουσε^{10α}· πάλιν ἀπὸ παράθυρον ἐφυγε^{10β}· καὶ τώρα ὡς θὰ ἐλέγομεν ἐνῶ ἀπειροὶ παρακαλοῦν (καὶ οἱ ἐν Τύρῳ καὶ οἱ ἐν Καισάρειᾳ) καὶ κλαίουσιν, καὶ ἀπειρα κακὰ προφητεύουσιν, δὲν συγκρατιῆθαι. Καὶ θεοβαίως δὲν προέλεγον τὰς δυσκολίας ἀπλῶς, ἀλλὰ προεφήτευσαν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν, λοιπόν, τὸ Πνεῦμα προέτρεψε, διατὶ ἔφερον ἀντήρησιν; Διότι δὲν ἐγνώριζον ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο καλὰ εἰς τὸ Πνεῦμα, καὶ ἄλλως τε δὲν παρότρυνον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι δὲν τοῦ προεφήτευσαν μόνον τὰ βεβηλά, ἀλλὰ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναστῆ, ἐπειδὴ τὸν ἐλυποῦντο. «Μετὰ δὲ τὸ ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας», λέγει·

10. Πράξ. 19, 31.

10α. Πράξ. 17, 14 - 15.

10β. Β' Κορ. 11, 33.

δηλαδὴ «μετὰ τὴν συμπλήρωσιν» λέγει δὲ ἡμέρας τὰς προκαθορισμένας· «προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

γ'. Ἴδὲ πόση ἦτο ἡ παρηγορία· καὶ πάλιν ἀφοῦ προσεῦχοντο χωρίζονται. Καὶ εἰς τὴν Πτολεμαίδα μένουσιν μίαν ἡμέραν, εἰς δὲ τὴν Καισάρειαν περισσοτέρας. Καὶ ὅταν ἤκουσεν ὅτι πρόκειται νὰ πάθῃ πολλά κακὰ, τότε διαίεται, ὅχι ἐπειδὴ ρίπτεται εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ ἐπειδὴ νομίζει ὅτι τὸ Πνεῦμα προστάζει.

«Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι, λέγει, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα» δηλαδὴ, «ἀφοῦ ἔλαβον τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὁδοπορίαν». Συνήλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ὧ ἐξενισθῶμεν, Μνάσασσι τινὶ Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί».

Καὶ πρόσεξε, δὲν εἶπεν ὁ Ἄγαθος ὅτι θὰ δέσουν τὸν Παῦλον, διὰ νὰ μὴ φαῖν ὅτι τὸ λέγει κατόπιν συμφωνίας, ἀλλὰ «τὸν ἄνδρα, ὃς ἐστὶν ἡ ζώνη αὐτῆ». Ἐπομένως εἶχε καὶ ζώνην. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν πείσουν, δι' αὐτὸ ἔκλειον, ἔπειτα ἠσούχασαν. Βλέπετε ἐγκαρτέρησιν; βλέπετε ἀγάπην; «Ἠσυχάσαμεν, λέγει, εἰπόντες· Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω».

«Ἄγοντες, λέγει, παρ' ὧ ἐξενισθῶμεν». Ἐπομένως ὅχι εἰς τὴν ἐκκλησίαν· διότι τότε μὲν, ὅταν ἐπορεύοντο ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν φιλοξενοῦνται, τώρα δὲ πλησίον κάποιου παλαιοῦ μαθητοῦ. Δεικνύει ἐπομένως πολὺν τὸν χρόνον τοῦ κηρύγματος· ἕξ αὐτοῦ νομίζω ὅτι πολλὰ ἔτη εἰς τὰς Πράξεις παραλείπει αὐτὸς, ἀναφέρων μόνον τὰ πολὺ ἐπείγοντα.

Τί σημαίνει «Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω»; Ὁ Κύριος ὁ ἴδιος, λέγει, θὰ πράξῃ τὸ εὐάρεστον εἰς αὐτόν. Ἠσυχάζου, λοιπόν, ἐκεῖνοι, καὶ δὲν τὸν ἀναγκά-

τρωσες, δηλαδή από πείναν, γυμνότητα και περιπλάνησιν. Μὲ εἶδες φυλακισμένον, δὲν θὰ ἴδῃς τὸ πῦρ τῆς γεέννης· μὲ εἶδες νὰ εἶμαι ἄρρωστος, δὲν θὰ ἴδῃς τὰ θασανιστήρια καὶ τὰς τιμωρίας.

Ἔχεις χεῖρες πραγματικῶς εὐλογημέναι, αἱ ὁποῖαι ὑπηρετεῖτε μὲ τοιαῦτα ἔργα, αἱ ὁποῖαι ἠξιώθητε νὰ ὑπηρετήτε τὸν Χριστόν! Πόδες οἱ ὁποῖοι βαδίζουν εἰς δεσμητήρια διὰ τὸν Χριστόν, εὐκόλως ριψοκινδυνεύουν εἰς τὸ πῦρ· δὲν δοκιμάζουν τὰ δεσμὰ χεῖρες, αἱ ὁποῖαι τὸν εἶδαν νὰ εἶναι δεμένος.

Ἐδώσατε ἔνδυμα, καὶ ἐνδύσασι ἔνδυμα σωτηρίας· ἦσαν εἰς τὴν φυλακὴν μὲ αὐτόν, καὶ θὰ εὐρεθῆς εἰς τὴν βασιλείαν μὲ αὐτόν. Αὐτὰ τὰ ὁμολογεῖ χωρὶς νὰ ἐντρέπεται, ἀλλὰ γνωρίζων ὅτι τὸν ἴδιον ἐπεσκέφθη.

Δὲν ἐγνωρίζεν ὁ πατριάρχης ὅτι φιλοξενεῖ ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἐφιλοξενεῖ!¹⁶ Ἄς ἐντραπώμεν, παρακαλῶ· ἐκάθητο κατὰ τὴν μεσημβρίαν εὐρισκόμενος εἰς ξένην χώραν, ὅπου δὲν εἶχε ἰδικόν του μέρος οὔτε θύσαν ἕνα θῆμα ποδός· ἦτο ξένος, καὶ ὁ ξένος ἐφιλοξενεῖ ξένους· διότι ἦτο παλιῆς τῶν οὐρανῶν. Διὰ τοῦτο οὔτε ὅταν ἦτο εἰς τὴν γῆν ἦτο ξένος. Ἡμεῖς θὰ εἴμεθα περισσότερο ξένον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ξένον, ἂν δὲν δεχώμεθα ξένους. Δὲν εἶχεν οἰκίαν, καὶ ὡς κατάλυμα εἶχε τὴν σκηνὴν.

Καὶ ἴδὲ τὴν γενναιοδωρίαν· ἐθυσίασε μόσχον, καὶ ἐζύμωσεν ἄρτον. Ἄκουσε καὶ τὴν προθυμίαν· πράττει τοῦτο μόνος του καὶ μὲ τὴν γυναῖκα του. Πρόσεξε καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην· προσκυνεῖ καὶ παρακαλεῖ!¹⁷

Ὅ· διότι πρέπει νὰ ἔχη ὅλα αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φιλοξενεῖ· τὴν προθυμίαν, τὴν

16. Γεν. 18, 3.

17. Αὐτόθ. 18.

χαράν, τὴν γενναιοδωρίαν. Διότι ἡ ψυχὴ τοῦ ξένου δυσκολεύεται ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ αἰσχύνηται· καὶ ἂν δὲν δείξῃ ὑπερβολικὴν χαράν, ἀπέρχεται ὡς περιφρονημένος, καὶ ἐπομένως ἔχει γίνεαι ἢ τοιοῦτου εἶδους ὀποδοχὴ χειροτέρα ἀπὸ τὸ νὰ μὴ εἶχε γίνεαι δεκτός. Δι' αὐτὸ προσκυνεῖ, δι' αὐτὸ τοὺς δέχεται μὲ τὸν λόγον, δι' αὐτὸ μὲ τὴν προσφορὰν καθίστατος. Διότι ποῖος θὰ εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν, ἂν ἐγνωρίζε ὅτι αὐτὸς (ὁ Ἄβραάμ) εἶχεν αὐτὸ τὸ ἔργον;

Ἄλλὰ ἡμεῖς δὲν εὐρισκόμεθα εἰς ξένην χώραν; Ἄλλὰ ἂν θέλωμεν, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὸν μιμηθῶμεν. Πόσοι ἀπὸ τοῦς ἀδελφούς εἶναι ξένοι; Εἶναι κοινὴ κατοικία ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν ξένων· ἀσχοληθῆτε καὶ σεῖς, μέννατε πλησίον τῶν θυρῶν, ὑποδεχθῆτε δούλους ἔρχονται· καὶ ἂν δὲν θέλετε εἰς τὰς οἰκίας σας, ἀλλὰ διαφορετικῶς μὲ τὸ νὰ προσφέρετε εἰς αὐτοὺς τὰ ἀναγκαῖα. Διατί λοιπόν; ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει; λέγει, ἔχει· ἀλλὰ τί σας ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ σκέψις; μήπως τὸ νὰ τρέφονται αὐτοὶ ἀπὸ τὰ κοινὰ χρήματα τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸ δύναται νὰ σας ὠφελήσῃ; διότι μήπως ἂν προσεύχεται ἄλλος, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ προσεύχεσαι; διατί δὲν λέγεις; «Διατί λοιπόν; δὲν ποσεύχονται οἱ ἱερεῖς; ἐγὼ διατί προσεύχομαι;».

Ἄλλ' ἐγὼ, λέγει, βίδω εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταλύσῃ ἐκεῖ. Δῶσε τοῦλάχιστον εἰς ἐκεῖνον· διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει τοῦτο εἶναι, τὸ νὰ δίδῃς καθ' ὁλοκληρίαν. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Ἴνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ, καὶ μὴ θαρρῆται ἡ Ἐκκλησία»¹⁸. Ὅπως θέλεις πράξε, μόνον

18. Α' Τιμόθ. 5, 16.

πράξε. Ἐγὼ δὲ δὲν λέγω· «Διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνεται ἡ Ἐκκλησία», ἀλλὰ «διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνεσαι σὺ»· διότι μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν τίποτε δὲν πράττεις, ἀφῆνων τὰ πάντα εἰς αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὑπάρχει κοινὴ κατοικία καθωρισμένη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὴ λέγῃς αὐτά.

Ἄλλὰ ἔχει δαπάνας ἡ Ἐκκλησία, λέγει, ἔχει χρήματα καὶ ἔσοδα. Εἰπέ μου, ἔσοδα δὲν ἔχει; δὲν ἔχει καθημερινὴν δαπάνην; Ναί, λέγει. Διὰ τί, λοιπόν, δὲν βοηθεῖς μετρίως; Ἐντρέπομαι μὲν νὰ λέγω αὐτά, ἀλλ' ὅμως τίποτε δὲν ἀναγκάζω. Ἐάν κάποιος νομίζῃ ὅτι αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγονται εἶναι κέρδος, θὰ κἀνῃ ξενοδοχεῖον ἰδικόν του εἰς τὴν οἰκίαν του· τοποθέτησε ἐκεῖ κλίνην, τοποθέτησε ἐκεῖ τράπεζαν καὶ φωτισμόν· διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, ἔάν μὲν ἔλθουν στρατιῶται, νὰ ἔχετε σεῖς παραχωρημένα οἰκήματα, καὶ νὰ ἐπιμνησθε μὲ πολλὴν φροντίδα, καὶ νὰ προσφέρετε τὰ πάντα εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ ἀποκραύουσι διὰ σὰς αὐτὸν τὸν πόλεμον τὸν αἰσθητόν, οἱ δὲ ξένοι νὰ μὴ ἔχουν, ποῦ νὰ διαμένουν;

Νίκησε τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ μᾶς ἐλέγξῃς; Αὐτὸ πράξε· νὰ ὑπερβάλλῃς εἰς τὴν φιλοτιμίαν νὰ ἔχῃς οἰκίημα, ὅπου ὁ Χριστὸς παρευρίσκειται· εἰπέ· «Αὐτὸ τὸ δωμάτιον εἶναι τοῦ Χριστοῦ· ἡ οἰκία αὐτῆ δι' αὐτὸν ἔχει καθορισθῆ». Καὶ ἂν εἶναι κατάλυμα πτωχῶν καὶ ταπεινῶν, δὲν περιφρονεῖ· γυμνὸς καὶ ξένος ὁ Χριστὸς περιέρχεται, ἔχων ἀνάγκην μόνον στέγης· τοῦλάχιστον εἰς αὐτὸν δίδε· νὰ μὴ εἶσαι σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος, οὔτε νὰ εἶσαι διὰ μὲν τὰ θιωτικὰ τόσοσιν δραστήριος, διὰ δὲ τὰ πνευματικὰ ψυχρὸς. Ἄς εἶναι καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας ὁ ποσιότερος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναλάβει αὐτὸ, καὶ τοὺς ἀνοπήρους, τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ἀστέγους ἅς δέχεται ἐντός. Αὐτὰ τὰ λέγω πρὸς ἐντροπήν· διό-

τι ἔπρεπε μὲν ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν νὰ δέχεσθαι αὐτούς, ἔάν δὲ δὲν θέλῃς, τοῦλάχιστον κάτω, τοῦλάχιστον ὅπου αἱ ἡμίονοι, τοῦλάχιστον ὅπου οἱ ὑπηρέται, δέξου τὸν Χριστόν.

Ἴσως ὅταν ἀκούετε αὐτά, αἰσθάνεσθε ἀποτροπισματόν. Τί λοιπόν, ὅταν οὔτε αὐτὰ τὰ πράττειτε; Ἴδου παροτρύνω, ἰδοὺ λέγω· «Ἄς εἶναι αὐτὸ διὰ σὰς ἀντικείμενον φροντίδων». Ἄλλὰ δὲν θέλετε τοιαυτοτρόπως; Λοιπὸν πράξατε διαφορετικῶς. Ὑπάρχουν πολλοὶ πτωχοὶ καὶ πτωχαί· καθορίσατε νὰ μὲνη τις ἐκεῖ συνεχῶς ἅς εἶναι τοῦλάχιστον φύλαξ τῆς οἰκίας ὁ πτωχός· ἅς εἶναι διὰ σὲ τείχος καὶ φράκτης, ἀσπίς καὶ δόρυ. Ὅπου ὑπάρχει ἐλεημοσύνη, δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ ὁ διάβολος, οὔτε ἄλλο τι ἀπὸ τὰ κακὰ. Μή, λοιπόν, περιφρονήσωμεν τόσοσιν κέρδος. Τώρα δὲ ὑπάρχει καθωρισμένος μὲν τόπος διὰ τὸ δχημα, καὶ ἄλλος διὰ τὰς ἀμάξιας τῶν ἡμιόνων, διὰ τὸν Χριστόν δὲ ὁ ὁποῖος πλανᾶται οὔτε εἰς.

Ὁ Ἀθραάμ, ὅπου ἔμενε ὁ ἴδιος, ὑπεδέχετο τοὺς ξένους· καὶ ἡ μὲν γυνὴ ἔστρεκεν εἰς τὴν θέσιν ὑπηρετρίας, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν κυρίων. Δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐδέχετο τὸν Χριστόν· δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐδέχετο ἀγγέλου· διότι, ἂν θεθαίως ἐγνώριζε, τὰ πάντα θὰ τὰ ἔχανε. Ἡμεῖς δὲ, ἂν καὶ γνωρίζωμεν ὅτι δεχόμεθα τὸν Χριστόν, δὲν δεικνύομεν οὔτε τὴν φροντίδα, ὅσιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι φιλοξενεῖ ἀνθρώπους.

Ἄλλὰ, λέγει, εἶναι πολλοὶ ἀπατεῶνες καὶ ἀχάριστοι. Καὶ ἀπ' αὐτὸ μεγαλύτερος διὰ σὲ ὁ μισθός, ὅταν τοὺς δέχεσαι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διότι ἔάν μὲν γνωρίζῃς ὅτι εἶναι ἀπατεῶνες, μὴ τοὺς δέχεσαι εἰς τὴν οἰκίαν, ἔάν δὲ δὲν γνωρίζῃς, διατὶ ἀνοήτως κατη-

γορείς; Διὰ τοῦτο λέγω νὰ ἀπέρχωνται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Ποία δὲ ἀπολογία θὰ ὑπάρξη, ὅταν, ὅτε ὄσους γνωρίζομεν, οὔτε αὐτοὺς δεχώμεθα, ἀλλὰ εἰς ὄλους κλείωμεν τὰς θύρας; Ἄς εἶναι ἡ οἰκία μας τοῦ Χριστοῦ τὸ πανδοχεῖον; Ἄς ζητῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ τὴν ἀμοιβήν, ὄχι χρήματα, ἀλλὰ τὸ νὰ κάνουν πρὸς χάριν μας τὴν οἰκίαν μας δοχεῖον τοῦ Χριστοῦ; Ἄς τρέχωμεν πανταχοῦ, ἄς ἐλκῶμεν, ἄς ἀρπάζωμεν τὸ κυνήγιον (τοὺς ξένους) περισσότερον εὐεργετούμεθα, παρὰ εὐεργετούμεν.

Δὲν προτρέπω νὰ θυσιάσῃς μόσχον; ὤσσε ἄρτον εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πεινᾷ, ἔνδυμα εἰς τὸν γυμνόν, στέγην εἰς τὸν ξένον. Διὰ νὰ μὴ εὐρίσκῃς αὐτὰς τὰς προφάσεις: «Ἐπάρχει τὸ κοινὸν οἶκημα τῆς Ἐκκλησίας», ἐκεῖ πρόσφερε χρήματα, καὶ ὑποδέξου σύ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶχε τὴν ἀμοιβὴν καὶ δι' ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τοῦς ὑπηρέτας. Τοιοῦτοτρόπως εἶχον διαπαιδαγωγηθῆ καὶ οἱ ὑπηρέται του' ἔτρεχον καὶ δὲν ἠγανάκτουσ ὅπως οἱ ἰδικοί μας; διότι τοὺς εἶχε κάνει εὐλαθεῖς. Εἰς πόλεμον τοὺς ὠδήγει καὶ δὲν ἐγόγγυζον; τόσον ἦσαν ὑπομονητικοί. Διότι ἐφρόντιζε ὁμοίως δι' ὄλους, ὅπως καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του' διότι σχεδὸν ὅπως ὁ Ἰῶβ ἔλεγεν, ὅτι «ὁμοίως ἐπλάσθημεν ἐν τῇ αὐτῇ γαστρὶ»¹⁹.

Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἄς δεικνύωμεν πολλὴν φροντίδα διὰ τοὺς ὑπηρέτας, διὰ νὰ γίνουσι ἠθικοὶ καὶ ἐργατικοί; καὶ ἄς εἶναι καὶ ὁ ὑπηρέτης μας διαπαιδαγωγημένος διὰ τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ. Δὲν θὰ μᾶς εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς δύσκολος ἡ ἀρετὴ, ἐὰν ἐκεῖνοὺς διαπλάσωμεν. Ὅπως ἀκριβῶς

19. Ἰῶβ. 33. β.

εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν οἱ στρατιῶται εἶναι πειθαρχικοί, ὁ στρατηγὸς εὐκόλως πολεμεῖ, τὸ ἀντίθετον δὲ γίνεται, ὅταν δὲν συμβαίῃ αὐτό, καὶ ὅταν δὲ οἱ ναῦται συμφωνοῦν, ὁ κυβερνήτης εὐκόλως διευθύνει τὸ πηδάλιον, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, ἐὰν ἔχουν τοιοῦτοτρόπως παιδαγωγηθῆ οἱ ὑπηρέται, δὲν θὰ ἀγανακτήσῃς εὐκόλως, δὲν θὰ κατηγορήσῃς, δὲν θὰ ὀργισθῆς, δὲν θὰ κακολογήσῃς. Κάποτε καὶ θὰ ἐντραπῆς τοὺς ὑπηρέτας, ἐὰν εἶναι ἀξιοθαύμαστοι, καὶ θὰ σὲ βοηθήσουσι, καὶ θὰ σὲ συμβουλεύσουσι τὰ ὠφέλιμα.

Ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς δὲ τὰ πάντα θὰ εἶναι σύμφωνα μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅλη ἡ οἰκία θὰ γεμίσῃ ἀπὸ εὐλογίας, καὶ ἐὰν ἐπιτύχωμεν αὐτὰ τὰ ὅποια εἶναι ἀρεστά εἰς τὸν Θεόν, θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βοήθειαν, τὴν ὅποιαν ἄς γίνῃ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνῆκει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ' (46).

(Πράξ. 21, 18-38).

«Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἑβραίοις πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἐξήγγειτο καθ' ἑν ἑκάστην ἃν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ»¹.

1. Πράξ. 21, 18 - 19.

α'. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου καὶ ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων, ἄνθρωπος σπουδαῖος καὶ ἀξιοθαύμαστος. Πρὸς αὐτὸν ἔρχεται ὁ Παῦλος, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν στέλλεται· καὶ ἀκούει πῶς. «Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, λέγει, εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωθον». Ἰδὲ τὴν ταπεινοφροσύνην. «Πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι· καὶ ἀσπασάμενος αὐτούς, ἐξηγεῖτο καθ' ἕν ἕκαστον ὃν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ». Πάλιν διηγέται εἰς αὐτούς τὰ σχετικὰ μὲ τούς εἰδωλολάτραις, ὅχι ἀπὸ ματαιοδοξίαν, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ κάμῃ φανεράν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγάπην, καὶ νὰ τοὺς γεμίσῃ μὲ πολλὴν χαρὰν. Πρόσεξε, λοιπόν, πῶς ὅταν τὰ ἤκουσαν καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Δὲν ἐξύψωνον ἐκεῖνον, οὔτε ἐθαύμαζον, ἀλλὰ «τὸν Θεὸν ἐδόξαζον»· διότι τοιοῦτοτρόπως τὰ διηγῆθαι ὡς νὰ τὰ ἀπέδιδε εἰς αὐτόν.

«Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν Θεόν, εἰπόντες αὐτῷ· Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων· καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. Κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωυσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν». Ἰδὲ καὶ αὐτοὶ μὲ πόσῃν ταπεινώσειν λέγουσιν. Δὲν ὀμιλεῖ ὡς ἐπίσκοπος θεοποτικῶς, ἀλλὰ αὐτὸν παίρνουν ὡς συμμέτοχον τῆς γνώμης· ὡς νὰ ἔλεγον, ἐάν ἀμέσως καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀπελογοῦντο ὅτι «δὲν ἠθέλωμεν».

Βλέπεις τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποθέσεως, «θεωρεῖς πόσαι, λέγει, μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων». Καὶ δὲν εἶπον «Πόσον μεγάλον ἀριθμὸν κατηχήσαμεν», ἀλλὰ «ὑπάρχουν». «Καὶ οὗτοι, λέγει, πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι».

Δύο εἶναι αἱ αἰτίαι, καὶ ὁ μεγάλος ἀριθμὸς καὶ ἡ

ἀπόφαισι· διότι οὔτε, ἐάν ἦσαν ὀλίγοι, ἔπρεπε νὰ τοὺς περιφρονήσουν, οὔτε ἐάν ἦσαν πολλοί, καὶ δὲν προσηλοῦντο ὅλοι εἰς τὸν νόμον, ἔπρεπε νὰ τοὺς περιποιούνηται. Ἔπειτα καὶ τρίτη αἰτία. «Καὶ αὐτοὶ πάντες κατηχήθησαν, λέγει, περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωυσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν». Δὲν εἶπον «ἤκουσαν», ἀλλὰ «κατηχήθησαν», δηλαδὴ ἐδιδάχθησαν καὶ ἐπίστευσαν «ὅτι ἀποστασίαν ἀπὸ Μωυσέως διδάσκεις, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν». Ἄφοῦ εἶπε αὐτὸ προσέθεσε· «Τί οὖν ἐστὶ; Πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. Τοῦτο οὖν ποιήσον, ὃ σοὶ λέγομεν». Λέγων αὐτὰ ὡς ἐάν συνεθοῦλευον, οὐχὶ ὡς ἐάν διέταζον.

«Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες, εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. Τοῦτους παραλαβόν, ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ διαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλὴν, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὄν κατήχνηται περὶ σοῦ οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς φυλάσσωσιν τὸν νόμον». Τὸν συμβουλεύουσιν νὰ ἀπολογηθῆ ἔμπράκτως, καὶ ὅχι μὲ λόγια. «Ἴνα ξυρήσωνται, λέγει, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὄν κατήχνηται περὶ σοῦ οὐδὲν ἐστίν». Δὲν εἶπον ὅτι «διδάσκεις», ἀλλὰ «κατήχνηται», πάλιν μὲ αὐτὸ δηλώνοντες τὸ «ἐδιδάχθησαν», καὶ ὅτι «στοιχεῖς», δηλαδὴ, «καὶ ὁ ἴδιος φυλάττει περισσότερο τὸ κανονικὸν τὸν νόμον»· διότι θεοθαίως δὲν ἦτο μόνον αὐτὸ ἀντικείμενον ἐνδισφύροντος, ἐάν δὲν διδάσκη ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος τηρεῖ.

Τί, λοιπόν, ἂν μάθουν οἱ εἰδωλολάτραι, δὲν θὰ σκανδαλισθοῦν; λέγει. Πῶς; καθ' ὅσον καὶ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων ἐστεθαμεν ἐπιστολὴν εἰς αὐτούς. «Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἔθνων ἡμεῖς ἐ-

πεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοῦς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τὸ εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὸ πνικτόν, καὶ πορνείαν». Ἐδῶ προτρεπτικῶς. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον λέγει, αὐτὸ σημαίνει· «Ὁπως ἡμεῖς εἰς ἐκείνους παρηγγεῖλαμεν, ἂν καὶ κηρύττωμεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοιουτοτρόπως καὶ σὺ, ἂν καὶ διδάσκης τοὺς ἐθνικούς, τοιουτοτρόπως καὶ σὺ, ἂν δὲ τὸν Παῦλον, δὲν λέγει· «Καὶ θεσβαίως ἡμπορῶ νὰ παρουσιάσω τὸν Τιμόθεον, τὸν ὅποιον περιέτεμον» καὶ μάλιστα δύναμαι διὰ τοῦ λόγου νὰ πείσω», ἀλλὰ ὑπήκουσεν εἰς αὐτοῦς, καὶ ἔπραξε τὰ πάντα καθ' ὅσον τοιουτοτρόπως ἦτο συμφέρον· διότι δὲν ἦτο ὅμοιον νὰ ἀπολογηθῆ, καὶ ἐνῶ οὐδεὶς ἐγνώριζε, νὰ πράξῃ ταῦτα. Διότι ἦτο ἐκτός ὑποψίας καὶ τὸ ὅτι εἶχε ἀναλωθῆ. «Τότε παραλαβὼν ὁ Παῦλος τοὺς ἀνδρας, καὶ τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἀγνισθεὶς εἰσῆι εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά». «Διαγγέλλων», δηλαδὴ «ἀναγγέλλων» ὥστε ὁ ἴδιος ἦτο αὐτός ὁ ὅποιος ἔκανε φανερόν τὸν ἑαυτὸν του. «Ὡς δὲ ἐμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι».

β'. Πρόσεξε πῶς ἰδιαίτερος χρονοτριβεῖ εἰς αὐτοῦς. «Οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, κράζοντες· Ἄνδρες Ἰσραηλίται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντα πανταχοῦ διδάσκων» ἔτι τε καὶ «Ἐλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἱερόν, καὶ κεκοίωκε τὸν ἅγιον τοῦτον τόπον». Ἴδὲ τὴν συμπεριφορὰν τῶν πανταχοῦ πλήρη ταραχῆς, καὶ ἀνοήτως νὰ κραυγάζουν εἰς τὸ κέντρον. «Ἦσαν γὰρ ἔωρακότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερόν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.

Ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐπιλασθόμενοι τοῦ Παύλου, εἶλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ· καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι».

«Ἄνδρες Ἰσραηλίται, βοηθεῖτε», λέγει, «οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου». Ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἐτάρασσον, δηλαδὴ ὁ ναὸς καὶ ὁ μωσαϊκὸς νόμος, αὐτὰ ἐκεῖνοι λέγουσιν. Καὶ διὰ τίποτε δὲν κατηγόρησε ὁ Παῦλος τοὺς Ἀποστόλους, ἂν καὶ ὑπέστη τόσα, ὅτι οἱ ἱδιοὶ ἔχουν γίνεαι αἴτιοι αὐτῶν τῶν θειῶν δι' αὐτὸν τόσον ἦτο ἄνθρωπος μεγαλόψυχος.

«Καὶ εἶλκον αὐτόν, λέγει, ἔξω τοῦ ἱεροῦ· καὶ ἐκλείσθησαν αἱ θύραι» διότι ἠθελον νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ δι' αὐτὸ τὸν ἔσυραν θιαίως ἔξω, ὥστε μὲ περισσότεραν εὐκολίαν νὰ πράξουν αὐτό. «Ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέστη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρας ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ· δεῖ ἑαυτῆς παραλαβῶν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτοῦς. Οἱ δὲ, ἰδόντες τὸν χιλιάρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. Τότε ἐγγίσας ὁ χιλιάρχος, ἐπελάθετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἀλύσει διυσί· καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη καὶ τί ἐστὶ πεποικῶς. Ἄλλοι δὲ ἄλλα ἔθόων ἐν τῷ ὄχλῳ». Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀνακρίνῃ, ἐκέλευσε δεθῆναι ἀλύσει διυσί;. Καταπραυνῶν τὴν ὄργην τοῦ λαοῦ.

«Μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυθον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀνασθαθμούς, συνέθη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν θίαν τοῦ ὄχλου· ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον· Αἶρε αὐτόν;». Ἦτο συνήθεια εἰς τοὺς Ἰουδαίους αὐτὸ νὰ λέγουν, ἐναντίον ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύ-

ναντο να εκφράσουν γνώμη, όπως και εις την περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ τὸ ἴδιο παρουσιάζονται να πράττουν, και να λέγουν «Ἄρον αὐτόν»² δηλαδή «Ἀφάνισέ τον ἀπό τὴν γῆν». Αὐτὸ τὸ ὅποιον εις τὴν ἐποχὴν μας, μερικοὶ λέγουν, κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν συνήθειαν «Ῥίψε τον εις τὰ σίγνα»³, αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀρε αὐτόν».

«Μέλλων δὲ εις τὴν παρεμβολὴν εἰσάγεσθαι ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ· Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ;», Ὁδηγούμενος εις τὴν κλιμακα τοῦ φρουρίου, ζητεῖ να εἴπῃ κάτι πρὸς τὸν χιλιάρχον. Καὶ ἰδὲ με πόσῃ ἡρεμίαν· «Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ;» λέγει. «Ὁ δὲ εἶφη· Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; Οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας και ἐξαγαγὼν εις τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἀνδρας τῶν σικαρίων;». Αὐτὸς ὁ Αἰγύπτιος ἦτο κάποιος ἀνθρώπος νεωτεριστῆς και ἐπαναστατῆς^{3α}. Πρὸς αὐτὸ, λοιπόν, ἀπολογεῖται ὁ Παῦλος, και δι' ὧσων εἶπεν ἀπομακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τὴν ὀψοφίαν, Ἄς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ θεα ἔχουν ἀναγνωσθῆ.

«Εἰσὶν ἡμῖν ἀνδρες, λέγει, τέσσαρες, εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν τούτους παραλαβῶν, ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς». Πρὸς αὐτὸ, λοιπόν, δὲν ἀνθίσταται ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ὑπακούει. Ὅμως ἦτο φανερόν, ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη, προηγουμένως να τὸ πράξῃ αὐτό, (διὰ τοῦτο και τὸν πείθουν), ἀλλ' ὅτι ἦτο τὸ γεγονός κατ' οἰκονομίαν τακτοποιήσας και ὑποχώρησας. Δὲν ἦτο ἐπομένως αὐτὸ ἐμπόδιον διὰ τὸ κήρυγμα, ἀφοῦ θεοβαίως και οἱ

2. Ἰωάν. 10, 15.

3. σῆνον = εἶδος κονιάματος κεράμων ἀνομιγμένον με κόκκιν.

3α. Πρόκειται διὰ στάσιν, ἢ ὁποῖα ἐλαθε χώραν ἐπὶ ἐπιτρόπου τῶν Ρωμαίων Φήλικος. Τὸ γεγονός αὐτὸ μαρτυρεῖται και ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου (Ἰουδ. πολ. 2, 13, 5 και Ἀρχαιολ. 20, 8, 8).

ἴδιοι καθώριζον διὰ νόμου εις ἐκείνους τὰ τοιοῦτου εἶδους. Αὐτὸ, λοιπόν, πράττων κατ' οἰκονομίαν και ὁ ἴδιος, ἔπειτα κατηγορεῖ τὸν Πέτρον^{3β} και αὐτὸ δὲν τὸ πράττει ἀπερισκέπτως· διότι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὅποιον ἐπραξεν αὐτὸς ἐδῶ, τοῦτο ὁ Πέτρος ἐκεῖ, σιωπῶν και σταματῶν τὴν διδασκαλίαν του.

Και δὲν εἶπον ὅτι «δὲν πρέπει να διδάσκης τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐγκατεστημένους μεταξύ τῶν ἐθνῶν», οὔτε «εἶναι ἀρκετὸν τὸ να μὴ κηρύξῃς ἐκεῖ», ἀλλὰ «πρέπει και κάτι περισσότερο να πράξῃς, διὰ να πεισθοῦν ἐκεῖνοι ὅτι φυλάττεις τὸν νόμον· συγκατάθεσας εἶναι ἢ ὑπόθεσας, να μὴ φοηθῆς οὐδέν». Καὶ ἰδὲ, δὲν τὸν πείθουν προηγουμένως, ἕως ὅτου να τοῦ εἶπουν πρῶτον τὴν κατ' οἰκονομίαν τακτοποίησιν και τὴν ἀφέλειαν. Καὶ τὸ να πράττῃ δὲ τοῦτο εις τὰ Ἱεροσόλυμα, ἦτο ἀνεκτόν. Πράξῃ, λοιπόν, αὐτὸ ἐδῶ, διὰ να σοῦ εἶναι δυνατόν ἐκεῖ να τὸ πράττῃς ἐξω.

«Τότε παραλαβῶν, λέγει, ὁ Παῦλος τοὺς ἀνδρας τῆ ἐχομένη ἡμέρα». Δὲν μεταθέτει διὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ ἀποδεικνύων ἐμπράκτως τὴν ὑπακοήν, παίρνει μαζί του ἐκείνους, μετὰ τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο να κάμῃ τοὺς ἀπὸ τὸν νόμον προδλεπομένους ἀγνισμούς. Ἡ κατ' οἰκονομίαν τακτοποίησιν εἶναι ταιούτων τι θερμὸν (βημιοουργεῖ ζέσιν).

Και πῶς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν εἶδον εις τὸ ἱερὸν; Ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ διὰ μερικὰς ἡμέρας να παραμένουν ἐκεῖ. Ἰδὲ πῶς αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐγένετο ἦτο οἰκονομία· διότι ἀφοῦ ἐπεισθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, τότε ἐπιτίθενται· εὐλόγως, διὰ να μὴ ἐπιτεθοῦν ἀμοῦ και ἐκεῖνοι.

3β. Ἰδὲ Γαλ. 2, 11 - 14.

«Βοηθείτε, λέγει, ἄνδρες Ἰσραηλίται, ὡς νὰ ἐπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν κάποιος δυσκόλως θηρεύμενος καὶ δυσκόλως ὑποτασσόμενος, «βοηθείτε», λέγουν.

«Πάντας πανταχοῦ οὗτός ἐστιν ὁ διδάσκων». Ὅχι ἐδῶ μόνον, λέγει, ἀλλὰ «πανταχοῦ». Ἐπειτα καὶ ἡ κατηγορία μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰ παρόντα. «Ἔτι δέ, λέγει, καὶ κεκοίνωκε τὸ ἱερόν, ἄνδρας Ἑλλήνας εἰσαγαγών». Καὶ θεσπιάς καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνήλθον διὰ νὰ προσκυνήσουσιν, ἀλλὰ αὐτοὶ ἀναφέρουν ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν θὰ προετίμων νὰ προσκυνήσουσιν.

«Καὶ ἐπιλασθόμενοι τοῦ Παύλου, λέγει, εἴλκον αὐτὸν ἔξω». Πρόσεξε τὸν θυγάζου ἔξω ἀπὸ τὸ ἱερόν διότι δὲν ἐσέβοντο πλέον νόμους οὔτε δικαστήρια, διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐκτύπων τοιουτοτρόπως ἀπὸ ὅλα ἀποδεικνύονται ὅτι εἶναι ἀναιδεῖς καὶ ἀναίσχυντοι. Αὐτὸς δὲ τότε μὲν δὲν ἀπελογήθη, ἔπειτα δὲ ἀπελογήθη. Εὐλόγως διότι τότε δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἀκούσουσιν.

Καὶ διατὶ, λοιπόν, ἐκρούαζον «Αἴρε αὐτόν»; Ἐφροῦντο μήπως διαφυγῆ. Ἄλλὰ ἰδὲ μετὰ πόσης ταπεινοφροσύνης ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος εἰς τὸν χιλιάρχον. Διότι τί λέγει; «Εἰ ἔξεστὶ μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ;». Τόσον ἦτο ταπεινόφρων, ὥστε καὶ ἐγνώριζε πανταχοῦ νὰ ὁμιλῆ μὲ μετριοφροσύνην. «Οὐκ ἔρα σὺ εἶ, λέγει, ὁ Αἰγύπτιος;».

γ'. Ἰδὲ τὴν δολιότητα τοῦ διαβόλου. Ἦτο ἐκεῖνος ὁ Αἰγύπτιος ἀπατεῶν καὶ ἀγύρτης, καὶ ἐνόμιζε ὅτι καλύπτει διὰ σκιάς δι' αὐτοῦ καὶ ὅτι κάνει μετόχους τῶν ἐγκλημάτων τὰ ὅποια ἀρμόζουσιν εἰς ἐκεῖνον καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ τίποτε δὲν κατώρθωσε, ἀλλ' ὁμοῦ ἀκόμη περισσότερο ἐλαμψεν ἡ ἀλήθεια, χωρὶς νὰ ζημιωθῆ εἰς οὐδὲν ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ καὶ περισσότερο ἐγίνε λαμ-

πρά διότι ἐόν μὲν δὲν ὑπῆρχαν οἱ ἀγύρται, καὶ ἔπειτα αὐτοὶ ὑπερίσχυον, ἴσως θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐναντιωθῆ (καὶ νὰ κατηγορήσῃ), δταν δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐφάνησαν, αὐτοὶ ὑπερίσχυον, αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον. Διὰ τοῦτο καὶ νὰ παρουσιασθοῦν δὲν ἐμποδίζονται, διὰ νὰ λάμψουν τοιουτοτρόπως περισσότερο ὅπως ἀκριβῶς οὗτος καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει' «Ἴνα οἱ βδοκίμοι φανεροὶ γένωνται». Κάτι παρόμοιον ἦτο καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Γαμαλιὴλ ἔλεγεν. ὅτι' «πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοδῶς»⁴.

Ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι αὐτοὶ οἱ σικάριοι εἶναι κάποια φυλὴ ληστῶν, (οἱ ὅποιοι τοιουτοτρόπως ὀνομάζοντο ἀπὸ τὰ ξίφη τὰ ὅποια ἔφερον, τὰ ὅποια ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους σίκαϊ)⁵, ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι ἀπὸ μίαν ἀφρῆσιν τῶν Ἑβραίων. Διότι τρεῖς εἶναι εἰς αὐτοὺς αἱ καθολικῶς γνωσταὶ ἀφρέσεις, Φαρισαῖοι, Σαδδουκαῖοι, καὶ Ἑσσηνοί, οἱ ὅποιοι λέγονται καὶ Ὅσιοι (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα Ἑσσηνοί), ἕνεκα τῆς σεμνότητος τοῦ βίου· οἱ ἴδιοι δὲ λέγονται καὶ Σικάριοι, ἐπειδὴ εἶναι μετὰ ζήλου ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν θρησκείαν των.

Ἄς μὴ θλιβώμεθα, λοιπόν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν ἀφρέσεις, καθ' ὃν χρόνον καὶ ψευδοχριστοὶ ἠθέλησαν καὶ εἰς τὸν Χριστὸν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ καὶ μετὰ ἀπ' αὐτό, ὥστε νὰ ρίψουσιν σκιάν. Ἄλλὰ ἡ ἀληθεὶς λάμπει καὶ εἶναι πανταχοῦ καταφανής.

Αὐτὸ συνέθη καὶ εἰς τὴν ἐποχὴ τῶν προφητῶν· εἶχον παρουσιασθῆ ψευδοπροφήται, καὶ ἔλαμψαν περισσότερο (οἱ ἀληθεῖς προφῆται) ἕνεκα τῆς συγκρίσεως.

4. Α' Κορινθ. 11. 19.

5. Πράξ. 5. 36.

6. SICA · AE = Ῥωμαϊκὸν ἐγχειρίδιον. Εἰρηίδιον.

Καθ' ὅσον ἡ ἀσθένεια φανερώσει τὴν ὑγείαν, καὶ τὸ σκότος τὸ φῶς, καὶ τὴν γαλήνην ἢ κακοκαιρία.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ τις ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀπατεῶνες καὶ ἀγύρται· διότι ἐκεῖνοι ἐξητάσθησαν. Αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωυσέως· ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς τοὺς μάγους, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ μάγος ὁ Μωυσῆς· τοὺς ἄφησε νὰ διδάξουν ὄλους μέχρι ποίου θαθμοῦ ἡ μαγεία ἦτο δυνατόν νὰ φαντάζῃ (νὰ ἐπαίρειται)· περισσότερο δὲ δὲν ἐξηπάτησαν, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι ὡμολόγησαν τὴν ἥτταν.

Εἰς οὐδὲν μᾶς θλάπτουν οἱ ἀπατεῶνες, περισσότερο δὲ καὶ καλύτερους μᾶς κάνουν, ἂν κάποιος θέλῃ νὰ ἔχῃ προσεκτικὴν τὴν σκέψιν. Τί, λοιπόν, συμβαίνει, λέγει, ὅταν ἔχωμεν κοινήν γνώμην μὲ αὐτούς; Ὅχι ἐνώπιον ἡμῶν, (δὲν ὑπάρχει σφάλμα ἐνώπιον ἡμῶν), ἀλλὰ ἐνώπιον αὐτῶν οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ὀρθὴν κρίσιν. Ἄς μὴ φροντίζωμεν πολὺ ἡμεῖς διὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν, οὔτε νὰ ἐνδιαφερόμεθα περισσότερο τοῦ κανονικοῦ δι' αὐτήν. Διὰ τὸν Θεὸν ζῶμεν, ὄχι διὰ τοὺς ἀνθρώπους· εἰμεθα πολῖται τοῦ οὐρανοῦ, ὄχι τῆς γῆς· ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ θραβεῖα καὶ τὰ ἐπαθλα διὰ τοὺς κόπους μας· ἀπὸ ἐκεῖ ἀναμένομεν τοὺς ἐπαίνους, ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς στεφάνους.

Μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου ἄς φροντίζωμεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, μέχρι τοῦ νὰ μὴ δίδωμε καὶ νὰ μὴ προσφέρωμεν εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν. Ἄν δέ, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν παρέχομεν ἀφορμὴν, ἐκεῖνοι θέλουν ἀνοήτως καὶ ματαίως νὰ κατηγοροῦν, ἄς γελῶμεν, καὶ ἄς μὴ θακρῶζωμεν. Σὺ νὰ φροντίζῃς τὰ ὀρθὰ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀνθρώπων ἂν, ἐνῶ οὐ μεριμνᾷς διὰ τὰ ὀρθὰ, ἐκεῖνος ἐμπαίξῃ, πλέον νὰ μὴ φροντίζῃς. Ἐχεις τὰ παραδείγματα εἰς τὴν Γραφήν· Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω,

ἢ τὸν Θεόν;»⁷ λέγει καὶ πάλιν· «Ἀνθρώπους πείθομεν, Θεῷ δὲ πεφανερώμεθα»⁸.

Καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτοτρόπως ἔλεγε δι' ὅσους ἐσκανδαλίζοντο· «Ἄφες αὐτοὺς, ὁδηγοὶ εἶσι τυφλοὶ τυφλῶν»⁹ καὶ πάλιν· «Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι»¹⁰ καὶ πάλιν· «Λαμψάτω τὰ ἔργα ὑμῶν, ὅπως ἴδωσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»¹¹.

Ἐὰν δὲ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγῃ· «Ὅς ἐὰν σκανδαλίῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης»¹², μὴ ἀπορήσῃς· διότι δὲν εἶναι αὐτὰ ἀντίθετα, ἀλλὰ καὶ πολὺ συμφωνοῦντα. Διότι ὅταν μὲν ἀπὸ ἡμᾶς συμβαίῃ, ἄλλοι μόνον εἰς ἡμᾶς, ὅταν δὲ ὄχι ἀπὸ ἡμᾶς, ὄχι πλέον. Καὶ πάλιν· «Οὐαὶ ὑμῖν, δι' οὓς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ θλασφημεῖται»¹³. Τί, λοιπόν, ἂν ἐγὼ μὲν πράττω τι ἐκ τῶν πρεπόντων, ὁ ἄλλος δὲ θλασφημῇ; Τίποτε ἐναντίον σου, ἀλλὰ κατ' ἐκείνου· διότι ἀπὸ ἐκεῖνον προήλθε ἡ θλασφημία (τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ).

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πράξῃς κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, καὶ νὰ δώσης εἰς τοὺς ἄλλους ἀφορμὴν; Ἄπο τοῦ θέλετε, ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τώρα, ἢ ἀπὸ τὰ παλαιὰ νὰ σᾶς φέρω παραδείγματα; Διὰ νὰ μὴ εἰμεθα δειλοὶ, θέλετε αὐτό, λοιπόν, τὸ ἴδιο τὸ τώρα νὰ ἀνα-

7. Γαλάτ. 1, 10.

8. Β' Κορινθ. 5, 11.

9. Ματθ. 15, 14.

10. Λουκ. 6, 26.

11. Ματθ. 5, 16.

12. Αὐτῶν. 18, 6.

13. Ρωμ. 2, 24.

φέρωμε με χειροπιαστά παραδείγματα;

Εἶχεν ὁ Παῦλος ἰουδαϊκὴν συμπεριφορὰν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ ἔτι πλέον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἰουδαίῃς καὶ ἑσκανδαλιζόντο, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἑσκανδαλιζόντο ἀδίκως. Λέγεται ὅτι ἠσπάσθη καὶ τὸν οἰνοχόον καὶ τὴν παλλακίδα τοῦ Νέρωνος, πόσα νομίζετε ὅτι ἐναντίον του ἔχουν λεχθῆ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο; Ἄλλ' ἀδίκως διότι ἐάν μὲν ἠσπάσθη μὲ αἰσχρὰν διάθεσιν, ἢ μὲ σκοπὸν πονηρὰ πράγματα, εὐλόγως· ἐάν δὲ διὰ τὸν ὀρθὸν τρόπον ζωῆς, διὰ ποῖον λόγον κατηγοροῦν;

Ἄς εἶπω κατὰ τὸ ὁποῖον συνέθη εἰς κάποιον ἐκ τῶν φίλων μου.

Κάποτε ἐπέπεσεν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνῶ ἦτο πολὺ νέος ἐκεῖνος, καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν τάξιν τοῦ διακόνου, ἐπειδὴ τότε ἔτυχε νὰ ἀπουσιάσῃ ὁ ἐπίσκοπος κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, καὶ δὲν ἐφρόντιζεν οὐδεὶς ἀπὸ τοῦς πρεσβυτέρους, ἀλλὰ μόνον ἔκαμιν νὰ θαπτισθοῦν συγχρόνως εἰς μίαν νύκτα πολὺ πλῆθος καὶ μόνον ἔθαπτιζόντο ὅλοι χωρὶς νὰ γνωρίζουν τίποτε· αὐτοὺς ἐκεῖνος ἀφοῦ τοὺς ἐπήρε κατ' ἴδιαν τριακοσίους συνωμνεί, διὰ τίποτε ἄλλο μὲν, τὰ σχετικὰ δὲ μόνον μὲ τὰ μυστήρια τῆς πίστεως ἔλεγε, διότι οὐδόλως ἦτο ἐπιτρεπτόν εἰς τοὺς ἀμυήτους νὰ παρευρίσκωνται. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔπραττε τοῦτο, ἐνόμισαν πολλοὶ ὅτι πράττει αὐτὸ ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξουσίαν. Ἀλλὰ δὲν ἐφρόντιζεν ἐκεῖνος διὰ ὅσα ἐνόμιζον οὕτε ὁμως παρέτεινε τὸ πρᾶγμα ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἀλλὰ ἀμέσως ἐσταμάτησεν.

Τί, λοιπόν, ἐκεῖνος ἦτο αἴτιος τοῦ σκανδάλου; Ἐγὼ θεθαίως δὲν νομίζω διότι ἐάν μὲν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία, τὸ ἔπραττεν, εὐλόγως ἀπέδιδον εἰς ἐκεῖνον τὴν κατηγορίαν, καὶ ἐάν πάλιν παρέτεινε (τὴν διδασχὴν). Διότι ὅταν ἐμποίζεται ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια φαί-

νονται καλὰ εἰς τὸν Θεὸν ἐξ αἰτίας τοῦ σκανδάλου ἄλλου, πρέπει νὰ τὸν καταφρονῶμεν τότε δὲ νὰ φροντίζωμεν, ὅταν οὐδόλως ἀναγκαζώμεθα ἐξ αἰτίας ἐκεῖνου νὰ προσκρούωμεν εἰς τὸν Θεόν διότι, εἰπέ μου, ἂν, καθ' ὅν χρόνον ὁμιλοῦμεν ἡμεῖς καὶ περιγελοῦμεν ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι μεθύουν, σκανδαλίζεται κάποιος, ἐγὼ θὰ παύσω νὰ λέγω; Ἄκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ· «Μὴ καὶ ὑμεῖς θούλεσθε ὑπάγειν;»¹⁴.

Τοιοῦτοτρόπως δὲν πρέπει οὔτε νὰ περιφρονῶμεν οὔτε νὰ προβάλλωμεν πολὺ τὴν ἀδυναμίαν τῶν πολλῶν. Ἡ δὲν βλέπομεν ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ αὐτὸ κάνουν, καὶ, ὅταν μὲν ἐπιτρέπεται, ὅτι ὑποχωροῦν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ὅταν δὲ ἡ ὑποχώρησις ἐκεῖνων δημιουργῇ θλάσθην, ὅτι δὲν τοὺς εὐσιπιαγχνίζονται πλέον; Πανταχοῦ εἶναι ὀρθὸν νὰ τιμᾷ κανεὶς τὸ μέτρον.

Ἐθλοσφήμησαν πολλοὶ ἕνεκεν κατηγήσεως κάποιας ὠραίας κόρης, ἢ ὅποια ἔμεινε παρθένος· ἐφέρθησαν ἐχθρικῶς πρὸς αὐτήν, καὶ ὕβρισαν ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι κατηχοῦν. Τί λοιπόν; ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἐκεῖνοι ἕνεκα αὐτοῦ; Οὐδόλως· διότι δὲν ἔπραττον τίποτε ἀντίθετον, ἀλλὰ καὶ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν.

Ἄς μὴ ἴδωμεν λοιπόν, ἐάν σκανδαλιζῶνται μερικοὶ, ἀλλ' ἐάν δικαίως, καὶ ἐάν ἔτι μὲ ἰδικὴν μας θλάσθην. «Εἰ θρῶμα σκανδαλίζει, λέγει, τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα»¹⁵. Εὐλόγως· διότι τίποτε δὲν ἔθλαπτε τὸ νὰ μὴ φάγω· ἐάν ὅμως τὸν σκανδαλίζῃ, ἐπειδὴ θέλω νὰ τὸ ἀπαρνηθῶ, δὲν πρέπει πλέον νὰ φροντίζω. Καὶ ποῖον, λέγει, αὐτὸ σκανδαλίζει; Πολλούς, γνωρίζω ἐγὼ θεθαίως.

14. Ἰωάν. 8, 67.

15. Α' Κορινθ. 8, 13 καὶ Πράξ. 15, 2 - 3.

“Όταν, λοιπόν, είναι αδιάφορον τὸ ἐμπόδιον, ἂς γίνῃ ἐπειδὴ, ἂν πρόκειται πρὸς αὐτὸ μόνον νὰ θλέπωμεν, εἶναι δυνατόν νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ πολλὰ, ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, καὶ τὸ ἀντίθετον, ἔαν πρόκειται νὰ τὸ περιφρονῶμεν, εἶναι δυνατόν πολλοὺς νὰ καταστρέψωμεν” ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος προσέβλεψε διὰ τὸ σκάνδαλον καὶ πῶς, ἄκουε: “Ἴνα μὴ τῇ ἀδρότητι, λέγει, ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ’ ἡμῶν”¹⁶· διότι εἰς τίποτε δὲν ἔβλαπτε τὸ νὰ ἀφαίρεση τὴν ὑποψίαν. “Όταν δὲ περιπέσωμεν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην, ὥστε νὰ γίνουσι μεγάλα κακὰ ἐξ αἰτίας τοῦ σκανδάλου ἄλλου, ἂς περιφρονῶμεν ἐκεῖνον” διότι ἐκεῖνος μὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἡμεῖς δὲ οὐχὶ πλέον ὑπεύθυνοι· διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸν εὐσιλογησθῶμεν αὐτὸν χωρὶς βλάβῃν.

Πολλοὶ ἐσκανδαλίσθησαν, διότι μερικοὶ πιστοὶ ἦσαν ἐξαπλωμένοι εἰς Ἰερὰ, ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐξαπλωμένοι· ἀλλὰ κακῶς· διότι οὐδεμίαν βλάβην προσήλθεν ἀπὸ αὐτῶ. Ἐσκανδαλίζοντο διότι ἔτρωγε ὁ Πέτρος μὲ τοὺς ἔθνικούς· ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν τοὺς ἀποφεύγει, αὐτὸς δὲ ὄχι πλέον.

Ἄρμάζει πανταχοῦ ἡμεῖς νὰ προσέχωμεν πολὺ, ὁπακοῦντες εἰς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ δίδωμεν οὐδεμίαν ἀφορμὴν σκανδάλου, διὰ νὰ εἴμεθα καὶ οἱ ἴδιοι ἀνεύθυνοι, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ τύχωμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

16. Β' Κορινθ. 8, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΖ' (47).

(Πράξ. 21, 39-40, 22, 1-16).

«Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος Ἐγὼ εἰμι ἄνθρωπος Ἰουδαῖος, Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμευ πόλεως πολιτῆς· δέομαι δὲ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. Ἐπιτρέψωντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος, ἑστὸς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατέσπειρε τῇ χειρὶ τὸν λαόν. Παλλῆς δὲ σιγῆς γενόμενης, προσεφώνησε τῇ Ἑβραϊᾷ διαλέκτῳ, λέγων»¹.

α'. Ἰδὲ αὐτὸν, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τοὺς ἔξω, ὅτι δὲν ἀποφεύγει νὰ χρησιμοποίῃ καὶ τὰς βοηθείας αἱ ὁποῖαι ἀπορροῦν ἀπὸ τοὺς νόμους. Ἐβῶ τὸν μεταστρέφει ἔνεκα τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως. Τοιοῦτοτρόπως καὶ προηγουμένως ἔλεγε· «Τὴν πάντας ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους ἀνθρώπους, Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν»². Ἐπειδὴ δὲ ἐζήτησε νὰ πληροφορηθῇ· «Σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος;»³, «ἐγὼ εἰμι», λέγει, «ἄνθρωπος Ἰουδαῖος». Ταῦτα ἀφοῦ εἶπεν, ἀμέσως τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ αὐτῆν τὴν ὑποψίαν. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ κατὰ τὸ ἔθνος Ἰουδαῖος, λέγει τὴν θρησκείαν καθ' ὅσον καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του ἔννομον Χριστοῦ⁴.

1. Πράξ. 21, 39-40.

2. Πράξ. 18, 37.

3. Αὐτῶν. 21, 38.

4. ἔννομος Χριστοῦ· Ἰουδαῖος μὲν ἀεθόμενος τὸν νόμον, ἀλλὰ δοῦλος Χριστοῦ.

Τί είναι αυτό; Ψεύδεται ὁ Παῦλος; Ἀπομακρόν- σου ἀπό αὐτὴν τὴν σκέψιν! Τί λοιπόν; δὲν ἠντήθη; Μὴ γένοιτο! Διότι ἦτο Ἰουδαῖος καὶ Χριστιανὸς τῆρῶν θ- σα ἐπρεπεν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν νόμον ἐπέθετο αὐτὸς περισσώτερον ἀπὸ θλους, πιστεύων εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὁμιλῶν πρὸς τὸν Πέτρον λέγει· «Ἡμεῖς φύσει Ἰου- δαῖοι»⁵.

«Δέομαι δὲ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν». Καὶ αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι δὲν ψεύδεται, ἐάν θεθαίως θλους τοὺς παρουσιαζεν ὡς μάρτυρας. Πρό- σεξε ὅτι αὐτὸς πάλιν ὁμιλεῖ μὲ ἠπιότητα. Καὶ αὐτὸ δὲ ἀπόδειξις εἶναι πάλιν μεγίστη, ὅτι διὰ τίποτε δὲν εἶναι ὑπεύθυνος, δηλαδὴ τὸ ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀπολογηθῆ, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν λαόν τῶν Ἰουδαίων. Ἰδὲ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἔχει ἐτοιμασθῆ δι' ἀγῶνα, ἰδὲ τακτοποιῆσαι τῆς θείας Προνοίας· ἐάν δὲν ἤρχετο ὁ χιλιάρχος, ἐάν δὲν τὸν ἔδενε, δὲν θὰ ἐ- χρειάζετο λόγον διὰ νὰ ἀπολογηθῆ, οὔτε θὰ ἦτο δυ- νατὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σιωπὴν (εἰς τὸ πλῆθος).

«Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἐστῶς ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων». Καὶ ἔνεκα τοῦ τόπου ὑπῆρχε ἀρκετὴ εὐ- κολία, τὸ ὅτι ὁμιλεῖ καὶ ἐνῶ θρῖσκαται ὠψιλά καὶ ἔ- χει δεθῆ. Τί ὑπάρχει ὅμοιον πρὸς αὐτὸ τὸ θέαμα, νὰ θλέπῃς τὸν Παῦλον νὰ εἶναι δεμένος μὲ δύο ἀλυσίδας καὶ νὰ ὁμιλῆ; πῶς δὲν ἐταράχθη, πῶς δὲν ἔπαθεν σύγ- χυσι, θλέπων τὸσον λαόν, νὰ ἔχῃ ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον (πρὸς αὐτόν), ἐνῶ ἦτο παρὼν ὁ ἄρχων; Προηγουμέ- νως τοὺς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν ὄργην, ἔπειτα ὁμιλεῖ. Καὶ ἰδὲ μὲ πόσῃ φρόνησιν· διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔ- καμεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Ἑβραίους, αὐτὸ καὶ ἐδῶ

5. Γαλῶν. 2, 15.

πράττει· κατὰ πρῶτον τοὺς ἔλκυει μὲ τὴν συγγένει- αν τῆς γλώσσης, ἔπειτα μὲ τὴν ἴδιαν τὴν ἡμερίαν· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ δηλώνων προσθέτει· «Πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνησε, λέγει, τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ, λέγων»· «Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας»⁶. Ἰδὲ ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ καλακείαν καὶ ἔχει τὴν ἐπιείκειαν· διότι δὲν εἶπε· «Δεσπότης», οὔτε «κύριος», ἀλλὰ «ἀδελ- φοί», τὸ ὅποιον ἰδιαίτερος ἐπεθύμουν ὡς ἐάν εἴλεγε· «Δὲν εἶμαι ἐένος ἀπὸ σᾶς ἐγώ, οὔτε ἐναντίον σας». «Ἄν- δρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες», λέγει. Αὐτὸ εἶναι ἐνδειξις τιμῆς, ἐκεῖνο συγγενείας. «Ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑ- μάς νῦν ἀπολογίας». Δὲν εἶπε· «Διδασκαλίας», οὔτε «δημηγορίας», ἀλλὰ «ἀπολογίας» τοποθετεῖ τὸν ἑαυ- τόν του εἰς τὴν θέσιν τοῦ παρακαλοῦντος.

«Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ προσε- φώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν». Βλέπει πῶς τοὺς ἐκυρίευσε τὸ ὁμόγλωσσον; διότι εἶχον κά- ποιον σεβασμὸν πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην. Ἰδὲ καὶ πῶς προετοιμάζει τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ λόγου, τοιοῦτοτρό- πως ἀρχίζων καὶ λέγων· «Ἐγὼ μὲν εἶμι ἀνὴρ Ἰουδαῖ- ος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμ- μένος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμα- λιλῆ, πεπαιδευμένος δὲ κατὰ ἀκρίθειαν τοῦ πατρῶου νόμου, ζηλωτῆς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς πάντες ὑ- μεῖς ἐστε σήμερον». «Ἐγὼ μὲν εἶμι, λέγει, ἀνὴρ Ἰου- δαῖος»· αὐτὸ ἰδιαίτερος ἀπὸ δια ἤθελον νὰ ἀκούσουν. «Ἐγεννημένος ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας». Διὰ νὰ μὴ νομίσουν πάλιν ὅτι εἶναι διαφορητικὸν τὸ γένος, προσέ- θεσε τὴν θρησκείαν.

6. Πράξ. 22, 1.

«Ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Δεικνύει τὴν πολλὴν του φροντίδα τὴν σχετικὴν μὲ τὴν λατρείαν, καθ' ὃν χρόνον θεοαίως καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψεν τοιαύτου κύρους πατρίδα τόσον μακρὰν ἀπέχουσαν, ἐδῶ προετίμησε νὰ ἀνατραφῇ ἕνεκα τοῦ νόμου.

Πρόσεξε πῶς ἐξ ἀρχῆς ἐστρέφεται εἰς τὸν νόμον. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει ὅχι μόνον ἀπολογούμενος ἐνώπιον ἐκείνων, ἀλλὰ δεικνύων ὅτι δὲν ὠδηγήθη πρὸς τὸ κήρυγμα ἀπὸ ἀνθρωπίνῃ ἐπιδίωξιν, ἀλλὰ ἀπὸ θείαν δύναμιν· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθῇ ἀμέσως αὐτὸς ὁ ὅποιος ἦτο τοιοῦτοτρόπως ἀνατεθραμμένος· διότι ἐάν μὲν ἦτο κάποιος ἀπὸ τούτους πολλούς, φυσικὸν ἦτο αὐτὸ νὰ ὑποφιασθοῦν, ἐάν δὲ κάποιος ἀπὸ αὐτούς οἱ ὅποιοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς τὸν νόμον, δὲν ἦτο φυσικὸν ἀπλῶς καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ σοβαρὰ ἀνάγκη αὐτὸς νὰ ἀλλάξῃ.

Ἄλλὰ ἴσως θὰ εἴπῃ τις· «Τίποτε δὲν κάμνει (οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει) αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐδῶ ἀνετράφη (καλλιεργήθη πνευματικῶς)· διότι τί, ἐάν εὐρέθης ἐδῶ διὰ ἐμπορικοῦς λόγους ἢ διὰ κάποιαν ἄλλην αἰτίαν;». Διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ, λοιπόν, ὅτι ἦτο διὰ τοῦτο, προσέθεσε· «Παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ»· καὶ δὲν εἶπε μόνον «Παρὰ Γαμαλιήλ», ἀλλὰ «παρὰ τοὺς πόδας», δεικνύων τὴν ὑπομονήν, τὴν μετὰ ζήλου ἐπίδοσιν, τὴν φροντίδα διὰ τὴν ἀκρόασιν, τὸν πολὺ σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄνδρα.

«Πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίθειαν τοῦ πατρῶου νόμου»: «Ὅχι ἀπλῶς ἐνόμου», ἀλλὰ «τοῦ πατρῶου» προσθέτει, ἀποδεικνύων ὅτι ἦτο τοιοῦτος ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὅτι δὲν ἐγνώριζε ἀπλῶς τὸν νόμον. Αὐτὰ δὲ φαίνεται ὅτι λέγονται ὑπὲρ ἐκείνων, ἦσαν δὲ κατ' ἐκείνων, ἐάν θεοαίως καὶ ἐνώ τὸν ἐγνώρισε τὸν ἄφησε.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ προσθήσῃ πάλιν κάποιος· «Διατί, λοιπόν, ἐάν μὲν γνωρίζῃς μὲ ἀκρίθειαν τὸν νόμον, δὲν τὸν ὑπερασπίζεσαι, οὔτε τὸν ἀγαπᾷς;». «Ζηλωτῆς, λέγει, ὑπάρχων»· δηλαδὴ, «ὅχι μόνον γνωρίζων, ἀλλὰ καὶ ἀφωσιωμένος πολὺ εἰς αὐτόν».

Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπε δι' αὐτὸν μεγάλους ἐπαίνους, ἀνακοινῶναι τὸν ὑπόλοιπον λόγον, προσθέταν· «Καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον»· διότι δεικνύει ὅτι αὐτοὶ πράττουσιν ὅχι ἀπὸ ἀνθρώπινα κίνητρα, ἀλλὰ ἀπὸ θείαν ὁρμήν. Λέγει δὲ αὐτό, ὑποχωρῶν εἰς αὐτούς, καὶ προκαταλαμβάνων τὴν γνώμην των, καὶ κυριεύων (αὐτούς), εἰς ὅσα δὲν ὕπῃρχεν οὐδεμία βλάβη.

Ἐπειτα φέρει καὶ ἀποδείξεις, λέγων· «Ὅς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἕως θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδούς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὡς καὶ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον». Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ τις· «Καὶ ἀπὸ ποῦ αὐτὸ εἶναι φανερόν;» φέρει ὡς μάρτυρας τὸν ἴδιον τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Καὶ λέγει μὲν καταπραΰνων· «Ζηλωτῆς ὑπάρχων καθὼς ὑμεῖς», δηλαδὴ, «ὁμοίος μὲ σᾶς», δεικνύει δὲ μὲ τὰ ἔργα, ὅτι ἦτο ἀνώτερος αὐτῶν· «διότι θεοαίως δὲν ἐζήτουν (εἶχον τὴν ἀξίωσιν) νὰ τοὺς συλλάθω, ἀλλὰ ἐζήγειρον καὶ τοὺς ἱερεῖς, καὶ εἰς ἄλλους τόπους μετέβαινον, καὶ δὲν ἐπροχώρουν μέχρι (τῆς συλλήψεως) ἀνδρῶν, ὅπως σεῖς, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν καὶ δένων πάντας καὶ ῥίπτων αὐτούς εἰς φυλακὰς».

Ἀναμφισβήτητος ἡ μαρτυρία, ἀδικαιολόγητα τὰ τῶν Ἰουδαίων! Ἴδὲ πόσους φέρει ὡς μάρτυρας, τοὺς πρεσβυτέρους, τὸν ἀρχιερέα, τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν πόλιν.

Β'. Πρόσεξε δὲ καὶ τὴν ἀπολογίαν του ὅτι δὲν εἶναι ἕνεκα δειλίας, ἀλλὰ περισσότερον ἕνεκα διδασκαλίας καὶ κατηχήσεως· διότι ἐάν δὲν ἦσαν σκληρό-

καρδοί οί άκροαταί, θά έβιδον προσοχήν εις τά λεγόμενα' διότι μέχρις αυτού του σημείου τους είχε μάρτυρας, τά υπόλοιπα δέ χωρίς μαρτυρίας.

«Παρ' ών και έπιστολάς δεξάμενος, πρós τους άδελφούς εις Δαμασκόν έπορευόμην, άξων και τους έκείσε όντας δεδεμένους εις 'Ιερουσαλήμ, ίνα τιμωρηθώσιν. Έγένετο δέ πορευομένω μοι και έγγίζοντι τή Δαμασκώ περι μεσημέριαν έξαίφνης έκ του ούρανοϋ περιστράψαι φώς Ικανόν περι έμέ, έπεσόν τε εις τό έδαφος, και ήκουον φωνής λεγούσης μοι 'Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Έγώ δέ άπεκρίθην' Τίς ει, Κύριε; Ειπέ τε πρós με' Έγώ ειμι 'Ιησοϋς Ναζωραίος, όν σύ διώκεις». 'Ιδιαιτέρως μέν, λοιπόν, και αυτό έπρεπε να είναι άξια έμπιστοσύνης έξ αιτίας όσων προηγήθασαν' διότι δέν θα ήτο δυνατόν να αλλάξει. Τι λοιπόν, εάν υπερηφανεύεται; λέγει. Ουδόλως. Διατί, λοιπόν, εγκατέλειψε έξαφνικώς τόσον ζήλον; ειπέ μοι. 'Αναμένων τιμήν; Και όμως τά αντίθετα ύπέφερεν μήπως άνεσιν; Ούτε αυτό' αλλά τί άλλο; 'Αλλά δέν είναι δυνατόν να εύρωμεν κάτι άπό σκέψεις. Αύτά, λοιπόν, άφου άφησε εις αυτούς να συγκεντρώσουν, διηγείται τά γεγονότα.

«Έγγίζοντί μοι, λέγει, τή Δαμασκώ περι μεσημέριαν έξαίφνης έκ του ούρανοϋ περιστράψαι φώς Ικανόν περι έμέ, έπεσόν τε εις τό έδαφος». 'Ιδέ πόσον τό μέγεθος του φωτός. Και ότι δέν υπερηφανεύομαι, μαρτυροϋν οί συνοδοιπόροι, οί οδηγούντες, εκείνοι οί όποιοι είδον τό φώς.

«Οί δέ σύν έμοί όντες τό μέν φώς έθεάσαντο, και έμφοθοι έγέγοντο, τήν δέ φωνήν ούκ ήκουσαν του λαλοϋντός μοι». Να μη έκπλαγής, επειδή έδω μέν λέγει τοιουτοτρόπως, εις άλλο δέ σημείον λέγει ότι «είστηκισαν τήν μέν φωνήν άκούοντες, μηδένα δέ θεωροϋν-

τες»⁷. Δέν είναι αυτό αντίθετον' διότι δύο ήσαν αί φωναί, του Παύλου και του Κυρίου' εκεί, λοιπόν, λέγει τήν φωνήν του Παύλου, έδω δέ και προσέθεσεν, ειπών «Τήν φωνήν ούκ ήκουσαν του λαλοϋντός μοι». Έπομένως τό «μηδένα θεωροϋντες»⁸, δηλώνει όχι τό ότι δέν είδον, αλλά τό ότι δέν ήκουσαν' διότι δέν ειπεν ότι δέν έβλεπον τό φώς, αλλά «μηδένα θεωροϋντες είστήκεισαν»⁹· δηλαδή «μηδένα θεωροϋντες λαλοϋντα» (χωρίς να βλέπουν κάποιον να όμιλή).

Εϋλόγως δέ αυτό συνέθη' διότι έπρεπε αυτός να αξιωθί εκείνης τής φωνής' διότι άν και εκείνοι ήκουον δέν θα ήτο τόσον μέγα τό θαύμα. Έπειδή, λοιπόν, οί νωθρότεροι πείθονται περισσότερο με τήν θέαν, δι' αυτό και εκείνοι είδον μόνον τό φώς, τό όποιον ήτο Ικανόν να τους πείση' διά τοϋτο και καταλαμθάνονται άπό φόβον. "Αλλωστε δέν ειργάσθη τό φώς τόσον δι' αυτούς, όσον δι' αυτόν' καθ' όσον του έβλαψε τους όφθαλμούς, άφου έβωσεν εις εκείνους τήν ευκαιρίαν να φωτισθούν, εάν θεαίως ήθελον, άπό όσα συνέβαινον εις αυτόν. Μοϋ φαίνεται, λοιπόν, ότι εκείνοι δέν έπίστευσαν καθ' οικονομίαν, ώστε να είναι άξιόπιστοι μάρτυρες.

«Ειπέ τε, λέγει, πρós έμέ' Έγώ ειμι 'Ιησοϋς ό Ναζωραίος, όν σύ διώκεις». 'Ορθώς και ή πόλις εύρίσκειται πλησίον (του όνόματος), διά να τόν άναγνωρίσουν αυτοί. Και οί 'Απόστολοι τοιουτοτρόπως έλεγον «'Ιησοϋν τόν άπό Ναζαρέτ». 'Ιδέ και αυτός μαρτυρεί ότι έδιώκετο.

7. Πράξ. Β, 7

8. Αύτ. 8.

9. Αύτ. 9.

«Οἱ δὲ οὖν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς θεάσαντο, καὶ ἔμφθοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. Εἶπον δέ· Τί ποιῆσω, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρὸς με· Ἄναστας πορεύου εἰς Δαμασκόν, κακεῖ σοι λαληθήσεται τί σε δεῖ ποιῆσαι. Ὡς δὲ οὐκ ἐνόησον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. Ἀνανίας δὲ τις, ἀνὴρ εὐλαβῆς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστάς, εἶπέ μοι· Σαούλ ἀδελφέ, ἀνάθεψον. Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέθλεψα εἰς αὐτόν».

«Εἰσελθε, λέγει, εἰς τὴν πόλιν, κακεῖ σοι λαληθήσεται τί σε δεῖ ποιῆσαι». Ἰδοὺ πάλιν ἄλλος μάρτυς. Καὶ ἰδὲ πῶς τὸν καθιστᾷ ἀξιόπιστον. «Ἀνανίας δὲ τις, λέγει, ἀνὴρ εὐλαβῆς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἰουδαίων, εἰσελθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστάς, εἶπέ μοι· Ἀνάθεψον. Τοιοῦτοτρόπως τίποτε δὲν εἶναι ξένον. «Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέθλεψα».

Ἐπειτα ἡ μαρτυρία ἀπὸ τὰ γεγονότα. Καὶ ἰδὲ ὅτι αὐτὴ συντίθεται ἀπὸ πρόσωπα καὶ πράγματα, ἀπὸ πρόσωπα καὶ φιλικὰ καὶ ξένα. Πρόσωπα εἶναι οἱ ἱερεῖς, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ συνοδοιπόροι· τὰ πράγματα ὅσα ἐπραξεν, ὅσα ἔπαθε· καὶ τὰ πράγματα μαρτυροῦν εἰς τὰ γεγονότα ὄχι μόνον τὰ πρόσωπα.

Ἡ καὶ διαφορετικῶς ξένος ἦτο ὁ Ἀνανίας· Ἐπειτα τὸ ἴδιον τὸ γεγονός, δηλαδή ἡ ἀνάκτησις τῆς ὁράσεως· ἔπειτα ἡ μεγάλη προφητεία. «Ὁ δὲ εἶπε (λέγει)· Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γινῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον». Ὁρθῶς εἶπε· «Τῶν πατέρων», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ ξένοι πρὸς τὸν νόμον, καὶ ὅτι ἐνεργοῦν ἀπὸ φθόνου ὄχι ἀπὸ ζῆλον. «Γινῶναι, φησί, τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον». Ἐπομένως αὐτὸ ἦτο θέλημά του.

Ἰδὲ πῶς γίνεται διδασκαλία εἰς τύπον διηγήσεως.

«Καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔση μάρτυς αὐτοῦ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας».

«Καὶ ἰδεῖν, λέγει, τὸν δίκαιον» κατὰ πρῶτον λέγει αὐτό. Ἐάν δὲ εἶναι δίκαιος, αὐτοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι. «Καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ». Ἰδὲ πῶς ἐξυμῶναι τὸ γεγονός. «Ὅτι ἔση, λέγει, μάρτυς αὐτοῦ». Ἐπομένως δι' αὐτὸ δὲν θὰ προβάσῃς τὸ θέαμα καὶ τὴν ἀκρόασιν, καὶ ὅσον ἔχεις ἴδει καὶ ὅσον ἤκουσες· μετὰ καθε μίαν ἐκ τῶν αἰσθήσεων τὸν διαθεβαίνου. «Καὶ νῦν τί μέλλεις; Ἄναστας βάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ».

γ'. Ἐδῶ μέγα πρᾶγμα εἶπεν· διότι δὲν εἶπεν· «Εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ βαπτίσου», ἀλλ' «ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Αὐτὸ δὲ εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀποδεικνύοντος ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεός· διότι δὲν εἶναι δυνατόν κάποιον ἄλλον νὰ ἐπικαλεσθῇ, παρὰ τὸν Θεόν.

Ἐπειτα μετὰ ὅσα λέγει δεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἠναγκάσθη. «Ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρὸς με· Πορεύου εἰς Δαμασκόν, κακεῖ σοι λαληθήσεται τί σε δεῖ ποιῆσαι». Τίποτε δὲν εἶναι χωρὶς μαρτυρίαν, ἀλλὰ φέρει τὴν μαρτυρίαν ὅλης τῆς πόλεως, ἢ ὅποια θεθαίως τὸν εἶδε νὰ οδηγῆται τυφλός.

Ἰδὲ δὲ ὅτι καὶ ἡ προφητεία ἐξεπληρώθη, τὴν ὅποιον ἤκουσεν, ὅτι θὰ εἶναι αὐτὸς μάρτυς τοῦ Κυρίου· διότι πραγματικῶς ἔγινε μάρτυς αὐτοῦ, καὶ μάρτυς ὅπως πρέπει, καὶ μετὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔπραξε, καὶ μετὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶπε.

Τοιοῦτοι μάρτυρες πρέπει νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ μὴ προδίδωμεν ἐκεῖνα τὰ ὅποια μᾶς ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός· δὲν λέγω μόνον διὰ τὰς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ

διὰ τὸν τρόπον ζωῆς. Διότι παρατήρησε· ὅτι εἶδεν, ὅτι ἤκουσε, μαρτυρεῖ (ὁ Παῦλος) εἰς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τίποτε δὲν τὸν ἐμπόδισε. Καὶ ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ, εἶναι χρέος μας, λοιπόν, νὰ ὁμολογήσωμεν εἰς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ θεοβαίως ὁμολογοῦμεν, λέγει, καὶ πιστεύομεν. Πῶς, ἐφ' ὅσον πράττομεν τὰ ἀντίθετα; Εἰπέ μου, λοιπόν· «Ἐάν κάποιος ἀνόμαζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Χριστιανόν, ἔπειτα ἀπομακρυνθεὶς ἐσκέπτετο τὰ Ἰουδαϊκά, σὺ γὰρ θὰ ἦτο ἀρκετὴ ἡ ὁμολογία αὐτῆ;». Οὐδόλως· διότι ἀπὸ τὰς πράξεις θὰ ἐξήτουν τὴν ὁμολογίαν. Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς, ἐάν λέγωμεν ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ, ἔπειτα περιφρονῶμεν αὐτὰ, καὶ προτιμῶμεν τὰ ἐδῶ, ποῖος θὰ μᾶς πιστεύσῃ; διότι οὐκ ἐκεῖνα τὰ ὅποια λέγωμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια πράττομεν προσέχουν ὅλοι ἀνεξαίρετως.

«Μάρτυς ἔση, λέγει, πρὸς πάντας ἀνθρώπους», οὐκ ἔστι μόνον πρὸς τὸ φιλικὸν περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους· διότι οἱ μάρτυρες τοιοῦτοτρόπως εἶναι, δηλαδὴ πειθῶν οὐκ ἐκείνους οἱ ὅποιοι γνωρίζουν, ἀλλὰ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀγνοοῦν.

Ἄς γίνωμε μάρτυρες ἀξιοὶ ἐμπιστοσύνης. Πῶς δὲ θὰ γίνωμεν ἀξιόπιστοι; Ἀπὸ τὸν τρόπον ζωῆς. Ἐπιτίθεντο εἰς ἐκεῖνον οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπιτίθενται εἰς ἡμᾶς τὰ πάθη, τὰ ὅποια προτρέπουσαν νὰ ἀπακηρύξωμεν τὴν ὁμολογίαν. Ἄλλὰ ἄς μὴ πειθῶμεθα εἰμεθα μάρτυρες οἱ ὅποιοι ἐστάλημεν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Διατυπῶνεται ἀπὸ μερικοῦς ἀνθρώπους ἡ κρίσις ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεός· μᾶς ἔστειλε διὰ νὰ ὁμολογήσωμεν δι' αὐτόν. Ἄς ὁμολογήσωμεν καὶ ἄς πείσωμεν τοὺς κρίνοντας· ἂν δὲν ὁμολογήσωμεν, εἰμεθα ὑπεύθυ-

νοὶ καὶ διὰ τὴν πλάνην ἐκείνων. Ἐάν δὲ εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου (κρίνονται) θιαστικά πράγματα, δὲν θὰ ἐδέχετο κάποιος μάρτυρα, ὁ ὁποῖος εἶναι πλήρης κακῶν, πολὺ περισσότερον ἐδῶ, ὅπου ἡ ἐξέτασις εἶναι διὰ τοιοῦτου εἴδους πράγματα.

Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἠκούσαμε τὸν Χριστόν, καὶ οὐκ ἐπιτελούμεν εἰς ὅσα ὑπεσχέθη· ἐκεῖνοι λέγουσιν· «Δείξατε αὐτὸ διὰ τῶν ἔργων· διότι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς σας μαρτυρεῖ τὰ ἀντίθετα, ὅτι δηλαδὴ δὲν πιστεύετε». Τοὺς κερθίζοντας χρήματα, τοὺς ἀρπαγας, τοὺς πλεονέκτας θέλετε νὰ ἴδωμεν; ἐκείνους οἱ ὅποιοι πειθοῦν, οἱ ὅποιοι θρηνοῦν, οἱ ὅποιοι οἰκοδομοῦν, οἱ ὅποιοι τὰ πάντα ἐπιχειροῦν, ὡς νὰ πρόκειται νὰ μὴ ἀποθάνουν; Ἐάν, λοιπόν, δὲν πιστεύετε ὅτι θὰ ἀποθάνετε, πᾶν πρᾶγμα τόσον ἐμφανὲς καὶ γνωστὸν, πῶς θὰ σᾶς πιστεύσωμεν ὅταν διδοῖται μαρτυρίαν (ἀνευ ἔργων); Διότι ὑπάρχουν, ὑπάρχουν πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τοιοῦτοτρόπως συμπεριφέρονται, ὡς νὰ πρόκειται νὰ μὴ ἀποθάνουν· διότι ὅταν ἀρχίζουσαν νὰ οἰκοδομοῦν καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν εἰς θεοῦ γῆρας, τότε θὰ σκεφθοῦν τὸν θάνατον;

Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ τιμωρία δι' ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἐκλήθημεν μὲν εἰς ὁμολογίαν, δὲν ἠδυνήθημεν δὲ νὰ μαρτυρήσωμεν ὅσα εἶδομεν. Εἶδομεν καὶ ἡμεῖς μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ εὐκρινέστερον ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶδον (τὸ φῶς μετὰ τοῦ Παύλου), ἐπομένως ἄς ὁμολογήσωμεν διὰ τὸν Χριστόν· διότι δὲν εἶναι θεοβαίως μόνον ἐκεῖνοι μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς. Δι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ὀνομάζονται μάρτυρες, διότι, ἐνῶ διατάσσονται νὰ ἀρνηθοῦν, ὑπομένουν τὰ πάντα, διὰ νὰ εἴπουν τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡμεῖς, ὅταν διατασσώμεθα ἀπὸ τὰ πάθη νὰ ἀπαρνηθῶμεν, ἄς μὴ νικώμεθα.

Ὁ πλοῦτος λέγει· «Εἰπέ ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Χρι-

στός μη, λοιπόν, οὐ τὸν ὑπακούεις ὡς Θεόν, ἀλλὰ περιφρόνησε τὰς ἐντολάς του». Αἱ πονηραὶ ἐπιθυμίαι τὸ ἴδιον λέγουσι ἀλλὰ οὐ μὴ παρασυρθεῖς, ἀλλὰ στάσου μὲ γενναϊότητα, διὰ τὴν μὴ λεχθῆναι καὶ δι' ἡμᾶς· «Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται»¹⁰· διότι αὐτὸ δὲν εἶναι γνώρισμα μαρτύρων, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον.

Καὶ τὸ νὰ ἀρνηθοῦν ἄλλοι μὲν, δὲν εἶναι ἀξίον ἀπορίας, τὸ νὰ γίνωμεν δὲ ἡμεῖς ἀρνηταί, οἱ ὅποιοι ἐκλήθημεν νὰ μαρτυρήσωμεν, εἶναι θαρῶ καὶ δυσάρεστον· αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν βλάπτει τὰ ἰδικὰ μας. «Εἰς μαρτύριον αὐτοῖς ἀποσθῆσεται»¹¹, λέγει, ἀλλὰ, ὅταν δὲν ἀποχωρήσωμεν, ὅταν μείνωμεν σταθεροί· Ἐάν ὅλοι ἠθέλωμεν νὰ μαρτυρήσωμεν διὰ τὸν Χριστόν, ταχέως θὰ ἐπέιθαμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἔθνικοὺς.

δ'. Σημαντικὸν πρᾶγμα ὁ ἐνάρετος θίος, ἀγαπητοί· καὶ ἂν εἶναι κάποιος πολὺ ἐπιθετικὸς, καὶ ἂν φανερώς δὲν κατηγορῆ ἕξ αἰτίας τῆς διδασκαλίας, ὅμως κρυφίως (ἐνδομύχως) ἐπιδοκιμάζει, ὅμως θὰ εἴπῃ ἐπαινετικά, ὅμως θὰ θαυμάσῃ. Καὶ ἀπὸ ποῦ, λέγει, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ὁ θίος ἄριστος; Ἄπὸ οὐδὲν ἄλλο παρὰ ἀπὸ θεῖαν ἐνέργειαν.

Τί, λοιπόν (θὰ εἰπωμεν), ὅταν καὶ οἱ ἔθνικοι εἶναι τοιαῦτοι (ἔχουν θίον ἄριστον); Ἐκεῖνοι ἐάν θεοθαίως ὑπάρχουν τοιαῦτοι, ἄλλοι μὲν (ἔχουν θίον ἄριστον) ἐκ φύσεως, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ματαιοδοξίαν.

Θέλεις νὰ μάθῃς πόση εἶναι ἡ λαμπρότης τοῦ θίου, πόσην πειθῶ ἔχει; Πολλοὶ ἐκ τῶν αἰρετικῶν τοιούτῳ τρόπῳ ἐνίκησαν, καὶ ἂν καὶ αἱ διδασκαλαὶ των ἦσαν ἐσφαλμέναι, οἱ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἕξ αἰτί-

10. Τιτ. 1, 16.

11. Λουκ. 21, 13.

ας τοῦ σεβασμοῦ διὰ τὸν θίον δὲν ἠρέυνησαν πλέον τὴν διδασκαλίαν, ἄλλοι δὲ ἂν καὶ τοὺς κατηγορήσαν διὰ τὴν διδασκαλίαν, τοὺς ἐσεβάσθησαν διὰ τὸν θίον· οὐχὶ ὀρθῶς μὲν, πλὴν ὅμως αὐτὸ ἔπαθον. Αὐτὸ ἐδυσφήμησε τὰ ἅγια τῆς πίστεώς μας, αὐτὸ ἀνέτρεψε τὰ πάντα, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὐδεὶς ἔπαινος τοῦ θίου εἰς οὐδένα, αὐτὸ βλάπτει τὴν πίστιν.

Λέγομεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, καὶ ἄπειρα ἄλλα παρουσιάζομε, μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ ἔπεισεν ὅλους γενικῶς νὰ διάγουν σωστὸν θίον· ἀλλὰ αὐτὸ συμβαίνει εἰς ὀλίγους. Βλάπτει τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναστάσεως ἢ αἰσχροῦς τοῦ θίου, τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, τὴν περὶ κρίσεως καὶ πολλὰ ἄλλα προκαλεῖ, τὴν μοῖραν, τὴν ἀνάγκην, τὴν ἀπρονοήσιαν. Διότι ἡ ψυχὴ, θυσιθεῖσα εἰς πολλὰ κακὰ, προσπαθεῖ νὰ ἐφευρίσκῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς αὐτὰς ὡσάν μερικὰς κατηγορίας, διὰ τὴν μὴ λυπηταί, ἐπειδὴ σκέπτεται ὅτι ὑπάρχει κρίσις, καὶ ὅτι εἰς ἡμᾶς καταλογίζονται τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας.

Ἄπειρα κακὰ δημιουργεῖ ὁ θίος, κάμνει τοὺς ἀνθρώπους θηρία, καὶ περισσότερον ἀπερισκέπτους ἀπὸ τὰ θηρία· διότι ὅσα ἀκριβῶς ὑπάρχουν εἰς κάθε φύσιν τῶν θηρίων, αὐτὰ πολλὰκις συνεκέντρωσε εἰς ἓνα ἄνθρωπον, καὶ τὸ πᾶν κατέστρεψε. Διὰ τοῦτο εἰσήγαγε ὁ διάβολος τὸ πεπρωμένον, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι ὁ κομος εἶναι ἀνευ προνοίας, διὰ τοῦτο ὅτι ὑπάρχουν κακοὶ ἐκ φύσεως χαρακτήρες καὶ φαῦλοι, διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἀνευ ἀρχῆς καὶ ὀλικόν, διὰ τοῦτο πράττει τὰ πάντα, διὰ τὴν ἐπιφέρει φθορὰν εἰς τὸν θίον μας· διότι οὔτε ἀπὸ ἐσφαλμένως διδασκαλίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφύγῃ (νὰ ἐπανέλθῃ), ὅταν εἶναι κάποιος τοιαύτου θίου (διεφθαρμένου), οὔτε νὰ παρα-

μείνη εις τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκην πολλὴν εἶναι δυνατόν αὐτὰ νὰ τὰ ἀποδεχθῆι διότι ἐγὼ θεοβαίως δὲν νομίζω ὅτι εὐρίσκειται ταχέως κάποιος ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν ζοῦν ὀρθῶς, ὁ ὅποιος νὰ μὴ σκέπτεται ἄπειρα διαβολικά, ὅτι ὑπάρχει αὐτόματος γένησις, ὅτι τυχαίως ὀδηγοῦνται τὰ πράγματα, ὅτι τὰ πάντα κυβερνῶνται ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἄς ἐνδιαφερώμεθα διὰ θεῖον καλόν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ἀποδεχώμεθα διδασκαλίας κακὰς. Ὁ Κἀν ἐτιμωρήθη νὰ στενάζῃ καὶ νὰ κατέχεται ἀπὸ φόβον. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ πονηροὶ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν συνείδησιν τῶν πολλῶν κακῶν· πολλάκις ἐκτινάσσονται ἀπὸ τὸν ὕπνον, πλήρεις θορύβου εἶναι αἱ σκέψεις των, τεταραγμένοι οἱ ὄφθαλμοί, τὰ πάντα εἶναι πλήρη ὑποψίας, τὰ πάντα ἐπιφέρουν κατάπληξιν, πλήρης ἡ ψυχὴ των ἀπὸ φοβερὰν ἀναμονήν, ἀπὸ δειλίαν, συσπειρωμένη ἀπὸ φόβον καὶ τρόμον, γίνεται νωθρά. Τίποτε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ περισσότερο μαλθακὸν ἀπὸ τοιαύτην ψυχὴν, τίποτε περισσότερο μωρὸν. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ παράφρονες εἶναι ἐκτὸς ἑαυτῶν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ τοιοῦτου εἶδους ψυχὴ εἶναι ἐκτὸς ἑαυτῆς.

Πότε, λοιπόν, αὐτὴ θὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν, δταν ἔχῃ τόσην ἀναταραχὴν, ἢ ὅποια εὐχάριστον εἶναι, ἀφοῦ ἀπολαύσῃ γαλήνην καὶ ἡρεμίαν, νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν τιμητικὴν τῆς καταγωγῆς; Ὅταν δὲ τὰ πάντα τὴν φοβίζουσιν καὶ τὴν θορυβοῦν, καὶ ὄνειρα, καὶ λόγια, καὶ μορφαί, καὶ ὑποψίαι μόνον, πότε θὰ δυναθῆ νὰ ἴδῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἐάν εἶναι τοιοῦτοτρόπως ταραγμένη καὶ θορυθημένη;

Ἄς λύσωμε, λοιπόν, τὸν φόβον τῆς, ἄς θραύσωμε τὰ δεσμά διότι ἐάν δὲν ὑπῆρχε κόλασις, αὐτὰ ἀπὸ ποίαν κόλασιν δὲν εἶναι χειρότερα, νὰ ζῆ διηλαθῆ πάν-

τοτε μὲ φόβον, νὰ μὴ ἔχῃ ποτὲ θάρρος, νὰ μὴ χαλαρῶνῃ ποτέ;

Αὐτὰ, λοιπόν, διὰ ἀφοῦ γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ἄς γαληνεύωμεν, καὶ ἄς φροντίζομε διὰ τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ διέλθωμεν ἀμέμπτως τὴν παρούσαν ζωὴν, κατέχοντες ὀρθὴν διδασκαλίαν καὶ σωστὸν θεῖον, καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Η' (48)

(Πράξ. 22, 17-30, 23, 1-5).

Ἐγένετο δὲ μοι, ὑποστρέψαντα εἰς Ἱερουσαλήμ, προσευχομένου μου ἐν τῷ Ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν λέγοντά μοι αὐτόν Σπᾶσον, καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλήμ, διότι σὺ παραβέβησαι σοὶ τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. Κἀγὼ εἶπον Κύρια, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ καὶ ἐτε ἐξεχάιστο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μέγερτός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἑφεστῶς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀκαιρέσει αὐτοῦ, φυλάσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀκαιρούντων αὐτόν!.

α'. Παρατήρησε πώς ώθει τον εαυτόν του μέσα εις τούς κινδύνους· διότι προσθέτει· «Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλήμ·» δηλαδή, «ἦλθον πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὄραμα». «Καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἑκστάσει, καὶ ἰδεῖν λέγοντά μοι Σπεύσον, καὶ ἐξελεθε ἐν τάχει, διότι οὐ παραδέξονται σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ». Ἰδὲ, οὕτε αὐτὸ εἶναι χωρὶς μαρτυρίαν, ἀλλὰ ἡ μαρτυρία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀποτελεσμα. Εἶπεν ὅτι «οὐ δέξονται σου τὴν μαρτυρίαν», καὶ δὲν τὴν ἐδέχθησαν· καὶ θεθαίως ἀπὸ τούτων ὑπολογισμοὺς ἔπρεπε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ τὴν δεχθῶν· ἐγὼ γὰρ ἤμην ὁ φυλακίζων καὶ δέρων», λέγει. Ἐπομένως δι' αὐτὸ ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ δεχθῶν τὴν μαρτυρίαν, καὶ ὁμοίως δὲν τὴν ἐδέχθησαν· διὰ τοῦτο καὶ πληροφορεῖται αὐτὸ εἰς τὴν ἑκστασιν, ὅτι δηλαδή, δὲν θὰ παραδεχθῶν τὴν μαρτυρίαν. Ἐδῶ δύο πράγματα συνθέτει (δι' ὧν λέγει) καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπολογία εἰς αὐτοὺς (δι' αὐτά), (διότι παραλόγως καὶ ἀδικαιολογήτως τὸν ἐδίωκον), καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο Θεός, ἐπειδὴ προφητεύει τὰ ἐκτὸς ἀναμονῆς, καὶ ἐπειδὴ δὲν θλέπει εἰς αὐτὰ τὰ ὅποια ἔγιναν, ἀλλὰ ἐπειδὴ προγνωρίζει τὰ μέλλοντα. Πῶς, λοιπόν, λέγει· «Ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλείων υἱὸν τε Ἰσραὴλ βαστάσει τὸ ὄνομά μου;»². «Θὰ κρατήσῃ», εἶπεν, δὲν θὰ πείσῃ ὅπωςδήποτε· ἄλλως τε οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἄλλα μέρη μὲν ἐπέιθοντο, ἐδῶ δὲ ὄχι. Ἐδῶ ὅπου ἰδιαίτερος ἔπρεπε νὰ πεισθῶν, ἐπειδὴ ἐγνωρίζον τὴν προηγουμένην ἀγωνιστικότητά του, ἐδῶ δὲν ἐπέιθοντο.

«Καὶ ὅτε ἐξεγείτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυ-

2. Πράξ. 9, 15.

ρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὸς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ». Ἰδὲ ποῦ πάλιν καταλήγει ὁ λόγος, εἰς τὸ δύσκολον κεφάλαιον· διότι δεικνύει ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ παρακινῶν, καὶ ὄχι μόνον ὁ παρακινῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ φονεῶν μὲ πολλὰς χεῖρας τὸν Στέφανον. Τούτους ὑπενθύμισε φοβερὸν φόνον. Τότε, λοιπόν, ἰδιαίτερος δὲν τὸ ἠνέχθησαν ἐπειδὴ αὐτὸ τούτους ἠλεγχε· καὶ πλέον ἐξεπληροῦτο ἡ προφητεία.

Πολύς, λοιπόν, ὁ ζῆλος, καὶ μεγάλη ἡ κατηγορία, καὶ οἱ μάρτυρες τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ μετὰ θάρρους ὁμιλοῦντες. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἠνέχθησαν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀκούσων ἄλλην τὴν ὁμιλίαν, ἀλλὰ πυρποληθέντες πολὺ ἀπὸ τὸν θυμὸν ἐκραύγαζον.

«Καὶ εἶπε πρὸς με· Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἀποστελῶ σε. Ἦκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τοῦ λόγου τούτου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες· Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ καθήκον αὐτὸν ζῆν. Κραζόντων δὲ αὐτῶν καὶ ριπτόντων τὰ ἱμάτια, καὶ κομιορτῶν βαλλόντων εἰς τὸν ἄερα, ἐκέλευσεν ὁ χιλιάρχος εἰσάγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν μάλιστα εἰς ἀνετάξεσθαι αὐτόν, ἵνα γινῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτω κατεβῶν αὐτοῦ». Καὶ ὁ χιλιάρχος ἔπρεπε νὰ ἐξετάσῃ ἂν αὐτὰ εἶχον τοιοιτοτρόπως, ἢ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι. Αὐτὸς δὲ, χωρὶς νὰ πράξῃ τίποτε περισσώτερον, διατάσσει νὰ τὸν ἀνακρίνουν μὲ μαστίγῳσιν· ἐκέλευσε γὰρ αὐτόν, λέγει, εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν μάλιστα εἰς ἀνετάξεσθαι αὐτόν, ἵνα γινῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτω κατεβῶν αὐτοῦ.

Καὶ θεθαίως ἔπρεπε νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐκραύγαζον ἐναντίον του, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἦσαν ἀντίθετοι εἰς κάτι ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν· ἀλλὰ μόνον χρησιμοποιεῖ τὴν δύναμίν του, καὶ πράττει πρὸς χάριν ἐκείνων· διότι δὲν ἐπεδίωκεν αὐτὸ, πῶς

θά πράξη δηλαδή κάτι δικαίως, αλλά πώς θά σταματήσει την όργην εκείνων, ή οποία ήτο άδικος.

«Ὡς δὲ προσέτεινον αὐτὸν τοῖς ἱμασίν, εἶπε πρὸς τὸν ἐστῶτα ἐκατόνταρχον ὁ Παῦλος· Εἰ ἄνθρωπον Ρωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν;». Δὲν ἐφεύσθη ὁ Παῦλος, μὴ γένοιτο! ὅταν ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ρωμαῖον (διότι ἦτο Ρωμαῖος πολίτης) διὰ τοῦτο καὶ ὁ χιλιάρχος φοβεῖται, μόνις τὸ ἤκουσε. Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ἐφοβήθη; Ἄν διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἐφοβήθη, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ καὶ τιμωρηθῆ περισσότερο.

Καὶ ἰδὲ, δὲν λέγει μόνον, ἀλλ' «εἰ ἔξεστιν ὑμῖν;». Δύο τὰ ἀδικήματα, διότι μαστιγώνεται καὶ ἀναπολόγητος, καὶ ἐνῶ ἦτο Ρωμαῖος.

Τότε αὐτὸ τὸ εἶχον μεγάλο προνόμιον αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζωνται τοιοῦτοτρόπως· καὶ δὲν τὸ ἐπετύγχανον ὅλοι αὐτοὶ διότι λέγουσιν ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀδριανοῦ ὠνομάσθησαν ὅλοι Ρωμαῖοι, παλαιότερον ὅμως δὲν ἦτο τοιοῦτοτρόπως. Ἡ καὶ εἶπε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ρωμαῖον, διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν τιμωρίαν· διότι θά ἐγένετο εὐκόλως καταφρονούμενος ἂν ἐμαστιγιώνετο· τῶρα δὲ ἀφοῦ εἶπεν αὐτό, εἰς μεγαλύτερον φόβον τοὺς ἐμβάλλει. Ἐάν δὲ τὸν ἐμαστιγιῶναν, καὶ θά διέστρεφον τὴν ὑπόθεσιν, ἢ καὶ θά τὸν ἐφόνευον· τῶρα δὲ δὲν συμβαίνει τοιοῦτοτρόπως. Ἰδὲ πῶς ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ γίνουσι πολλά καὶ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν.

Ὁ δὲ χιλιάρχος, ἀπαντῶν ὅτι «πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην», δεικνύει ὅτι ὀπωπιεύθη ὅτι εἶναι πρόφασις τὸ ὅτι εἶπε ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι Ρωμαῖος· καὶ ἰσως αὐτὸ τὸ ἐνόμισεν ἀπὸ τὴν πτωχείαν τοῦ Παύλου ἢ ὅποια ἦτο καταφανής.

«Ἀκούσας δὲ ὁ ἐκατόνταρχος, προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλε, λέγων· Ὅρα τί μέλλεις ποιεῖν ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ρωμαῖός ἐστι. Προσελθὼν δὲ ὁ χιλιάρχος εἶπεν αὐτῷ· Λέγε μοι, εἰ σὺ Ρωμαῖός εἶ; Ὁ δὲ ἔφη· Ναί. Ἀπεκρίθη ὁ χιλιάρχος· Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. Ὁ δὲ Παῦλος φησιν· Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. Εὐθέως δὲ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες ἀνετάζειν αὐτόν. Καὶ ὁ χιλιάρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι Ρωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς».

«Ἐγὼ δὲ, λέγει, καὶ γεγέννημαι». Ἐπομένως ἦτο ἀπὸ πατέρα Ρωμαῖον πολίτην. Τί, λοιπόν, γίνεται μετὰ ἀπὸ αὐτό; Ἀφοῦ τὸν ἔλυσε τὸν κατέβασεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἦτο ψεῦδος τὸ ὅτι εἶπεν ὅτι εἶναι Ρωμαῖός πολίτης, διότι καὶ ὠφελήθη ἀπὸ αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐλύθη ἀπὸ τὰ δεσμά· καὶ πῶς, ἄκουε· «Τῆ δὲ ἐπαύριον θουλόμενος γινῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσε αὐτόν, καὶ ἐκέλευσε συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον αὐτῶν· καὶ καταγωγῶν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς».

«Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν»³. Οὐχὶ πλέον πρὸς τὸν χιλιάρχον, ἀλλὰ πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὸν λαὸν ὁμιλεῖ. Καὶ τί λέγει; «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάση συνειδήσει φγαθῆ πεπολιτευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας». Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγει, αὐτὸ σημαίνει· «Δὲν ἔχω συναίσθησιν ὅτι οὐκ ἔχω ἀδικήσει εἰς κάτι, ὅτε ὅτι πράττω κάτι βέβαιον δι' αὐτὰ τὰ δεσμά». Τί, λοιπόν, (πράττει) ὁ ἀρχιερεὺς; Ἔπρεπε νὰ συγκληθῆ, διότι χάριν αὐτῶν ἀδικῶς εἶχε δεθῆ (ὁ Παῦλος)·

αὐτὸς δὲ καὶ ἐναντίον του ἐπιτίθεται ἐπιπλέον, καὶ διατάζει νὰ κτυηθῆ αὐτὸς· αὐτὸ ἦτο φανερὸν καὶ ἀπὸ ὅσα προσέθεσεν. «Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἄνανίας τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ ἐπέταξε τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα». Ὡραία θεοαίως ἐπεικὴς (πρῶτος) ὁ ἀρχιερεὺς. «Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε· Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκοιαιμένη· καὶ σὺ κἀθῆ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· Τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς; Ἐφη τε ὁ Παῦλος· Οὐκ ἤδεις, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς; γέγραπται γάρ· Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς⁴.

8'. Μερικοὶ μὲν, λοιπόν, ἰσχυρίζονται ὅτι γνωρίζων εἰρωνεύεται, ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι οὐδόλως ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι ἀρχιερεὺς· διότι ἀληθῶς θὰ τὸν ἐτίμα διὰ τοῦτο καὶ ἀπολογεῖται, ὡς ἐὰν ὑπῆρχε κατηγορία, καὶ συμπληρώνει· «Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς». Τί, λοιπόν; λέγει· διότι ἐόν δὲν ἦτο ἀρχων τοῦ λαοῦ, ἔπρεπε ἄλλον νὰ ὑβρίζῃ; Οὐδόλως· ἀλλὰ καὶ ἂν ὑβρίζετο μᾶλλον νὰ ὑπομένῃ. Εἶναι ἀξιον δὲ νὰ ἐρευνησῶμεν πῶς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει· «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα», ἐδῶ ἀντιθέτως πράττει, καὶ ὄχι μόνον δὲν ὑβρίζεται, ἀλλὰ καὶ καταρτᾶται; Μακρὰν ἀπὸ ἐδῶ! οὐδὲν ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἔχει πράξει, ἀλλὰ τὰ λόγια εἶναι, δι' ἐκείνον ὁ ὁποῖος μὲ ἀκρίθειαν ἐξετάζει περισσότερο, προϊόντα θάρρους παρὰ θυμοῦ ἄλλως τε δὲν ἤθελε νὰ φανῆ εὐκαταφρόνητος εἰς τὸν χιλιάρχον. Διότι ἐὰν αὐτὸς μὲν ἀπέφυγε νὰ τὸν μαστιγῶσῃ, διότι θεοαίως ἐπρόκειτο νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἰ-

4. Ἐεσδ. 22. 28

ουδαίους, τὸ νὰ κτυηθῆ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας θὰ καθίστα ἐκείνον (τὸν χιλιάρχον) θρασύτερον διὰ τοῦτο δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὴν διαταγὴν, αὐτὸ πραγματοποιῶν. Τὸ δὲ «τοῖχε κεκοιαιμένη, καὶ σὺ κἀθῆ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον» τὸ εἶπε, σχεδὸν αὐτὸ λέγων εἰς αὐτόν· «Ἐνῶ εἶσαι ὑπεύθυνος καὶ ἀξιὸς πολλῶν τραυματίων».

Ἰδέ, λοιπόν, πῶς ἐξεπλάγη ὁ λαὸς διὰ τὴν μετὰ θάρρους ὁμολογίαν του· διότι ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἀναστατάσῃ τὸ πᾶν, περισσότερο φέρονται ὡς μεθύοντες.

Αὐτὸς δὲ καὶ τὸν νόμον δημοσίως ἀναφέρει, ἐπειδὴ θέλει νὰ δείξῃ ὅτι τὰ εἶπεν αὐτὰ τοιοῦτοτρόπως ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐφοβήθη, οὔτε διὰ τὸ ὅτι δὲν ἦτο ἀξιὸς νὰ ἀκούσῃ, ἀλλὰ ὑπακούων καὶ ἐδῶ εἰς τὸν νόμον. Καὶ εἶμαι λίαν πεπεισμένος ὅτι αὐτὸς δὲν ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι ἀρχιερεὺς (ἐκείνος), διότι ἐπανήλθε μὲν ἔπειτα ἀπὸ μεγάλο χρονικὸν διάστημα, δὲν συναναστρέφετο δὲ συνεχῶς μὲ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐκείνον δὲ τὸν εἶδε εἰς τὸ μέσον μετὰ πολλῶν ἄλλων· διότι δὲν ἦτο ἐμφανὴς ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ καὶ διάφοροι. Τοιοῦτοτρόπως νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ πρὸς ἐκείνους ἀπευθύνεται, ἀποδεικνύων ὅτι ὑπακαύει εἰς τὸν νόμον, καὶ δι' αὐτὸ ἀπολογεῖται.

Ἄς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ, «Προσευχομένου μου, λέγει, ἐν τῷ ἱερῷ, ἐγένετο γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει». Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἦτο ἀπλῶς δημιούργημα φαντασίας, δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «προσευχομένου μου». «Σπεύσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει, λέγει, διότι σὺ παραβέρονται σοὺ τὴν μαρτυρίαν». Ἐδῶ δεικνύει ὅτι ἐφυγεν ὄχι ἐπειδὴ ἐφοβείτο τοὺς κινδύνους αὐτῶν (οἱ ὅποιοι προέρχονται ἀπ' αὐτούς), ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἐδέχοντο τὴν μαρτυρίαν του. Διατί δὲ εἶπεν ὅτι «αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην δεσμευῶν;». Ὁ-

χι επειδή διεφώνει πρὸς τὸν Χριστόν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ τὸ τὸσον παράδοξον. «Πορεύου, λέγει, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε». Ἰδὲ δὲν τὸν ἐδίδασκεν ὁ Χριστὸς τί πρέπει νὰ πράττῃ, ἀλλὰ εἶπε μόνον νὰ ἀναχωρήσῃ, καὶ ὑπακούει τὸσον ἦτο ἐντελῶς ὑπάκουος!

«Καὶ ἐπήραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγει, λέγοντες· Αἶρε αὐτόν· ὁ γὰρ καθήκον αὐτὸν ζῆν». Ὅποια αὐθάδεια! καὶ ὁμῶς δὲν ἔπρεπε σεῖς νὰ ζῆτε, ὅχι αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἰς βλα πείθεται εἰς τὸν Θεόν.

Ἡ βδελυροὶ καὶ ἀνθρωποκτόνοι! «Καὶ τὰ ἱμάτια ἐκτινάσσοντες, λέγει, κοινορτὸν ἔβαλον». Τοῦτο πράττουσι ὥστε νὰ γίνῃ φοβερωτέρα ἡ ἐξέγερσις των, ἢ καὶ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ φοβήσων τὸν ἄρχοντα. Καὶ πρόσεξε· δὲν λέγουσι τὴν αἰτίαν, διότι τίποτε δὲν ἠδύναντο νὰ εἶπουν, ἀλλὰ νομίζουσι ὅτι θὰ ἐπιφέρουν κατὰ πληξιν μὲ τὸν θόρυβον καὶ ὁμῶς ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἀπὸ τοῦς κατηγόρους.

«Καὶ ὁ χιλιάρχος ἐφοδῆθη, λέγει, ἐπιγνοὺς ὅτι Ρωμαῖός ἐστιν». Δὲν ἦτο θεθαίως ψεύδους τὸ ὅτι εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι Ρωμαῖος. «Καὶ ἔλυσε αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, λέγει, καὶ καταγαγὼν ἔστησεν εἰς τὸ συνέδριον». Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πράξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ οὔτε νὰ τὸν δέσῃ, οὔτε νὰ θελήσῃ νὰ τὸν μαστιγώσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἀφοῦ δὲν ἔπραξε κατὰ τοιοῦτον, ὥστε καὶ νὰ εἶναι δεμένος. «Καὶ ἔλυσε αὐτόν, λέγει, καὶ καταγαγὼν εἰς αὐτοὺς ἔστησε». Διὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως ἠπόρησαν οἱ Ἰουδαῖοι.

Ἐπειδὴ δὲ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ, λέγει, εἶπεν· Ἄνδρες ἀδελφοί. Ἐδῶ δεικνύει τὴν παρρησίαν του, τὸ ἀπιότητον. Ἄλλὰ ἰδὲ καὶ τὴν θρασύτητα ἐκείνων· διότι προσέθεσαν· «Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα ἐπέταξε». Διατί κτυπῆς; διότι τί εἶπε

προσθητικόν; Ἡ τῆς ἀνασχυντίας! Ὡ τῆς θρασύτητος!

«Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτόν, λέγει, εἶπε· Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖγε κεκοιναμένε». Ὅποια παρρησία! Τὸν ἐμπαίζει διὰ προσποίησιν καὶ παράθασιν τῶν νόμων διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ ἀναχαιτίζεται. Καὶ αὐτὸς μὲν εὐρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ τίποτε, ἀλλὰ οἱ πλησίον αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερον τὴν παρρησίαν του. Τοιοῦτοτρόπως εἶδον ἄνθρωπον νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ δὲν ἠνέχθησαν. «Ὅτι ἤβειν, λέγει, ὅτι ἀρχιερεὺς ἐστίν». Ἐπομένως ἦτο προῖον ἀγνοίας ἢ ἐπιπληξίς· διότι ἐὰν δὲν ἦτο αὐτό, τοῦλάχιστον θὰ ἀπήρχετο (ὁ ἀρχιερεὺς), ἀφοῦ τὸν ἐλάμβανε (τὸν Παῦλον), καὶ δὲν θὰ εἰσιῶπα, (ἢ) τοῦλάχιστον θὰ τὸν παρέδιδεν εἰς αὐτοὺς ὁ χιλιάρχος.

γ'. Ἐδῶ δεικνύει ὅτι ἐκουσίως ὑφίσταται, ὅσα ὑφίσταται καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπολογεῖται πρὸς αὐτοὺς, ὑπακούων εἰς τὸν νόμον, ὅχι ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐπιδειχθῇ εἰς αὐτούς· διότι ἐκείνους καὶ πολὺ τοὺς εἶχε κατηγορήσει. Διὰ τὸν νόμον, λοιπόν, ἀπολογεῖται, καὶ ὅχι διὰ τὸν λαόν. Εὐλόγως· διότι τὸ νὰ φονεύουν αὐτόν ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε διαπράξει οὐδὲν ὀπίκημα, ὁ ὁποῖος ἦτο ὡς πρὸς αὐτὰ ἀθῶος, ἦτο παράνομον. Ἐπομένως δὲν εἶναι ὕβρις αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐλέχθη ἀπὸ αὐτόν, ἐκτὸς ἂν θὰ ἔλεγε κόποιος ὅτι εἶναι ὕβρις καὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὅταν λέγῃ· «Ὅσα ἰμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκοιναμένοις»³.

Ναί, λέγει· ἀλλὰ, ἐὰν εἶπε πρὶν νὰ κτυπηθῇ, δὲν ἦτο προῖον θυμοῦ, ἀλλὰ παρρησίας. Ἄλλὰ εἶπον τὴν αἰ-

τίαν, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ περιφρονηθῆ. Καὶ θεθαίως ὁ Χριστὸς εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὕβρισε τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ὁ ἴδιος ὕβρισθη, ὅπως, ὅταν λέγῃ· «Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορῶ ὑμῶν»⁶. Ἄλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ ὕβρις, μὴ γένοιτο!

Ἴδὲ, λοιπόν, μὲ πόσην ἠπιότητα ὁμιλεῖ πρὸς ἐκείνους. «Οὐκ ἤδειν ὅτι ἀρχιερεὺς ἐστί, λέγει, τοῦ Θεοῦ». Εἶπεν αὐτό, καὶ δὲν ἐστοιμάτησεν, ἀλλὰ δεικνύων ὅτι δὲν εἰρωνεύεται, συμπληρώνει· «Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς». Βλέπετε πῶς καὶ ἀρχηγὸν τοῦ λαοῦ ἀκόμη τὸν ὀνομάζει:

Ἄς μάθωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπιείκειαν, διὰ νὰ εἰμεθα ἄρτιοι εἰς κάθε ἓν ἐκ τῶν δύο· διότι ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῆς ἀκριθείας (ἀρθῆς κρίσεως), ὥστε νὰ μάθωμεν, τί εἶναι αὐτὸ μὲν, τί δὲ ἐκεῖνο· ὑπάρχει ἀνάγκη δὲ ἀκριθείας, διότι λανθανόντως εὐρίσκονται πλησίον αὐτῶν αἱ κακίαι, εἰς μὲν τὴν παρρησίαν ἢ θρασύτην, εἰς δὲ τὴν ἐπιείκειαν ἢ δειλίαν καὶ εἶναι πρέπον νὰ ἐρευνηθῶμεν μὴπως, ἐνῶ κάποιος κατέχει τὴν κακίαν, νομίσῃ ὅτι ἔχει τὴν ἀρετὴν ὅπως ἀκριθῶς ἐὰν κάποιος δὲν ἐγνώριζεν, νομίζων ὅτι συνευρίσκεται μὲ τὴν κυρίαν, ἐνῶ συνευρίσκεται μὲ τὴν ὑπερήτριαν.

Τί εἶναι, λοιπόν, ἐπιείκεια, καὶ τί δειλία; Ὅταν δὲν ὑπερασπίζωμεν ἄλλους οἱ ὅποιοι ἀδικοῦνται, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι σιωπῶμεν, αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα δειλίας, ὅταν δὲ οἱ ἴδιοι, κακοποιούμενοι, ὑπομένωμεν, αὐτὸ εἶναι ἐπιείκεια (πραότης). Τί εἶναι παρρησία; Πάλιν τὸ ἴδιο, ὅταν ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ ἄλλων. Τί, λοιπόν,

⁶ Ἰωάν. 5, 45.

θρασύτης (αὐθάδεια); Ὅταν θέλωμε νὰ ἀγωνιζόμεθα δι' ἡμᾶς τοὺς ἴδιους.

Ἐπομένως ἡ μεγαλοψυχία εἶναι μαζί μὲ τὴν παρρησίαν, καὶ ἡ θρασύτης πάλι μὲ τὴν δειλίαν· διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος δὲν πονᾷ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δυσκόλως θά πονήσει διὰ τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος δὲν ἀγωνίζεται διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δυσκόλως δὲν θά ὑπερασπίσῃ τοὺς ἄλλους· διότι ὅταν εἶναι ἀνόθευτος ὁ χαρακτήρ μας ἀπὸ πάθη, δέχεται καὶ τὴν ἀρετὴν. Ὅπως ἀκριθῶς ἐν σῶμα ἐλεύθερον ἀπὸ πυρετῶν ἔχει δύναμιν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἡ ψυχὴ, ἐν δὲν διαστραφῇ ἀπὸ τὰ πάθη, ἔχει δύναμιν. Μεγάλως δυνάμει ψυχικῆς χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἐπιείκεια διὰ τὴν ἐπιείκειαν χρειάζεται ψυχὴ γενναία καὶ νεανικὴ καὶ πολὺ ἀνωτέρα. Ἡ νομίζεις ὅτι εἶναι μικρὸν τὸ νὰ κακοποιήσῃς, καὶ νὰ μὴ γίνῃσαι ἄγριος; Καὶ δὲν θά σφάλῃ κάποιος, ἐν ὀνομάσῃ τὴν φροντίδα διὰ τοὺς πλησίον ἀνδρείαν διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔγινε τόσο δυνάτης, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ὑπερισχύσῃ τόσοσ μεγάλου πάθους, θά ἠμπορέσῃ καὶ εἰς ἄλλο (πάθος) νὰ ἐπιτεθῇ μὲ τόλμην.

Λοιπόν, δύο εἶναι αὐτὰ τὰ πάθη, ἡ δειλία καὶ ὁ θυμὸς· ἐν ἐξουσιάζῃ τὸν θυμὸν, εἶναι φανερόν ὅτι θά ἐξουσιάζῃ καὶ τὴν δειλίαν κατὰνικῶς δὲ τὸν θυμὸν, ἐν εἶσαι ἐπιεικῆς· ἐπομένως ἐν κατανικήσῃς καὶ τὴν δειλίαν, θά εἶσαι ἀνδρείος. Πάλιν, ἐν δὲν ὑπερισχύσῃς τοῦ θυμοῦ, ἔχεις γίνῃ θρασύς· αὐτοῦ δὲ ἐὰν δὲν ὑπερισχύσῃς, δὲν θά ἠμπορέσῃς οὔτε τὸν φόβον νὰ κατανικήσῃς· ἐπομένως θά εἶσαι καὶ δειλός· καὶ τὸ ἴδιον συμβαίνει, ὅποσον θά συνέβαινε, ἐὰν ἦτο ἐν σῶμα τόσοσ ἀσθενὲς καὶ μὲ κακὴν κράσιν, ὥστε νὰ μὴ ἀντέχῃ κανένα πόνον· αὐτὸ ταχέως κυριεύεται καὶ ἀπὸ τὸ ψυχρὸν καὶ ἀπὸ τὸ θερμὸν· διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ἔχει

κακήν κρᾶσιν εἶναι τοιοῦτου εἶδους, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἔχει καλὴν κρᾶσιν τὰ πάντα ὑπομένει.

Πάλιν, εἶναι ἡ μεγαλοψυχία ἀρετὴ, καὶ λαθρανόντως εἶναι πλησίον αὐτῆς ἡ ἀσωτία. Εἶναι ἀρετὴ ἡ οἰκονομία καὶ τὸ νὰ εἶναι τις οἰκονόμος, κρυφίως εἶναι ἔγγυς ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ φειδῶ διὰ τὰ δσήμαντα. Ἐμπρός, λοιπόν, ἄς συγκεντρώσωμεν πάλιν τὰς ἀρετάς.

δ'. Βεβαίως δὲν εἶναι ὁ ἀσωτος μεγαλόψυχος. Πῶς; Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κυριεύεται ἀπὸ ἄπειρα πάθη πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι γενναῖος εἰς τὴν ψυχὴν; Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ (ἡ ἀσωτία) τὸ νὰ καταφρονῇ (κάποιος) τὰ χρήματα, ἀλλὰ τὸ νὰ διατάσσεται ἀπὸ ἄλλα πάθη; ὅπως ἀκριβῶς δὲν θὰ ἦτο κάποιος ἐλεύθερος, ἐάν διατάσσεται ἀπὸ τοὺς ληστὰς νὰ ὑπακούῃ εἰς ἐκείνους; διότι δὲν συμβαίνει ἡ σπατάλη ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν τοῦ νὰ διαχειρίζεται κανεὶς πρεπόντως; ἐπειδὴ τοιοῦτοτρόπως θὰ ἤθελεν, ἐάν βεβαίως ἦτο δυνατόν καὶ νὰ ἔχη καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐκεῖνα. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐξοδεύει κατὰ τὸ πρέπον τὰ χρήματα, αὐτὸς εἶναι μεγαλόψυχος; διότι μεγάλην πραγματικῶς ψυχὴ (εἶναι) ἐκεῖνη ἡ ὁποία δὲν εἶναι δούλη εἰς τὰ πάθη, ἐκεῖνη ἡ ὁποία θεωρεῖ ὅτι τὰ χρήματα δὲν εἶναι τίποτε.

Πάλιν ἡ οἰκονομία εἶναι καλὸν τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ οἰκονόμος θὰ ἦτο ἄριστος, ὁ ὁποῖος ἐξοδεύει κατὰ τὰς ἀνάγκας, καὶ ὄχι ἀνοήτως μετὰ σπατάλης. Ἡ φιλαργυρία ὁμοίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Διότι ἐκεῖνος μὲν ἐξοδεύει τὰ πάντα κατὰ τὸ πρέπον, αὐτὸς δὲ, οὔτε ὅταν τὸ ἀπαιτῇ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη, δὲν ἐγγίζει τὰ χρήματα.

Ὁ μὴ σπάταλος, λοιπόν, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἀδελφὸς τοῦ γενναίουψυχου. Ἐπομένως θὰ τοποθετήσωμεν μαζὶ τὸν μεγαλόψυχον καὶ τὸν οἰκονόμον, καὶ

τὸν σπάταλον καὶ τὸν φιλαργυρον' διότι καὶ οἱ δύο αὐτὸ τὸ παθαίνουν ἕνεκα μικροψυχίας, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως καὶ ἐκεῖνοι ἕνεκα γενναίουψυχίας.

*Ἄς μὴ ὀνομάζωμεν, λοιπόν, μεγαλόψυχον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀλογίστως ἐξοδεύει, ἀλλὰ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἀνάγκην ἐξοδεύει; μῆτε τὸν οἰκονόμον φιλαργυρον καὶ φειδῶλον, ἀλλὰ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἰς ἀκατάλληλον περίστασιν λυπᾶται τὰ χρήματα.

Πόσα ἐξώδευσεν ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ὁ ὁποῖος ἐνεδύετο πορφυρᾷ καὶ μετάξινα ἐνδύματα; Ἄλλὰ δὲν ἦτο γενναίουψυχος; διότι κατείχετο ἡ ψυχὴ του ἀπὸ σκληρότητα, καὶ ἀπὸ πολλὰς ἀπολαύσεις; ἡ δὲ τοιοῦτου εἶδους ψυχὴ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι μεγάλη;

Γενναίουψυχος ἦτο ὁ Ἄβραάμ, ὁ ὁποῖος ἐξώδευε διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων, ἐθυσίαζε τὸν μόσχον, καὶ ὅπου ἐχρειάζετο, δὲν ἐλυπεῖτο ὄχι μόνον χρήματα, ἀλλὰ οὔτε τὴν ζωὴν του.

*Ἄν, λοιπόν, ἴδωμεν κάποιον νὰ παραθέτῃ γεῦμα πολυτελές, νὰ ἔχη κοινὰς γυναῖκας καὶ παρασίτους, ἄς μὴ τὸν ὀνομάσωμεν μεγαλόψυχον, ἀλλὰ πολὺ μικρόψυχον; διότι ἴδὲ εἰς πόσα πάθη εἶναι δούλος καὶ ὑποτάσσεται, εἰς τὴν γαστριμαργίαν, εἰς τὴν ἀπρεπὴ ἡδονὴν, εἰς τὴν κολακείαν αὐτὸν δὲ ὁ ὁποῖος κατέχεται ἀπὸ τόσα πάθη καὶ δὲν δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ οὔτε ἀπὸ ἓν ἐκ τούτων πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ὀνομάσῃ κάποιος μεγαλόψυχον; Ἐπομένως αὐτὸν τότε κατ' ἐξοχὴν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν μικρόψυχον, ὅταν ἰδιαιτέρως πολλὰ ἐξοδεύῃ; διότι ὅσον περισσότερο ἐξοδεύει, τόσον φανερώσει τὴν καταδυναστεύσιν ἐκείνου τῶν παθῶν; διότι ἐάν δὲν τὸν ἐξουσίαζον πολὺ, δὲν θὰ ἐξώδευε πολλὰ.

Πάλιν, ἂν ἴδωμεν κάποιον νὰ μὴ προσφέρῃ τίποτε εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν, νὰ συντηρῇ δὲ τοὺς πτωχοὺς καὶ

νά βοηθῆ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκη, ὁ ἴδιος δὲ νά ἔχη γεῦμα λιτόν, αὐτὸν ἄς λέγωμεν πολὺ μεγαλόψυχον διότι πραγματικῶς εἶναι γνώρισμα γενναίας ψυχῆς, νά περιφρονῆ μὲ τὴν προσωπικὴν ἀνάπαυσιν, νά φροντίζη δὲ διὰ τὴν (ἀναψυχὴν) τῶν ἄλλων. Διότι εἶπέ μου, ἐάν ἴδῃς κάποιον, νά περιφρονῆ μὲν ὄλους τοὺς τυράννους, καὶ νά θεωρῆ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε αἱ προσταγαὶ ἐκείνων, νά σώζη δὲ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ὑπ' ἐκείνων καταδυναστεύονται καὶ κακοποιοῦνται, ἄρα γε βὲν θά τὸ ἐθεώρῃς τοῦτο σπουδαῖον;

Αὐτό, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἄς σκεπτώμεθα. Καταδυνάστευσις εἶναι τὰ πάθη· ἐάν λοιπόν τὰ περιφρονήσωμεν, θά εἴμεθα ἐξάιρετοι· ἐάν δὲ καὶ ἄλλους σώσωμεν, πολὺ μεγαλύτεροι. Εὐλόγως· διότι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν προστατεύουν μόνον τοὺς ἑαυτοὺς των, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους, μεγαλύτεροι (εἶναι) ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι δὲν πράττουν οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Ἄν δὲ, κάποιος διατασσόμενος ἀπὸ τὸν τύραννον, ἄλλον μὲν ἐκ τῶν ὑπηκόων κτυπῶ, ἄλλον δὲ σύρη διὰ τῆς θίας, ἄλλον δὲ ὑβρίζη, ἄρα γε θά εἴπωμεν αὐτὸ γνώρισμα μεγαλοψυχίας; Οὐχὶ ἀσφαλῶς· καὶ τόσον περισσώτερον, ὅσον ἂν εἶναι μέγας.

Τοιοιουτρόπως καὶ εἰς ἡμᾶς· διότι τώρα μὲν εὐρίσκεται ἐμπρὸς ἡ ψυχῇ, ἡ ὁποία εἶναι εὐγενῆς καὶ ἐλευθέρα· διέταξε δὲ ὁ ἄσπιτος νά κτυπηθῆ αὐτὴ ἀπὸ τὰ πάθη· αὐτὸν, λοιπόν, ὁ ὅποιος πληγώνει τὸν ἑαυτὸν του, αὐτὸν θά τὸν ὀνομάσωμεν μεγαλόψυχον; Οὐδόλως.

Ἐπομένως ἄς μάθωμεν ποῖα (εἶναι) μὲν ἡ γενναιοψυχία, ποῖα δὲ ἡ ἀσπία, ποῖα ἡ οἰκονομία καὶ ποῖα ἡ φυλαργυρία, ποῖα ἡ ἠπιότης καὶ ἡ δειλία, ποῖα ἡ παρηρησία, καὶ ποῖα ἡ αὐθάθεια, διὰ νά ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ διακρίνωμεν αὐτὰ μεταξύ των, νά διέλθωμεν τὸν παρόντα βίον ὅπως ἀρέσει εἰς τὸν Κύριον, καὶ νά ἐπιτύχω-

μεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς του, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ' (49).

(Πράξ. 23, 6-80).

«Γινὸς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ Σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων, ἔκραζεν ἐν τῷ συνεδρίῳ· Ἄνδρες Ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖος εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. Ταῦτα δὲ αὐτοὶ λαλήσαντες, ἐγένετο στάσις τῶν Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ἠμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα»¹.

α'. Πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, καὶ δὲν ἀπολαμβάνει εἰς ἄλλας τὰς περιπτώσεις τῆς θείας χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπεται νά εἰσαγάγῃ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του· αὐτό, λοιπόν, καὶ πράττει, καὶ εἰς αὐτὸ καὶ εἰς τὸ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀπολογεῖται, θέλων νά διχάσῃ τὸ πλῆθος, τὸ ὅποιον συνωμοτεῖ ἐναντίον του. Καὶ δὲν ψεύδεται οὔτε ἐδῶ, ὀνομάζων τὸν ἑαυτὸν του Φαρισαῖον· διότι ἦτο Φαρισαῖος ἀπὸ

1. Πράξ. 23, 6-8.

τοὺς προγόνους του. Δι' αὐτὸ καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπολογεῖται· «Φαρισαῖος ἐγὼ εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου, καὶ περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. Διότι ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν ἤθελον νὰ εἴπουν διατὶ τὸν δικάζουν, ἀναγκάζεται, λοιπὸν, ὁ ἴδιος νὰ ἀναφέρῃ.

«Φαρισαῖοι δέ, λέγει, ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα». Καὶ ἡμῶς εἶναι τρία, πῶς, λοιπὸν, λέγει· «Ἀμφότερα;». Ἡ διότι τὸ πνεῦμα καὶ ὁ ἄγγελος εἶναι ἓν, ἢ διότι ἡ λέξις (ἀμφότερα) λαμβάνεται ὅχι μόνον διὰ τὰ δύο, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τρία. Καθ' ὑπερβολὴν, λοιπὸν, τοιοῦτοτρόπως εἶπε, καὶ ὅχι κυριολεκτικῶς.

Καὶ ἰδὲ, ὅταν ἦλθε μὲ τὸ μέρος των, τότε ἀπολογοῦνται ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐγένετο γάρ, λέγει, κραυγὴ μεγάλη καὶ ἀναστάντες οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες· Οὐδὲν κακὸν εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν». Καὶ διατὶ δὲν ἀπελογήθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὶν ἀπὸ τοῦτο; Διότι δὲν εἶχεν ὡς τώρα μὲ αὐτοὺς ἐπικοινωνίαν, οὔτε ἦτο φανερόν πρὶν ἀπολογηθῆ, ὅτι εἶναι ἐξ ἀρχῆς Φαρισαῖος.

Βλέπεις, πῶς, ὅταν ὑποχωρήσουν τὰ πάθη, εὐρίσκεται ἡ ἀλήθεια; Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγουσιν, τοῦτο σημαίνει· «Ποῖον ἀδίκημα (ἔχει διαπράξει), ἐάν ἄγγελος ἀμίλησεν εἰς αὐτόν, ἐάν πνεῦμα, καὶ ἀφοῦ κατηγήθη ὑπ' αὐτοῦ, τοιοῦτοτρόπως διδάσκει τὰ περὶ ἀναστάσεως; Λοιπὸν ὡς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ αὐτῶν, μήπως, μαχόμενοι ἐναντίον του, εὐρεθῶμεν καὶ θεομάχοι».

Παρατήρησε ὅτι αὐτοὶ μὲ σύνεσιν τὸν ὑπερασπίζουσι, καὶ ὅτι ὁ Παῦλος δὲν τοὺς δίδει οὐδεμίαν ἀφορμὴν. «Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, φοβηθεὶς ὁ χιλιάρχος μὴ διασπασθῆ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆν ἀρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἀ-

γαγεῖν τε εἰς τὴν παρεμβολήν». Φοβεῖται, λοιπὸν, ὁ χιλιάρχος μήπως κακοποιηθῆ, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι εἶναι Ρωμαῖος· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἦτο ἀνευ κινδύνου τὸ πρᾶγμα.

Βλέπεις ὅτι δικαίως ἀνέφερον ὅτι εἶναι Ρωμαῖος πολίτης; Διότι ἀληθῶς οὔτε τώρα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φοβηθῆ. Καὶ τὸ μὲν στράτευμα, λοιπὸν, τὸν ἀρπάζει, μόλις δὲ εἶδον οἱ ὀδελφοὶ τὰ πάντα νὰ μὴ ἔχουν ἐπιτευχθῆ, μόνον των πράττουσιν τὸ πᾶν, ἂν καὶ ἠθέλησαν μὲν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἠμποδίσθησαν τοιοῦτοτρόπως πούθενά δὲν σταματᾷ ἡ κακία ἂν καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ τόσα, καίτοι πόσοι φροντίδες κατεβλήθησαν ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας, ὥστε καὶ τὸν θυμὸν νὰ ἀφήσῃ, καὶ νὰ μάθουν ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ συνέλθουν. Ἄλλ' οὐδέλωσ δλιγώτερον συμπεριφέρονται ἐχθρικῶς. Ἦτο λοιπὸν ἀρκετὴ ἐκείνη ἡ ἀπολογία, τὸ ὅτι ἀρπάζεται ὁ ἀνθρώπος ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ κομματιασθῆ, καὶ νὰ διαφύγῃ τόσους κινδύνους.

«Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστάς αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπε· Θάρσει, Παῦλε· ὡς γάρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ρώμην μαρτυρῆσαι. Γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι συστρόφην, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μὴ φαγεῖν μὴδὲ πιεῖν, ἕως οὐ ἀνέλωσι τὸν Παῦλον. Ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες».

«Ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς», λέγει. Βλέπεις πῶς εἶναι θῆται καὶ ἐκδικητικοὶ διὰ τὴν κακίαν; Τί σημαίνει· «Ἀνεθεμάτισαν»; Ἄντι τοῦ εἶπαν νὰ εἶναι ἕξω ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἐάν δὲν κατορθώσουν ἐναντίον τοῦ Παύλου ἐκεῖνο τὸ ὅποιον νομίζουν (σωστόν). Ἐπομένως διὰ παντὸς εἶναι ἐκεῖνοι κατηραμένοι· διότι δὲν ἐφόνευσαν τὸν Παῦλον. Καὶ συγκεντρώνονται μᾶζι τεσσαράκοντα· διότι τοιοῦτον ἦτο τὸ ἔθνος, ὅταν μὲν πρέπη νὰ συμφωνήσῃ διὰ τὸ καλόν, οὐ-

τε δύο δὲν σπεύδουν, ὅταν δὲ διὰ τὸ κακόν, ὀλόκληρος ὁ λαός. Καὶ ἔχουν ὡς συμμετόχους καὶ τοὺς ἄρχοντας· διὰ τοῦτο, καὶ αὐτὸ δηλώνων, προσέθεσεν· «Ὅστινες, προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον· Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. Νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε ἑαυτοὺς τῷ χιλιάρχῳ ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριθέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσει αὐτὸν ἕτοιμοὶ ἔσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἐνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολήν, ἀπήγγειλε τῷ Παύλῳ. Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη· Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον· ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ· Ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον».

Πάλιν σώζεται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν. Καὶ ἰδὲ ὁ Παῦλος εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει νὰ πληροφορηθῇ, οὔτε ὁ ἑκατοντάρχος, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ τὸ πρᾶγμα γνωστὸν.

«Καὶ ἔλθων ὁ ἑκατοντάρχος ἀνήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων· Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρὸς σε, ἔχοντά τι λαλήσαι σοι. Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλιάρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο· Τί ἐστίν, ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαι μοι; Εἶπε δὲ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθετο τοῦ ἐρωτήσαι σε, ὅπως αἴριον τὸν Παῦλον καταγάγῃς εἰς τὸ συνέδριον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριθέστερον πυνθάνεσθαι παρ' αὐτοῦ. Σὺ οὖν μὴ πεισθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσι γὰρ ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀνέλωσι τὸν Παῦλον· καί

νῦν ἕτοιμοὶ εἰσι προσδεχόμενοι τὴν παρά σου ἐπαγγελίαν. Ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παρ' ἀγγελίας μηδενὶ ἐκκαλῆσαι ὅτι ἐνεφάνισας ταῦτα πρὸς με».

β'. Ὁρθῶς διατάσσει ὁ χιλιάρχος νὰ τὸ ἀποκρύψῃ, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ φανερόν. Καὶ τότε λέγει εἰς τοὺς ἑκατοντάρχους, ὅταν καὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ· καὶ στέλλεται, λοιπόν, εἰς τὴν Καισάρειαν, διὰ νὰ διμύλῃ καὶ ἐκεῖ εἰς μεγαλύτερον θέατρον καὶ ἐξαιρετικώτερον ἀκροατήριον, διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἐὰν ἐθλέπομεν τὸν Παῦλον, ἐὰν τὸν ἠκούομεν νὰ διδάσκῃ, θὰ ἐπιστεῦομεν. Καὶ αὕτη, λοιπόν, ἡ ἀπολογία εἰς αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐμποδίζεται.

«Καὶ ἐπιστάς, λέγει, ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· θάρσει, Παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ρώμην μαρτυρῆσαι. Ἰδέ, καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν πάλιν τὸν ἀφήνει νὰ σωθῇ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος. Καὶ ἦτο ἄξιον νὰ ἀπορήσῃ ὁ Παῦλος πῶς δὲν ἐταράχθη, οὔτε εἶπε· «Τί, λοιπόν, σημαίνει αὐτό; Ἐρᾶ γε μήπως ἔχω ἐξαπατηθῆ ἀπὸ τὸν Χριστόν;». Ἀλλὰ τίποτε τοιοῦτον δὲν ἐσκέφθη, οὔτε ὑπέστη, ἀλλὰ μόνον ἐπίστευσεν θεοβαίως, δὲν ἔμεινεν ἀπρακτος ἐπειδὴ ἐπίστευσεν, ἀλλὰ ὅσα ἦτο δυνατόν με τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν (ἐξυπνάδα) νὰ κατανοήσῃ δὲν τὰ ἀπέριψε.

Καὶ παρατήρησε πῶς ἐκείνοι προσήψαν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς τῶν κάποιον ἐξαναγκαστικὸν μέσον διὰ τοῦ ἀναθεματισμοῦ. Ἰδοὺ ἡ νηστεία μήτηρ ἀνθρωποκτονίας· ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἡρώδης ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν ἐξαναγκασμὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ αὐτοί· διότι τοιοῦτου εἶδους εἶναι αἱ διαβολικαὶ παγίδες, μετὰ τὸ πρόσχημα δῆθεν τῆς εὐλαθείας τοποθετοῦν τοὺς δούλους. Καὶ θεαίως

ἔπρεπε νὰ προσέλθουν, ἔπρεπε νὰ κατηγορήσουν, νὰ συγκροτήσουν εἰκαστήριον διότι αὐτὰ δὲν εἶναι γνωρίσματα ἱερέων, ἀλλὰ ἀρχηγῶν ληστῶν, αὐτὰ ὄχι ἀρχηγῶν λαοῦ, ἀλλὰ καταστροφῶν.

Καὶ ἰδὲ μεγαλοποιήσιν κακίας. Δὲν ἀρκοῦνται μόνον (δὲν ἱκανοποιοῦνται) ἀφοῦ διέφθειραν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ διαστρέψουν μαζὶ καὶ τὸν ἀρχοντα διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς θείας Πρόνοιας ἐτακτοποιήθη, ὥστε καὶ ἐκεῖνος νὰ πληροφορηθῆ τὴν ἐνέδραν. Αὐτοὶ δὲ ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ εἰπουν τι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι κρυφίως ἐπεχείρουν, ἀπέδειξαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, ὅτι δὲν ἦσαν τίποτε. Ἦτο φυσικὸν δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ προσήλθον οἱ ἀρχιερεῖς παρακαλοῦντες καὶ ὅτι κατησχύνθησαν, ἀφοῦ ἔφυγον ἄπρακτοι. Εὐλόγως δὲ πράττει αὐτὸ ὁ χίλιρχος· διότι θεθαίως δὲν ἠθελεν αὐτὸ νὰ κἀνῃ χάριν, αὐτὸ νὰ συγκατατεθῆ. Καὶ πῶς, λέγει, ἐπίστευσεν, ὅτι εἶναι ἀληθῆ τὰ ὅσα ἐγνωστοποιήθησαν ἀπὸ τὸν νεανίαν; Ἀπὸ ὅσα ἤδη ἐγένοντο ἐσκέφθη ὅτι ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ τὸ πράξουν καὶ αὐτὸ. Καὶ ἰδὲ τὴν δολιότητα ὡς ἀνάγκην παρουσίασαν (αὐτὸ) καὶ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς. Καὶ μὴ ἀπορήσης· διότι ἐάν τοσοῦτον αὐτοὶ ἐκυριεύθησαν καὶ ἀπεδέχθησαν ὄλον τὸν κίνδυνον, πολὺ περισσότερο ἦτο φυσικὸν καὶ ἐκεῖνοι νὰ πράξουν τοῦτο.

Βλέπεις πῶς μὲ τὴν ψήφον τῶν ἐκτός (τῶν μὴ Ἰουδαίων) ἀθωώνεται ὁ Παῦλος, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Πιλάτον; Ἀλλὰ παρατήρησε ὅτι καὶ ἡ κακία ἀπὸ μόνῃ τῆς καταργεῖται· διότι τὸν παρέδωκαν μὲν καὶ διὰ τὰ (τὸν) φονεῦσθαι καὶ νὰ (τὸν) καταδικάσῃ, συμβαίνει δὲ τὸ ἀντίθετον, καὶ σώζεται, καὶ εὐρίσκεται ἀθῶος· διότι ἐάν δὲν (συνέβαινε) τοιοῦτοτρόπως, τουλάχιστον θὰ ἐκακοποιεῖτο, ἐάν δὲν (συνέβαινε) τοιου-

τοτρόπως, τουλάχιστον θὰ ἔχανετο, τουλάχιστον θὰ κατεδικάζετο.

Ὅχι μόνον δὲ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐπίθεσιν τὸν ἀπαλλάσσει ὁ χίλιρχος, ἀλλὰ καὶ γίνεται βοηθὸς του, ὥστε ἀκινδύνως νὰ διασωθῆ μετὰ τῆς παρατάξεως καὶ ἄκου πῶς· διότι προσθέτει «Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν· ἐτοιμάσατέ μοι στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἵππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιοτάτους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· κτήνη τε παραστήσαι, ἵνα, ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον, ἀγάγωγι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν, περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον· Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαιρεῖν. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὅτι αὐτῶν, ἐπιστάς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτόν, μαθὼν ὅτι Ρωμαῖός ἐστι. Βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. Ὅν εἶδρον ἐγκαλοῦμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μὴδὲν ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἐγκλημα ἔχοντα. Μηνυθείσης δὲ μοι ἐπιβουλῆς μέλλειν ἔσεσθαι εἰς τὸν ἄνδρα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξ αὐτῆς ἔπεμψα πρὸς σε, παραγγέλλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτόν ἐπί σοῦ. Ἐβρώσω».

Παρατήρησε ὅτι καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἀπολογεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ, («οὐδὲν γάρ, λέγει, εἶδρον ἄξιον θανάτου ἐγκλημα ἔχοντα»), κατηγορεῖ δὲ ἐκείνους παρὰ αὐτόν τοιοῦτοτρόπως ἐπεθύμου τὸν θάνατον. Καὶ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι «μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξειλόμην», ἔπειτα προσθέτει ὅτι «καὶ κατήγαγον αὐτόν πρὸς αὐτοὺς», καὶ οὔτε τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖνοι εἶδρον κἀνὶ νὰ κατηγορήσουν· καὶ ἐνῶ ἔπρεπε διὰ τὸ προηγούμενον νὰ καταπλαγοῦν καὶ νὰ ἐντροπιασθοῦν,

πάλιν προσπαθοῦν νά (τὸν) φονεύσουν, ὥστε νά γίνῃ πάλιν σαφέστερος ὁ λόγος ὑπὲρ αὐτοῦ. Καί διὰ ποῖον λόγον στέλλει τοὺς κατηγοροὺς; Διὰ νά φανῇ ἄθως εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου αὐτὰ μὲ περισσοτέραν ἀκρίβειαν ἐξετάζονται. Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

«Ἐγώ, λέγει, Φαρισαῖός εἰμι». Εἶπεν αὐτό, ὥστε νά κερδηθοῦν αὐτοί. Ἔπειτα, διὰ νά μὴ φανῇ ὅτι κολακεύει, συμπληρώνει: «Περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι». Ἀπὸ τὴν κατηγορίαν των καὶ τὴν συκοφαντίαν συνιστᾷ τὸν ἑαυτὸν του.

«Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἄγγελον, μήτε πνεῦμα». Τίποτε ἀσώματον δὲν ἀναγνωρίζουν οἱ Σαδδουκαῖοι, ἴσως οὕτε τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἦσαν μερικοὶ νωθροί, διὰ τοῦτο δὲν ἤθελον νά πιστεύουν οὕτε ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις.

«Καὶ ἀναστάντες, λέγει, οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων, διεμάχοντο λέγοντες: Οὐδὲν κακὸν εὐρίσκαμεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ».

γ'. Ἴδέ' ἀκούει καὶ ὁ χιλιάρχος ὅτι τὸν ἀπήλαξαν ἀπὸ τὰς κατηγορίας οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἀπεφάσισαν διὰ ψήφου ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μὲ περισσώτερον θάρρος τὸν ἀποσπᾷ. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὅποια ἐλέγχθησαν ὑπὸ τοῦ Παύλου ἦσαν πλήρη φιλοσοφίας.

«Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστάς αὐτῷ ὁ Κύριος, εἶπε: Θάρσει, Παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ρώμην μαρτυρήσαι». Πρόσεξε πόση εἶναι ἡ παρηγορία πρῶτον τὸν ἐπαινεῖ, ἔπειτα δὲν ἀφήνει νά φοβηθῇ οὕτε τὸ ἄγνωστον τῆς μεταστάσεως εἰς τὴν Ρώμην· ὡς ἔαν ἔλεγεν: «Δὲν θά ἀπέλθῃς μόνον καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ θά ἐκδηλώσῃς καὶ τὴν παρρησίαν». Ἀπὸ αὐτὸ δὲν ἐδηλώνετο ὅτι θά σω-

θῇ, ἀλλ' ὅτι καὶ θά μαρτυρήσῃ διὰ μεγάλους στεφάνους εἰς τὴν μεγάλην πόλιν.

Διατί δὲ δὲν ἐφόνη εἰς αὐτὸν πρὶν νά περιέλθῃ εἰς τὴν εὐσκολίαν; Διότι πάντοτε ὁ Θεὸς εἰς τὰς θλίψεις παρηγορεῖ, (διότι τότε γίνεται περισσώτερον ποθητός), καὶ εἰς τὰς δυσκολίας μᾶς ἀσκεῖ· ἄλλως τε τότε μὲν εὐρίσκετο εἰς ἀνεσιν, ἐπειδὴ ἀπηλλάγη τῶν δεσμῶν, τῶρα δὲ ἐπρόκειτο νά τὸν ἀκολουθήσουν δεινά.

«Ὅτι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτούς, λέγει, μὴ φαγεῖν, μηδὲ πιεῖν». Πῶ, πῶ! πόση μανία! Ὑποβάλλουν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς τὸ ἀνάθεμα ἀπερισκέπτως.

«Ὅπως κατατάγῃ αὐτόν, λέγει, πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας ἀκριθέστερον διαγινώσκειν τὰ περὶ αὐτοῦ». Τί λέγεις; δὲν ὠμίλησε πρὸς σᾶς διὰ δευτέραν φοράν; δὲν ὠνομάσθη Φαρισαῖος; ποῖον, λοιπόν, τὸ περιττόν; τοιοῦτοτρόπως οὐδὲν ἐφοβοῦντο, οὕτε τὰ δικαστήρια, οὕτε τοὺς νόμους· τοιοῦτοτρόπως δὲν ὑπῆρχε τίποτε δι' αὐτοῦς τὸ ὁποῖον νά μὴ τολμοῦν. Καὶ τὸ σχέδιον προτείνουν, καὶ τὴν πράξιν ὑπόσχονται.

«Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἐνεδρον». Τοῦτο, λοιπόν, ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θείας προνοίας, τὸ νά μὴ ἀντιληφθοῦν δηλαδὴ αὐτοὶ ὅτι θά (τὸ) πληροφορηθῇ. Τί (ἔπραξε), λοιπόν, ὁ Παῦλος; Δὲν ἐταράχθη, ἀλλὰ κατενόησεν ὅτι αὐτὸ ἦτο ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν ἀνέθεσεν, ἀπέκτησε τὴν σωτηρίαν μὲ τὴν πράξιν. Καὶ πρόσεξε πῶς ὁ Θεὸς τὰ πάντα πρὸς τὸ καλὸν προνοητικῶς ἐτακτοποίησεν. Εἶπεν ὁ νέος τὴν ἐνέδρον, ἔγινε πιστευτός, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, λοιπόν, σώζεται ὁ Παῦλος. Καὶ ἂν ἀπηλλάγη, λέγει, ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, διατί ἐστεῖλαν τοὺς κατηγοροὺς; Ὡστε νά γίνῃ περισσώτερον ἀκριθῆς ἡ ἔρευνα· ὥστε περισσώτερον νά καθαρῇ ὁ ἄνθρωπος.

Τοιούτου εΐδους αἱ πρόνοιαι τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῶν διὰ τῶν ὁποίων θλαπτόμεθα, διὰ τούτων ὠφελοῦμεθα. Τοιουτοτρόπως καὶ τὸν Ἰωσήφ ἐπιβουλεύετο ἡ ἀρχόντισσα, καὶ ἐνόμιζε μὲν ὅτι τὸν ἐπιβουλεύεται, σκοπιμένη δὲ κακῶς (ἐναντίον του) τὸν κατέστησεν ἀσφαλῆ· διότι τὸ δεσμοτήριον ἦτο πολὺ περισσότερον ἡμερον ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ὅπου ἐτρέφετο ἐκεῖνο τὸ θηρίον διότι ἐκεῖ μὲν εὐρισκόμενος, ἂν καὶ τὸν περιποιούντο, ὅμως εὐρίσκετο εἰς συνεχῆ φόβον μήπως κάποτε ἐπιτεθῆ ἡ κυρία, καὶ ὁ φόβος ἐπιπτεν εἰς αὐτὸν χειρότερον ἀπὸ τὸ δεσμοτήριον, μετὰ τὴν κατηγορίαν δὲ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν, ἀφοῦ ἀπηλευθερώθη ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ θηρίον καὶ ἀπὸ τὴν αἰσχρότητα καὶ τὴν ἐπιβουλὴν (= συκοφαντίαν)· διότι ἦτο καλύτερον δι' αὐτὸν νὰ συναναστρέφεται μὲ ἀνθρώπους ταλαιπωρημένους, παρά μὲ ἀρχόντισσαν παράφρονα. Ἐδῶ μὲν, λοιπόν, παρηγόρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ὅτι ἕνεκα σωφροσύνης ἐνεπλάκη, ἐκεῖ δὲ ἐφοβεῖτο μήπως πληγωθῆ εἰς τὴν ψυχὴν· διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ τὴν ἐρωμένην διὰ τὸν νέον ὁ ὁποῖος δὲν θέλει, τίποτε θδελυρότερον, τίποτε φορτικώτερον· ἀπὸ ὅλα τὰ δεσμὰ αὐτὸ εἶναι φοβερώτερον. Ἐπομένως δὲν ἔπεισεν εἰς φυλακὴν, ἀλλὰ ἠλευθερώθη ἀπὸ φυλακῆν· κατέστησε πολέμιον εἰς αὐτὸν τὸν κύριον, ἀλλὰ τὸν συνεφιλίωσε μὲ τὸν Θεόν, τὸν ἔκαμε περισσότερον φίλον εἰς τὸν πραγματικῶς ἀληθῆ Δεσπότην· τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν διαίτησιν τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τὸν ἔκαμε φίλον τοῦ Δεσπότητος.

Πάλιν τὸν ἐπώλησαν οἱ ἀδελφοὶ του, ἀλλὰ τὸν ἠλευθέρωσαν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς οἱ ὁποῖοι κατώκουν μαζὶ των, δηλαδὴ ἀπὸ φθόνου καὶ πολλὴν κακολογίαν, ἀπὸ καθημερινὴν ἐπιβουλὴν, τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τῶν οἰκίαν, ἀλλὰ τὸν ἔκαμε φίλον τοῦ Δεσπότητος διότι τί εἶναι φοβερώτερον ἀπὸ αὐ-

τὸ, ὅταν δηλαδὴ κάποιος ἀναγκάζεται νὰ συγκατοικῆ μὲ ἀδελφούς οἱ ὁποῖοι τὸν φθονοῦν, ὅταν τὸν ὀπιοτεύωνται, ὅταν τὸν ἐπιβουλεύονται; Ἐπομένως ἄλλα μὲν ἔπραττον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι, ἄλλα δὲ μεγάλα κατὰ τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἐτακτοποιούντο ὑπὲρ τοῦ δικαίου. Ὅταν εὐρίσκετο εἰς τιμὴν, τότε ἐκινδύνευεν ὅταν ἠτιμάζετο, τότε ἦτο ἀσφαλῆς· δὲν τὸν ἀνέφερον (= ἐνεθυμούντο) οἱ εὐνοῦχοι· καὶ ὀρθῶς, διὰ νὰ γίνῃ λαμπρότερον τὸ θέμα τῆς ἀπελευθερώσεως, διὰ νὰ μὴ ἀποδίδῃ τὰ πάντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην εὐεργεσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν, διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ εἰς κατάλληλον περίστασιν, ὅταν εὐρεθῆ (ὁ Φαραῶν) εἰς ἀνάγκην, διὰ νὰ τὸν ἐκβάλῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν ὁ Φαραῶν οὐχὶ εὐεργετῶν, ἀλλ' εὐεργετούμενος. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ δῶρον δοῦλος, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ἀνάγκην ὁ βασιλεύς· ἔπρεπε νὰ γίνῃ φανερὰ ἡ σοφία του. Διὰ τοῦτο λησμονεῖ ὁ εὐνοῦχος, διὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ ἡ Αἴγυπτος, διὰ νὰ μὴ τὸν ἀγνοήσῃ ὁ βασιλεύς.

Ἐάν τότε ἐδραπέτευε, ἴσως θὰ ἦτο δυνατόν καὶ νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του· διὰ τοῦτο κρατεῖται ὑπὸ πολλῶν ἐξαναγκαστικῶν μέσων, πρῶτον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, δεῦτερον ἀπὸ τὴν φυλακὴν, τρίτον εἰς τὴν βασιλείαν, διὰ νὰ τακτοποιηθοῦν αὐτὰ κατὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ὡσάν, λοιπόν, κάποιον ἐκλεκτοῦ εἶδους πῶλον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεί νὰ φύγῃ πρὸς τοὺς ἰδικούς του, τὸν ἐκράτει ὁ Θεὸς ἐκεῖ διὰ κατηγορίας εὐλογοφανεῖς. Διότι ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν θλίψιν εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι τὸν ἐκάλεσε ἐκεῖ.

δ'. Θέλετε καὶ ἄλλας ἐχθρικός ἐνεργείας νὰ ἴδωμεν, ὅτι γίνονται ὑπὲρ ἡμῶν, ὅχι μόνον μὲ τὸ νὰ ἐχωμεν ἀμοιβὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ πράττωμεν εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν τὰ πρὸς τὸ συμφέρον μας; Ἐσκέφθη κα-

κόν διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ ὁ θεὸς του, (ὁ Ἰσαῦ), καὶ τὸν ἐδίωξεν ἀπὸ τὴν πατρίδα· τί λοιπόν; Καὶ αὐτὸς τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους, (διότι καὶ ὁ ἴδιος ἠσφαλίσθη) τὸν κατέστησε εὐσεβέστερον, τὸν ἔκανε νὰ ἴδῃ τὸ θνεῖρον.

Ἄλλὰ εἰργάσθη εἰς ξένον μέρος; Ἄλλὰ νυμφεύεται ὅταν ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἰδικούς του (συγγενείς), καὶ φαίνεται ἄξιος εἰς τὸν πενθερόν. Ἄλλ' ἐκεῖνος τὸν ἐξηπάτησεν; Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ εἰς καλόν, διὰ νὰ γίνῃ πατήρ πολλῶν τέκνων. Ἄλλ' ἠθέλησε νὰ σκεφθῆ κακόν; Ὅμως καὶ αὐτὸ εἰς καλόν, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ, λοιπόν, εἰς τὴν πατρίδα του· διότι ἂν ἠτύχει, δὲν θὰ ἐπεθύμει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν πατρίδα του. Ἄλλὰ τοῦ ἐστέρησε τὸν μισθόν; Ἄλλὰ ἔγινε πλουσιώτερος. Τοιοῦτοτρόπως, πανταχοῦ ὅσον ἐσκέπτοντο κακὰ ἐναντίον του, τόσον ἐπετύγχανεν εἰς αὐτά.

Ἐάν δὲν ἐπαιρνε τὴν μεγαλύτεραν, δὲν θὰ ἐγένετο ταχέως πατήρ τόσων τέκνων, ἀλλὰ θὰ διήνυε πολλὸν χρόνον εἰς ἀτεκνίαν, καὶ θὰ ἐθλίβετο, ὅπως ἀκριθῶς καὶ ἡ γυνή· διότι ἐκεῖνη μὲν εὐλόγως ἐθλίβετο, ἐπειδὴ δὲν ἐγένετο μήτηρ, αὐτὸς δὲ ἔχει παρηγορίαν διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀπομακρύνει.

Πάλιν, ἐάν δὲν τὸν ἐστέρει τῶν μισθῶν, δὲν θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα του, δὲν θὰ ἐφαίνετο ἡ ἐγκαρτέρησις τοῦ ἀνδρός, δὲν θὰ προσεκολλῶντο περισσότερο εἰς αὐτὸν (αἱ γυναῖκες του). Διότι ἴδὲ τί λέγουν· «Καταβρώσει κατέφαγεν ἡμᾶς καὶ τὸ ἀργύριον ἡμῶν»². Ἐπομένως αὐτὸ ἐγένετο αἰτία τῆς ἀγάπης.

Ἐίχε, λοιπόν, δούλας ἀντὶ γυναικῶν, καὶ ἠγαπᾶτο ἀπὸ αὐτάς, τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν θὰ ἦτο ἰσάξιον ἀ-

2. Γεν. 31, 15.

πόκτημα· διότι τίποτε, τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο πολυτίμον ἀπὸ τὸ νὰ ἀγαπᾶται κάποιος τόσον ἀπὸ τὴν γυναῖκα καὶ νὰ (τὴν) ἀγαπᾷ. «Καὶ γυνή, λέγει, ἀνδρὶ συμπεριφερομένη»³. Ἐν ἀπὸ τὰ ζηλευτὰ παρουσιάζει αὐτὸ ὁ σοφός· διότι ὅταν ὑπάρχη αὐτό, κάθε πλούτος, κάθε εὐτυχία ὑπάρχει· ὅπως ἀκριθῶς, λοιπόν, ὅταν δὲν ὑπάρχη, οὐδεμία ὠφέλεια ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ τὰ πάντα καταστρέφονται, καὶ εἶναι πλήρη ἀηδίας καὶ ταραχῆς.

Λοιπόν καὶ ἡμεῖς αὐτὸ πρὸ πάντων ἄς ζητῶμεν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ζητεῖ χρήματα, δὲν ζητεῖ τοῦτο. Αὐτὰ ἄς ἐπιδιώκωμεν, τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ εἶναι μόνημα. Ἄς μὴ ἐπιδιώκωμεν γάμον ἀπὸ πλουσίας, διὰ νὰ μὴ φέρῃ εἰς τὴν γυναῖκα ἡ ἀφθονία τῆς πλουσίας ὑπερηφάνειαν, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἡ ἀλαζονεία αἰτία διαφθορᾶς. Δὲν θλέπεις τί ἐπραξεν ὁ Θεός; πῶς τὴν ὀπέταξε;

Διατί εἶσαι ἀγνώμων; διατί ἀσυειδίητος; Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σοῦ ἐδωρήθη ἐκ φύσεως, αὐτοῦ σὺ μὴ διαφθείρης τὴν βοήθειαν.

Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐκζητῶμεν πλουσίαν, ἀλλὰ νὰ λάθωμεν κοινωνὸν τοῦ Θεοῦ (συμμέτοχον) διὰ τεκνοποιίαν. Ὅχι διὰ νὰ προσφέρῃ χρήματα ἡ γυνή, διὰ τοῦτο δὲν τὴν ἔδωκεν ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι βοηθός· ἡ δὲ προσφέρουσα χρήματα, καὶ ὑπουργὸς γίνεται καὶ θεοποτικὴ γίνεται· ἢ ἴσως θηρίον ἀντὶ γυναικὸς γίνεται, ἔχουσα τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑπερηφανεύεται ἐνεκα τοῦ πλοῦτου.

Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἐπονείδιστον ἀπὸ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος βέλει τοιοῦτοτρόπως νὰ πλουτήσῃ· διό-

3. Σοφ. Σειρ. 25, 1.

τι εάν ὁ ἴδιος ὁ πλοῦτος εἶναι πλήρης πειρασμῶν, ποῦ θὰ τοποθετήσωμεν τὸν τοιοῦτοτρόπως ἀποκτώμενον πλοῦτον; Διότι μὴ ἴδης αὐτό, εάν κάποιος σπανίως καὶ παρά τὸ συνήθως συμβαῖνον καὶ πέραν τοῦ λογικοῦ ἐπέτυχεν, (διότι δὲν πρέπει νὰ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα μερικοὶ ἀπολαμβάνουσι, καὶ ἐπιτυχάνουσι παραδόξως), ἀλλὰ αὐτὸ τὸ λογικὸν ἄς ἴδωμεν, εάν δὲν εἶναι τὸ πράγμα πλήρες ἀηδίας.

Δὲν εἶσαι μόνος ὁ ἴδιος ὀνυπόληπτος, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα ἐντροπιάζεις, ἀφοῦ (τά) ἐγκατέλειπες πτωχά, εάν τύχη νὰ ἀπέλθῃς πρῶτος, καὶ εἰς αὐτὴν (τὴν γυναῖκα) δίδεις πολλὰς ἀφορμάς διὰ νὰ συναναστραφῇ πάλιν μὲ δεῦτερον σύζυγον. Ἡ δὲν παρατηρεῖς ὅτι εἰς πολλὰς αὐτὴ ἔχει γίνεαι ἢ δικαιολογία διὰ δεῦτερον γάμον, τὸ νὰ μὴ περιφρονῆται δηλαδὴ, τὸ νὰ ἐπιζητῇ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑπερέχουσι εἰς τὰς περιουσίας;

Ἄς μὴ πράττωμεν, λοιπόν, τόσα κακὰ ἐξ αἰτίας χρημάτων, ἀλλὰ ἄς ἀπορρίπτωμεν τὰ πάντα, καὶ ἄς ζητῶμεν καλὴν ψυχὴν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἀγάπην. Αὐτὸς (εἶναι) ὁ πολὺς πλοῦτος, αὐτὸς ὁ μέγας θησαυρὸς, αὐτὰ τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ τῶν ὁποίων ἄς γίνῃ νὰ ἀπολαύσωμεν ὅσοι ἡμεῖς πρεπόντως, καὶ νὰ ζήσωμεν συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν' (50).

(Πράξ. 28, 31-35, 24, 1-21).

«Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ δικταζόμενον αὐτοῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀγυπαγρίδα. Τῇ τε ἐπαύριον ἐξοάντας τοὺς ἰσπεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παραβολὴν ὀπίπτες, ἐλθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἀναβόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ»¹.

α'. Ὡς νὰ ἦτο κάποιος βασιλεὺς τὸν συνώθευον σωματοφύλακας μετὰ τόσοῦ πλήθους καὶ κατὰ τὴν νύκτα, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὴν ὀργὴν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ λαοῦ. Ὅταν, λοιπόν, τὸν ἔβαλον ἔξω τῆς πόλεως, τότε ἀπομακρύνονται. Δὲν θὰ τὸν ἔστελλε δὲ ὁ χιλιάρχος μὲ τόσην ἀσφάλειαν, ἂν καὶ ὁ ἴδιος δι' οὐδὲν δὲν τὸν εἶχε κατηγορήσει, καὶ εάν δὲν ἐγνώριζε τὴν φονικὴν διάθεσιν ἐκείνων.

Ἐ'Αναγνοῦς δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, διακούσασαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατηγοροὶ σου παρογένωνται. Ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι. Ἡδὴ ἀπελογήθη ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ Λυσίας· ἀλλ' ὅμως καὶ τώρα ἀκόμη οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτίθενται, καὶ καταλαμβάνουσι ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἄ-

1. Πράξ. 28, 31 - 33.

κροατήν, και πάλιν ρίπτεται εις δεσμά, και άκουε πώς· διότι προσθέτει· «Μετά δέ πέντε ημέρας κατέβη ὁ άρχιερεύς Ἄνανίας μετά πρεσβυτέρων και ρήτορος Τερτύλλου τινός, ὅτινες ἐνεφάνησαν τῷ ἡγεμόνι κατά τοῦ Παύλου»². Ἰδὲ πῶς οὔτε τοιοῦτοτρόπως ὑπεχώρησαν, ἀλλά ἔρχονται, ἂν και ἐμποδίζονται ἀπό πολλά ἐμπόδια, ὥστε νά καταιοχυνθοῦν και ἐκεῖ.

«Κληθέντος δέ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος, λέγων· Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διά σου, και κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει· τούτῳ διά τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε και πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετά πάσης εὐχαριστίας. Ἵνα δέ μή ἐπί πλέον σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαι συντόμως ἡμῶν τῆ σῆ ἐπιεικείῃ». Και θεθαίως σεῖς τοῦτο τὸ ἔχετε πρόξει, ποῖα, λοιπόν, ἀνάγκη ρήτορος; Ἰδὲ πῶς και αὐτός ἀμέσως ἐκ τῶν προτέρων θέλει νά τόν παραδώσῃ ὡς νεωτερίζοντα και ἐπαναστάτην, και προκαταλαμβάνει τόν δικαστήν μέ τούς ἐπαίνους. Ἐπειτα, ὡς ἂν εἶχε νά εἶπῃ πολλά, ἐνεκα σπουδῆς τὰ παραλείπει, και μόνον αὐτό λέγει· «Ἵνα δέ μή ἐπί πλέον σε ἐγκόπτω». Ἰδὲ πῶς ἐμπνέει εις τόν δικαστήν τήν ἐπιθυμίαν τῆς τιμωρίας, ἐάν θεθαίως ἐπρόκειτο νά συλλάβῃ ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἀναταράσσει τήν οἰκουμένην, και τὸ θεωροῦν ὡς σπουδαῖον κατόρθωμα.

«Εὐρόντες γάρ τόν ἄνδρα τούτον λοιπόν, και κινούντα στάσεις πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατά τήν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἰρέσεως, ὅς και τὸ ἱερὸν ἐπέλασε θεθλιῶσαι· ὄν και ἐκρατήσαμεν, και κατά τόν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίναι. Παρελθὼν δέ Λυσίας ὁ χιλιάρχος μετά πολ-

λῆς θίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τούς κατηγοροῦς αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σου· παρ' οὐ δυνήσῃ αὐτός, ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων, ἐπιγνῶναι ὄν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.

«Τοῖς κατά τήν οἰκουμένην, λέγει, Ἰουδαίοις στάσεις κινούντα». Τόν συκοφαντοῦν, λοιπόν, ὡς καταστροφέα και κοινόν ἔχθρον τοῦ ἔθνους και πρωτοστάτην τῆς αἰρέσεως τῶν Ναζωραίων. Ἐθεωρεῖτο αὐτὸ ὅτι εἶναι ἐπονείδιστον, ἢ αἰρεσις δηλαδή τῶν Ναζωραίων διά τοῦτο και αὐτὸ παρουσίασαν, και ἀπ' αὐτὸ πάλιν τόν ἐσυκοφάντου· διότι ἡ Ναζαρέτ ἦτο ἀσημος.

«Και εὐρόντες», λέγει. Πρόσεξε πῶς θαρῶς τόν συκοφαντοῦν ὡς νά εἶχε δραπετεῦσαι, και ὡς νά ἐπέτυχον (τήν σύλληψιν) μετά δυσκολίας, ἂν και εὐρίσκετο ἐπὶ τὰς ἡμέρας εις τόν ναόν. «Ἵν και ἐκρατήσαμεν, και κατά τόν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίναι».

Παρατήρησε πῶς ὑβρίζουν και τόν νόμον, ἐάν θεθαίως δέν ἦτο χαρακτηριστικόν τοῦ νόμου αὐτό, τὸ νά κτυποῦν δηλαδή, τὸ νά φονεύουν, τὸ νά ἐνεδρεύουν. Ἐπειτα κατηγοροῦν και τόν Λυσίαν· «Παρελθὼν δέ Λυσίας ὁ χιλιάρχος μετά πολλῆς θίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν»· πράττων πράξιν ἡ ὁποία δέν ἡρμοζεν εις αὐτόν, ὅμως τήν ἔπραξε. «Παρ' οὐ δυνήσῃ αὐτός, ἀνακρίνας περὶ τούτων πάντων, γνῶναι ὄν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. Συνεπέθεντο δέ και οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν».

Τί (πράττει), λοιπόν, ὁ Παῦλος; ἀρά γε σιωπᾶ δι' αὐτά; Οὐδόλως· ἀλλά ὁμιλεῖ πάλιν μετά παρησί-
ας, και ἀποκρίνεται· (και τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ ἠθέλησεν ὁ ἡγεμῶν)· προσέθεσε λοιπόν· «Ἀπεκρίθη δέ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν· Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν δίκαιον τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι,

2. Πράξ. 24, 1.

δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσὶ μοι ἡμέραι δέκα δύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὐρὸν με πρὸς τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπισύστασιν ποιῶντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ τὴν πόλιν· οὔτε παραστήσαι νῦν δυνατόναι, περὶ ὧν νῦν κατηγοροῦσάι μου». Δὲν εἶναι αὐτὰ τὰ λόγια (λόγια) κολακείας, τὸ ὅτι δηλαδὴ ὠμολόγησεν εἰς τὸν δικαστὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνα, τὸ ὅτι εἶπον· «Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ».

Διατί, λοιπόν, ἀδίκως φιλονικεῖτε; ἐξέτασε δὲ ἐκεῖνοι παρεκίνουσαν πρὸς ἀδικίαν, αὐτὸς ἐζήτησε τὸ δίκαιον, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· «Ἐόθυμότερον τὰ περὶ ἑμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, ἔπειτα καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ χρόνου (τὸ) ἰσχυρίζεται· «ἐκ πολλῶν ἐτῶν γάρ, λέγει, δύναται σε κριτὴν ἐπιστάμενος». Καὶ τί, αὐτὸ συνέβαλλε πρὸς ἀπόδειξιν; Παλὺ· διότι δεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ ὧσα κατηγορεῖται ὅτι ἔχει πράξει. Ἐὰν δὲ ἐδημιούργησε ποτὲ ἐξέγερσιν, θὰ τὸ ἐγνώριζεν, ἀφοῦ ἦτο δικαστὴς, καὶ δὲν θὰ τοῦ διέφευγε τὴν προσοχὴν τὸ τοιοῦτον. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὁ κατηγορὸς δὲν ἠδύνατο νὰ δεῖξῃ (τὸ ὅποιον συνέβη) εἰς Ἱερουσόλυμα, ἰδὲ τί λέγει· «Τοῖς κατὰ τὴν αἰκουμένην πᾶσιν Ἰουδαίοις», ἐπινοήσας ψεῦδος ἐπὶ ψεῦδους. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ἀποσπῶν αὐτὸν ἀπ' αὐτό, «προσκυνήσων ἀνέβην» λέγει, ἀπολογοῦμενος σχεδὸν δι' αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ τόσοον μακρὰν εὐρίσκομαι ἀπὸ τοῦ νὰ προκαλῶ ἐπαναστάσεις· καὶ ἔμμενει εἰς αὐτὸ τὸ δίκαιον, τὸ ὅποιον ἦτο ἰσχυρόν· διότι συμπληρῶναι· «Καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ, οὔτε ἐν τῇ πόλει, οὔτε ἐν τῇ συναγωγῇ εὐρὸν με πρὸς τινα διαλεγόμενον· τὸ ὅποιον ἦτο καὶ ἀληθές. Καὶ ἐκεῖνος μὲν «πρωτοστάτην» λέγει, ὡσάν εἰς περιπτώσιν μάχης καὶ ἐξεγέρσεως, αὐτὸς δὲ ἰδὲ πῶς ἀ-

ποκρίνεται μὲ ἠπιότητα· «Ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδόν, ἣν λέγουσιν ἀρεσιν, οὕτω λατρεύω τῷ πατρῷ Θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ νόμον καὶ ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεόν, ἣν καὶ αὐτοὶ προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων».

6'. Παρατήρησε· ἐκεῖνοι τὸν ἐξεχώριζον (ἀπὸ τὸν νόμον), αὐτὸς συνεισάγει καὶ καθιστᾷ τὸν ἑαυτὸν τοῦ φίλου μὲ τὸν νόμον, μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἀπολογεῖται· καὶ, πιστοποιῶν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπε, πάλιν προσθέτει· «Ἐν τούτῳ δὲ καὶ αὐτὸς ἀσκά, ἀπρόσκοπον συνειδῶσιν ἔχων πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός. Δι' ἐτῶν δὲ πλείονων παρεγνόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς, ἐν οἷς εὐρὸν με ἠγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου τινός».

Διατί, λοιπόν, ἀνέθης; διατί ἤλθης; «Προσκυνῆσαι, ἐλεημοσύνας, φησὶ, ποιῆσαι»· ὥστε αὐτὸ δὲν ἦτο ἴδιον φιλονίκου. Ἐπειτα καὶ ἀφαιρεῖ τὸ προσωπεῖον των, λέγων ἀκαθορίστως· «Ἐν οἷς εὐρὸν μὲν τινες τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι· οὗς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι, καὶ κατηγορεῖν εἰ τι ἔχοιεν πρὸς με. Ἦ αὐτοὶ οὗτοι· εἰπάτωσαν, εἰ τι εὐρὸν ἐν ἡμοῖς ἀδίκημα, σπάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου· ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστῶς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ σήμερον κρίνομαι ὑφ' ὑμῶν». Αὐτὸ (εἶναι) ἡ ἀφθονος ὑπαρξίς δικαίου τὸ νὰ μὴ ἀποφεύγῃ δηλαδὴ τοὺς κατηγοροὺς, ἀλλὰ νὰ εἶναι προετοιμασμένος εἰς ὅλους νὰ λογοδοτῇ.

«Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ σήμερον, λέγει, κρίνομαι». Καὶ δὲν εἶπε τίποτε, ἀπὸ ὧσα ἠδύνατο εὐλόγως νὰ εἴπῃ, ὅτι δηλαδὴ τὸν ἐσυκοφάντησαν, ὅτι τὸν συνέλαβον, ὅτι τοῦ ἔκαμαν ἐνέδραν, (διότι αὐτὰ λέγεται ὅτι ἐγίναν ἀπὸ ἐκείνους· ἀπὸ αὐτῶν δὲ, καὶ ἐνῶ ὑπῆρχε κίν-

δυνος, όχι πλέον), αλλά σιωπῶ, και μόνον ἀπολογεῖται, ἂν και δύναται νά εἴπῃ ἄπειρα. Αὐτό και εἰς τὴν Καισάρειαν τὸν καθίστα ἐπιφανῆ, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἦλθε μὲ τὴσιν συνοδείαις.

«Ἐν οἷς εὐρόν με, λέγει, ἠγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ». Πῶς, λοιπόν, τὸ ἐμίανε; διότι δὲν ἦτο χαρακτηριστικὸν τοῦ ἴδιου και νά ἐπιτελῆ ἀγνιστικὰς τελετάς και νά προσκυνῆ, και δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν νά ἀρχεται και νά θεθλῶνῃ. Τοῦτο και ἐνέχει ὑπόνοιαν δικαιολογίας τὸ νά μὴ ἐπιτρέπῃ νά γίνεται λόγος ἐπὶ μακρὸν. Καὶ κάνει χάριν εἰς τὸν δικαστὴν. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι δι' ἐκείνον περικόπτεται τὴν ἀπολογίαν. Ἀλλὰ ἅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

Ἐπειδὴ πρὸ αὐτοῦ ὠμίησε διὰ πολλῶν ὁ Τέρτυλος, δεικνύων ὅτι κουράζεται, δὲν εἶπεν· «Ἄκουσε τὴν ὑπόθεσιν», ἀλλ' «Ἴνα σε μὴ ἐπὶ πλείον ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν τῆ σῆ ἐπεικείῃ». Δῆθεν σεβόμενος αὐτὸν τοιοῦτοτρόπως ὀμιλεῖ ἢ και πραγματικῶς αὐτὸ (εἶναι) ἀπόδειξις εὐμενείας, ἐάν, ἐνῶ ἦτο δυνατόν νά εἴπῃ πολλά, λέγῃ ὀλίγα κάποιος διὰ νά μὴ ἐνοχλῆ.

«Εὐρομεν γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμόν δε, λέγει, και τὸ ἱερὸν ἐπέπρασε θεθλῶσαι». Λοιπόν, δὲν ἐμίανε. Τί, λοιπόν, ἐάν αὐτὸ τὸ ἔπραξεν εἰς ἄλλην περίπτωση; Οὐδόλως· διότι θεθαίως και θά (τὸ) ἔλεγε· τῶρα δὲ «ἐπέπρασσε» μὲν λέγει, τὸ πῶς δὲ δὲν προσθέτει. Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ὅποια εἶναι ἐναντίον τοῦ Παύλου τοιοῦτοτρόπως τὰ ἐμεγαλοποιήσεν, παρατήρησε δὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτοὺς πῶς τὰ ἐλαττώνει.

«Ὅν και ἐκρατήσαμεν, λέγει, και ἠθελήσαμεν κρίναι κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον. Παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χυλιάρχος μετὰ πολλῆς θείας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν». Ἐδῶ δεικνύει ὅτι και ἐνοχλοῦνται, ἐρχόμενοι

εἰς ξένα δικαστήρια, και ὅτι δὲν θά τὸν ἠνώχλου, ἐάν δὲν τοὺς ἠνάγκαζεν ἐκεῖνος (ὁ χυλιάρχος), και ἐάν δὲν ἠρπαζε τὸν ἄνδρα καθ' ὅσον δὲν ἦτο ἀρμόζον εἰς αὐτόν· διότι τὰ ἀδικήματα ἦσαν ἐναντίον μας, και τὸ δικαστήριον ἔπρεπε νά γίνῃ ἐνώπιόν μας. Ὅτι δὲ τοῦτο σημαίνει, ἰδὲ τὸ ἐξῆς· «Μετὰ πολλῆς, λέγει, θείας· διότι αὐτὸ εἶναι θία.

«Παρ' οὗ δυνήσῃ γνώμαι». Δὲν τολμᾷ οὔτε νά κατηγορήσῃ, (διότι ἦτο τῆς ἰδίας γνώμης ὁ ἄνθρωπος), οὔτε ἄλλως τὸ παραθέλει. Ἐπειτα πάλιν, διὰ νά μὴ φανῆ ὅτι ψεύδεται, ὀρίζει τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον κατηγοροῦν τοῦ ἑαυτοῦ του. «Παρ' οὗ, λέγει, δυνήσῃ ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνώμαι».

Ἐπειτα και οἱ μάρτυρες τῶν ὄσων ἐλέχθησαν· «Συνεπέθεντο δὲ και οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα ὀδῶς ἔχειν». Οἱ κατηγοροὶ (εἶναι) οἱ ἴδιοι και μάρτυρες και κατηγοροὶ.

Ἄλλ' ὁ Παῦλος ἐκ πολλῶν ἐτῶν δινα σε κριτὴν ἐπιστάμενος δίκαιον ἀποκρίνεται. Δὲν εἶναι ἐπομένως κάποιος ἀγνωστος, οὔτε ξένος, οὔτε νεωτεριστής, ἐάν θεθαίως γνωρίζῃ τὸν δικαστὴν ἀπὸ πολλὰ ἔτη. Καὶ ὀρθῶς συνεπλήρωσε τὸ «δίκαιον», διὰ νά μὴ προσέξῃ (ὁ δικαστής) τὸν ἀρχιερέα, οὔτε τὸν λαόν, οὔτε τὸν κατηγοροῦν. Ἰδὲ πῶς δὲν ἐπροχώρησεν εἰς αὐθάδειαν (ἀλαζονείαν), ἂν και θεθαίως ἦτο ἀναπόφευκτον.

«Πιστεύων, λέγει, πᾶσι τοῖς κατὰ νόμον». Εἶπεν αὐτό, δεικνύων ὅτι δὲν θά ἦτο δυνατόν νά πράξῃ ποτέ τοιαῦτα ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος πιστεύει ὅτι θά ὑπάρξῃ ἀνάστασις, τὴν ὅποιαν και οὗτοι οἱ ἴδιοι προσμένουν. Δὲν εἶπε περὶ αὐτῶν ὅτι πιστεύουν εἰς ὅσα ἐγράφησαν εἰς τοὺς προφήτας, (διότι δὲν ἐπίστευον), ἀλλ' αὐτὸς εἰς ὅλα ἐπίστευεν, οὐχὶ ἐκεῖνοι πῶς δὲ (πιστεύει), θά ἐχρειάζετο μακρηγορίας νά λέγῃ τῶρα.

Τόσα εἶπε, καὶ εἰς οὐδὲν σημεῖον ἔχει μνημονεύσει τὸν Χριστόν. Ἐδῶ δὲ εἰπὼν, «πιστεῦον», καὶ τὰ σύμφωνα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ περιέλαβεν, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἀσχολεῖται μὲ τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως, ἡ ὁποία ἦτο κοινὴ εἰς αὐτοὺς πίστις, καὶ κατήργει τὴν ὑποψίαν κάθε διαφωνίας.

Ἐπειτα καὶ ἡ αἰτία τῆς πορείας (εἰς Ἱερουσόλυμα). «Ἐλεημοσύνας, λέγει, καὶ προσφορὰς ποιήσω εἰς τὸ ἔθνος μου, παρεγενόμεν», καὶ αὐτὸ «δι' ἐτῶν πλειόνων». Πῶς, λοιπόν, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θορυβήσῃ ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους τόσην ὁδὸν διήνυσεν, ὥστε νὰ κάμῃ ἐλεημοσύνην;

«Ὁὐ μετὰ ὄχλου, λέγει, οὐδὲ μετὰ θορύβου». Παντοχοῦ ἀνασκευάζει τὴν κατηγορίαν διὰ στάσι. Ὁρθῶς δὲ καὶ καλεῖ ὡς μάρτυρας τοὺς κατηγοροῦς, τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, λέγων· «Οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρὸς με». Τόσον εἶχε πεποιθῆσιν ὅτι εἶναι ἀθῶος δι' ὅσα κατηγορεῖτο, ὥστε καὶ τοὺς καλεῖ ὡς μάρτυρας. Ὅχι μόνον δὲ τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ Ἱερουσαλὴμ δὲν ἀρνείται ὡς κατηγοροῦς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς καλεῖ πάλιν, προσθέτων· «Ἡ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν» καθ' ὅσον δι' αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς ἐταράσσοντο, ὅτι ἐκήρυττε τὴν ἀνάστασιν. Καὶ ὀρθῶς ἐπραττε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διότι ὅταν αὐτὸ ἀπεδεικνύετο, εὐκόλως καὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Χριστόν θὰ παρουσιάζοντο, ὅτι δηλαδὴ ἀνέστη.

«Τί εἶδον, λέγει, ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, σπάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου;». «Ἐν τῷ συνεδρίῳ», εἶπε, δεικνύων ὅτι τίποτε δὲν εἶδον, ὅχι ἀφοῦ ἔγινε ἰδιαιτέρως ἡ ἀνάκρισις, ἀλλὰ ἐνῶ ἦτο παρὼν ὁ λαὸς καὶ με ἀκριθεῖαν ἀνέκρινε.

γ'. «Ὅτι δὲ αὐτὰ τὰ λέγω ἀληθῶς, μαρτυροῦν οἱ περὶ αὐτοῦ κατηγοροῦντες. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· «Ἐν

τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκάδ, ἀπρόσκοπον συνειδηθῆν ἔχων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ τελεία ἀρετὴ, ὅταν δηλαδὴ οὔτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδωμεν ἀφορμὰς, καὶ ὅταν φροντίζωμεν νὰ εἴμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἀμειμπτοι.

«Ἡς ἐκέκραξα, λέγει ἐν τῷ συνεδρίῳ». Καὶ τὴν θῆσαν αὐτῶν φανερώνει μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ἐκέκραξα» ὡς ἐάν ἔλεγεν· «Δὲν εὐνανταὶ νὰ εἴπουν ὅτι ἐπραττες αὐτὰ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλεημοσύνης· διότι δὲν ἐπρατταν τοῦτο μετὰ τοῦ λαοῦ οὔτε μετὰ θορύβου· ἄλλως τε, ἂν καὶ ἔγινε ἔρευνα περὶ αὐτοῦ, τίποτε πλέον δὲν εὐρίσκετο.

Εἶδες ἠπιότητα, ἂν καὶ ὀπήρχον κίνδυνοι; Εἶδες μαλακὸν τρόπον ἐκφράσεως, καὶ πῶς ἐν ἐπιδιώκει μόνον, νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ὅχι νὰ περιβάλλῃ καὶ ἐκείνους μὲ ἀδικήματα, ἐκτὸς ἐάν κάπου ἠναγκάζετο, ὅταν ἀπελογεῖτο; ὅπως ἀκριθῶς καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα μου· ὑμεῖς δὲ ἀτιμάζετέ με»³.

Αὐτὸν ὡς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτο μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ. Ἐάν ἐκείνος δὲν εἶπε τίποτε τὸ βαρὺ δι' αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν μέχρι φόνου καὶ σφαγῆς, ποίας συγγνώμης θὰ εἴμεθα ἡμεῖς ἄξιοι, οἱ ὁποῖοι ἐξαγριούμεθα εἰς τὸν ὀνειδισμόν καὶ τὰς προσβολὰς, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζομεν τοὺς ἔχθρους μας ἀκαθάρτους καὶ θδελυρούς; ποῖαν δὲ ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἔχωμεν καθ' ὀλοκληρίαν ἐχθρούς; Δὲν ἀκούεις ὅτι ἐκείνος ὁ ὁποῖος ἀποδίδει τιμὴν, τὸν ἑαυτὸν τοῦ τιμᾶ; Ἡμεῖς δὲ προσβάλλομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Κατηγορεῖς διότι προσεβλήθης, διατί, λοιπόν, ἐμπίπτεις εἰς τὸ ἀδίκημα; διατί περιβάλλεις τὸν ἑαυτὸν σου μὲ συμφορὰν; Μείνε ἀτάραχος, μείνε ἀνεπηρέαστος; μὴ περιβληθῆς μὲ τὸ κακόν, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖς νὰ πλήξῃς ἄλλον. Διότι δὲν μᾶς φθάνει ἡ ἄλλη ταραχὴ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία διαταράσσεται χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ παράσσω, (ὅπως αἱ ἐπιθυμίαι αἱ ἀπρεπεῖς, αἱ λύπαι καὶ αἱ λιποψυχῆαι καὶ ὅσα ὅμοια), ἀλλὰ καὶ ἄλλας προσθέτομεν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀνέχεται κάποιος ὅταν ὑβρίζεται, λέγει; Πῶς δὲν εἶναι δυνατόν; εἰπέ μου τραῦμα γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦς λόγους; μῶλωπες εἰς τὰ σώματα; παῖα, λοιπόν, θλάθη γίνεται εἰς ἑαυτὸν μας;

Ἐπομένως, ἂν θέλωμεν, ἠμποροῦμε νὰ ὑποφέρωμεν. Ἄς θέσωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐντολὴν νὰ μὴ θλιθώμεθα, καὶ θὰ ἀνεχώμεθα ὡς εἴπωμεν πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας: «Δὲν εἶναι γνώρισμα ἐχθρας, εἶναι γνώρισμα ἀσθενείας· καθ' ὅσον πραγματικῶς εἶναι γνώρισμα ἀσθενείας· διότι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐχθρας οὔτε μαχηρότης, ἤθελε καὶ ἐκεῖνος νὰ τοὺς ἀναχατίσῃ καὶ ἦτο ἡδικημένος εἰς ἀπειρα.

Ἄν τοῦτο μόνον κατανοήσωμεν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἴδιον ἀσθενείας, θὰ ἀνεχώμεθα, καὶ θὰ συγχωρήσωμεν μὲν ἐκεῖνον, θὰ προσπαθήσωμεν δὲ νὰ μὴ περιπέσωμεν (εἰς αὐτὰ) καὶ οἱ ἴδιοι. Διότι ἐρωτᾷ ὁλοὺς τοὺς παρόντας: Ἐγὼ γὰρ, ἂν θελήσετε, ἠμπορεῖτε νὰ φέρεσθε μὲ ἐγκαρτέρησιν, τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ ὑπομένετε τοὺς ὑβρίζοντας; Ἐγὼ θεθαίω νομίζω.

Λοιπόν, σὲ ὕβρισε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἀλλὰ ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς συγκρατήσῃ. Δὲν θλέπεις αὐτοὺς οἱ ὅποιοι κατέχονται ἀπὸ βαιμῶνια; Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὅχι τόσο ἀπὸ ἐχθραν, ὅσον ἀπὸ ἀσθένειαν τὸ ὑπομένει αὐτό, τοιουτοτρόπως

καὶ ἡμεῖς δὲν ταρασσόμεθα ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν ὕβρων, ὅσον ἀπὸ τοῦς ἑαυτοὺς μας· διότι πῶς ὑποφέρομεν τοὺς παράφρονας, οἱ ὅποιοι τὰ ἴδια ὑβρίζουν;

Πάλιν, ἂν εἶναι φίλοι οἱ ὑβρίζοντες ἢ καὶ ἀνώτεροι, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεχώμεθα, πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι παράδοξον, ὅταν μὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ τρεῖς, καὶ φίλοι καὶ παράφρονες καὶ ἀνώτεροι, νὰ ἀνεχώμεθα, ὅταν δὲ εἶναι ἰσότητοι ἢ καὶ κατώτεροι, νὰ μὴ ἀνεχώμεθα; Πολλὰς φορὰς εἶπον τὸ πρᾶγμα εἶναι ροπή καὶ συναρπαγὴ ὡς ὑπομείνωμεν δι' ἄλλων, καὶ ἐκερδίσαμεν τὸ πᾶν. Ὅσον ὑβρίζει κάποιος περισσότερο, τόσον περισσότερο εἶναι ἀσθενής.

Γνωρίζεις τότε πρέπει νὰ θλιθώμεθα; Ὅταν, ἐνῶ ὑβρίσαμεν ἡμεῖς, ἐκεῖνος σιωπήσῃ (διότι τότε αὐτὸς μὲν εἶναι δυνατός, ἡμεῖς δὲ ἀσθενεῖς); ἂν δὲ συμῆ τὸ ἀντίθετον καὶ νὰ χαίρωμεν πρέπει Ἐλαθεσ στέφανον, ἀνεκηρύχθης νικητῆς χωρὶς νὰ ὀδηγηθῆς εἰς ἀγῶνα, καὶ χωρὶς νὰ ὑποφέρῃς τὴν ἐνόχλησιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς θερμότητος καὶ τῆς κόνεως, οἷτε νὰ ἀγωνισθῆς καὶ νὰ δώσης ἀφορμὰς, ἀλλὰ μόνον ἐπειδὴ ἠθέλησες, καὶ καθήμενος ἢ ὄρθιος, ἔλαθεσ τὸν μέγαν στέφανον καὶ ὅχι μόνον μέγαν, ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνους· διότι δὲν εἶναι ὅμοιον νὰ καταθάλης ἐχθρόν ἀντίπαλον, καὶ νὰ κοτανικήσῃς τὰ θέλη τῆς ὀργῆς. Ἐνίκησες χωρὶς νὰ δώσης ἀφορμὴν, κατενίκησες τὸ πάθος σου, ἐφόνευσες τὸ διηγηγερόμενον θηρίον, καὶ ἐφίμωσες τὸν μαινόμενον θυμόν, ὡς κάποιος ἀριστος ποιμὴν ἐπρόκειτο ἡ μάχη νὰ εἶναι ἐμφύλιος, ὁ πόλεμος ἐντόπιος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι κάθονται πλησίον τῶν τειχῶν καὶ πολιορκοῦν ἀπ' ἐξω ἐμβάλου εἰς ἐμφυλίους πολέμους καὶ τότε ὑπερισχύουν, τοιουτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προσθάλλει, ἂν δὲν διεγείρῃ τὸ ἐντὸς ἡμῶν πάθος, δὲν θὰ ἡ-

μπορέση νά επικρατήση· εάν ἡμεῖς δὲν ἐξάψωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἐκεῖνος δὲν ἔχει οὐδεμίαν δύναμιν.

“Ὡς ὑπάρχη εἰς ἡμᾶς ὁ σπινθήρ τῆς ὀργῆς, ὥστε νά ἀνάπτεται εἰς καταλλήλους περιστάσεις, ὄχι ἐναντίον ἡμῶν τῶν ἰσίων, οὐτε διὰ νά μᾶς ἐμβόλη εἰς πολλὰς συμφοράς. Δὲν βλέπετε εἰς τὰς οἰκίας ὅτι τὸ πῦρ εἶναι τοποθετημένον εἰς ἕν μέρος καὶ ὄχι πανταχοῦ διεσκορπισμένον, οὔτε εἰς χόρτον, οὔτε εἰς ἐνδύματα, οὔτε τυχαίως (ἐδῶ καὶ ἐκεῖ) ὥστε, ὅταν φυσήσῃ ἄνεμος, νά μὴ δυναμώσῃ, ἀλλά, καὶ ἂν ἔχη λύχνον κάποια ὀπηρέτρια, καὶ ἂν ὁ μάγειρος ἀνάπτῃ τὴν πυράν, δίδεται ἐντονος ἐντολή μῆτε εἰς τὸν ἄνεμον, μῆτε πλησίον ζώλου, μῆτε κατὰ τὴν νύκτα νά τὸ πράττῃ αὐτό, ἀλλά, ὅταν ἡ νύκτα ἐξαπλωθῇ, τὴν κοιμίζομεν (τὴν πυράν), ἐπειδὴ φοθοῦμεθα μήπως κάποτε ἀνάψῃ, ἐνῶ ἡμεῖς θά κοιμώμεθα, καὶ ἐνῶ οὐδεὶς θά εἶναι βοηθὸς καὶ ὄλους μᾶς κατακάψῃ.

Τοῦτο ἄς γίνεταί καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ θυμοῦ· ἄς μὴ ἔχη διασπαρῆ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν σκέψεών μας, ἀλλά εἰς κάποιον θάθος τοῦ νοῦ, ὥστε νά μὴ φθάνη εὐκόλως ὁ ἄνεμος ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἀντιθέτου, ἀλλ ἀπὸ ἡμᾶς νά δέχεται τὸν ἄνεμον, οἱ ὅποιοι γνωρίζομεν πρεπόντως καὶ χωρὶς κίνδυνον νά θέτωμεν αὐτό (τὸ πῦρ) εἰς ἐνέργειαν. “Ἄν ἀπ’ ἐξῶ δέχεται τὸν ἄνεμον, δὲν γνωρίζει τὸ μέτρον, ἀλλὰ τὰ πάντα θά κατακαύσῃ· πολλὰς φορές καὶ ἐνῶ ἡμεῖς κοιμώμεθα αὐτὸς ὁ ἄνεμος θά ἐμπέσῃ καὶ τὰ πάντα θά κατακάψῃ.

“Ὡς ὑπάρχη, λοιπόν, εἰς ἡμᾶς (τοιούτος θυμὸς), ὥστε νά ἀνάπτῃ μόνον φῶς (διότι ὁ θυμὸς ἀνάπτει φῶς, ὅταν κατὰ τὸ πρέπον ἐμφανισθῇ)· καὶ ἄς ἔχωμεν φλόγας ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀδικοῦν ἄλλους, ἐναντίον τοῦ διαβόλου. “Ὡς μὴ εὐρίσκεται πανταχοῦ, μῆτε νά

ἔχη ριφθῇ ὁ σπινθήρ, ἀλλὰ ἄς τὸν φυλάττωμεν εἰς τὴν στάχτην, καὶ ἄς τὸν κοιμίζωμεν εἰς τὰς ταπεινὰς σκέψεις. Δὲν τὸν ἔχομεν ἀνάγκην πάντοτε, ἀλλά, ὅταν πρέπη νά ἐπιτελέσῃ καὶ νά πράξῃ κάτι ἥπιον, ὅταν πρέπη νά καταστήσῃ μαλακὴν τὴν ἀσυνειδησίαν, ὅταν (πρέπη) νά καταδικάσῃ τὴν ψυχὴν.

δ'. Πόσας συμφοράς ἐπέτελεσαν θυμοὶ καὶ ὄργαι! Καὶ τὸ πλέον φοβερόν, ὅταν ἀνορθωθῶμεν, δὲν εἴμεθα ἀκόμη κύριοι διὰ νά συνέλθωμεν, ἀλλὰ ἄλλους ἀναμένομεν ὁ καθὲς ἕνας ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει, ὅταν ἐπανεέλθῃ διὰ νά συμφιλιώσῃ τὸν ἄλλον. Ἰδέ· δὲν ἐντρέπεται μὲν νά διαχωρίζεται καὶ νά δημιουργῇ σχίσμα, ἀλλὰ γίνεται ἀρχηγὸς τοῦ κακοῦ, ἐντρέπεται δὲ νά προσέλθῃ καὶ νά συνδέσῃ τὰ διεστώτα· καὶ συμβαίνει τὸ ἴδιον, τὸ ὅποιον θά συνέβαινε, ἂν κάποιοι μὲν δὲν διστάζῃ καὶ ἀποκόψῃ τὸ μέλος του, ἐντρέπεται δὲ νά τὸ ἐνώσῃ.

Τί λέγεις ἀνθρώπε; ἔκανες μεγάλους ἀδικίας, καὶ ὁ ἴδιος ἔγινες αἴτιος τῆς συμπλοκῆς; Λοιπὸν θά ἦσουν δίκαιοι νά ἀναχωρήσῃς πρῶτος καὶ νά συμφιλιωθῆς, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἔδωσες τὴν ἀφορμὴν.

“Ἀλλὰ ἔκαμαν ἀδικίας, καὶ ἐκεῖνος εἶναι αἴτιος. Λοιπὸν, καὶ δι' αὐτό, διὰ νά σέ θαυμάσουν περισσότερο, διὰ νά ἔχης τὰ πρωτεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρώτην φοράν, καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶσαι αἴτιος διὰ νά δημιουργηθῇ ἡ ἔχθρα, τοιοῦτοτρόπως οὐτε διὰ νά ἐπεκταθῇ ἡ ἔχθρα περισσότερο· ἴσως καὶ ἐκεῖνος ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει, ἐπειδὴ, ἔχει συνείσθησιν πολλῶν (κακῶν).

“Ἄλλ' εὐρίσκεται εἰς παραλογισμὸν; Τόσον περισσότερο νά μὴ διστάσῃ νά προστρέξῃ; καθ' ὅσον εἶναι διπλοῦν εἰς αὐτὸν τὸ πάθος, καὶ ὁ παραλογισμὸς δηλαδὴ καὶ ἡ ὀργή. Σὺ εἶπες τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποι-

ον όφελεις πρώτος να απέλθης, (σύ) ό όποιος είσαι ύγιής, ό όποιος δύνασαι να θλέπης· διότι εκείνος εύρίσκειται εις τό σκότος· διότι τοιούτον είναι ή όργή και ή ύπερηφάνεια. Σύ δέ ό όποιος είσαι άπηλλαγμένος από αυτά και ύγιής πρόσελθε, ό Ιατρός πρός τόν άσθενή. Μήπως λέγει κάποιος εκ τών Ιατρών· «Έπειδή είναι άσθενής, δέν πηγαίνω;». 'Αλλά δι' αυτό Ιδιαίτέρως πηγαίνουν, όταν Ιθουν κάποιον ό όποιος δέν ήμπορεί να έλθη· δι' εκείνους μέν οι όποιοι ήμπορούν, φροντίζουν και όλιγώτερον, έπειδή δέν άσθενούν βαρέως, δια δέ εκείνους οι όποιοι κείνται άσθενείς επί κλίτης δέν φροντίζουν όλιγώτερον.

“Η δέν νομίζεις ότι ή άκρισία και ό θυμός είναι φοθερώτερα της άσθενείας; ό μέν (θυμός) δέν όμοιάζει με κάποιον σφοδρόν πυρετόν, ή δέ (όργή) με σώμα τό όποιον φλογίζεται και πρήσκειται; Ένώησε πόσον κακόν είναι να έχη πυρετόν και πρήξιμον· πηγαίνε, σθήσε τό πύρ· διότι ήμπορείς με την χάριν του Θεού· ως δι' ύδατος κατανίκησε την φλόγωσιν.

Τί, λοιπόν, αν με αυτό τό Ιθιον περισσότερο ύπερηφανεύεται; λέγει. Τίποτε δια σέ· διότι σύ μέν έπραξες τό έξαρτώμενον από τόν έαυτόν σου, εκείνος δέ άς σκέπτεται δια τόν έαυτόν του· άς μή μάς κατηγορή ή συνείδησις, ότι, έπειδή ύστερούμεν εις κάτι από τά πρέποντα, σμυθαίνει τοϋτο.

«Ψώμιζε, λέγει, τόν έχθρόν σου· τοϋτο γάρ ποιών, άνθρακας πυρός σωρεύσεις επί την κεφαλήν αυτού»⁴. Και όμως, και τούτου σμυθαίνοντος, προτρέπει να απέλθωμεν και να συμφιλιωθώμεν και να εύεργετώμεν, όχι δια να συγκεντρώωμεν κάρθουνα άναμμένα, αλ-

4. Ρωμ. 12, 20.

λά δια να καταπραυνεται εκείνος, όταν αντιληφθή τοϋτο, δια να κατέχεται από τρώνον, δια να φοβήται περισσότερο τας εύεργεσίας τών έχθρών και τας φιλικίας παρά τας έπιβουλάς· διότι δέν θλάπτει τόσον ό έχθρός ό μνησίκακος εκείνον τόν όποιον μισεί, όσον εκείνος ό όποιος ώφελεί και εύεργετεί· διότι όταν είναι μνησίκακος, και τόν έαυτόν του και εκείνον ίσως θλάπτει όλιγον, όταν δέ εύεργετή, κάρθουνα άναμμένα συγκεντρώνει εις την κεφαλήν του. Έπομένως δέν πρέπει να πράττωμεν, λέγει, δια να μη συγκεντρώωμεν κάρθουνα; 'Αλλά διαφορετικώς θέλεις να συγκεντρώνης κάρθουνα εις την Ιδικήν σου κεφαλήν; καθ' όσον και αυτό τό έπιτελεί ή μνησικακία.

‘Αλλά περισσότερο να έπεκταθώμεν; Ουδώς· διότι δέν τό πράττεις σύ τοϋτο, αλλά εκείνος ό θηριώδης· διότι εάν, ενώ σύ εύεργετείς και τιμάς και συμφιλιώνεις, εκείνος συνεχίζει να φυλάσση την άποστροφήν, δια τόν έαυτόν του έχει ανάψει τό πύρ, ό Ιθιος έκαυσε την κεφαλήν του· σύ δέ είσαι άθώος.

Να μη γίνης περισσότερο φιλόνηρος από τόν Θεόν, διότι θα πάθης μύρια δεινά· μάλλον δέ, ούτε αν θέλης θα ήμπορέσης, ούτε δι' όλιγον. Διότι πώς; «'Όσον απέχει ό ούρανός από της γής, λέγει, τοσούτον απέχουσιν αι θουλαί μου από τών θουλών ύμών»⁵, και πάλιν· «Εί ύμεις, λέγει, πονηροί όντες, οίδατε δόματα αγαθά δίδοναι τοις τέκνοις ύμών, πόσω μάλλον ό Πατήρ ύμών ό ούράνιος δώσει ύμίν;»⁶.

‘Αλλά αυτά είναι πρόσχημα και πρόφασις. “Ας μη σκεπτόμεθα, λοιπόν, δολίως τας έντολάς του Θεού. Και

5. Μα. 55, 8-9.

6. Ματθ. 7, 11.

πῶς δολίως σκεπτόμεθα; λέγει. Ἐπεὶ· «Τοῦτο ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ», σὺ δὲ λέγεις· «Φοβοῦμαι τὸν ἐχθρόν, διότι ἐνήργησεν εἰς θάρος μου μεγάλας ἀδικίας». Δὲν λέγεις αὐτά; Πῶς δὲ εἶχες ἐχθρόν καθ' ὀλοκλήριαν; Φοβείσαι ἐκεῖνον ὁ ὅποιος (σὲ) ἠδίκησε, τὸν ἑαυτὸν σου δὲν τὸν φοβεῖσαι; Ἐῖθε νὰ ἐφροντίζεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου! Μὴ πράττης μὲ τοιοῦτον σκοπὸν· μάλλον δὲ πράξε τουλάχιστον μὲ τοιοῦτον σκοπὸν. Ἄλλα δὲν πράττεις. Δὲν σοῦ λέγω ὅτι θὰ συγκεντρώσης κάρθουνα ἀναμμένα, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἐπὶ πλέον λέγω μόνον πράξε. Διότι ἴλασά τα λέγει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ σὲ προτρέψῃ νὰ λύσῃς τὴν ἔχθραν μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς τιμωρίας. Ἐπειδὴ εἴμεθα θηριώδεις, καὶ δὲν θὰ ἀνεχόμεθα διαφορετικῶς νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἐχθρόν, ἐὰν δὲν ἀναμένωμεν κάποια τιμωρίαν, ὡς εἰς κάποιο θηρίον δίδει αὐτὴν τὴν τροφήν διότι εἰς τοὺς Ἀποστόλους δὲν λέγει αὐτά, ἀλλὰ τί; «Ὅπως γένησθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὧμων τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Ἄλλως τε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνῃ κάποιος ἐχθρός, ὅταν εὐεργετῇ καὶ εὐεργετῆται δι' αὐτὸ ἔθεσεν (ἔγραψεν αὐτά).

Διατί ἐνῶ μὲ τὰ λόγια φιλοσοφεῖς, μὲ τὰ ἔργα δὲν φυλάττεις οὔτε τὸ μέτριον; Ὅρθῶς, δὲν τὸν τρέφεις, διὰ νὰ μὴ συσωρεύσῃς κάρθουνα ἀναμμένα· λοιπὸν, λυπᾶσαι; λοιπὸν ἀγαπᾶς, καὶ ἰμὲ τοιοῦτον σκοπὸν πράττεις; Γνωρίζει ὁ Θεός, ἐὰν μὲ τοιοῦτον σκοπὸν λέγεις· καὶ θεθαίως ἐνώπιόν μας δολίως σκέπτεσαι καὶ προβάλλεις ὡς πρόφασιν τὸν λόγον. Φροντίζεις διὰ τὸν ἐχθρόν καὶ φοβεῖσαι μήπως τιμωρηθῇ; λοιπὸν, ἔσθῃ.

7. Ρωμ. 12, 20.
8. Ματθ. 5, 46.

σεσ τὴν ὀργήν· διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος τόσον ἀγαπᾷ, ὥστε νὰ παραβλέπῃ τὴν προσωπικὴν ὀφέλειαν ὑπὲρ τῶν ὄσων εἰς ἐκεῖνον συμφέρουν, δὲν ἔχει ἐχθρόν. Θὰ ἠδύνασο νὰ εἴπῃς τοῦτο· «Μέχρι ποῖον σημεῖον παίζομεν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ παίζωμε, καὶ τὰ ὅποια δὲν συγχωροῦνται;».

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἰδικὴν μας ἀδελφότητα, ἠγαπημένοι ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ Θεόν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σὰς παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω, ἀφοῦ ἀφαιρέσωμεν αὐτὰς τὰς προφάσεις, νὰ μὴ περιφρονῶμεν τοὺς θεοὺς νόμους, μήτε νὰ παραβλέπωμεν τὰς ἐντολάς του, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διέλθωμεν τὴν παρούσαν ζωὴν εὐαρέστως εἰς τὸν Κύριον, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια μᾶς ἔχει ὑποσχέσθῃ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΑ' (51).

(Πράξ. 24, 22-27, 25, 1-32).

«Ἀνεβάλετο δὲ, λέγει, ὁ Φηλιεῖς αὐτοῖς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπὼν· Ὅταν Λυκίας ὁ χιλιάρχος καταβῇ, διαγνώσωμαι τὰ καθ' ἑμέας. Διαταξάμενός τε τῇ ἐκαστονάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μὴ δένα κυλιεῖν τῶν ἔθλων ὑπηρετεῖν ἢ προστρέχεσθαι αὐτῷ»¹.

1. Πράξ. 24, 22 - 23.

α'. Ἴδὲ πόσος ἔλεγχος γίνεται πρὸς ἐξακρίθωσιν τῆς ἀληθείας, πρῶτον μὲν (ἀνακρίνεται) ἀπὸ πολλοῦς, ἔπειτα καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ὥστε νὰ μὴ εἴπουν ὅτι ἐξηπατήθη τὸ δικαστήριον. Διότι, ἐπειδὴ ὁ ρήτωρ ἀνέφερε τὸν Λυσίαν, εἰπὼν ὅτι διαίως τὸν ἀπέσπασε, προσέθεσεν καταλλήλως τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Φήλικα, καὶ λέγει· «Ἀνεβόλετο δὲ ὁ Φήλιε αὐτοῦς, ἀκριθέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ» δηλαδή, «σκοπίμως καθευτέρησε» ὅχι ἐπειδὴ ἐχρειάζετο νὰ μάθῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς Ἰουδαίους. Δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἕνεκα ἐκείνων· νὰ τὸν τιμωρήσῃ πάλιν δὲν ἦτο δυνατόν· διότι ἦτο ἀναισχυντία. Διὰ τοῦτο καὶ ἀργοπορεῖ, εἰπὼν· «Ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταθῆ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. Διαταξαμένός τε τῷ ἑκατοντάρχη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, εἶχειν τε ἀνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων ὑπηρετῶν ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ».

«Ἐχειν τε, λέγει, ἀνεσιν». Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς τὸν ἀθώωσεν ἀπὸ τὰ ἀδικήματα. Διατί, λοιπόν, τὸν κρατεῖ ἀφοῦ τὸν ἀπήλλαξε; Κάμινων χάριν εἰς ἐκείνους, ἢ καὶ ἀκόμη ἀναμμένων ὅτι θὰ λάθῃ χρήματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ νέου καλεῖ τὸν Παῦλον· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο τὸν ἐκάλεσε, μᾶς τὸ καθιοτῆ φανερόν ὁ συγγραφεὺς, προσθέτων καὶ λέγων· «Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας παραγενόμενος ὁ Φήλιε σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὖση Ἰουδαία, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως. Διαλεγόμενος δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος, τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοθος γενόμενος ὁ Φήλιε, ἀπεκρίθη· Τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαθῶν μετακαλέσομαι σε. Ἄμα καὶ ἐλπίζων ὅτι τὰ χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λά-

σῃ αὐτόν· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὠμίλει αὐτῷ».

Ἴδὲ πῶς τὰ γραφόμενα ἀκολουθοῦν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκάλει δὲ αὐτὸν συνεχῶς, ὅχι διότι τὸν ἐθαύμαζεν, οὔτε διότι ἐπεδοκίμαζε τὰ ὅσα ἐλέγοντο, οὔτε διότι ἤθελε νὰ πιστεύσῃ, ἀλλὰ τί; «Προσδοκῶν, λέγει, χρήματα δοθήσεσθαι αὐτῷ».

Πρόσεξε πῶς δὲν κρύπτει ἐδῶ τὸ σχέδιον τοῦ δικαστοῦ· ἂν καὶ δὲν θὰ ἔπραττε τοῦτο ἐὰν τὸν κατεδικάζε, οὔτε θὰ ἤθελε νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ κατάδικου καὶ φαύλου. Καὶ ἰδὲ ὅτι ὁ Παῦλος, ἂν καὶ ὁμίλῃ εἰς ἀρχοντα, δὲν λέγει τίποτε ἀπὸ αὐτά, μὲ τὰ ὅποια ἦτο φυσικὸν νὰ καταστήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἡλιαν, ἀλλὰ τοιαῦτα (λέγει), ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ φοβεῖται, καὶ τρομάζει τὴν σκέψιν· «διαλεγόμενος γάρ, λέγει, περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ μέλλοντος κρίματος ἔσεσθαι. Ἐμφοθος ὁ Φήλιε ἐγένετο». Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ δύναμις τῶν λόγων τοῦ Παύλου, ὥστε καὶ τρομάζουσαν τὴν ἀρχοντα. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀντικατεστάθη (ἀπὸ ἄλλου), καὶ τὸν ἀφήνει δέσμιον, ἂν καὶ θεθαίως δὲν ἔπρεπε, ἀλλὰ τὸν ἀφήσεν, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ θέσῃ τέλος, ἀφ' ἑτέρου κάμινων χάριν εἰς ἐκείνους.

Αὐτοὶ δὲ τοιοῦτοτρόπως ἐπέτιθεντο, διὰ νὰ κατηγορήσων πάλιν, ἂν καὶ εἰς οὐδένα τῶν Ἀποστόλων ἐπετέθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ ἐνῶ ἐπέτιθεντο πάλιν ἀπεμακρύνοντο. Τοιοῦτοτρόπως κατ' οἰκονομίαν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, εὐρισκόμενος ἀπέναντι τοιούτων θηρίων, καὶ ὅμως ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ ὀδηγηθῇ πάλιν αὐτὸς ἐκεῖ διὰ νὰ δικασθῇ.

Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὸ ἐξῆς προνοητικῶς ἐτακτοποίησεν ὁ Θεός, μὴ δίδων ἐξουσίαν εἰς τὸν ἀρχοντα διότι ἦτο φυσικὸν αὐτὸς, ἐπειδὴ προσφάτως ἀνήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, καὶ νὰ θελήσῃ νὰ κάμῃ χάριν, ἀλ-

λά δὲν επέτρεψεν ὁ Θεός. Ὅταν δὲ ἐπανήλθον εἰς τὴν πατρίδα των, εἰς τὸ ἐξῆς κατηγοροῦν ἀναιδῶς καὶ περισσώτερον καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν συλλάβουν συμφώνως μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, πάλιν κατὰ τὸ συνηθισμένον εἰς αὐτοὺς ἔθιμον ἀνεκίνουν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Καίσαρα, πρῶγμα τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ ἐπραττον διότι τὸ νὰ ἀπολογηθῇ ὁ Παῦλος διὰ τὰ ἀδικήματα κατὰ τοῦ Καίσαρος, ἦτο τοῦτο φανερόν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ ἐξηγῶν συμπληρώνει· «Διειτίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαθε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον. Θέλων δὲ χάριν καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον».

«Φῆστος οὖν, ἐπιθῶς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱερουσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. Ἐνεφανισάν τε αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, αἰτούμενοι χάριν παρ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψῃται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνεθρον ποιούντες ἀνελεῖν αὐτόν κατὰ τὴν ὁδόν. Ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. Οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, λέγει, συγκρατῶντες, εἰ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορεῖτωσαν αὐτοῦ. Διατρίψας ὃ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβάς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ θήματος, ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱερουσαλὺμα καταθεσθῆκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ θαρῆρα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδείξαι, ἀπολογουμένῳ αὐτοῦ ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἤμαρτον. Ὁ Φῆστος δὲ, τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε· Θέλεις, εἰς Ἱε-

ρουσόλυμα ἀναθῆς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;»².

Παρατήρησε πῶς καὶ αὐτὸς κάμνει χάριν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, εἰς ἕκον τὸν λαόν, καὶ εἰς τὴν πόλιν. Διὰ τοῦτο πάλιν καὶ αὐτὸν τὸν τρομάζει (ὁ Παῦλος), χρησιμοποιοῦν ἀνθρώπινα μέσα· καὶ ἄκουε πῶς·

«Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος· ἐπὶ τοῦ θήματος Καίσαρος ἐστὼς εἰμι, οὐ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις· εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν, εἰ δὲ οὐδὲν ἐστὶν ἂν αὐτοὶ κατηγοροῦσί μου, οὐδεὶς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. Ἄλλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ κάποιος ἐδῶ· «Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἤκουσε ὅτι «καὶ ἐν Ρώμῃ σε δεῖ μαρτυρῆσαι τὰ περὶ ἐμοῦ»³, ἐπραττεν αὐτὰ ὡς νὰ μὴ ἐπίστευε;». Μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καὶ ἔχων πολλὴν πίστιν. Περισσότερον, λοιπόν, ἦτο γνώρισμα ἐκείνου ὁ ὅποιος ἐμβάλλει (τὸν Θεόν) εἰς πειρασμὸν τὸ νὰ πιστεῖται εἰς ἐκείνην τὴν ἀπόφασιν, καὶ τὸ νὰ ρίπτῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς μυρίους κινδύνους, καὶ νὰ λέγῃ· «Ἄς ἴδωμεν ἐάν ἡμπορῇ ὁ Θεός καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ μὲ λυτρώσῃ». Ἄλλὰ δὲν πράττει αὐτὸ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὰ πάντα ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του τὰ προσφέρει, ἀναθέτων τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν· μὲ ἡμεῖαν δὲ καὶ προσβάλλει τὸν ἀρχοντα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπολογούμενος· διότι τοῦτο σχεδὸν λέγει· «Ἐάν μὲν ἀδικῶ, καλῶς ἐάν δὲ δὲν ἀδικῶ, διατί μὲ παραδίθεις;». «Οὐδεὶς δύναται με, λέγει, χαρίσασθαι». Τὸν ἐφόβισεν, ὥστε οὔτε ἂν ἤθελε νὰ κάμῃ χάριν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐ-

2. Πρὸς. 25, 1 - 9.

3. Πρὸς. 23, 11.

κείνους να ἔχη ὡς ἀπολογία τὴν ἐπιθυμίαν (τοῦ Παύλου).

«Τότε ὁ Φῆστος, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη· Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύου».

θ'. Ἰδὲ, ἀνακοινώνεται εἰς τὸν Ἀγρίππαν, ὥστε καὶ ἄλλοι νὰ γίνουν πάλιν ἀκροαταί, καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ στρατὸς, καὶ ἡ Βερνίκη. Ἐπειτα δὲ πάλιν ἀπολογία.

«Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. Ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων Ἀνὴρ τις ἐστὶ καταλειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην· πρὸς οὓς ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχει τοὺς κατηγοροῦς, τόπον τε ἀπολογίας λάβει περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ θήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατηγοροὶ οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον, ὧν ὑπενόουν ἐγὼ· ζητήματα δὲ τινα περὶ τῆς Ἰβίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περὶ τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ περὶ τὴν τούτου ζήτησιν, ἔλεγον εἰ δοῦλοιο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ, κάκει κρίνεσθαι περὶ τούτων. Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτόν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως ἂν πέμψω αὐτόν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη· Ἐβουλόμην καὶ

αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι, ὁ δὲ, αὔριον, φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ».

Ἰδὲ πάλιν κατηγορία διὰ τοῦ Ἰουδαίου, ἔχι ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἄρχοντα. «Ἐνεφάνισαν, λέγει, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην· πρὸς οὓς ἐγὼ ἀπεκρίθη». Πρόσεξε καὶ τί ἀποκρίνεται πρὸς ἐντροπὴν τῶν· ὅτι «οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν» δηλαδή, «πρὶν νὰ δώσουν ἔπειτα εἰς αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι ἀδύνατον νὰ χαρισθῇ (εἰς ἐκείνους) ἄνευ λόγου».

Ἀφοῦ δὲ ἔπραξε κατὰ τὸ σύνθετος, δὲν εδρεν αἰτίαν· διὰ τοῦτο εὐρίσκειται εἰς ἀμνηστὴν δι' αὐτόν. Καὶ εἶναι φανερόν αὐτό, ἀπὸ ὅσα συνεπλήρωσε, λέγων· «Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ περὶ τὴν τούτου ζήτησιν». Τοιοῦτοτρόπως εἶπε, καλύπτων τὸ σφάλμα του. Καὶ ἐκεῖνος μὲν καλύπτει, ὁ Ἀγρίππας δὲ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἴδῃ.

Ἰδὲ ὅτι πάντοτε οἱ ἄρχοντες ἀποφεύγουν τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐνόχλησιν, καὶ ὅτι ἀναγκάζονται πολλὰκις νὰ πράττουν παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ ἐπιζητοῦν προφασεῖς δι' ἀναβολὴν διότι ἀνέβαλε ἔχι ἀγνοῶν, ἀλλὰ καλῶς γνωρίζων. Ὁ δὲ Ἀγρίππας ἔχι μόνον δὲν ἀναβάλλει, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ· αὐτὸ εἶναι καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ, ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν ἔφθασεν εἰς ἐπιθυμίαν νὰ θέλῃ νὰ ἴδῃ ἄνθρωπον, ἂν καὶ ἀδίκως, ὅμως κατηγορούμενον.

Τοιοῦτοτρόπως ἦτο καὶ αὐτὸ ἀποτέλεσμα κατ' ὀκονομίαν τακτοποιήσεως· διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύζυγός του ἀκούει μετ' αὐτοῦ, καὶ δὲν ὑπολείπεται τῆς ἀκροάσεως. Καὶ δὲν παρακολουθεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν. Τόσον μεγάλῃ εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν διότι δὲν θὰ ἐζητοῦσε νὰ ἀκούσῃ, ἐάν δὲν ἐπεθύμει, αὐτὸ θὰ ἔκανε καὶ τὴν γυναῖκα μέτοχον τῆς ἀκροάσεως, ἐάν δὲν

είχε σπουδαίαν γνώμην δι' αὐτόν. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ ἐκεῖνη αὐτὸ ἐπεθύμει. Καὶ ἰδὲ τὸν Παῦλον ἀμέσως νὰ ὁμιλῇ ὄχι μόνον περὶ πίστεως, αὐτὴ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν τὰ ὅποια πρέπει νὰ πράχθωσιν. Ἀλλὰ ἅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

«Τὸ νῦν ἔχον, λέγει, πορεύου· καιρὸν δὲ λαθῶν, μετακαλέσομαι σε». Ἰδὲ τὴν ἀσυνειδησίαν ἐνῶ ἀκούει τοιοῦτου εἴδους λόγους, ἀνέμενεν ὅτι θὰ λάθῃ χρήματα ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ φοβερόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν συνωμίλησε δὲν τὸν ἠλευθέρωσεν, ἀλλὰ, ἐπειδὴ εὗρίσκετο πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς ἐξουσίας του, τὸν ἄφησε δέσμιον, διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ὥστε δὲν ἐπεθύμει σφοδρῶς μόνον τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν. Πῶς ζητεῖς χρήματα, ἀχρεῖε, ἀπὸ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος τὸ ἀντίθετον κηρύττει; Ὅτι δὲν ἔλασεν, εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι τὸν ἄφησε φυλακισμένον, διότι θὰ τὸν ἠλευθέρωνεν, ἐὰν θεθαίως ἐλάμβανεν. Αὐτὸς ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἐγκράτειαν, ἐκεῖνος δὲ ἀνέμενε νὰ λάθῃ χρήματα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος δι' αὐτὰ συνωμίλει. Καὶ δὲν εἶχε θάρρος μὲν νὰ ζητήσῃ, (διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἢ κακία, δειλία δηλαδὴ καὶ ὑποψία διὰ τὰ πάντα), ἠλπίζεν ὅμως ἐπομένως εὐλόγως ἔκαμε χάριν εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ τὸσον χρόνον ἐκυβέρνησεν ἐκεῖ.

«Φήσας οὖν, ἐπιθάς τῇ ἐπαρχίᾳ ἐνεφάνισαν αὐτῷ ὅ τε ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ Παύλου», λέγει. Ἀμέσως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν προσήλθον οἱ ἱερεῖς, καθ' ὅσον δὲν θὰ ἐδίσταζον καὶ εἰς τὴν Καισάρειαν νὰ ἔλθουν, ἐὰν δὲν ἀνήρχετο (αὐτὸς) πρὸ ὀλίγου, ὅπου θεθαίως ἀμέσως προσέρχονται (εἰς αὐτόν) ὅταν ἀνῆλθεν.

«Καὶ καταθὰς ἐν Καισαρείᾳ διατρίβει δέκα ἡμέρας». Ἀμέσως, νομίζω, ὥστε νὰ εὗρεθῇ μεταξύ ἐκεί-

νων αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ τὸν φονεύσουν. Ὁ Παῦλος δὲ εὗρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν.

«Καὶ παρεκάλουν αὐτόν, λέγει, ὅπως μεταπέμψῃται αὐτόν εἰς Ἱερουσαλήμ». Καὶ διατὶ ἐζήτησαν χάριν, ἐὰν εἶναι δίκαιον νὰ ἀποθάνῃ; Ἀλλὰ τοιουτοτρόπως καὶ εἰς ἐκεῖνον ἔγινε φανερά ἡ ἐπιβουλὴ, ὥστε νὰ εἴπῃ ὅταν ὁμιλεῖ· «Ἄνδρες οἱ συμπαρόντες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ τὸ πλῆθος ἐνέτυχόν μοι τῶν Ἰουδαίων·⁴ διότι διὰ τοῦ «ἐνέτυχον» φανερώνει τὸ «ὅτι ζητοῦν ἐναντίον αὐτοῦ χάριν». Ὅστε ἤθελον πλέον νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸς ἀπόφασιν, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὴν ὁμίλιαν τοῦ Παύλου.

Διατὶ φοβείσθε; διατὶ ἐπισπεύδετε; (Διότι αὐτὸ φανερώνει τὸ «φυλάττεσθαι αὐτόν»). Διότι μήπως φεύγει; «Οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, λέγει, δυνατοὶ κατηγορεῖτωσαν αὐτοῦ». Πάλιν κατηγοροὶ εὗρίσκονται εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ πάλιν ὁ Παῦλος ἐξάγεται (ἐκ τῆς φυλακῆς). «Τῇ δὲ ἐπαύριον καθίσας, λέγει, ἐπὶ τοῦ θήματος».

γ'. Ἰδὲ, ἀμέσως ὅταν ἦλθεν ἐκάθισεν εἰς τὴν δικαστικὴν ἔδραν τοιουτοτρόπως τὸν ἐπέειχον μὲ τὴν διασύνῃν, τοιουτοτρόπως τὸν ἐξαναγκάζουν. Καθ' ὅσον, μὲν, λοιπόν, δὲν εἶχε λάθει ποτὲ ἕως τότε πείραν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐξ αὐτῶν προερχομένης, ὀρθῶς ἀπήνησεν, ὅταν δὲ εὗρεθῇ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ αὐτὸς προσφέρει χάριν εἰς αὐτούς· ὄχι μόνον δὲ προσφέρει χάριν, ἀλλὰ τὸ πράττει αὐτὸ μετὰ πανουργίας· καὶ ἄκουε πῶς· διότι συμπληρᾷ· «Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνασθᾶς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;», Ὡς ἐὰν ἔλεγεν «Δὲν σὲ παραδίδω εἰς αὐτούς, ἀλλὰ ὁ ἴδιος θὰ εἶμαι δικαστής». Λέγει δὲ αὐτό, καὶ

4. Πρὸς. 25, 24.

κάννει αυτόν κύριον, διά τὸν ἀλλοιώσῃ διὰ τῆς τιμῆς· ἐπειδὴ, ἐάν ὑπῆρχεν ἀπόφασις, καὶ πολὺ ἀδιάντροπον ἐφαίνετο, ἐνῶ οὐδόλως ἐζητάσῃ, ἐκεῖ τὸ θέλη νὰ (τὸν) ὀδηγήσῃ. Ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶπε: «Δὲν θέλω», μήπως καὶ κάμῃ τὸν δικαστὴν σκληρότερον, ἀλλὰ πάλιν μετὰ θάρρους ὁμιλεῖ, καὶ λέγει: «Ἐπὶ τοῦ δῆματος Καίσαρος ἐστὼς εἰμι, οὐ με δεῖ κρίνεσθαι».

Μεγάλῃ ἢ μετὰ θάρρους ὁμολογία. Καὶ ἰδὲ πῶς τοὺς ὑπολογίζει· διότι λέγει τοῦτο σχεδὸν δι' ὅσων ἀπολογεῖται: «Μὲ ἐξεδίωξαν μίαν φοράν αὐτοί, καὶ αὐτὸ νομίζουσι ὅτι με καταδικάζει, τὸ νὰ δεικνύουν ὅτι ἔχω σφάλει ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος· θέλω νὰ δικασθῶ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἠδίκησῃ». Ταιουτοτρόπος εἰπὼν, συμπληρώνει: «Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ οὐ κάλλιον ἐπιγινώσκεις».

Τὸν ὠνείδισε, λοιπὸν, αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ προσφέρει χάριν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸν ὠνείδισε, πάλιν σταματᾷ τὸν λόγον, προσθέτων· «Εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ, ἢ ἀξιὸν τι θανάτου πέπραχα, οὐ παραιτούμαι τὸ ἀποθανεῖν». Κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου ψηφίζω, λέγει.

Τοῦτο δὲν εἶναι γνώρισμα ἐπιθυμοῦντος τὸν θάνατον, ἀλλὰ πολὺ θαρραλέου, μὲ ὅσα ἔλεγε· διότι μετὰ τῆς παρρησίας πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ μετ' ἐπιχειρημάτων ὑπεράσπισις, ὥστε νὰ τὸν μεταβάλῃ.

«Εἰ δὲ οὐδὲν ἐστίν, ὧν κατηγοροῦσί μου, οὐδεὶς με δύναται χαρίσασθαι». Καὶ ἂν θέλῃ, λέγει, δὲν θά ἤμπορέσῃ. Δὲν εἶπε: «Δὲν εἰμαι ἀξίος νὰ ἀποθάνω», οὔτε «νὰ ἀπελευθερωθῶ», ἀλλὰ «ἔτοιμος νὰ δικασθῶ ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος» συγχρόνως καὶ ἐπειδὴ ἐνεθυμήθη τὸ ἄραγμα, περισσότερον ἔλαβε θάρρος διὰ τὸ ἐπικαλεσθῆ (τὸν Καίσαρα). Καὶ δὲν εἶπε: «Σὺ», ἀλλὰ «οὐδεὶς», καὶ προσέθεσε: «Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι, διὰ τὸ μὴ προσβάλῃ ἐκεῖνον».

«Τότε ὁ Φῆτος, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη· Καίσαρα ἐπικέκλησαι· ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ». Εἶδες πῶς κάννει χάριν; Διότι τοῦτο εἶναι χάρις, τὸ νὰ συμφωνῇ με τοὺς κατηγοροὺς, πρῶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι δεῖγμα κακοήθους γνώμης καὶ (γνώμης) ἢ ὅποια διαταράσσει τὴν τάξιν.

Παρατήρησε ὅτι πάλιν παρατείνεται ἡ δίκη του καὶ ὅτι γίνεται ἡ συκοφαντία ἀφορμὴ διὰ τὸ κήρυγμα· διότι αὐτὰ κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ τακτοποιοῦνται, ὥστε μετ' εὐκολίας καὶ με συνοδείαν νὰ ὀδηγηθῇ αὐτὸς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, χωρὶς νὰ διατρέχῃ κίνδυνον ἀπὸ κανέναν· διότι δὲν ἦτο ὅμοιον τὸ νὰ ἔλθῃ ἀπλῶς, καὶ (τὸ νὰ παρουσιασθῇ) με αὐτὴν τὴν κατηγορίαν. Αὐτὸ καὶ ἔκαμε τοὺς Ἰουδαίους νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ.

Ἐπειτα πάλιν περὶ καιρὸς, ἐνῶ αὐτὸς παραμένει εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ τὸ μάθῃς ὅτι, ἂν καὶ διήλθε χρόνος, τίποτε δὲν κατορθώνουν τὰ τῆς συκοφαντίας ἐναντίον του, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἐπιτρέπει.

«Ἀγρίππας δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήτησαν εἰς Καισάρειαν». (Αὐτὸς ὁ Ἀγρίππας ὁ ἀνομαζόμενος καὶ Ἡρώδης, νομίζω ὅτι εἶναι ἄλλος, ὅτι εἶναι αὐτὸς τέταρτος μετὰ ἀπ' ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰακώβου)⁴. Ἰδὲ ὅτι οἱ ἐχθροὶ συνεργάζονται ἀκουσίως. ἠθέλησεν ὁ Ἀγρίππας νὰ ἀκούσῃ, ὥστε νὰ γίνῃ πολὺ τὸ ἀκροατήριον καὶ δὲν ἀκούει ἀπλῶς, ἀλλὰ με κάθε προετοιμασίαν. Καὶ παρατήρησε τὴν ἀπολογία, τὴν ὅποιαν λέγει ὁ ἄρχων· «Καὶ αὐτοῦ δὲ ταύτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν· περὶ οὗ ἀσφαλὲς τι τῷ κυρίῳ γράψαι οὐκ ἔχω»⁵.

4. Πράγματι, πρόκειται διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγρίππα, ὁ ὁποῖος ἐθανάτωσε τὸν Ἀπίστολον Ἰάκωβον. Ἰδὲ Πράξ. 12, 2 κ.εξ.

5. Πράξ. 25, 25 - 28.

Τοιουτοτρόπως γράφει ὁ Φῆστος, καὶ διααύρεται ἡ Ἰουδαϊκὴ σκληρότης· διότι ὅταν τὰ λέγῃ αὐτὰ ὁ ἄρχων, εἶναι ἐκτὸς ὑποψίας (ὅτι τὰ λέγει πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Παύλου). Διὰ τοῦτο δὲ τὰ λέγει, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὸν νὰ κατηγορηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι· μετὰ δὲ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ὄλων πρὸς αὐτούς, τότε ὁ Θεὸς ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν.

Πρόσεξε δὲ· κατηγορήσεν ὁ Λυσίας, κατηγορήσεν ὁ Φῆλιξ, κατηγορήσεν ὁ Φῆστος καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔκαμαν χάριν εἰς αὐτούς, κατηγορήσεν ὁ Ἀγρίππας. Τί λοιπόν; Τοὺς κατηγορήσεν καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Καὶ ὅτι τοὺς κατηγορήσεν, ἄκουε αὐτὸν νὰ λέγῃ· «Οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον, ἂν ὑπενόουν ἐγώ». Καὶ θεθαίως προσήγαγον, ἀλλὰ δὲν τὸν καταδίκασαν (δὲν ἦσαν καταδικαστικαὶ αἱ κατηγορίαι)· διότι ἡ μὲν συκοφαντία καὶ τὸ τόλμημα ἐπέτρεπε τοῦτο νὰ ὑποψιάζεται, ἡ δὲ ἔρευνα οὐδὲν τοιοῦτον.

«Καὶ περὶ τίνος, λέγει, Ἰησοῦ τεθηκότος». Εὐλόγως «περὶ τίνος» λέγει, διότι ἦτο ἄνθρωπος εἰς τὴν ἔξουσίαν καὶ δὲν ἐφρόντιζε δι' αὐτά. Ἔνεκα αὐτῆς τῆς αἰτίας καὶ τὸ «ἀπορούμενος ἐγώ», εἶπεν, «εἰς τὴν περὶ τούτων ἐξέτασιν»· καθ' ὅσον πραγματικῶς ἐξέφυγε ἀπὸ τὴν ἀκρίβη τοιοῦτου κριτοῦ ἢ ἐξέτασις τοιοῦτων πραγμάτων. Καὶ ἐὰν εὐρίσκεισαι εἰς ἀπορίαν, διατὶ τὸν σύρεις εἰς Ἱερουσόλυμα; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, προσέλλων τὴν ἀξίωσιν νὰ μὴ δικασθῇ ἀπὸ αὐτὸν, ἐπικαλεῖται τὸν Καίσαρα, λέγων «Ἐπὶ τοῦ θήματος Καίσαρος ἐστὼς ἐμῖ, ὅς με δεῖ κρίνεσθαι»· καθ' ὅσον περὶ τούτου (τὸν) κατηγοροῦν. Ἀκούεις ἐπιθυμίαν; ἀκούεις συκοφαντίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀκούεις συμπεριφορὰν;

δ'. «Ὅλα αὐτὰ παρότρυναν τὸν Ἀγρίππαν καθὼς ἤκουε νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ μάθῃ. Καὶ ὁ Φῆστος τοῦ κάνει

τὴν χάριν, καὶ γίνεται ὁ Παῦλος εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιφανέστερος. Τοιαῦτα, ὅπως ἀκριβῶς εἶπον, αἱ συκοφαντίαι προεξένησαν. Ἐὰν δὲν συνέβαινον αὐτά, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων θὰ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸν ἀκούσῃ, οὐδεὶς (θὰ ἤκουε) μὲ τὴν αἰγὴν καὶ ἡσυχίαν. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι διδάσκει καὶ ἀπολογεῖται, ὁμιλεῖ δὲ μᾶλλον μετὰ παλλῆς πειθαρχίας. Ἄς μὴ θεωρησώμεν, λοιπόν, τὰς συκοφαντίας ὡς φοβερὸν πρᾶγμα. Καθ' ὅσον δὲν θὰ σκεπτόμεθα κακὸν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, οὐδεὶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σκεφθῇ κακὸν ἐναντίον μας, μᾶλλον δὲ σκέπτονται μὲν κακόν, οὐδ' ὅμως δὲ θλάπτουν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ὠφελούν τὰ μέγιστα· ὥστε ἡμεῖς εἴμεθα κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας, καὶ διὰ νὰ δυστυχῶμεν καὶ διὰ νὰ μὴ δυστυχῶμεν.

Ἰδοῦ, ὁμολογῶ μὲ παρρησίαν, καὶ λέγω μεγαλοφώνως καὶ δυνατώτερον ἀπὸ σάλπιγγα, καί, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ κραυγᾶσα, ἀφοῦ ἀνερχόμενον εἰς ὕψηλόν μέρος, δὲν θὰ ἀπέφευγον (νὰ κραυγᾶσα), ὅτι τὸν Χριστιανὸν οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν θλάψῃ. Καὶ διατὶ λέγω ἐκ τῶν ἀνθρώπων; Ὅστε ὁ Ἰεὺς ὁ δαίμων, ὁ θασσανιστής, ὁ διάβολος, ἐὰν δὲν ἀδικήσῃ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του· καὶ ἂν κάποιος θελήσῃ νὰ πρόξωμεν ἡμεῖς ὁτιδήποτε κακόν, ματαίως θὰ προσπαθήσῃ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ θλάψῃ ἀγγελόν, ἐὰν εὐρίσκειτο ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος, τοιουτοτρόπως οὕτε ἄνθρωπος ἄνθρωπον. Ἀλλὰ οὕτε αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ θλάψῃ ἄλλον, ὅσον θὰ εἶναι ἀγαθός.

Τί, λοιπόν, θὰ ἐγίνετο ἴσον πρὸς αὐτό, ὅταν δὲν δύναται οὔτε νὰ θλασθῇ, οὔτε νὰ θλάψῃ ἄλλον; Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι μικρότερον ἐκείνου, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ θλάπτῃ ἄλλον. Ἐπομένως εἶναι κάποιος ἀγγελος καὶ ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν· διότι τοιοῦτος εἶναι καὶ

ὁ Θεός· ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν ἐκ φύσεως, αὐτὸς δὲ ἀπὸ ἐλευθέρων βούλησιν.

Οὕτε, λοιπόν, ἠμπορεῖ νὰ θλασθῆ, οὔτε νὰ θλάσῃ ἄλλον. Τὸ δὲ «δὲν ἠμπορεῖ» μὴ τὸ νομίσης ἴδιον ἀδυναμίας (διότι ἡ ἀδυναμία εἶναι τὸ ἀντίθετον), ἀλλὰ τὸ μὴ δεκτικὸν ἔννοῶ· διότι ὁ χαρακτήρ ἐκεῖνος οὔτε θλάσθην δέχεται, οὔτε νὰ ἀδικῆ ἄλλον· διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἄλλη θλάσθῃ· διότι διαφορετικῶς δὲν θλάπτομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, παρὰ μὲ τὸ νὰ θλάπτωμε τὸν ἄλλον, καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματά μας τοι οὐτοτρόπως γίνονται ἀπὸ τὴν ἀδικίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἐπομένως καὶ διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανὸς δὲν δύναται νὰ θλασθῆ, διότι οὔτε νὰ θλάπτῃ δύναται. Πῶς δὲ, ἐνῶ θλάπτομεν ἄλλους, τοὺς ἑαυτοὺς μας θλάπτομεν, ἔμπρὸς διὰ κάθε ἓν ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ προετινάμε τὸν λόγον, ἃς ἐξετάσωμεν τὸ λεγόμενον.

Ἄς ἀδικῆ κάποιος, ἃς ὀρίζῃ, ἃς εἶναι πλεονέκτης· ποῖον ἄρα γε ἐθλαψεν αὐτός; ἔχι πρῶτον τὸν ἑαυτὸν του; Εἰς κάθε ἓνα θεσθαίως εἶναι φανερόν· εἰς ἄλλον μὲν ἡ ζημία εἶναι χρηματικὴ, εἰς ἄλλον δὲ ψυχικὴ καθ' ὅσον εἰς ὀλεθρον καὶ εἰς τιμωρίαν παραδίδεται ἡ ψυχὴ τοῦ τοιοῦτου.

Πάλιν ἄλλος ἃς φθονῆ· ποῖον, λοιπόν, ὁ τοιοῦτος εἶδους ἐθλαψεν; ἔχι τὸν ἑαυτὸν του; εἰπέ μου. Διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς ἀδικίας· θλάπτει πρῶτον ἀπείρως ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος (τὴν) δημιουργεῖ, ὀλίγον δὲ τὸν ἄλλον, μᾶλλον δὲ οὔτε ὀλίγον τὸν θλάπτει, ἀλλὰ καὶ τὸν ὀφελεί.

Ἄλλὰ δὲν ἔχω εἶπει τίποτε πειστικόν. Ἔστω, λοιπόν, κάποιος πτωχός (διότι κυρίως εἰς αὐτοὺς ὑπάρχει τὸ πᾶν), ὁ ὁποῖος ἔχει ὀλίγα χρήματα, καὶ ἔχει τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἄλλος δὲ πλούσιος καὶ εὐκα-

τάστατος, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ πολλὴν οἰκονομικὴν δύναμιν, καὶ ἃς λαμβάνῃ, λοιπόν, τὰ (ὑπάρχοντα) τοῦ πτωχοῦ, ἃς τὸν γυμνῶνῃ, καὶ ἃς τὸν παραδίδῃ εἰς πτωχείαν, ὁ ἴδιος δὲ ἃς εὐρίσκειται εἰς ἀπόλαυσιν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐλασθεν ἀδίκως ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ τοιοῦτος ἔχι μόνον δὲν τὸν ἐθλαψεν εἰς τίποτε, ἀλλὰ καὶ τὸν ὀφελήσεν, ὁ ἴδιος δὲ ἔχι μόνον δὲν ὀφελήσθῃ, ἀλλὰ ἐθλάσθῃ. Πῶς; Πρῶτον μὲν θασανιζόμενος ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς πονηρᾶς πράξεως, καὶ καθημερινῶς κεντριζόμενος, καὶ ἀπὸ ἄλλους κατηγορούμενος, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν μελλοντικὴν τιμωρίαν. Ἄλλὰ ὅτι ὁ ἴδιος μὲν θλάπτεται, ἔγινε φανερόν ἀπ' ἐδῶ, εἰπέ δὲ, πῶς ὀφελείται ἐκεῖνος. Διότι τὸ νὰ κακοπάθῃ (κάποιος) καὶ νὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναιότητα, ἔχει μέγα κέρδος· διότι τὸ νὰ κακοπάθῃ εἶναι ἐξιλέωσις ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα, εἶναι ἀσκήσις φιλοσοφίας, εἶναι διδασκαλία ἀρετῆς.

Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, ποῖος εὐρίσκειται εἰς συμφοράς, αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος; διότι ἐκεῖνος μὲν, ἂν εἶναι καρτερικός, θὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναιότητα, αὐτὸς δὲ καθημερινῶς θὰ εὐρίσκειται εἰς τρόμον καὶ ἀμφιβολίαν· ποῖος, λοιπόν, ἀδικεῖται, αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος;

Λέγεις φανταστικὰς διηγήσεις, λέγει διότι ὅταν κάποιος δὲν ἔχῃ νὰ φάγῃ, καὶ ἀναγκάζεται νὰ θρηνολογῆ καὶ νὰ ἐγκαταλείπεται ἀποθαρρυνόμενος ἢ ὅταν δὲν λάθῃ ἀφοῦ προσήλθε διὰ νὰ ἐπαιτήσῃ, δὲν χάνει καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα;

Σὺ λέγεις φανταστικὰ πράγματα· διότι ἐγὼ παρουσιάζω τὰ πράγματα. Διότι εἰπέ μου, οὐδεὶς ἐκ τῶν πλουσίων δὲν ἐγκαταλείπεται ἀποθαρρυνόμενος; Διατί, λοιπόν; μήπως ἡ πενία εἶναι αἰτία αὐτοῦ; Ἄλλὰ δὲν πάσχει ἐκ πείνης; Καὶ τί εἶναι αὐτό; Μεγαλύτερα εἶναι ἢ τιμωρία, ὅταν πράττῃ τοῦτο μὲ πλοῦτον. Διότι οὔτε ὁ πλοῦτος τὸν κάνει γενναῖον, οὔτε ἡ πενία ἀδύνατον·

ἐπειδὴ οὐδεὶς θὰ ἔζη θίαν ἄθλιον ἐκ τῶν πλουσίων, οὔτε θὰ κατηράτο τὸν ἑαυτὸν τοῦ οὐδεὶς ἐκ τῶν πτωχῶν.

Ὅτι (εἶναι) δὲ πραγματικῶς φανταστικά τὰ ἀπὸ σῶς λεγόμενα, ἀπὸ ἐκεῖ θὰ σῶς τὸ κάμω φανερόν. Εἰπέ μου, ὁ Παῦλος εὐρίσκετο εἰς πτωχείαν, ἢ εἰς πλούτον; ἔπασχεν ἐκ πείνης, ἢ ὄχι; Εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούσωμεν τὸν ἴδιον νὰ λέγῃ· «Ἐν λιμῷ καὶ δίψει»⁶. Οἱ προφήται ἔπασχον ἐκ πείνης, ἢ ὄχι; Καὶ ἐκεῖνοι ἐγκατελείποντο ἀποθαρρυνόμενοι.

Πάλιν μοῦ παρουσιάζεις τὸν Παῦλον, πάλιν τοὺς προφήτας, δέκα καὶ εἴκοσιν ἀνθρώπους. Ἄλλὰ ἀπὸ ποῦ θέλεις; Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς λέγει, δεῖξε μου μερικὸς νὰ ὑπομένουν μὲ γενναϊότητα. Ἄλλὰ πάντοτε εἶναι τοιοῦτον τὸ σπάνιον, καὶ ὀλίγοι οἱ καλοί.

Ἐάν θέλῃς δέ, ἄς ἐξετάσωμε καὶ τὸ ἴδιον τὸ πρᾶγμα. Ἄς ἴδωμεν ποίου ἢ μέριμνα εἶναι μεγαλύτερα καὶ δευτέρα καὶ ποίου ἑλαφρότερα. Δὲν φροντίζει ὁ μὲν διὰ τὴν ἀπαραίτητον τροφήν, ὁ δὲ ἀφῆνων αὐτὴν (μεριμνᾷ) διὰ μύρια πράγματα; Δὲν φοβεῖται διὰ πείναν ὁ πλούσιος, ἀλλὰ δι' ἄλλα φοβεῖται· πολλάκις διὰ τὴν ἴδιαν τὴν σωτηρίαν. Δὲν ἔχει ὁ πτωχὸς τὴν ἀμεριμνησίαν τῆς τροφῆς, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἄλλην ἀμεριμνησίαν, τὴν ἀσφάλειαν, τὴν ἡρεμίαν, τὴν ἀφοβίαν.

ε'. Ἄλλωστε, ἐάν δὲν εἶναι κακὸν ἡ ἀδικία, ἀλλὰ καλόν, διὰ ποῖον λόγον ἐντρεπόμεθα; διατί κρυπτόμεθα; διατί ὅταν κακολογούμεθα ἀγανακτοῦμεν καὶ δυσφοροῦμεν; Ἐάν εἶναι κακόν τὸ νὰ ἀδικούμεθα διατί μεγαλαυγοῦμεν καὶ καυχώμεθα διὰ τὸ γεγονός, καὶ δικαιολογούμεθα δι' αὐτό; Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς

6. B¹ Κορινθ. 11, 27.

αὐτὸ εἶναι καλύτερον ἐκεῖνου; Ἴδὲ τοὺς (εὐρισκομένους) εἰς αὐτό, (εἰς τὴν ἀδικίαν), Ἴδὲ τοὺς (εὐρισκομένους) εἰς ἐκεῖνο (εἰς τὸ δίκαιον).

Διατί (ὕπάρχουν) νόμοι; διατί δικαστήρια; διατί ποινά; ὄχι δι' ἐκείνους (τοὺς ἀδίκους) ἐπειδὴ ἀσθενοῦν καὶ ὑποφέρουν; Ἄλλὰ ἡ εὐχαρίστησις, λέγει, εἶναι μεγάλη. Ἄς μὴ εἴπωμεν τὰ μέλλοντα· τὰ παρόντα ἄς ἐξετάσωμεν. Τί εἶναι χειρότερον ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει τοιοῦτου εἶδους ὑπαίαν; τί ἀθεβαιώτερον; τί ἀσταθέστερον; δὲν εὐρίσκεται πάντοτε εἰς καταστροφὴν; Καὶ ἂν πράττῃ κάτι δίκαιον, δὲν γίνεται πιστευτός, καταδικαζόμενος ἀπὸ ὄλους δικαιωματικῶς, (διότι ὄλους τοὺς συμπόλιτας ἔχει κατηγορούς)· δὲν δύναται νὰ ἔχη φίλιαν· διότι οὐδεὶς θὰ προετίμα ἀμέσως νὰ γίνῃ φίλος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει τοιοῦτου εἶδους φήμην, ὥστε νὰ μὴ συμμετέχη μὲ αὐτὸν εἰς τὴν ὑπόνοιαν. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ θηρίον, τοιοῦτοτρόπως ὄλοι τὸν ἀποφεύγουν· ὡς καταστροφέα καὶ ἐχθρόν καὶ ἀνθρωπακτόνον καὶ ἐναντίον τῆς φύσεως, τὸν ὄδικον ἀνθρώπου (ἀποφεύγουν). Ἄν ἐμπλακῆ εἰς δικαστήριον, δὲν ἔχει ἀνάγκην οὔτε κατηγοροῦ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀδικήσει, διότι τὸν καταδικάζει ἡ φήμη ἀντὶ κάθε κατηγοροῦ.

Ἄλλὰ οὐχὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀδικεῖται, ἀλλ' ἔχει τοὺς πάντας προστάτας, συμπαθοῦντας, ἐκτεινόντας χεῖρα βοηθείας· ἔχει εὐρεθὴ εἰς ἀσφάλειαν. Ἐάν εἶναι καλὸν ἡ ἀδικία καὶ ἀσφαλές, ἄς ὁμολογῇ τις ὅτι εἶναι ἀδικός· ἐάν δὲ δὲν τολμᾷ, διατί, λοιπόν, τὸ ἀσκεῖ ὡς ἀγαθόν;

Ἄς ἴδωμεν δὲ πῶς καὶ πόσα κακὰ συμβαίνουν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ἂν συμβαίη αὐτό. Διότι εἰπέ μου, ἂν κάποιος ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐντὸς ἡμῶν (ὀργάνων), ἀφοῦ ὑπερβῇ τὸ κατέλληλον μέτρον, ἐπιθυμῇ τὸ ἄλλο,

καὶ ἂν θελήσῃ ὁ σπλὴν ἀφήνων τὸν κατάλληλον τόπον νὰ καταλάθῃ τὸ ἄλλο μετὰ τοῦ ἰδικοῦ του (μέρους), δὲν εἶναι αὐτὸ ἀσθένεια;

Τὸ ὕγρὸν πάλιν, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐντὸς ἡμῶν, τὸ στομαχικὸν ὕγρὸν δηλαδή, ἐάν γεμίσῃ τὰ πάντα, δὲν εἶναι αὐτὸ ὑδρωπικία; Μὲ ἐκεῖνο πάλιν ἡ χολὴ ἄς ἐπιζητῆ εὐρυχωρίαν, καὶ πανταχοῦ ἄς διασκορπίζεται τὸ αἷμα.

Τί δέ, εἰς τὴν ψυχὴν ὁ θυμὸς, ἡ ἐπιθυμία καὶ ἅλα τὰ ἄλλα, ἂν ὑπερβοῦν τὸ μέτρον, δὲν καταστρέφουν συγχρόνως τὸν ἄνθρωπον; Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ τροφή ἐάν ληφθῆ περισσότερα ἀπὸ ὅσην εἶναι δυνατόν νὰ κατεργασθῆ διὰ τῆς πέψεως, περιεκύκλωσε τὸ σῶμα μὲ ἀσθενείας· διότι ἀπὸ τί (προέρχονται) αἱ ἀσθένειαι τῶν ποδῶν; ἀπὸ τί αἱ παραλύσεις καὶ οἱ σπασμοὶ τοῦ σώματος; Ἄρα γε ὄχι ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῶν τροφῶν;

Πάλιν εἰς τὸ σῶμα, ἂν θελήσῃ ὁ ὀφθαλμὸς νὰ λάθῃ περισσότερο (φῶς), ἢ θελήσῃ νὰ ἴδῃ περισσότερο τοῦ καθωρισμένου, ἢ λάθῃ μεγαλύτερον φῶς, ἐβλάψῃ μᾶλλον παρὰ ὠφέλησεν ἡ ὑπερβολή. Ἐάν δέ, ἐκεῖ ὅπου τὸ φῶς εἶναι κατὰ ὠφέλιμον, ὁ ὀφθαλμὸς ἐάν θελήσῃ νὰ ἴδῃ περισσότερο, καταστρέφεται, ὅταν ἴδῃ φωτεινότερον, κατάλαθε ὡς πρὸς τὸ κακόν.

Ἡ ἀκοή ἐάν δεχθῆ μεγάλην φωνήν, ὁ νοῦς ὀφίσταται ἀποπληξίαν· ἡ διάνοια, ὅταν σκεφθῆ τὰ ὑπὲρ τὴν δύναμίν της, μένει ἐκπληκτος, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γίνεται ὑπὲρ τὸ κανονικὸν χάνεται ἀδίκως· διότι αὐτὸ (εἶναι) πλεονεξία, τὸ νὰ ἔχῃ δηλαδή περισσότερο τοῦ καθωρισμένου.

Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ὡς πρὸς τὰ χρήματα, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐπιθέσωμεν περισσότερα φορτία, καίτοι δὲν τὸ ἀντιλαμβανόμεθα, τρέφομεν ἐντὸς μας φοδερὸν τὸ θηρίον, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν πολλά, μὲ τὸ νὰ ἔ-

χωμεν ἀνάγκην πολλῶν, ἐμβάλλοντες τοὺς ἑαυτοῦς μας εἰς ἀπείρους φροντίδας, δίδοντες πολλάς ἀφορμὰς εἰς τὸν διάβολον. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μόχθου εἰς τὸν διάβολον διὰ τοὺς πλουσίους· διότι ἔνεκα τοῦ πλοῦτου γίνονται ἔτοιμοι πρὸς προσβολὴν ὑπ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὄχι καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συζοῦν μετὰ τῆς πτωχείας, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀντίθετον. Τοιοῦτοτρόπως αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα καταστρέφουν.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διαφύγωμεν τὰς παγίδας τοῦ πονηροῦ, καί, φροντίζοντες διὰ τὴν ἀρετὴν, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνάηκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Β' (52).

«Τῆ οὖν ἐπιθύριον ἐλθόντες τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φανασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σὺν αἰ τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἄνδράσι τοῖς κατ' ἐξουσίαν οὖσι τῆς πόλεως καὶ κληθεσάντος τοῦ Φίλπτου, ἤρχθη ὁ Παῦλος»¹.

α'. Ἴδὲ ὁποῖον ἀκροατήριον συγκεντρώνεται εἰς

1. Πράξ. 25, 23.

(Πράξ. 25, 23-27, 26, 1-29).

τόν Παῦλον. «Τοῖς κατ' ἐξοχήν, λέγει, τῆς πόλεως» διότι ἀφοῦ συνεκέντρωσεν ὁ ἄρχων καὶ ὁ βασιλεὺς ἄλλους τοὺς ἀκολούθους, τοιοῦτοτρόπως τὸν συναντοῦν. Μαζὶ δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ χιλιάρχοι καὶ οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως παρευρίσκονται· αὐτοὺς δὲ ὀνομάζει «κατ' ἐξοχήν». Ἐπειτα ὀδηγεῖται καὶ ὁ Παῦλος· καὶ ἰδὲ πῶς, ὅταν αὐτὸς ὠδηγήθη, ἀναγγέλλεται ὑπὸ τοῦ φήστου· διότι ὄχι μόνον τὸν ἀπαλλάσσει τῶν κατηγοριῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ. Τί λέγων;

Ἐπιτίθει βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δέ, καταλαθόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. Περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω· διὸ προήγαγον αὐτόν ἐφ' ὁμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως, τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, οὐδὲ τι γράψαι· ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.

Πρόσεξε πῶς κατηγορεῖ μὲν ἐκείνους, αὐτὸν δὲ τὸν ἀθῶναι. Ὡς ἀφθονία δικαιοσύνης! δὲν εὐρίσκει ὁ ἄρχων αἰτίαν διὰ τὴν καταδικάσῃ, ἐνῶ ἔγινε συστηματικὴ ἐξέτασις· ἐκείνοι δὲ ἰσχυρίζοντο ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄξιος θανάτου. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν Ἐγὼ δὲ καταλαθόμενος, λέγει, μηδὲν ἄξιον θανάτου πεπραχέναι αὐτόν· ἔπειτα προσέθεσε, λέγων «Περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω». Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀθωότητος τοῦ Παύλου, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ δύναται ὁ δικαστὴς νὰ εἴπῃ ὅ,τιδήποτε δι' αὐτόν.

Διὸ προήγαγον αὐτόν, λέγει, ἐφ' ὁμῶν ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ εἶναι πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ'

αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Παρατήρησε εἰς ποίας μεγάλας ἀμφιβολίας ἐνέβαλον οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ἄρχοντας τῶν. Τί, λοιπόν, πράττει Ἀγρίππας; Θέλων νὰ μάθῃ κάτι δι' αὐτὰ, εἶπε πρὸς τὸν Παῦλον·

Ἐπιτρέπεται σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν². Ἐνεκα τῆς πολλῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀκούσῃ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ Παῦλος δὲ ὁμιλεῖ, μετὰ θάρρους, λοιπόν, ὄχι καλακεύων, ἀλλὰ λέγων ὅτι διὰ τοῦτο εἶναι εὐτυχής, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα· καὶ ὅτι (εἶναι εὐτυχής) δι' αὐτὰ, ἀκουέσθαι λοιπὸν προσβάλλει, λέγων «Τότε ὁ Παῦλος ἀπελογεῖτο, ἐκτεινας τὴν χεῖρα. Περὶ πάντων, ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἦγγημαί εμαυτὸν μακάριον, ἐπὶ σοῦ μέλλον ἀπολογεῖσθαι σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν καὶ ζητημάτων· διὸ δέομαί σου μακροθύμως ἀκοῦσαί μου». Ἄν καὶ ἔπρεπε νὰ φοβηθῇ θεαίως, ἐάν ἠσθάνετο ἐνοχὴν, ἐπειδὴ ἔκρινετο ἐνώπιον τοῦ γνωρίζοντος τὰ πάντα· ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι γνώρισμα καθαρᾶς συνειδήσεως, τὸ νὰ μὴ ἀποφεύγῃ δηλαδὴ δικαστὴν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει μὲ ἀκρίθειαν ὅσα ἔχουν συμβῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρῃ διὰ τοῦτο καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εὐτυχῆ, καὶ λέγει· «Δέομαί σου μακροθύμως ἀκοῦσαί μου».

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ παρατείνῃ τὸν λόγον καὶ νὰ εἴπῃ κάτι διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, δι' αὐτὸ προλαμβάνων παρεκάλεσε, καὶ λέγει· «Τὴν μὲν οὖν θίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἀνωθεν (ἐάν θέλωσι μαρτυρεῖν), ὅτι κατὰ

2. Πρόξ. 26, 1.

τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐξῆσα Φαρισαίος». Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγει, τοῦτο σημαίνει «Πῶς θὰ ἐγενόμην ἐπαναστάτης ἐγὼ ὁ ὅποιος ἤμουν τοιοῦτος ὡς νέος καὶ ὁμολογούμενος ὑπὸ πάντων;». Ἐπειτα καὶ ἀπὸ τὴν αἵρεσιν (τῶν Φαρισαίων) φαίνεται ἡ ἀξιοπιστία ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶπεν διότι προσθέτει «Κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς θρησκείας ἐξῆσα». Καὶ ἐπειδὴ πάλιν ἦτο φυσικὸν νὰ εἰπουν μερικοὶ «Τί λοιπὸν, ἐάν ἡ μὲν αἵρεσις (εἶναι) θαυμαστή, σὺ δὲ φαῦλος;» Ἰδὲ πῶς τακτοποιεῖ αὐτὸ τὸ ὅποιον δολίως καιροφυλακτεῖ (τὴν κατηγορίαν αὐτῆν)· διότι καλεῖ ὡς μάρτυρας ὄλους τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὸν θίον του καὶ τὴν ἀναστροφήν· «ἴσασι γάρ, λέγει, πάντες Ἰουδαῖοι, προγιώσκοντές με ἄνωθεν, ἐάν θέλωσι μαρτυρεῖν».

«Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν γενομένης ἐπαγγελίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν, ἐν ἔκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῖον, ἐλπίζει καταντῆσαι· περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ Ἰουδαίων, τί; ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;». Δύο συλλογισμοὺς ἐκθέτει περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἕνα μὲν ἀπὸ τοὺς προφήτας, (καὶ δὲν ἀναφέρει προφήτην, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν τὴν γνώμην τῶν Ἰουδαίων), ἄλλαν δὲ (συλλογισμὸν), τὸν καὶ περισσότερον Ἰαχυρόν, ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ποῖον, λοιπὸν, ἀναφέρει (σχυρότερον); «Ὅτι ὠμίλησεν εἰς αὐτὸν ὁ Χριστός, ὁ ὅποιος ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Καὶ ἐτοιμάζει τὴν πραγματοποίησιν καὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν συλλογισμῶν, διηγουόμενος μὲ ἀκριβείαν τὴν προηγουμένην μανίαν του· ἔπειτα καὶ μὲ ἔπαινον τῶν Ἰουδαίων. «Νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῖον ἐλπίζει, λέγει, καταντῆσαι». Ἐπομένως, καὶ ἂν δὲν

ἤμουν ἀνεπιλήπτου θίου, δὲν ἔπρεπε δι' αὐτὰ νὰ κρίνωμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα.

Ἐπειτα καὶ ἄλλη σκέψις. «Τί; ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;». Διότι ἐάν δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη δοξασία, διότι ἐάν δὲν ἦσαν ἀναθρεμμένοι μὲ τοιαύτας διδασκαλίας, τώρα δὲ εἰσήγετο, ἴσως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῆ κάποιος τὸν λόγον. Ἐπειτα λέγει πῶς ἦτο διώκτης, (καὶ αὐτὸ προετοιμάζει τὸ συμπέρασμα) καὶ παρουσιάζει ὡς μάρτυρας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας, καὶ ὅτι ἤκουσε νὰ τοῦ λέγῃ· «Σκληρὸν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν».

Ἐπειτα δεῖκνυει καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἂν καὶ ἐδιώκετο παρουσιάσθη, καὶ ὅτι «δὲν εὐεργέτησε μόνον ἐμέ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἔστειλε (αὐτὸν) διδάσκαλον».

θ'. Καὶ τὴν προφητείαν δέ, τὴν ὅποιαν ἤκουσε, φανερώνει· «Εἰς τοῦτο ὠφθην σοι· ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἔθνων, εἰς οὓς ἐγὼ σε ἀποστέλλω». Αὐτὰ ὅλα δεῖκνυόν, ἔλεγεν· «Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι· ὁ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαθῶν ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψήφον· καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον θλασσημεῖν· περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. Ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμπαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. Πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦ-

σαν πρὸς με, καὶ λέγουσαν τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἐγὼ δὲ εἶπον· Τίς εἶ, Κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. Ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαι σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὠφθήσομαι σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ σε ἀποστέλλω, ἀνοίξαι ὀφθαλμούς αὐτῶν τοῦ ἀποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαθεῖν αὐτοὺς ἄφρασι ἀμαρτιῶν καὶ κλήρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πιστεῖ τῇ εἰς ἐμέ».

Πρόσεξε μὲ πόσην ἡρεμίαν ὀμιλεῖ· Ὁ Θεός, λέγει, μοῦ εἶπε ὅτι «ὠφθην σοι προχειρίσασθαι σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὠφθήσομαι σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ σε ἀποστέλλω, ἀνοίξαι ὀφθαλμούς αὐτῶν, τοῦ ἀποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαθεῖν αὐτοὺς ἄφρασι ἀμαρτιῶν». Ὡς ἐὰν ἔλεγε· «Δι' αὐτῶν ἐπίσθην, δι' αὐτῆς τῆς ὀπτασίας μὲ καθωδήγησε, καὶ τόσον μὲ ἐπεισεν, ὥστε νὰ μὴ ἀναβάλλω δι' ἄλλον χρόνον».

«Ὁθεν, βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθής τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρώτον καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσαν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλω μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἕξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας». (Ἐγὼ, λοιπόν, ὁ ὁποῖος διαπαιδαγωγῶ τοὺς ἄλλους διὰ θίον ἄριστον, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ὁ Ἰβίος, λέγει, νὰ ἔχω γίνεαι ἀρχηγός ἐπαναστάσεως καὶ ἐριδος);

«Ἐνεκα τούτων οἱ Ἰουδαῖοί με συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρώντο διαχειρίσασθαι. Ἐπικουρίας οὖν τυ-

χῶν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔσθικα, μαρτυρούμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς, εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρώτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν». Παρατήρησε πῶς ὁ λόγος του εἶναι ἐκτὸς κολακείας, καὶ πῶς τὸ πᾶν ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν.

Ἔπειτα ἡ μετὰ θάρρους ὁμολογία· «Ἄλλ' οὐδὲ νῦν ἀφίσταμαι, καὶ τὸ θέσκον· διότι ἀπὸ τοῦ προφή-
τας ἰσχυρίζομαι, «εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρώτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν» ὡς ἐὰν ἔλεγε· «Ὁ Χριστός ἀναστάς οὐδέτι ἀποθνήσκει»³. Εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι ἐκήρυξαν αὐτὸ εἰς θ-
λους ὅτι καὶ διὰ τοὺς ἑαυτοῦς τῶν ἀναμένον.

Ἔπειτα, ἰδὼν ὁ Φῆστος τὸ θάρρος, ἐπειδὴ ὀμιλεῖ πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ καταπαύων ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἐστραμμένος πρὸς αὐτόν, ὡς νὰ ἔπαθε κάτω, καὶ λέγει· «Μαίνη, Παῦλε». Ὅτι δὲ τὸ λέγει τοῦτο ὡς νὰ ἔπαθε κάτω, ἄκουε τὰ ἐξῆς· «Ταῦτα δὲ αὐτοῦ διαλεγόμενου, ὁ Φῆστος μεγάλη τῇ φωνῇ ἔφη· Μαίνη, Παῦλε· τὰ πολλὰ σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. Τί (πράττει), λοιπόν, ὁ Παῦλος; ἀπαντῶν μὲ ἐπιείκεια, λέγει, «οὐ μαίνομαι, κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ· ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι». Ἔπειτα καθιστᾷ γνωστήν καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνε τὸν λόγον πρὸς τὸν βασιλέα· «Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνει γὰρ τούτων αὐτόν τι οὐ πείθεσθαι οὐδὲν οὐ γὰρ ἔστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. Πιστεύεις, βασι-

3. Ρωμ. 8, 8.

λεῦ Ἀγρίππια, τοῖς προφήταις; Οἶδα ὅτι πιστεύεις. Τοιοῦτοτρόπως εἶπεν αὐτό, σχεδὸν ἐμπαίζων καὶ λέγων πρὸς αὐτούς· «Γνωρίζω ὅτι γνωρίζεις τὰ πάντα μετὰ ἀκριβείαν» καὶ ἔπρεπε μὲν πρῶτοι σεῖς νὰ γνωρίζετε αὐτὰ (διότι αὐτὸ τὸ ἄποιν προσθέτει τοῦτο φανερώσει, τὸ «οὐ γὰρ ἔστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο»), ἀλλὰ δὲν ἠθελήσατε.

«Πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππια, τοῖς προφήταις; Οἶδα ὅτι πιστεύεις. Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι. Ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν· Εὐξαίμην ἂν τῷ Θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους, ὅποιος καὶ γὰρ εἰμι παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων. Ἴδὲ πῶς εἰσέχεται, λέγων· «Εὐξαίμην ἂν ἔγωγε τῷ Θεῷ (οὐκ) ἐν ὀλίγῳ, δηλαδὴ «παρ' ὀλίγον». Καὶ δὲν προσεύχεται ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐντατικῶς. «Τοιούτους, λέγει, γενέσθαι πάντας, οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας, ὅποιος καὶ γὰρ εἰμι». Ἐπειτα καὶ συμπληρώνει· «Παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων». Οὐχὶ ἀπαθαρρυνόμενος διὰ τὰ δεσμά, οὔτε ἐντρεπόμενος, ἐπειδὴ εἶχε δεθῆ, (διότι αὐτὸ ἦτο δι' αὐτόν, περισσότερον παντός ἄλλου, ἄξιον δόξης), ἀλλὰ ἀποθλέπων πρὸς τὴν προκατάληψιν ἐκείνων, τοιοῦτοτρόπως εἶπε· δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων». Ἀλλὰ ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἀνεγνώσθησαν.

«Τῆ σὺν ἐπαύριον εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον, κελεύσαντος τοῦ Φήστου, λέγει, ἤχηθ ὁ Παῦλος. Ἀπεμακρόνησαν, λοιπόν, οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐπιθυμίας (του), καὶ τότε γίνεται δι' αὐτόν (τὸν Παῦλον) ἐξάρητον τὸ θέατρον» διότι μετὰ πολλὴν ἐπίδειξιν ἐφθασαν ὁ βασιλεὺς καὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ὅχι μόνον οἱ μὲν, καὶ οἱ ἄλλοι ὅχι

(ἀλλὰ ὅλοι μετὰ ἐπίδειξιν). «Τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, λέγει, συνέτυχόν μοι ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν αὐτὸν ζῆν μηκέτι».

γ'. Ἴδὲ τὴν μανίαν (παραφροσύνην)· ἐκραύγαζον, λέγοντες ὅτι πρέπει αὐτὸς νὰ ἀποθάνῃ. Ἀπὸ αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι δικαίως ἐπεκαλέσθη τὸν Καίσαρα· διότι ἐὰν δὲν ἤθδονατο νὰ εἶπουν τίποτε φοβερόν, ἐκεῖνοι δὲ εἶχον κυριευθῆ ἐκ παραφροσύνης, εὐλόγως ἔρχεται πρὸς ἐκεῖνον.

«Ὅπως, τῆς ἀνακρίσεως ὑφ' ὑμῶν γενομένης, σχῶ τι γράψαι», λέγει. Βλέπεις πῶς πολλάκις ἐξετάζεται τὸ γεγονός; Καὶ αὐτῆς τῆς ἀπολογίας, λοιπόν, αἴτιοι οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν ὁποῖαν ἐπρόκειτο νὰ μάθουν καὶ οἱ ἐν Ρώμῃ εὐρισκόμενοι.

«Περὶ πάντων, ὧν ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππια, λέγει, ἤχημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἐπὶ σοῦ ἀπολογεῖσθαι». Παρατήρησε πῶς χωρὶς τὴν θέλησιν των γίνονται κήρυκες καὶ τῆς ἰδικῆς των κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Παύλου καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἄρχοντα· ὥστε μετὰ περισσότεραν λαμπρότητα ἀδηγεῖτο ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς ὁ Παῦλος, παρά, ἐὰν ἀπῆρχετο χωρὶς δεσμά· διότι ἀδηγεῖτο οὐχὶ πλέον ὡς ἀγύρτης καὶ πλάνος (= ἀπατεῶν), ἐπειδὴ τὸν ἠθώωσαν τόσοι δικασταί. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀπέθαλε τὰ πάντα, ἐνώπιον αὐτῶν, πλησίον τῶν ὁποίων ἐγεννήθη καὶ ἐτρόφη, ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ τῶσον καθαρὸς ἀπὸ ὁποῖαν ἀναθαίνει εἰς τὴν Ρώμην.

Καὶ δὲν εἶπε· «Διατί, λοιπόν, αὐτό; μίαν φορὰν ἐπεκαλέσθη τὸν Καίσαρα· ἀπέριους φορές ἐπέρασα ἀπὸ δίκην» μέχρι τότε; ἀλλὰ τί; Πάλιν ἦτο ἔτοιμος νὰ λογοδοτήσῃ καὶ ἐνώπιον τοῦ γνωρίζοντος ἰδιαίτερος τὰ σχετικὰ μετὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διὰ τοῦτο ἀπολογεῖται καὶ μετὰ πολὺ θάρρος, διότι δὲν ἔχουν ἐξουσίαν αὐτοῖ οἱ ὅποιοι τὸν καταδικάζουν αὐτόν, ἐν καὶ δὲν ἔ-

χουν αυτοί εξουσίαν, ἀλλὰ ἐνῶ ἔχει ἰσχύον ἐκείνη ἡ ἀπόφασις, ὅτι «πρὸς Καίσαρα πορεύσῃς»⁴, ὅμως λογοδοτεῖ, καὶ (δίδει) πολλὰς λογοδοσίας δι' ἅλας ὅχι μόνον διὰ τὰ μὲν, καὶ διὰ τὰ ἄλλα ὅχι.

· · · Σχεδὸν δὲ τοῦτο λέγει μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἀποκρίνεται: «Κατηγοροῦν δι' ἐπανάστασιν, κατηγοροῦν διὰ αἵρεσιν, καὶ ὅτι ἐβεβήλωσα τὸν ναόν, δι' ἅλας ἀπολογοῦμαι. «Τὴν μὲν οὖν θίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος ἴσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι» ὅτι μὲν δὲν εἶναι ἴδιον τοῦ ἰδικοῦ μου χαρακτήρος τὸ νὰ κάνω ἐπαναστάσεις, μάρτυρες εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ κατηγοροί. Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγει καὶ πρὸ αὐτοῦ «Ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων», αὐτὸ καὶ ἐδῶ ὁπαινίσσεται μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «Τὴν ἐκ νεότητός μου θίωσιν». Καὶ ὅταν ἦτο παρὼν ὅλος ὁ λαός, τότε ζητεῖ τὴν μαρτυρίαν των. Δὲν πράττει αὐτὸ μόνον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ Λυσίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τοῦ Φησίου καὶ πάλιν ἐδῶ, ὅταν ἦσαν παρόντες περισσότεροι· ἐκεῖ δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη πολλῆς ἀπολογίας, ἐπειδὴ τὸν ἠθῶνων αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Λυσίου.

«Ἰσασι, λέγει, πάντες Ἰουδαῖοι προγινώσκοντές με ἀνάσθην». Καὶ δὲν λέγει ποίου εἴδους εἶναι ὁ θίος του, ἀλλὰ ἀφήνει εἰς τὴν συνειδήσιν αὐτῶν, καὶ τοποθετεῖ τὸ πᾶν εἰς τὴν αἵρεσιν, δεικνύων ἀπ' αὐτὸ ὅτι δὲν θὰ προετίμα αὐτήν, ἐάν ἦτο φαῦλος καὶ κακόθουλος. Διὰ τὴν ἠρησκευτικὴν αὐτὴν βουλομένην, λέγει, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχω εὐρεθῆ εἰς κρίσιν αὐτὴ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ γίνεται ἀποδεκτὴ, δι' αὐτὴν προσήχοντο, δι' αὐτὴν λατρεύουν, διὰ νὰ τὴν ἐπιτύχουν αὐτὴν ἐγὼ κηρύσσω, καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα κατηγοροῦμαι· ἐπο-

4. Πρὸς Ε. 25, 12.

μένως εἶναι ἴδιον παραφρόνων νὰ πράττουν μὲν τὰ πάντα, διὰ νὰ τὴν ἐπιτύχουν, νὰ ἐκδιώκουν δὲ ἐκείνον ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς αὐτήν.

· «Εγὼ μὲν οὖν ἔβοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, λέγει, δεῖν πολλὰ ἐναντία πράξαι» δηλαδὴ «προέκρινα νὰ πράττω αὐτά, ἐπειδὴ δὲν ἦμουν ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἦμουν ἐξ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπολέμουν». Διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἀξιώπιστος μάρτυς, ὅτι ὁ πράττων πολλά, καὶ ὁ πολεμῶν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πιστεύουν, καὶ ὁ ἀναγκάζων νὰ θλασφημοῦν καὶ ὁ κινῶν τὰ πάντα, πόλις, ἄρχοντας, καὶ ἐκτελῶν αὐτὰ μόνος του, τὸσον αἰφνιδίως ἔχει μεταβληθῆ.

· Ἐπειτα πάλιν οἱ μάρτυρες οἱ συμπορευόμενοι ἔπειτα παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸν του ὅτι ἐπέισθη δικαίως καὶ ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τῶν προφητῶν, καὶ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἀπὸ ὅσα τώρα ἔχουν συμβῆ· διότι προσέθεσεν· «Ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον περιλάμπαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους». Ἰδέ, λοιπόν, πῶς καὶ ἀπὸ τῶν προφητῶν καὶ ἀπὸ αὐτῶν πείθει αὐτούς. Διότι διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι εἰσάγει καινοτομίας, ἀν καὶ δύναται νὰ εἴπῃ σπουδαία, πάλιν καταφεύγει εἰς τοὺς προφήτας, καὶ τὰ ἰδικὰ των (λόγια) φέρει εἰς τὸ μέσον. Αὐτὸ μὲν, λοιπόν, εἶναι περισσότερο ἀξιώπιστον, διότι ἔγινε τώρα, ἀλλὰ, ἐπειδὴ τὸ εἶδε μόνος, πάλιν ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ἀπὸ τῶν προφητῶν. Καὶ πρόσθεε ὅτι αὐτὸς δὲν ὁμιλεῖ ὁμοίως εἰς τὸ δικαστήριον καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐκεῖ μὲν, λοιπόν, λέγει ὅτι καὶ «ἐφρονεύσατε», ἐδῶ δὲ τίποτε τοιοῦτου εἶδους, ὥστε νὰ μὴ τοὺς παροξύνῃ περισσότερο, ἀλλὰ τὸ ἴδιον φανερώνει, εἰπὼν· «Εἰ παθητός ὁ Χριστός». Τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐγὼ, λοιπόν, κηρύσσω, ἐάν ἀνέστη

πρῶτος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀπὸ τούτων προφήτας τὸ ἀποδεικνύω καθ' ὅσον καὶ οἱ προφῆται αὐτὸ κηρύσσουσιν. Ἐπομένως δεχθῆτε τὸν λόγον τοῦ ὡς ἔδεν ἦτο τῶν προφητῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶπε τὸ ὄραμα, καὶ μὲ ἀφοσίαν εἰς τὸ ἔξῃς λέγει καὶ τὰ ἐπιτεύγματα. Ποῖα εἶναι αὐτά;

«Τοῦ ἀνοίξει αὐτῶν, λέγει ὀφθαλμούς, καὶ ἀποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν» εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθη σοι· δηλαδὴ, «ἔχι διὰ τὴν τιμωρήσῃ, ἀλλὰ διὰ τὴν κάμῃ ἀπόστολον».

Ἰδὲ, παρουσιάζει τὰ κακὰ τὰ ὅποια συνθλίβουσιν τοὺς ἀπίστους, τὸν Σατανᾶν, τὸ σκότος, ὄπας καὶ τὰ κακὰ τῶν πιστῶν, τὸ φῶς, τὸν Θεόν, τὴν κληρονομίαν τῶν ἁγίων. Καὶ δὲν προτρέπει ἀπλῶς νὰ μετανοοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδείξουν θίον ἄξιον θαυμασμοῦ. Καὶ ἰδὲ πανταχοῦ τοὺς ἐθνικούς συνδεομένους εἰς τὸν λόγον διότι οἱ παρευρισκόμενοι προήρχοντο ἀπὸ ἐθνικούς.

«Μαρτυρούμενος, λέγει, μικρῶ τε καὶ μεγάλῳ», δηλαδὴ «καὶ εἰς ἐπίσημον καὶ εἰς ἄσημον». Αὐτὸ τὸ εἶπε τοιοιτοτρόπως διὰ τοὺς στρατιώτας. Ἐπειτα, ἐγκαταλείπων τὴν θέσιν τοῦ ἀπολογουμένου, ἔλαβε τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦτο καὶ ὁ Φῆστος τοῦ λέγει «Μαίνη».

Ἐπειτα, διὰ τὴν μὴ φανῆ ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος διδασκάλος, προσθέτει τοὺς προφήτας, τὸν Μωϋσέα «Εἰ παθητός, λέγει, ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν». «Ὁ Φῆστος μεγάλη τῆ φωνῇ ἔφη». Τοιοιτοτρόπως ἡ φωνὴ ἦτο φωνὴ θυμοῦ καὶ ὀργῆς.

δ'. Τί, λοιπόν, (πράττει) ὁ Παῦλος; «Οὐ γὰρ ἔστι, λέγει, ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο». Ἐδῶ τὸ λέγει αὐτὸ διὰ τὸν σταυρὸν, διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ὅτι ἔχει

διαδοθῆ ἡ διδασκαλία εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, «πιστεύεις, λέγει, βασιλεῦ Ἀγρίππα;». Δὲν εἶπεν «εἰς τὴν ἀνάστασιν», ἀλλὰ «εἰς τοὺς προφήτας». Ἐπειτα τὸν προκαταλαμβάνει, καὶ λέγει «Οἶδα ὅτι πιστεύεις».

Πρὸς αὐτὸν (ὀμιλεῖ) καὶ ὁ Ἀγρίππας· «Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι». Δὲν ἀντελήφθη ὁ Παῦλος τί σημαίνει «ἐν ὀλίγῳ», ἀλλ' ἐνόμισεν ὅτι «παρ' ὀλίγον», διὰ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸ ἀπαντᾷ· τὸσον ἦτο ἀπλοῦς. Καὶ δὲν εἶπε· «Δὲν θέλω», ἀλλὰ «εὐχόμεαι οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας».

Ἰδὲ ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κολακείαν. «Εὐχόμεαι, λέγει, σήμερον γενέσθαι πάντας τοιούτους, ὅποῖος καὶ ἐγὼ εἰμι, παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων». Παρατήρησε· αὐτὸς ὁ ὅποιος καυχᾶται διὰ τὰ δεσμά, ὁ ἀναφέρων αὐτὰ ὡς χρυσὴν ἀλυσίδα, τώρα δι' αὐτὰ ἀπεύχεται. Καὶ μὴ ἀπορήσῃς· διότι ἀκόμη εὐρίσκοντο εἰς ἀσθενεστέραν κατάστασιν, καὶ εἶχε τὸν λόγον περισσότερον ἐπιεικῆ. Διότι, ὅτι τὰ δεσμά τὰ ἐθεώρει ὅτι εἶναι καλύτερο πρᾶγμα, ἄκουε πῶς πάντοτε εἰς τὰς ἐπιστολάς τοποθετεῖ (αὐτὰ) πρὸ πάντων τῶν ἄλλων, λέγων· «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶ καὶ πάλιν «Τούτου χάριν τὴν ἄλυσιν περιέκειμαι, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται»⁷ καὶ «ἔχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος»⁸.

Παρατήρησε· ἔχι μόνον «δεσμῶν», ἀλλὰ καὶ «ὡς κακοῦργος» προσέθεσεν, αὐξάνων τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν δόξαν. Ἦτο δὲ διπλῆ ἡ τιμωρία, καὶ ὅτι εἶχε δεθῆ, καὶ ὅτι ὡς κακοῦργος· διότι ἔδεν μὲν τοιοιτοτρόπως εἶχε

5. Γαλάτ. 1, 14.

6. Ἐφεσ. 3, 1.

7. Β' Τιμοθ. 2, 9 καὶ Κολοσ. 4, 3.

8. Β' Τιμοθ. 2, 9.

δεθῆ, ὡς διὰ καλόν, θά ἔφερε κάποιαν παρηγορίαν τὸ γεγονός, τώρα δὲ καὶ ὡς κακοῦργος, καὶ ὡς συλληφθεὶς διὰ τὰ φοβερά· καὶ ὅμως διὰ τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν ἐφρόντιζε.

Τοιοῦτον πρᾶγμα ἡ ψυχὴ (γίνεται), ὅταν λάθῃ πέρα ἀπὸ τὸν οὐράνιον ἔρωτα· διότι ἐὰν ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι αισθάνονται αὐτὸν τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα οὐδὲν θεωροῦν οὔτε ἔνδοξον οὔτε πολῦτιμον, ἀλλ' ἐκείνα, ὅσα τοὺς ἐνισχύουν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, αὐτὰ κρίνονται καὶ ἔνδοξα καὶ πολῦτιμα, καὶ αὐτὸ εἶναι διὰ τούτους τὰ πάντα, δηλαδὴ ἡ ἐρωμένη, πολὺ περισσότερον οἱ κυριευθέντες ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἔρωτα, οὐδὲν θεωροῦν τὰς τιμωρίας.

Ἐὰν δὲ δὲν ἀντιλαμβάνωμεθα ὅσα λέγονται, δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας· διότι δὲν ἔχομεν πείραν αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας. Διότι ἂν κάποιος κυριευθῆ ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ Χριστοῦ, γίνεται τοιοῦτος, ὅποιος θά γίνῃ κάποιος ἄνθρωπος μόνος κατοικῶν εἰς τὴν γῆν· τοιοιούτῳ οὐδὲν τὸν ἐνδιαφέρει, διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἑλλειψιν δόξης, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς, ἐὰν κατοικῶν μόνος οὐδενὸς θά ἐφρόντιζεν, τοιοιούτῳ οὔτε τότε ὁ τοιοῦτος φροντίζει.

Τὰς ταλαιπωρίας δὲ τῶσον τὰς περιφρονεῖ καὶ τὰς μαστιγώσεις καὶ τὰς φυλακὰς, ἀκριβῶς ὡς ἐὰν αὐτὰ τὰ ὑψίστατο μὲ ἄλλο σῶμα, ἢ ὡς ἐὰν εἶχε ἀκαμπτον (ἀπρόσθλητον) σῶμα· τὰ εὐχάριστα δὲ εἰς τὸν θῖον τοιοιούτῳ τὰ χλευάζει, καὶ δι' αὐτὰ δὲν γίνεται αισθητός, ὅπως ἡμεῖς διὰ τὰ νεκρὰ σώματα, ἢ οἱ ἴδιοι ὅταν εἴμεθα νεκροί. Τῶσον δὲ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ κυριευθῆ ἀπὸ κάποιο πάθος, ὅσον ὁ χρυσὸς ὅταν δοκιμάζεται εἰς τὴν φλόγα ὁ καθαρός θά ἀπέχη ἀπὸ τὸν ρύπον. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἔντομα δὲν θά ἦτο δυνατόν νὰ ἐμπέσουν εἰς τὸ μέσον τῆς φλογός, ἀλ-

λὰ ἀπομακρύνονται, τοιοιούτῳ καὶ τὰ πάθη δὲν τολμοῦν νὰ τὸν πλησιάσουν. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν δι' αὐτὰ νὰ δύναμαι νὰ παρουσιάσω παραδείγματα ἀπὸ ἡμῶς, ἐπειδὴ δὲ εὐρισκόμεθα εἰς ἀπορίαν (= ἀμηχανίαν) εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγω πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον.

Ἴδὲ, λοιπόν, πῶς συμπεριεφέρετο αὐτὸς πρὸς ὅλον τὸν κόσμον. «Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, λέγει, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ»⁹ δηλαδὴ, «εἶμαι νεκρός διὰ τὸν κόσμον, καὶ ἐκεῖνος δι' ἐμὲ νεκρός» καὶ πάλιν «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»¹⁰. Αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ λέγῃ μόνος ὁ Παῦλος, διότι ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπέχομεν τῶσον ἐκείνου, ὅσον ἀπὸ τὴν γῆν ὁ οὐρανός, νὰ καλιπτόμεθα, ὥστε μήτε τὸ στόμα νὰ τολμῶμεν νὰ ἀνοίξωμεν.

Ὅτι δὲ ἦτο ὡς εἰς ἔρημον τόπον, καὶ τοιοιούτῳ πῶς ἐθεώρει τὰ παρόντα, ἄκουε αὐτὸν νὰ λέγῃ. «Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ θλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ θλεπόμενα»¹¹. Τί λέγεις; Καὶ θεθαίως τὸ ἀντίθετον συμβαίνει (εἰς ἡμᾶς) ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγεις· διότι τὰ μὲν ἀόρατα δὲν τὰ θλέπομεν, τὰ δὲ ὁρατὰ τὰ θλέπομεν. Ὅπως εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τοὺς ὁποῖους εἶχες, τοιοῦτοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἔχουν δοθῆ· διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ (οἱ ἰδικοὶ μας) τὰ μὲν θλεπόμενα (= ὁρατὰ) θλέπομεν, τὰ δὲ ἀόρατα δὲν τὰ θλέπομεν, τοιοιούτῳ ἐκείνοι τὸ ἀντίθετον οὐδεὶς, ὁ ὅποιος θλέπει τὰ ἀόρατα, θλέπει τὰ ὁρατὰ· οὐδεὶς, ὁ ὅποιος θλέπει τὰ ὁρατὰ, θλέπει τὰ ἀόρατα. Ἡ δὲν συμβαίνει αὐτὸ καὶ εἰς ἡμᾶς; Διότι ὅταν, συγκεντρώσαντες τὸν νοῦν, σκεπτόμεθα κάτι ἐκ τῶν ἀοράτων, οἱ ὀφθαλ-

⁹ Γαλ. 6, 14.

¹⁰ Αὐθ. 2, 20.

¹¹ Β' Κορινθ. 4, 18.

μοί γίνονται εις ἡμᾶς ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ δραστηριότητος (παραμένουν ἀκίνητοι, χωρὶς νὰ δραστηριοποιῶνται).

Ἄς περιφρονήσωμεν τὴν δόξαν, ἄς ἐπιθυμῶμεν περισσότερο νὰ χλευάζωμεθα παρά νὰ ἐπαινώμεθα διότι ἐκεῖνος μὲν ὁ ὁποῖος χλευάζεται οὐδόλως θλάπτεται, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖται, (θλάπτεται) πολὺ. Ἄς μὴ ὑπερφηανεύωμεθα δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τρομάζουν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἄς πράττωμεν αὐτὸ ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν παιδῶν· διότι οὔτε, ἐάν ἴδωμεν κάποιον νὰ τρομάξῃ τὰ παιδιά, τὸν θαυμάζομεν διότι ἐάν κάποιος φοβίξῃ, παιδιά φοβίξει· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τρομάξῃ ἄνδρα. Καὶ ὅπως ἀκριθῶς αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐκφοβίζουσι τὸ πράττουσι αὐτὸ ἢ σηκώνοντες πρὸς τὰ ἐπάνω τὰς θλεφαρίδας, ἢ διαφορετικῶς παραμορφώνοντες τὸ πρόσωπον, ἐάν εἶχον δὲ εἰς κατάστασιν φυσικὴν καὶ ἤρεμον τὸ θέλημα, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξουν τοῦτο, τοιαυτοτρόπως, λοιπόν, καὶ αὐτοὶ, διαστρέφοντες τὴν δευδέρκειαν τοῦ νοῦ, αὐτὸ πράττουσι. Ἐπομένως ἄνθρωπον θεοβίως ἤπιον καὶ καλὸν εἰς τὴν ψυχὴν οὐδεὶς θὰ ἐφοβεῖτο, ἀλλὰ ὅλοι τὸν συμπαθοῦμεν, τὸν τιμῶμεν, τὸν σεβόμεθα. Δὲν βλέπετε πῶς ὁ προκαλῶν φόβον καὶ μισητὸς εἶναι καὶ εἰς ὄλους ἡμᾶς ἀνεπιθύμητος; Διότι τί δὲν ἀποστρεφόμεθα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ μᾶς τρομάξουν μόνον; οὐχὶ τὰ θηρία, οὐχὶ τὰς φωνάς, οὐχὶ τὰς μορφάς, οὐχὶ τόπους, οὐχὶ τὸν ἀέρα, ὅπως τὸ σκότος;

ε'. Ἄς μὴ θεωρῶμεν σπουδαῖον, ἐάν μᾶς φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι· διότι πρῶτον μὲν οὐδεὶς ἄνθρωπος μᾶς φοβεῖται, δεύτερον καὶ ἐν μᾶς φοβοῦνται (ἄς μὴ νομίζωμεν) ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι σπουδαῖον πρᾶγμα. Μεγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἰδὲ πῶς εἶναι μέγα. Ἄν καὶ θεωρῶμεν ἀθλία τὰ πράγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἔχει

συσταθῆ, τὴν ἰδίαν τὴν θαυμάζομεν καὶ τὴν μακαρίζομεν· διότι ποῖος δὲν θὰ ἐκαλοῦτόχιζε τὸν φιλόσοφον, ἂν καὶ (ὑπάρχῃ) πένια, καὶ ὅσα τοιαῦτα φαίνονται ὅτι εἶναι ἀξιολύπητα; Ὅταν, λοιπόν, (ἢ ἀρετῇ) λάμπῃ δι' ἐκεῖνων τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀθλία, ἰδὲ τὴν ὑπεροχὴν.

Ἐπερφηανεύεσαι, ἄνθρωπε, διὰ τὴν ἐξουσίαν; Καὶ ποῖα ἐξουσία, εἰπέ μου, ἐξελέγη διὰ χειροτονίας; Ἐγίνεαι δυνατὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Ἐσωτερικῶς χειροτόνησε τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι δὲν εἶναι ἀρχῶν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται (ἀρχῶν), ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι. Διότι ὅπως ἀκριθῶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ ὁ βασιλεὺς λατρῶν οὔτε ρήτορα, τοιοῦτοτρόπως οὔτε ἀρχοντα· διότι οὔτε τὰ γράμματα οὔτε τὸ ὄνομα κάνουν τὸν ἀρχοντα. Ἐπειδὴ, ἐάν θέλῃς, ἄς κατασκευάσῃ κάποιος λατρεῖον, ἄς ἔχῃ καὶ μαθητάς, ἄς ἔχῃ καὶ ὄργανα καὶ φάρμακα καὶ ἄς εἰσέρχεται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ἀρὰ γε εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ νὰ τὸν κάμουν λατρῶν; Οὐδόλως ἀλλὰ ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς τέχνης, καὶ χωρὶς αὐτὴν ὅχι μόνον δὲν ὠφελοῦν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ θλάπτουσι· διότι ὁ μὴ λατρὸς εἶναι καλύτερον νὰ μὴ ἔχῃ οὔτε φάρμακα. Ἐκεῖνος μὲν, λοιπόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει, οὔτε σῶζει, οὔτε καταστρέφει, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἔχει καταστρέφει, μὴ γνωρίζων πῶς θὰ τὰ χρησιμοποίησῃ· ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἡ σωτηρία μόνον εἰς τὴν φύσιν τῶν φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ προσκομίζοντος· διότι ἐάν αὐτὸς δὲν ὑπάρχῃ, τὰ πάντα ἔχουσι καταστραφῆ.

Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἀρχῶν· ἔχει ὄργανα, τὴν φωνὴν, τὴν ὄργην, τοὺς δημίους, τὰς ἐξορίας, τὰς τιμὰς, τὰς δωρεάς, τοὺς ἐπαίνους· ἔχει καὶ φάρμακα, τοὺς νόμους· ἔχει καὶ ἀσθενεῖς, τοὺς ἀνθρώπους· ἔχει ἐργαστήριον, τὸ δικαστήριον· ἔχει μαθητάς, τοὺς στρατιώτας·

ἐν, λοιπόν, δὲν γνωρίζῃ τὴν λατρικὴν ἐπιστήμην, οὐδέ-
μία ἢ ὠφέλεια αὐτῶν.

Ὁ δικαστὴς εἶναι ἱατρὸς τῶν ψυχῶν, ὄχι τῶν σω-
μάτων ἐὰν δὲ αὐτὴ (ἢ σωτηρία) τῶν σωμάτων ἔχει
ἀνάγκην τῆς ἐπιμελείας, πολὺ περισσότερον ἢ τῆς
ψυχῆς, ἐπειδὴ καὶ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ
σώματα.

Ἐπομένως τὸ νὰ ἔχη (κάποιος) τὸ ὄνομα ἄρχον-
τος δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ἄρχων διότι καὶ ἄλλοι ἔ-
χουν σπουδαῖα ὀνόματα, (ὅπως Παῦλος, Πέτρος, Ἰά-
κωβος, Ἰωάννης), ἀλλὰ δὲν εἶναι (σπουδαῖοι) ἀπὸ τὰ
ὀνόματα διὰ τῶν ὁποίων ὀνομάζονται, ὅπως ἄκριθῶς
οὔτε ἐγώ· ἀλλὰ εἶμαι μὲν ἕμοιος κατὰ τὸ ὄνομα μὲ ἐ-
κείνον τὸν μακάριον, ὄχι ὅμως τῆς αὐτῆς σημασίας·
δὲν εἶμαι ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ ὀνομάζομαι.

Τοιουτοτρόπως καὶ ἐκεῖνοι δὲν εἶναι ἄρχοντες, ἀλ-
λὰ ὀνομάζονται. Εἶναι δὲ ἐκεῖνοι ἄρχοντες καὶ χωρὶς
αὐτὰ, ὅπως καὶ ὁ ἱατρός, καὶ ἐν δὲν μεταχειρίζεται τὴν
ἐπιστήμην, τὴν ἔχει δὲ εἰς τὴν ψυχὴν, εἶναι ἱατρός. Εἶ-
ναι ἄρχοντες οἱ ὅποιοι εἶναι κύριοι τῶν ἑαυτῶν τῶν.
Διότι αὐτὰ τὰ τρία εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν, ἡ οἰκία, ἡ πόλις,
ἡ οἰκουμένη· καὶ προχωροῦν εἰς τὴν ὁδὸν τὰ πράγμα-
τα. Πρέπει, λοιπόν, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος πρόκειται νὰ ἰ-
βρῶσθαι οἰκίαν, καὶ νὰ τὴν οἰκοδομήσῃ ὀρθῶς, προηγου-
μένως νὰ τακτοποιῇ τὴν ψυχὴν του· διότι εἶναι οἰκία
ἰδική του· ἐὰν δὲ δὲν ἤμπορῇ (νὰ ρυθμίσῃ) τὴν ἰδικήν
του, ὅπου εἶναι μία ψυχὴ, ὅπου κύριος ὁ ἴδιος, ὅπου
πάντοτε συνευρίσκειται μὲ τὸν ἑαυτόν του, πῶς θὰ οἰ-
κοδομήσῃ τοὺς ἄλλους; Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἠμπορεῖ νὰ
κανονίσῃ τὴν ψυχὴν του, καὶ πράττων τὸ μὲν νὰ ἄρχῃ,
τὸ δὲ νὰ ἄρχεται, αὐτὸς καὶ οἰκίαν θὰ δυνηθῇ (νὰ ρυ-
θμίσῃ)· αὐτὸς δὲ (ὁ ὅποιος θὰ δυνηθῇ νὰ ρυθμίσῃ) οἰ-
κίαν, καὶ πόλιν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος θὰ δυνηθῇ πόλιν,

καὶ οἰκουμένην. Ἐὰν δὲ δὲν ἦτο δυνατόν τὴν ψυχὴν (νὰ
τακτοποιῆσθαι), πῶς θὰ ἠμπορέσῃ τὴν οἰκουμένην;

Αὐτὰ ὑπ' ἐμοῦ ἐλέχθησαν, διὰ νὰ μὴ εἰμεθα φοβι-
σμένοι ὡς πρὸς τὰς ἐξουσίας, διὰ νὰ γνωρίζωμεν τί,
λοιπόν, εἶναι ἐξουσία· διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ἐξουσία, ἀλ-
λὰ χλευασμὸς καὶ βουλεία, καὶ ἄπειρα ἄλλα θὰ ἡδύ-
νατο κάποιος νὰ (τὴν) ὀνομάσῃ.

Εἶπέ μου τί εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἄρχοντος;
Ἄρα γε ὄχι τὸ νὰ ὠφελῇ καὶ νὰ εὐεργετῇ τοὺς ὑπηκό-
ους; Τί, λοιπόν, ἐν αὐτῷ δὲν συμβαίνει; πῶς θὰ ὠφελή-
σῃ ἄλλους αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν ὠφείλῃσε τὸν ἑαυτόν του;
αὐτὸς ὁ ὅποιος ἔχει ἀπείρους τυραννικὰς ἐξουσίας
τῶν παθῶν εἰς τὴν ψυχὴν πῶς θὰ ἐξολοθρεύσῃ τὰς τῶν
ἄλλων;

Τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἀπόλαυσις· δὲν εἶναι αὐτὴ
ἀπόλαυσις, ἀλλὰ ἄλλη. Διότι ὅπως ἄκριθῶς ἄρχων
δὲν ἐδείχθη αὐτὸς, ἀλλὰ ἄλλος, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ
ἀπολαμβάνων ἄλλος εἶναι· διότι φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι
καλοπέρασις τὸ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς ἡδονῆς καὶ τὸ νὰ
τρώγῃ καθ' ὑπερβολήν, δὲν εἶναι ὅμως αὐτό, ἀλλὰ τὸ
ἀντίθετον, τὸ νὰ ἔχης ψυχὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ τὸ νὰ
εὐρίσκεισαι εἰς εὐχαρίστησιν. Διότι ἔστω κάποιος, ὁ
ὅποιος τρώγει, πίνει, σπαταλᾷ, ἔπειτα ἄς φροντίξῃ
καὶ ἄς λυπηθῇ, μήπως ἠμπορεῖ αὐτὸς νὰ εἶναι εἰς κα-
τάστασιν ἀπολαύσεως; Ἐπομένως δὲν εἶναι τὸ νὰ
τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃς ἀπόλαυσις, ἀλλὰ τὸ νὰ εὐρίσκε-
σαι εἰς κατάστασιν εὐχαριστήσεως.

Ἄς εἶναι κάποιος ὁ ὅποιος λαμβάνει ξηρὸν ἄρ-
τον, καὶ ἄς χορταίνῃ μὲ εὐχαρίστησιν, ἄρα γε αὐτὸ
εἶναι ἡδονή; Ἀσφαλῶς καὶ ἀπόλαυσις.

Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, εἰς ποῖον παρευρίσκειται αὐ-
τὴ, εἰς τοὺς πλουσίους ἢ εἰς τοὺς μὴ πλουσίους; Οὐ-
τε μόνον εἰς αὐτούς, οὔτε εἰς ἐκείνους, ἀλλὰ εἰς ἐκεί-
νους οἱ ὅποιοι τοιουτοτρόπως τακτοποιοῦν τὴν ψυχὴν

των, ὥστε νά μή ἔχη πολλές ἀφορμάς λύτης. Καί ποιός εἶναι αὐτός ὁ θίος; Ἴσως θά εἴπῃ κάποιος· διότι βλέπω ὄλους ἀνεξαιρέτως νά ἔχουν ἀνοίξει τὸ στόμα καί νά θέλουν νά ἀκούσουν ποιός εἶναι αὐτός ὁ θίος, ὁ ὁποῖος δέν ἔχει λύπας. Βεβαίως ἄς ὁμολογηθῆ ἀπό οἱς πρῶτον ὅτι αὐτὸ εἶναι εὐχαρίστησις, αὐτὸ ἀπόλαυσις, ὅταν δὲ ἐνοχλῆ λύπη, καί δέν ἀπαιτῆ ἀπὸ ἐμέ κρέας, καί οἶνον, καί μπαχαρικά, καί ἐνδύματα μεταξωτά καί πλῆθος φαγητῶν. Ἀλλά ἂν ἀποδείξω ὅτι εἶναι παρῶν ὁ ταιούτος θίος ἀνευ αὐτῶν, αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν ἀγάπησε, αὐτὸν τὸν θίον· διότι τὰ πολλὰ ἐκ τῶν λυπηρῶν παρעורίσκονται εἰς ἡμᾶς ἕνεκα τοῦ ὅτι δέν σκεπτόμεθα πρεπόντως.

Ποῖος, λοιπόν, θά λυπηθῆ περισσότερο, αὐτός ὁ ὁποῖος δέν φροντίζει διὰ τίποτε ἐξ αὐτῶν ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φροντίζει; αὐτός ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὰς μεταβολάς ἢ ὁ μὴ φοβούμενος; ὁ φοβούμενος θασκανίαν, φθῶνον, σικοφαντίαν, ἐπιδουλίαν, ἀφανισμόν, ἢ ὁ ἐκτός αὐτῶν (εὐρισκόμενος); ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην περισσότερο ἢ ὁ οὐδένος; ὁ δουλεύων εἰς πολλούς, ἢ εἰς οὐδένα; ὁ ἔχων ἀνάγκην ἀείρων, ἢ ὁ ἐλεύθερος; ὁ φοβούμενος ἕνα κύριον, ἢ ὁ πολλούς;

Λοιπόν, μεγαλυτέρα ἢ ἀπόλαυσις ἐστὶν. Αὐτὴν, λοιπόν, ἄς ἐπιδιώκωμεν, καί ἄς μὴ εἴμεθα φοβισμένοι διὰ τὰ παρόντα, ἀλλά ἄς χλευάζωμεν πᾶσαν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τοῦ θίου καί ἄς εὐρισκώμεθα πάντοτε εἰς ἀρμονίαν, διὰ νά ἡμπορέσωμεν νά διέλθωμεν αὐτὸν τὸν θίον χωρὶς λύπην καί νά ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει ὑποσχεθῆ (ὁ Θεός) μετὰ τὴν χάριν καί τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καί πάντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Γ' (53).

(Πράξ. 26, 30-32, 27 καί 28, 1).

«Ἀνάστη δὲ ὁ βασιλεὺς, καί ὁ ἡγεμὼν, ἦ τε Βερνίκη, καί οἱ συνασπόμενοι αὐτοῖς καί ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι οὐδὲν θεοῦ ἐξίον ἢ θεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Ἀγρίππας δὲ τῷ Φίλιππῳ ἔφη· Ἀπολεύσεται ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπικέλευτο Καίσαρα».

α'. Ἰδὲ πῶς καί πάλιν διὰ τῆς ψήφου τάσσονται (= ἀποφασίζουσι) ὑπὲρ αὐτοῦ, καί μετὰ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶπεν (ὁ Φίλιππος) «Μαρίνη» ἀπολλάσσουν αὐτὸν ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καί ἀπὸ τὰ θεσμά καί ὀριστικῶς θά τὸν ἀπήλλασσον, ἐάν δέν εἶχεν ἐπικαλεσθῆ τὸν Καίσαρα. Ἀλλὰ αὐτὸ ἔχει συμβῆ κατ' οἰκονομίαν ὄχι μόνον δὲ αὐτὸ, ἀλλὰ καί τὸ νά ἀπέλθῃ μετὰ τὰ θεσμά. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· «Μέχρι θεσμῶν ὡς κακοῦργος» διότι ἐάν ὁ Κύριός του κατατέχθη μετὰ τῶν παρανόμων, πολὺ περισσότερο αὐτός. Διότι τότε φαίνεται τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, τὸ νά ἔχη ἀναμειχθῆ μετὰ αὐτοῦ χωρὶς οὐδὲως νά θλασθῆ ἀπ' αὐτοῦ.

«Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεβίβουν τὸν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους· δε-

σμάτας ἑκατοντάρχη, ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρας Σεβαστῆς. Ἐπιθάντες δὲ πλοῖφ Ἀδραμυτηνῶ, μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνης Θεσσαλονικέως. Τῆ δὲ ἑτέρῳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα². Πρόσεξε μέχρι ποῦ συμβαδίζει ὁ Ἀριστάρχος μὲ τὸν Παῦλον. Ὁρθῶς καὶ χρησίμως παρευρίσκεται ὁ Ἀριστάρχος, διότι πρόκειται ὅλα γενικῶς νὰ τὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

«Φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους παρευθέντα ἐπιμελείας τυχεῖν. Κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους».

«Ἐπέτρεψε, λέγει, Ἰούλιος φιλανθρώπως τῷ Παύλῳ χρησάμενος». Ὁρθῶς πράττων αὐτὸ ἐπιτρέπει, ὥστε νὰ τύχῃ περιποιήσεως ἀφοῦ ἀπέλθῃ πλησίον τῶν γνωστῶν (φίλων)· διότι ἦτο φυσικὸν νὰ εἶναι αὐτὸς πολὺ κακοποιημένος ἐκ τῶν δεσμῶν, ἐκ τοῦ φόβου, ἐκ τῆς κακομεταχειρίσεως. Ἴδὲ πῶς οὐτε αὐτὸ κρύπτει, ὅτι δηλ. ἤθελε νὰ τύχῃ περιποιήσεως.

Πάλιν δυσκολαί, πάλιν ἀνεμοὶ ἀντίθετοι. Πρόσεξε ὅτι ὁ Φίος τῶν ἁγίων τοιουτοτρόπως δι' ὅλων δημοουργεῖται· διέφυγον τὸ δικαστήριον, καὶ περιπίπτουν εἰς ναύαγιον καὶ τρικυμίαν· αὐτὸ φανερώσαν, προσθέτει· «Τὸ τε πέλαιος, τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν, διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. Κἀκεῖ εὐρών ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον Ἀλεξανδρίνον πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό».

«Εὐρών πλοῖον, λέγει, Ἀλεξανδρίνον». Εὐλόγως εὐρίσκεται, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀναγγελοῦν τὰ σχετι-

2. Πρῶε. 27. 1 - 3.

κά μὲ τὸν Παῦλον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Λυκίαν. Ἴδὲ ὅτι ὁ Θεὸς οὐδὲν καθιστᾷ νέον, οὔτε τροποποιεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀφήνει νὰ πλήρῃ εἰς τοὺς δυσμενεῖς ἀνέμους. Ἀλλὰ καὶ τοιουτοτρόπως θαῦμα ἀπεργάζεται· διότι διὰ νὰ πλέουν ἀσφαλῶς, δὲν τοὺς ἀφῆσεν εἰς τὸ πέλαιος, ἀλλὰ πάντοτε ἐπλεον πλησίον τῆς Ξηρᾶς.

«Ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις θραυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτήν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινά, καλούμενον Καλοῦς λιμένας, ὃ ἐγγὺς ἦν πόλις Λυσία. Ἰκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη τοῦ πλοῦς ἐπισηλοῦς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρήγει ὁ Παῦλος αὐτοῖς λέγων· Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπέθετο μάλλον ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις».

Νομίζω ὅτι ἐδῶ λέγει τὴν νηστείαν τῶν Ἰουδαίων. Διότι μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἐξῆλθον ἀπ' ἐκεῖ μετὰ ἀπὸ πολλῶν χρόνων, ὥστε εἰς τὸν ἴδιον σχεδὸν χειμῶνα νὰ φθάσουν εἰς τὰ μέρη τῆς Κρήτης. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸν θαῦμα, νὰ διασωθοῦν δηλαδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ.

«Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, λέγει, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν». Ὁ Παῦλος μὲν, λοιπόν, προέτρεψε νὰ παραμείνουν, καὶ προλέγει τὰ μέλλοντα, ἐκεῖνοι δὲ σπεύδοντες, καὶ ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ τοῦ τόπου, ἤθελον νὰ διέλθουν τὸν χειμῶνα εἰς Φοίνικα.

8'. Καὶ πρόσεξε τὴν πρόνοιαν κατὰ πρῶτον μὲν ἁ-

πέπλευσαν και ἐξῆλθον, ἔπειτα, μόλις ἐπέπεσεν ἀνεμός, τὸ παρέδωσαν εἰς τὴν τύχην, καὶ μετὰ δυσκολίας ἐσώζοντο. Ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείους ἔθεντο βουλὴν ἀνασχῆθαι ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταστήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης, θλέποντα κατὰ Λίβα καὶ κατὰ χῶρον. Ὑποπνεύσαντος δὲ Νότου, βόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτὴν ἀνεμός τυφωνικός, ὃ καλούμενος Εὐρακλύδων συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. Νησίον δὲ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον Κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἦν ἄραντες, θρηθείας ἐχρῶντο ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὰ ἰστία, οὕτως ἐφέροντο. Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιούοντο καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. Μῆτε δὲ ἡλίου μῆτε ἀστρῶν ἐπιφανομένων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιηρεῖτο πᾶσα ἐλπίς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. Πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν.

Ἰδὲ μετὰ ἀπὸ τὴν τρικυμίαν ὁμιλεῖ εἰς αὐτοὺς ὄχι παρεμβάινων, ἀλλὰ ἐπιθυμῶν τοῦλάχιστον νὰ γίνῃ πιστευτός εἰς τὸ μέλλον. Διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει ὡς ἐγγύτησιν τὰ ὅσα ἔχουν συμφῆ πρὸς μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας τῶν ὄσων θὰ λεχθοῦν. Καὶ δύο γεγονότα προλέγει, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐκδηλοῦν εἰς νῆσον, καὶ ὅτι τὸ μὲν πλοῖον θὰ καταστραφῇ, οἱ δὲ ἐντὸς ἐβρισκόμενοι θὰ σώθωσιν. (τὸ ὅποιον δὲν ἦτο προῖον σκέψεως, ἀλλὰ προφητείας), καὶ ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Καίσαρα. Τὸ δὲ «κεχάρισται σοὶ ὁ Θεὸς ἀ-

πάντας», τὸ ὅποιον εἶπεν, δὲν εἶναι ἐξ ἀλαζονείας, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ταξιδεύοντας ὄχι διὰ νὰ τοῦ χρεωστοῦν ἐθγνομοσύνην, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπακούουν εἰς ὅσα ὑπ' αὐτοῦ λέγονται, ὡμίλησε τοιοῦτοτρόπως. Τὸ δὲ «κεχάρισται σοὶ ὁ Θεός» διὰ τὸν Παῦλον ἔχει λεχθῆ. Αὐτὸ σχεδὸν λέγων εἰς τοῦτον «εἶναι ἀξιοὶ μὲν νὰ ἀποθάνουν, ἐπειδὴ παρήκουσαν ἀλλὰ πρὸς χάριν σου τοῦτο γίνεται».

Ἐπολλῆς δὲ, λέγει, ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν. Ἐδει μὲν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδήσαι τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. Καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν ἀποβολὴν γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλην τοῦ πλοίου. Παρέστη γὰρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, ὃς εἰμὶ, ὦ καὶ λατρεύω, λέγων Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρι σε δεῖ παραστήναι· καὶ ἰδοὺ κεχάρισται σοὶ ὁ Θεός πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ. Διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται, καθ' ὃν τρόπον λελάληται μοι. Εἰς νῆσον δὲ τίνα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ νυκτὶ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀθρίῳ κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν· καὶ θαλάσσαντες εὗρον ὀργυιάς εἴκοσι· θραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν θαλάσσαντες, εὗρον ὀργυιάς δέκα πέντε· φοβούμενοί τε μὴ πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρόμνης ρίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ἠύχοντο ἡμέραν γενέσθαι. Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πύρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχη καὶ τοῖς στρατιώταις· Ἐάν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. Τότε οἱ στρατιῶ-

ται απέκοψαν τὰ σκοινία τῆς σκάφης, καὶ εἶασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν».

Ἐδῶ φανερώνει ὅτι ἐπρόκειτο νὰ φύγουν οἱ ναῦται παρακούοντες εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐλέγετο· ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ὑπακούει μαζὶ μὲ τούς στρατιώτας· διὰ τοῦτο καὶ λέγει· «Ἐάν οὗτοι φύγωσιν, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε», χωρὶς νὰ τὸ εἴπῃ δι' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς συγκρατήσῃ, καὶ νὰ μὴ διαφευθῇ ἡ προφητεία.

Ἴδὲ ὅτι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν παιδαγωγοῦνται αὐτοὶ ὡς πρὸς τὴν ἐγκαρτέρησιν τοῦ Παύλου, τοὺς ὁποίους σώζει μῆσα ἀπὸ τούς ἰδίους τοὺς κινδύνους. Καὶ κατ' οἰκονομίαν δὲν γίνεται πιστευτός ὁ Παῦλος, διὰ νὰ πιστευθῇ μετὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν γεγονότων· αὐτό, λοιπόν, καὶ συνέθη.

Καὶ πάλιν προτρέπει νὰ λάθουν τροφήν, καὶ ὑπακούουν καὶ ὁ ἴδιος πρῶτος λαμβάνει, ὄχι μὲ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἔργου πείθων, ὅτι τίποτε δὲν ἔθλαψεν ἢ τρικυμία, ἀλλὰ μᾶλλον ὠφέλησε τὰς ψυχὰς τῶν.

«Ἄχρι δὲ οὐ ἐμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαθεῖν τροφῆς, λέγων· Τεσσαρεσκαίδεκάτῃ σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες, ἄσπιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαθόμενοι. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαθεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὀμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενός γὰρ ὑμῶν θρῖξ τῆς κεφαλῆς πεσεῖτε. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαθὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. Εὐθύμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάθοντο τροφῆς. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσμοι ἐβδομήκοντα ἕξ. Κορσεσθέντες δὲ τῆς τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σίτον εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον· κόλπον δὲ τινα κατενόουν, ἔχοντα αἰγιαλόν,

εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο, εἰ δυνατόν, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. Καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἰσαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδάλιων· καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεύσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. Περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπέκειλαν τὴν ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρῶμα ἐλύετο ὑπὸ τῆς θίας τῶν κυμάτων».

γ'. Πάλιν προσπαθεῖ ὁ διάβολος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προφητείαν· καὶ ἐσκέπτοντο νὰ φονεύσωσιν μερικοὺς, ἀλλὰ δὲν ἄφησεν ὁ ἑκατόνταρχος, διὰ νὰ σώσῃ τὸν Παῦλον· τόσον πλέον εἶχε γίνῃ φίλος μὲ αὐτόν. «Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλή ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν, μὴ τις ἐκκολυθῆσας διαφύγοι. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκάλυψεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορρίψαντας πρῶτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιπούς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπὶ τινῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν».

«Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μαλίτη ἡ νῆσος καλεῖται»³. Βλέπεις πόσον καλὸν ἐγένεν ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν; Ἐπομένως ἡ τρικυμία δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἐγκαταλείψεως. Καὶ πῶς, λέγει, ὑπέμενον, ἐνῶ ἦσαν χωρὶς τροφῆν, καὶ δὲν ἐλάμβανον τίποτε; Κατεῖχε αὐτοὺς ὁ τρόμος, καὶ δὲν τοὺς ἄφηγε νὰ ἐπιθυμήσωσιν τροφῆν, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ κινδυνεύσωσιν διὰ τὰ ἔσχατα. Αὐτό, λοιπόν, τὸ ὅποιον συνέθη ἐγένεν ἐξ αἰτίας τῆς καιρικῆς καταστάσεως, τὸ δὲ θαῦμα μεγαλύτερον, διότι εἰς τοιαύτην καιρικὴν κατάστασιν ἐσώθησαν

3. Πράξ. 28. 1.

ἐκ μέσων τῶν κινδύνων καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἐξ αἰτίας του.

«Καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα, τῇ πνεύσῃ κατεῖχον εἰς τὸν ἀγίαλον». Εἶπεν αὐτό, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξη τὴν δυσκολίαν, τὴν ὅποιαν ὑπέμενον πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς τρικυμίας· διότι πολλὰς φορές δὲν πράττουν τοιοῦτοτρόπως, διὰ τοῦτο καὶ κατέθεσαν τὸ λεπτὸν ὕφασμα, δηλαδὴ τὰ ἱστία, (διότι ὅταν ὑπάρχη ὀρμητικὸς ἀνεμος, αὐτὸ γίνεται), ἐμποδίζοντες τὴν ἔφοδον τοῦ ἀνέμου. Αὐτὰ δὲ ὕφιστανται εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ὅπου εἶναι δύσκολος ἡ σωτηρία.

«Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσαι ἑβδομήκοντα ἕξ». Καὶ ἀπὸ τοῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἦσαν τόσοι οἱ συνταξιδεύοντες· Ἦτο φυσικὸν νὰ τοὺς ἐρωτᾷ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ταξιδεύουν, καὶ νὰ τὰ πληροφορηθῇ ὅλα. Αὐτοὶ δὲ δὲν ἔλαβον τίποτε, διότι δὲν τοὺς ἐνδιέφερε ἡ τροφή, ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο διὰ συνήθη πράγματα.

Καὶ παρατήρησε πῶς δὲν συνέθη τυχαίως ὅτε ἡ ρυμούλκησις τοῦ ταξιδίου διὰ τὸν Παῦλον, οὔτε ἀκατάλληλον τὸ ταξίδιον, ἀλλὰ τὸ καθιστᾷ εὐκαιρίαν διδασκαλίας. Δὲν ἦτο δὲ ἀσήμαντον αὐτό, ἐὰν θεθαίως ὅλοι αὐτοὶ ἐπίστευσαν. Ἀλλὰ ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ.

«Ἰκανοὺ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ἔντος ἥδη ἐπιφαλοῦς τοῦ πλοῦς, παρήνει ὁ Παῦλος, λέγων αὐτοῖς· Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ ζημίας μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν». Ἰδὲ τὴν ταπεινωσίν· διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι προφητεύει, ἀλλὰ ὅτι λέγει ἀπὸ σκέψιν, «θεωρῶ» λέγει· διότι δὲν θά ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἀποδεχθῶν, ἐὰν ἀμέσως τὸ ἔλεγεν αὐτό. Πραγγομένως, λοιπόν, προφητεύει, καὶ λέγει· «Ὁ Θεός, ὦ λατρεύω», προτρέπων ἐπιμόνας αὐτοῦς. Πῶς, λοιπόν, δὲν ἐγινε μὲ ἀπόλειαν

ἀνθρώπων; Θά ἐγίνετο, ἐὰν δὲν τοὺς διέσωζεν ὁ Θεός. Διότι ὄσον (ἐξηρτάτο) ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ γεγονότος, θά ἐχάνοντο· ἀλλὰ ὁ Θεός ἐμπόδισεν.

«Ὁ δὲ ἑκατοντάρχης, λέγει, τῷ κυβερνήτῃ μᾶλλον ἐπέθετο ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις». Διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν ἔλεγεν αὐτὰ κατόπιν σκέψεως, ὁ κυβερνήτης λέγει τὰ ἀντίθετα, ἐν καὶ εἶχε πείραν ὡς πρὸς αὐτὰ τοιοῦτοτρόπως δὲν προήρχοντο ἀπὸ συλλογισμῶν τὰ λεγόμενα.

«Ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος, λέγει, ὑπάρχοντος». Παρατήρησε καὶ ὁ τόπος διδάσκει ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ σκέψιν, ἐπειδὴ εἶναι ἀκατάλληλος· περισσότερο δὲ κατόπιν σκέψεως φαίνονται ὅτι ὀμιλοῦν οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καὶ σκέπτονται νὰ ἀποπλεύσουν ἀπ' ἐκεῖ· ἀλλὰ τίποτε περισσότερο ἐκ τούτου δὲν κερδίζουν αὐτοὶ· διότι περιπίπτουν εἰς θαλασσοταραχὴν, καὶ ρίπτουν τὸ φορτίον, τὸ ὅποιον ἔφερον μαζί τιν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ δηλώνων προσέθεσε· «Σφοδρῶς δὲ χειμαζόμενον ἡμῶν, οὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοῦν ἐρρίψαμεν». Διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀπειθοῦν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, ταῦτα ἐπιτρέπονται. Καὶ φοβερὰ τρικυμία σηκώνεται, καὶ σκότος πολὺ ἐξαπλοῦται. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ καταστραφοῦν, καὶ ὁ σίτος ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πάντα· διότι τοῦτο ἡμαίνει· «τὴν σκευὴν τοῦ πλοῦν ἐρρίψαμεν».

«Πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, εἶπεν ὁ Παῦλος· Ἔδει πειθαρχήσαντάς μοι κερθῆσαι τὴν ζημίαν». Εἶδες πῶς δὲν συνεισέφερον ἀσήμαντα διὰ τὴν ἀκρόασιν καὶ ἡ τρικυμία καὶ τὸ σκότος; Καὶ ἰδὲ πῶς ὕπακουε ὁ ἑκατοντάρχης, ὥστε καὶ τὴν λέμβον νὰ ἀφήσῃ καὶ νὰ τὴν χάσῃ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ναῦται δὲν ἐπίσθησαν ἀκόμη, ἀλλὰ σργότερον πείθονται, μὴ ἀπορήσης· καθ' ὅσον τὸ γένος αὐτῶν εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον θρασὺ καὶ

δύσκολον εἰς τὸ νὰ πείθεται. Σὺ δὲ ἐξέτασε ἀπ' ἐδῶ τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου· διότι δὲν ἐπιπλήττει καὶ δὲν παροργίζεται, ἀλλὰ μὲ ἡρεμίαν λέγει «οὕτως ἔδει»· διότι ἐγνώριζεν ὅτι δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος κάποιος ὁ ὅποιος εἰς τὰς συμφορὰς κατηγορεῖ, ἀλλὰ, ὅταν καὶ τὰ περισσότερα τῆς συμφορὰς παραιοῦσιν, τότε γίνεται εὐπρόσδεκτος. Τότε, λοιπόν, ἐπιτίθεται, ὅταν κάθε ἐλλείψω σωτηρίας ἀπεμακρύνῃ· τότε προλέγει καὶ τὰ αἴτια.

«Ὡς δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ὥρῃ ἐγένετο, λέγει, φοβούμενοι ἤρχοντο ἡμέραν γενέσθαι». Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κάποιος ὅτι τίποτε δὲν συνέβη, αὐτὸ προσέθεσε, δεικνύων ὅτι τὰ πάντα συνέβησαν. «Ὅτι δὲ συνέβη, καὶ ὁ φόβος τὸ θεσπάζει· «ἤρχοντο γάρ, λέγει, ἡμέραν γενέσθαι φοβούμενοι». Καὶ τὸ μέρος φοβερόν, (διότι ὡς πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος αὐτὰ συμβαίνουν), καὶ πολλὴ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν τροφῆν «τεσσαρεσκαίδεκάτῃ γὰρ σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες, αἰετοὶ διατελείτε». Ὡστε ἐξ ὄλων γενικῶς ἦσαν ἐν μέσῳ τοῦ θανάτου· διὰ τοῦτο καὶ προσθέτει· «Παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαθεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει»· δηλαδὴ, «διὰ νὰ μὴ καταστραφῆτε ἀπὸ πείναν, λάβετε τροφῆν». «Λαθῶν δὲ ἄρτον, λέγει, εὐχαρίστητε τῷ Θεῷ».

8'. Ἰδὲ τὸ ὅτι εὐχαρίστησεν αὐτὸς διὰ τὰ ὅσα συνέβησαν ὄχι μόνον τοὺς ἐνεθάρρυνεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔκαμν εὐθύμους. «Ἦμεν δέ, λέγει, πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ διακόσισαι ἑβδομήκοντα ἔξ». Δι' αὐτοὺς ἔλεγεν· «Ἀποβολὴ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν». Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν ψυχῆς ἢ ὁποῖα ἔχει λάθει εἰδήσεις, τὸ νὰ εἴπῃ δηλαδὴ ὅτι θά σωθοῦν. «Κορεσθέντες δὲ τῆς τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον». Βλέπεις; ὑπακούουν μόνον εἰς τὸ νὰ λάβουν τροφῆν· ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, τὸ πᾶν ἔρριψαν εἰς

τὸν Παῦλον, ὥστε καὶ τὸν σῖτον νὰ ρίψουν (εἰς τὴν θάλασσαν). Ἰδὲ ὅτι αὐτοὶ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράττουσιν καὶ δὲν ἐμποδίζουν τὸν Παῦλον.

«Ὅτε δέ, λέγει, ἡμέρα ἐγένετο, ἀνῆκαν τὰς ζευκτηρίας». Καταστρέφεται τὸ πλοῖον τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ μὴ ἐξασθενήσουν ἀπὸ τὸν φόβον, διὰ νὰ ἴδῃς μὲ ἔργον (ἐμπράκτως) τὴν προφητείαν.

«Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν». Βλέπεις ὅτι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἔκαμν χάριν εἰς τὸν Παῦλον; διότι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν ἄφησε νὰ φονευθοῦν αὐτοὶ ὁ ἑκατόνταρχος. Τόσον μοῦ φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐκεῖνοι κακοὶ κοινῶς παραδεδεγμένοι, ὥστε νὰ προτιμήσουν καὶ νὰ τοὺς φονεύσουν· ἀλλὰ δὲν ἐγίνετο πλέον τίποτε, ἐπειδὴ ἠμποδίσθη ὁ σκοπός, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν ἐκολύμθησαν, ἄλλοι δὲ ἐφέροντο ἐπάνω εἰς σανίδας, καὶ οἱ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθησαν, καὶ ἡ προφητεία ἐπραγματοποιεῖτο, ἂν καὶ δὲν ἦτο κάποια ἀξιόλογος ἕνεκα τοῦ χρόνου· διότι δὲν τὴν προεῖπεν πρὶν ἀπὸ πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ ἐκολουθῶν τὴν φύσιν τῶν γεγονότων· διότι τὰ πάντα ἦσαν ἀπροσδόκητα, καὶ ἕνεκα τῆς ἰδικῆς τῶν σωτηρίας ἐπληροφοροῦντο ποῖος ἦτο ὁ Παῦλος. Ἀλλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος· «Διατί δὲν ἔσωσε καὶ τὸ πλοῖον;». Διὰ νὰ μάθουν ποῖον κίνδυνον διέφυγον· ὅτι δὲν ἦτο τὸ πᾶν ἀπὸ ἀνθρωπίνῃ βοήθειαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα σώζει ἄνευ πλοίου.

Ἐπομένως οἱ δίκαιοι, καὶ ἂν εὐρίσκωνται εἰς τρικυμίαν, καὶ ἂν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἂν εἰς τὸ πέλαγος, τίποτε φοβερόν δὲν ὀφίστανται, ἀλλὰ καὶ ἄλλους μαζὶ σώζουσιν. Ἐάν πλοῖον τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε καὶ ναύαγιον τὸ ὁποῖον ἀνέμενον, καὶ δεσμῶται χάριν τοῦ τὴν σίκιαν ἅγιος ἄνθρωπος· διότι πολλὰ αἱ συμφοραὶ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφαίνονται, καὶ πολὺ φοβερότεραί

αὐτῶν, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ χαρισθῶν, μόνον ἂν ὑπακούωμεν εἰς τοὺς ἀγίους, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ἂν πράττωμεν ὅσα προστάζουν· διότι ὅχι μόνον σώζονται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι εἰσήγαγον τὴν πίστιν. Καὶ ἂν εἶναι δέσμιος ὁ ἅγιος, κατορθώνει περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους. Καὶ παρατήρησε ὅτι ἐδῶ αὐτὸ ἔχει συμβῆ. Ὁ ἐλεύθερος ἐκατόνταρχος εἶχεν ἀνάγκην αὐτοῦ τοῦ δεσμώτου· ὁ εἰδήμων κυβερνήτης ἐχρειάζετο τὸν μὴ κυβερνήτην, μᾶλλον δὲ τὸν πραγματικῶς κυβερνήτην· διότι δὲν διηύθυνε τοιοῦτον σκάφος, ἀλλὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ ἐκεῖνον ἀφοῦ ἔμαθε, τὸν Κύριον καὶ τῆς θαλάσσης, ὅχι διὰ τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ἀλλὰ διὰ τῆς πνευματικῆς σοφίας. Εἰς αὐτὸ τὸ σκάφος (συμβαίνουν) πολλὰ ναυάγια, πᾶλλὰ κύματα, πνεύματα πονηρά· «Ἐσώθεν μάχαι, ἔξωθεν φόβοι»⁴· ἐπομένως ὁ πραγματικῶς κυβερνήτης ἐκεῖνος ἦτο.

Παρατήρησε πῶς ὁλος, λοιπόν, ὁ ὅλος μας εἶναι τοιοῦτος· διότι ἄλλοτε μὲν ἀπολαμβάνομεν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε δὲ συμφορᾶς, ἄλλοτε δὲ καὶ ἕνεκα τοῦ ἀναποφασίστου ἡμῶν, καὶ ἕνεκεν τῆς νωθρότητος ἐμπέμπομεν εἰς ἄπειρα κακὰ τοῦτο δὲ μᾶλλον συμβαίνει, ἐπειδὴ δὲν ὑπακούομεν εἰς τὸν Παῦλον, ὅταν σπεύδωμεν νὰ ἀπέλθωμεν κάπου, ὅπου δὲν προτρέπει· διότι καὶ τώρα συνταξιδεῖ με ἡμᾶς διὰ πλοίου, ἀλλ' ὅχι δέσμιος, ὅπως τότε· προτρέπει καὶ τώρα, καὶ λέγει εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν θάλασσαν αὐτήν· «Προσέχετε ἑαυτοῖς· εἰσελεύσονται γὰρ μετὰ τὴν ἀφίξίν μου λόκοι θοραεῖς εἰς ὑμᾶς»⁵, καὶ πάλιν· «Ἐν ὁστέ-

4. Β' Κορινθ. 7, 5.
5. Πρέξ. 20, 28 - 29.

ροις καιροῖς ἐνοστήσονται καιροὶ χαλεποί, καὶ ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φιλαυτοὶ, φιλόργυροι, ἀλαζόνες»⁶. Αὐτὸ εἶναι φοβερώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνέμους.

ε'. Ἄς μένωμεν, λοιπόν, ἐκεῖ ὅπου προτρέπει, εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὸν λιμένα τὸν ἀσφαλῆ· αὐτὸν περισσότερο ἄς ἀκούωμεν, παρὰ τὸν ἐντὸς ἡμῶν εὐρισκόμενον κυβερνήτην, δηλαδὴ τὸν νοῦν. Ἄς μὴ πράττωμεν ὅσα αὐτὸς θὰ ὑπογορεύῃ, ὅσα ὁ ναύκληρος, ἀλλὰ ὅσα ὁ Παῦλος· ἀπίστους τοιαύτας τρικυμίας διηγήθε. Ἄς μὴ μανθάνωμεν ἀπὸ πείραν, ἀλλὰ πρὸ τῆς πείρας ἄς κερδίζωμεν καὶ κακοπάθειαν καὶ ζημίαν. Ἄκουσε τί λέγει· «Οἱ θουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπέπτουσιν εἰς πειρασμόν»⁷. Ἄς ὑπακούωμεν, λοιπόν, εἰς αὐτόν, διότι καὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ δὲν ἔδειξαν ἐμπιστοσύνην, θλέπετε τί ἔπαθον.

Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει τί δημιουργεῖ ναυάγια· «Ὅστινες, λέγει, ἐναυάγησαν περὶ τὴν πίστιν»⁸. Σὺ δὲ νὰ μένης ἀκλόνητος εἰς ὅσα ἔμαθες καὶ διὰ τὴν ἀλήθειάν των ἐβεβαιώθης. Ἄς ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Παῦλον· καὶ ἂν εὐρισκόμεθα ἐν μέσῳ τρικυμίας, ὅπως οὐδέποτε θὰ λυτρωθῶμεν τῶν κινδύνων, καὶ ἂν ἐπὶ δεκατέσσαρας ἡμέρας διαμένωμεν χωρὶς τροφῆν, καὶ ἂν ὑποβιθασθῇ ἡ ἑλπίς τῆς σωτηρίας, καὶ ἂν εἰμεθα εἰς θύελλαν καὶ σκότος, ἂν ὑπακούσωμεν εἰς αὐτόν, θὰ ἀπαλλαγόμε τῶν κινδύνων. Πλοῖον ἄς θεωρῶμεν ὅτι εἶναι ἡ οἰκουμένη ὅλη, καὶ εἰς αὐτὸ οἱ κακοῦργοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλὰ κακὰ, ἄλλοι μὲν ἄρχοντες, ἄλλοι δὲ φύλακες, ἄλλοι δὲ δι-

6. Β' Τιμόθ. 3, 1 - 2.
7. Α' Τιμόθ. 6, 6.
8. Αὐτόθ. 1, 19.

καιοι, όπως ο Παύλος, άλλοι δὲ δέσμιοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν δεθῆ μετὰ τὰς ἁμαρτίας· ἂν μὲν, λοιπόν, ὑπακούωμεν εἰς τὸν Παύλον, δὲν χανόμεθα καὶ ἂν εἰμεθα δέσμιοι, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερωνόμεθα· καὶ εἰς ἡμᾶς θὰ κάμη χάριν ὁ Θεὸς πρὸς χάριν του. Ἦ δὲν θεωρεῖς ὅτι εἶναι φοβερός δεσμὸς τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ πάθη; διότι δὲν εἶναι μόνον αἱ χεῖρες δεμέναι, ἀλλὰ ὀλόκληρος ὁ ἄνθρωπος. Διότι εἶπέ μοι, ὅταν κάποιος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσει πολλὰ χρήματα δὲν ἐξοδεύῃ οὐτε δαπανᾷ, ἀλλὰ τὰ κρατῆ, δὲν εἶναι δεμένος φοβερώτερον ἀπὸ κάθε δέσμιον, διὰ τῆς φιλαργυρίας, δεμοῦ στερεοῦ;

Τί, λοιπόν, ὅταν κάποιος ὑποτάσσεται εἰς τὴν μοῖραν, δὲν ἔχει δεθῆ πάλιν αὐτὸς μετὰ ἄλλα δεσμά; Τί, β-ταν εἰς παρατηρήσεις⁸⁰; τί, ὅταν εἰς οἰανούς; δὲν εἶναι αὐτὰ χειρότερα ἀπὸ κάθε δεσμόν; τί, ὅταν εἰς ἀφρονα ἐπιθυμίαν καὶ ἔρωτα; Ποῖος θὰ θραύσῃ εἰς σὰς αὐτοὺς τοὺς δεσμούς; Ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ λυθοῦν. Καὶ ἔν μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἐπιφέρῃ κίνδυνον, ὅταν δὲ (ὑπάρχουν) καὶ δεσμά καὶ τρικυμία, κατάλαθε ποῖον τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων διότι τί δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ καταστρέψῃ; δὲν εἶναι ἡ πείνα, ἡ τρικυμία, ἡ κακία τῶν συμπλεόντων, τὸ ἀκατάλληλον τοῦ καιροῦ; Ἀλλὰ ἐνώπιον ὄλων αὐτῶν ἐστάθη ἡ λαμπρότης τοῦ Παύλου.

Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, καὶ τώρα ὡς κρατῶμεν πλησίον μας τοὺς ἁγίους καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ κακοκαιρία· μᾶλλον δέ, καὶ ἂν εἶναι τρικυμία, θὰ γίνῃ καλο-

80. Ἐννοεῖ ἐνταῦθα παρατηρήσεις ἡμερῶν καὶ ἑορτῶν τῆς ἑβδομάδος ἢ τοῦ μηνός ἢ τοῦ ἔτους ἐκ τῶν ὁσίων ὁ Ἅγ. Παῦλος ἀποτρέπει τοὺς Γαλάτας (Γαλ. 4. 10).

καιρία καὶ πολλὴ ἡρεμία, καὶ λύτρωσις ἀπὸ τοῦ κινδύνου· ἐπειδὴ εἶχε σκείον τὸν ἅγιον ἐκέλευ ἡ χίρσα, καὶ ὁ θάνατος τοῦ τέκνου ἐλύθη, καὶ ἔλαθε πάλι ζῶντα τὸν παῖδα⁸⁶.

Ὅπου φθάνουν πόδες ἁγίων, τίποτε δὲν θὰ εἶναι λυπηρὸν καὶ ἂν συμβῆ, (συμβῆ(ναι) διὰ δοκιμασίαν καὶ διὰ μεγαλύτεραν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἄς συνηθίσῃς τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας νὰ θαδίζεταί ἀπὸ ταιούτους πόδας, καὶ δὲν θὰ πατήσῃ ἐκεῖ δαίμων. Καὶ πολὺ εὐλόγως· διότι ὅπως ἀκριβῶς, ὅπου θὰ ὑπάρχῃ εὐωδία, δὲν θὰ ἔχη μέρος ἡ δυσωδία, τοιουτοτρόπως καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ ἅγιον μύρον, πνίγεται ὁ δαίμων, εὐχαριστεῖ τοὺς φίλους, φαιδρύνει τὴν ψυχὴν, τὴν ἀφήνει ἐλευθέρων. Ὅπου ὑπάρχουν ἀκανθαί, ἐκεῖ θηρία ὅπου φιλοξενία, δὲν ὑπάρχουν ἀκανθαί· διότι ἡ ἐλεημοσύνη, ὅταν εἰσέρχεται, κόπτει τὰς ἀκάνθας μετὰ ὀξύτητα μεγαλύτεραν ἀπὸ κάθε δρέπανον, μετὰ περισσότεραν σφοδρότητα ἀπὸ κάθε φλόγα. Μὴ φοβῆθῃς· σέβεται τὰ ἴχνη τῶν ἁγίων, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς λέοντας αἱ ἀλώπεκες· «δικαίος γάρ, λέγει, ὡς λέων πέποιθεν»⁹.

Ἄς ὀδηγῶμεν ἐντὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ τοὺς λέοντας, καὶ ὅλα τὰ θηρία ἐκδιώκονται, χωρὶς νὰ φωνάζουν αὐτοὶ πολὺ, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸ νὰ ὀμιλοῦν. Διότι ὅτε ὁ θρυχηθὸς τοῦ λέοντος δὲν ἀπομακρύνει τὸσον τὰ θηρία, ὅσον ἡ προσευχὴ τοῦ δικαίου ἐκδιώκει τοὺς δαίμονας· ἂν μόνον ὀμιλήσῃ, ἔχουν ἤδη καθίσει ἐκ φόβου συνεσταλμένα.

Καὶ τοῦ, λοιπόν, ὑπάρχουν τοιοῦτοι, λέγει; Παν-

86. Ἀναφέρεται ὁ ἱερός Πατήρ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ υἱοῦ τῆς χίρσας εἰς τὸ Σάραπτο ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠλιαῦ. (186 Γ' Βασ. 17, 17 κ. 8Ε.).

9. Παροιμ. 28, 1.

ταχοῦ, ἂν ἡμεῖς πιστεύωμεν, ἂν τοὺς ζητῶμεν, ἂν ἐνδιαφερώμεθα. Ποῦ τοὺς ἐζητήσας; εἰπέ μου· πότε εἶχες αὐτὸ τὸ ἔργον; πότε ὑπελόγησας αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἐάν, λοιπόν, δὲν ζητῆς, μὴ ἀπορήσῃς, ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκεις: «ὃ γὰρ ζητῶν εὐρίσκει»¹⁰, ὄχι ὃ μὴ ζητῶν. Ἄκουσε τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰς ἐρημίας: ἀπομάκρυνε χρυσὸν καὶ ἀργύριον εἰς θλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπάρχουν. Καὶ ἂν δὲν δέχῃσαι εἰς τὴν οἰκίαν, πῆγαινε σὺ πρὸς αὐτόν, μαθήτευσε πλησίον τοῦ ἀνδρός, νὰ εἰσαι εἰς ἐκεῖνον τὴν οἰκίαν, διὰ νὰ ἠμπορήσῃς νὰ ἐπιτύχῃς, καὶ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν ἐξ ἐκεῖνου εὐλογίαν διότι εἶναι σπουδαία ἡ εὐλογία ἢ προερχομένη ἀπὸ τοὺς ἁγίους, τὴν ὁποῖαν ἂς φροντίζωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, ἵνα σωθῶμενοι ἀπὸ τὰς εὐχὰς τῶν ἀπολαύσωμεν τὴν φιλανθρωπίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὃ ὁποῖος τοὺς ἐνδυναμᾷ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Μονογενοῦς Τοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τᾶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ' (54).

(Πράξ. 28, 2-16).

«Οἱ δὲ θάρσσοι παρεῖχον αὐτὴν τυχούσων φιλανθρωπίαν ἡμῖν ἀνάψαντες γὰρ πυρᾶν, προσελθόντες πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ἑστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῆχος.

10. Ματθ. 7, 8.

Συστρέφαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγᾶνων πλήθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρᾶν, ἔχιδνα, ἐκ τῆς θέρμης διεξιθεύσα, καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ»¹.

α'. Ἐξηγεῖ, πῶς προσέφερον τὴν φιλανθρωπίαν οἱ θάρσσοι: «ἀνάψαντες γὰρ, λέγει, πυρᾶν, προσελθόντες πάντας ἡμᾶς». Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ὠφέλεια διὰ τὴν σωτηρίαν ἐξ ἄλλης πηγῆς καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τοὺς δημιουργήσῃ καταστροφὰς ἢ κακαίρια, ἀνάπτουν πυρᾶν. Ἐπειτα ὁ Παῦλος ἀφοῦ ἔλαθε φρύγανον, τὰ ἔβασεν ἐπάνω εἰς τὴν πυρᾶν τοῦτο καὶ δηλώνων προσθέτει, λέγων «Συστρέφαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγᾶνων πλήθος». Ἴδὲ δτι καὶ αὐτὸς ἐνεργεῖ καὶ δτι δὲν θαυματουργεῖ ἀνευ λόγου εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν, ἀλλὰ ἐξ ἀνάγκης διότι καὶ κατὰ τὴν τρικυμίαν προεφήτευσεν ἐπειδὴ ὑπῆρχεν αἰτία, ἀλλ' ὄχι ἀνευ λόγου, καὶ ἔδω πάλιν μαζεύει φρύγανον καὶ τὰ θέτει ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Βλέπεις δτι δὲν πράττει τίποτε ἐγωϊστικόν, οὔτε περιττόν, ἀλλὰ διὰ νὰ σωθοῦν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ ἀπολαύσουν κάποια θερμότητα.

Ἐπειτα ἔχιδνα (= ὄχι), ἡ ὁποία ἐξῆλθεν ἐξ αἰτίας τῆς θερμότητος, ἐδάγκασε τὴν χεῖρα του καὶ δτι (τὸν) ἐδάγκασε, τὸ κάνει φανερόν ἐκ τοῦ συμπεράσματος, λέγων «Ὡς δὲ εἶδον οἱ θάρσσοι τὸ θηρίον κρεμάμενον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους: Πάντως φονεὺς ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ὃν, διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἶασε». Ὁρθῶς καὶ αὐτὸ ἐπετράπη, ὥστε καὶ νὰ ἴδουν αὐτοὶ καὶ νὰ εἴπουν ταῦτα, διὰ νὰ γίνῃ πιστευτὸν τὸ θαῦμα ὅταν γίνῃ.

1. Πράξ. 28, 2-3.

Ἰδὲ συγκεκριμένην τὴν φυσικὴν κρίσιν καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους, καὶ μὲ σεβασμὸν νὰ λέγουν οἱ ἴδιοι μεταξύ των, καὶ ὄχι ἀνοήτως νὰ κατηγοροῦν. Τοιοῦτο-τρόπως καὶ αὐτοὶ προηγουμένως βλέπουν, διὰ νὰ θαυμάσουν περισσότερον.

«Ὁ μὲν οὖν, ἀποτιναζόμενος τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν, οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἀφω νεκρόν. Ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκόντων καὶ θεωρούντων μὴδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι». Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι αὐτὸς θὰ ἐπρήσκειτο, δηλαδὴ ὅτι θὰ διερρήγνυτο, αὐτοὶ, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε, λέγουν ὅτι εἶναι θεός. Πάλιν ἄλλη ὑπερβολὴ τῆς αὐτῶν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Λυκαονίαν.

«Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκείνον χωρὶα ὑπῆρχε τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεζόμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν». Ἰδοὺ πάλιν ἄλλος φιλόξενος καὶ πλούσιος καὶ πολὺ εὐπορος, ὁ Πόπλιος. Αὐτός, χωρὶς νὰ ἴδῃ τίποτε, ἀλλ' εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτοὺς ἐξ αἰτίας μόνον τῆς συμφορᾶς, τοὺς ἐδέχθη καὶ τοὺς περιεποιήθη.

«Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου, πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον, κατακείμενον πρὸς θν ὁ Παῦλος, εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν». Ὡστε ἦτο ἀξίος νὰ εὐεργετηθῇ διὰ τοῦτο καὶ, ἀποδίδων ἀμοιβὴν εἰς αὐτόν διὰ τὴν ὑποδοχὴν, τὸν ἐθεράπευσε. «Τούτου δὲ γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ ἔχοντες ἀσθενεῖς ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο· οἱ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν» δηλαδὴ, «καὶ εἰς ἡμᾶς ὅταν ἐπρόκειτο νὰ

ἀποπλευρώμεν ἔδωκαν τὰ ἀναγκαῖα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους».

Ἰδὲ ὅτι αὐτοὶ οὔτε ὅταν ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν μένου χωρὶς περιτοίησιν, ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲ φιλοτίμιαν τοὺς ὑποδέχονται ἐξ αἰτίας αὐτοῦ· διότι τρεῖς μῆνας ἦσαν ἐκεῖ τρεφόμενοι ὄλοι. Καὶ ὅτι ἔμειναν τόσον χρόνον, ἄκουε πῶς τοῦτο ἐξηγῶν προσθέτει· «Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακῶτι ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρίῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις. Καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας, ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. Ὅθεν περιελθόντες κατητήσαμεν εἰς Ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους· οὗ εὐρόντες ἀδελφούς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἐπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. Κάκειθεν οἱ ἀδελφοί, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξήλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου Φόρου, καὶ τριῶν Ταβερνῶν· οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔλαβε θάρσος».

Ἰδὲ ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται διὰ τὸν Παῦλον, ὥστε νὰ πιστεύουσιν οἱ δεσμῶται, οἱ στρατιῶται, ὁ ἑκατόνταρχος· διότι ἐὰν ἦσαν ἄκαμπτοι (ἄξεστοι) καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ὅποια ἤκουσαν ὅταν τοὺς συνεβούλευσε, καὶ ἀπήλασαν μὲ ὅσα προείπεν, καὶ μὲ ὅσα θαυματουργήσεν, καὶ μὲ ὅσα τοὺς ἔθρεψε, θὰ ἐφαντάζοντο σπουδαῖα δι' αὐτόν. Ἰδὲ, ὅταν ὑπάρχη σωστὴ κρίσις, καὶ ὄχι προκατελημμένη ἀπὸ κάποιο πάθος, πῶς ἀμέσως ἀποδέχεται τὰς ὁρθὰς κρίσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις μετὰ ἀκριβοῦς διακρίσεως. Ἦδη ἔφθασε τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὴν Σικελίαν τοιοῦτοτρόπως ἔφθασε ἐσπευσμένως καὶ εἰς Ποτιόλους, ὅπου καὶ ἀφοῦ εἶδον μερικὸς ἀδελφούς διέμεινον πλησίον των. Ἐπειτα καὶ ἄλλοι ἔνεκα τῆς φήμης τοὺς συναντοῦν· τόσον μεγάλη ἦτο ἡ προθυμία τῶν ἀδελφῶν, ὥστε δὲν τοὺς ἐτάραξε τὸ ὅτι

ἦτο δέσμιος ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἐξῆλθον εἰς προῦπάντησιν.

Παρατήρησε ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέστη κάτι ἀνθρώπων· «θάρος γάρ, λέγει, ἔλαθεν, ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς». Ἄν καὶ εἶχε τόσα θαύματα ἐπιτελέσει, ἀλλ' ὁμως ἔλαθε καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἐμφανισέως των θοήθειαν. Ἐξ αὐτοῦ πληροφοροῦμεθα ὅτι ὡς ἄνθρωπος καὶ κατηγορεῖτο, καὶ ἀντιθέτως.

«Ὅτε δὲ ἦλθον εἰς Ρώμην, ἐπετρέπη τῷ Παύλῳ μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ». Βλέπετε; τοῦ ἐπετρέπη νὰ μὴν μόνος του. Δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ μικρὰ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι αὐτὸς πολὺ ἐθαυμάσθη· διότι δὲν τὸν περιελάμβανον μετὰ τῶν ἄλλων.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἐκάλεσε τοὺς προκρίτους τῶν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ μὴ προλάβουν αὐτοὶ νὰ μάθουν (τὰ γεγονότα). Καὶ τί κοινὸν πρὸς ἐκείνους εἶχεν; διότι δὲν θὰ ἐπρόκειτο αὐτοὶ νὰ τὸν κατηγορήσουν. Ἄλλ' ὁμως δὲν ἐφρόντιζεν αὐτὸ, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ αὐτὸ καὶ νὰ μὴ παρουσιασθοῦν εἰς αὐτοὺς τὰ ὅσα ἐλέγοντο.

8'. Οἱ μὲν, λοιπόν, Ἰουδαῖοι, ἐνῶ εἶδον τόσα θαύματα, τὸν κατεδίωκον, τὸν ἀπεμάκρυνον· οἱ δὲ θάρβαροι, χωρὶς νὰ ἴδουν τίποτε, ἕνεκα μόνον τῆς συμφορᾶς (τὴν ὁποίαν ἀντιμετώπισεν) ἦσαν φιλόανθρωποι. Πάντως, λέγει, φονεὺς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Δὲν ἐκφράζουν ἀπλῶς τὴν γνώμην των, ἀλλὰ «πάντως» λέγουν δηλοδῆ, ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴσωμεν. «Καὶ ἡ δίκη, λέγει, ζῆν οὐκ εἶασεν αὐτόν». Ἐπομένως εἶχον καὶ τὴν περὶ προνοίας ἀντίληψιν, καὶ συνέβαινε νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ θάρβαροι μὲ πολὺ περισσώτερον ὀρθὴν κρι-

σιν ἀπ' ὅτι οἱ φιλόσοφοι²· διότι αὐτοὶ μὲν δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀπολαμβάνουν προνοίας τὰ ὑπὸ τὴν σελήνην, αὐτοὶ δὲ νομίζον ὅτι πανταχοῦ εἶναι παρὼν ὁ Θεός, καὶ ὅτι, καὶ ἂν κάποιος πολλὰ διαφύγῃ, δὲν θὰ διαφύγῃ εἰς τὸ τέλος³. Καὶ ἰδὲ πῶς οὐδόλως ἐπιτίθενται, ἀλλὰ τὸν σέβονται ἐπὶ τινα χρόνον ἐξ αἰτίας τῆς συμφορᾶς· οὔτε τὸν διασύρουν, ἀλλὰ μεταξύ των λέγουν διότι τὰ δεσμά αὐτὸ προέτρεπον νὰ ὑποπευθῶνται· ἂν καὶ ἦσαν δέσμοι.

Ἄς ἐντραποῦν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι λέγουν· «Νὰ μὴ εὐεργετῆς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰς φυλακάς». Ἄς ἐντραποῦμεν τοὺς θάρβαρους· διότι δὲν ἐγνώριζον ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν συμφορὰν κατὰ πρώτων ἐμάνθανον ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἔκριναν ἀξίους τῆς φιλοανθρωπίας.

Ἐπὶ πολὺ δὲ, λέγει, προσδοκῶντων αὐτῶν· δηλαδή, «ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπερίμενον νὰ ἀποθάνῃ». Αὐτὸς δὲ καὶ ἐτίναξεν εἰς τὸ πῦρ τὸ θηρίον, καὶ εἰδείξε τὴν χεῖρα, ὅτι δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Ὅταν εἶδον αὐτὸ καὶ ἔμειναν ἐκπληκτοὶ καὶ ἐθαύμασαν. Δὲν συνέβη δὲ ἀμέσως τὸ θαῦμα, ἀλλὰ ἐχρονотρίθησαν οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι προῖον φαντασίας· τοιοῦτοτρόπως δὲν ἦτο ἀπάτη, οὔτε ἦτο μαγεία.

Ἐν δὲ ταῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπήρχε χωρία

2. Πρόκειται περὶ τῶν δεισῶν ἢ δεισῶν φιλοσόφων οἱ ὁποῖοι εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν μεριμνᾷ πλέον περὶ αὐτοῦ.

3. Οἱ θάρβαροι αὐτοὶ ἐπίστευον ὅτι ἡ Δίκη ἢ ὁποῖο «ζῆν οὐκ εἶασεν αὐτόν» εἶναι ἡ θεὰ τῆς ἀνταποδοτικῆς δικαιοσύνης μὲ πολλὰ καὶ διάφορα μυθικὰ γενεαλογεῖα (θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος κόρη τοῦ Χρόνου, τοῦ Κρόνου κ.λπ.). Ἀνυμνήθη ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν, ἀπὸ τοῦ Ἡοῦδου, εἰς δὲ τοὺς βιβλίους τῆς καὶ τὰς θύλας ἀναφέρει ὁ σοφὸς καὶ λόγιος τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ. Ἀθήναιος.

τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ⁵ ὃς ἀναβεξάμενος ἡμᾶς φιλοφρόνως ἐξένισε». Ὁρθῶς εἶπε τοιοιουτρόπως· διότι ἦτο χαρακτηριστικὸν μεγάλης καλωσύνης τὸ νὰ φιλοξενήσῃ διακοσίους ἐξδομήκοντα ἀνθρώπους. Κατανόησε πόσον εἶναι τὸ κέρδος τῆς φιλοξενίας· ὄχι ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἀνάγκη, οὔτε χωρὶς τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ ὡς ἔαν εἶχε κέρδος, τρεῖς ἡμέρας τοὺς ἐφιλοξένησε. Διὰ τοῦτο καὶ εὐλόγως ἀμείβεται διὰ τὴν τόσον μεγάλην φιλοξενίαν, καὶ πολὺ περισσότερα (λαμβάνει) ἀπὸ ὃ,τι ἔδωσε· διότι θεραπεύει τὸν πατέρα του, ὁ ὅποιος ἔπασχεν ἀπὸ δυσεντερίαν· ὄχι δὲ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πολλούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀσθενεῖς, τοὺς ἀξιώνει τῶν ἰδίων (δωρεῶν)· τὸν ὅποιον καὶ ἀνταμείβοντες, τοῦ προσέφερον ὡς δῶρον τιμᾶς καὶ ἀγαθᾶ. Αὐτὸ δὲ φανερώων, συμπληρώνει· «Οἱ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένους ἐπέβεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν».

Δὲν ἔλαθε μισθόν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἐκπληρώνεται αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔχει γραφῆ· «Ἄξιός ἐστις ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἔστιν»⁴. Αὐτοὶ δὲ οἱ ὅποιοι τοὺς ὑπεδέχθησαν τοιοιουτρόπως, εἶναι φανερόν ὅτι ἐδέχθησαν καὶ τὸ κήρυγμα διότι δὲν θὰ ἔλεγε τόσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τριμήνου, ἂν δὲν ἐπίστευσαν αὐτοὶ πολὺ καὶ δὲν ἔδειξαν καρπούς· ὥστε εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ (κονεῖς) ἀπὸ αὐτὸ μεγάλην ἀπόδειξιν τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων.

«Καὶ ἀνήχθημεν, λέγει, ἐν πλοίῳ Ἀλεξανδρίνῳ παρακεχειμακῶτι ἐν τῇ νήσῳ, παρασήμῳ Δισκούροις». Ἴσως αὐτὸ εἶχεν γραφῆ εἰς αὐτὸ τόσον ἦσαν

4. Ματθ. 10, 10.

πλήρεις εἰδώλων⁵. Ἴδὲ ὅτι χρονотριβοῦν, καὶ πάλιν διαύχονται. «Τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτόν». Λοιπὸν, τόσον ἦτο σεβαστὸς ὁ Παῦλος, ὥστε καὶ ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μόνος του. Καὶ οὐδὲν παράδοξον διότι ἔαν καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἐφέρθησαν με φιλοανθρωπίας, πολὺ περισσότερον τώρα.

«Καὶ ἐπιγενομένου, λέγει, Νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, οἱ εὐρόντες ἀδελφούς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμείναι ἡμέρας ἐπίτ' καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ρώμην ἤλθομεν. Κάκειθεν οἱ ἀδελφοί, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου Φόρου καὶ τριῶν Ταβερνῶν». Ὅτι ἐπειδὴ ἐφοθήθησαν τὸν κίνδυνον ἐξῆλθον, καὶ αὐτὰ (ἦσαν) ἀρκετὰ νὰ κάμουν ἐκείνους νὰ πεισθοῦν. Ἴδὲ πῶς δὲν προσήγγισαν εἰς οὐδεμίαν πόλιν κατὰ τὴν διάρκειαν τόσον μεγάλου ταξιδίου, ἀλλ' εἰς νήσον, καὶ διῆλθον ὅλον τὸν χειμῶνα ταξιθεύοντες, καθ' ὅν χρόνον ἐκεῖνοι ὠδηγοῦντο εἰς τὴν πίστιν, οἱ συμπλέοντες ἐνωῶ.

«Ἐπετράπη, λέγει, μένειν καθ' ἑαυτόν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ». Πολὺ εὐλόγως, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν μήτε ἐκεῖ νὰ ὑποστῇ αὐτὸς κάποιαν ἐπιβουλὴν διότι δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐπαναστατήσῃ. Ἐπομένως δὲν ἐφύλασσαν ἐκείνον, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ συμβῆ κάτι ἐκ τῶν δυσαρέστων διότι δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ ἐπειδὴ ἦτο τόσον μεγάλη ἡ πόλις, καὶ ὑπῆρχεν ὁ βασιλεὺς (ἡ ἐκκλησίαις τοῦ Καίσαρος), καὶ ὑπῆρχεν ἡ ἐπιθυμία (πρὸς ἀνεξέτασιν), νὰ συμβῆ κάτι ἀντιθέτως πρὸς τὸ κανονικόν. Τοιοιουτρό-

5. Ἐπὶ τῆς πλήρης τοῦ πλοίου ἦτο ἀναγεγραμμένον τῶν Δισκούρων τὸ σῆμα. Οἱ Διδόκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν μυθολογίαν ἦσαν προστάται τῶν θαλασσηνῶν.

πως πάντοτε τὰ πάντα ὑπὲρ ἡμῶν συμβαίνουν, ἐξ αἰτίας ἐκείνων οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι εἶναι ἐναντίον μας· διότι ἦτο φύλαξ τοῦ Παύλου.

Καὶ ἀφοῦ συνεκάλεσε τοὺς προκρίτους τῶν Ἰουδαίων, συνομιλεῖ με' αὐτοὺς· αὐτοὶ καὶ ἀφοῦ ἔφερον τὰς ἀντιρρήσεις των ἀναχωροῦν, καὶ ἀπὸ αὐτῶν κατηγοροῦνται, καὶ τίποτε δὲν τολμοῦν νὰ εἰπουν διότι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀντιτίθεντο εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τὰ σχετικὰ με' ἐκείνους. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ, ὅτι ὅχι ἕνεκα ἐκείνων οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι εἶναι δι' ἀσφάλειαν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀντιθέτων ὅλα ὑπὲρ ἡμῶν συμβαίνουν.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, πρόσεξε ἀπ' ἐδῶ ἀκριθῶς. Διέταξε ὁ Φαραὼ νὰ ριφθοῦν εἰς τὸν ποταμὸν τὰ θρέφῃ· ἐὰν δὲν ἐρρίπτοντο τὰ θρέφῃ, ἐὰν δὲν ἐγένετο ἡ διαταγὴ τοῦ Φαραὼ, δὲν θὰ ἐσώζετο ὁ Μωϋσῆς, οὔτε θὰ ἀνετρέφετο εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὅταν ἐσώζετο, δὲν ἦτο εἰς τιμὴν· ὅταν ἐγκατελείφθη, τότε εὐρέθη εἰς τιμὴν. Αὐτὸ δὲ ἔκαμεν ὁ Θεός, παρουσιάζων τὸ ἐπινοητικὸν καὶ ἐφευρετικὸν αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ).

Τὸν ἠπειλήσεν ὁ Ἰουδαῖος, λέγων· «Μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις;» καὶ αὐτὸ τὸν ὠφέλησεν. Ἐπομένως κατ' οἰκονομίαν συνέβη, ὥστε νὰ ἴδῃ αὐτὸς τὸ θραμα ἐκεῖνο εἰς τὴν ἔρημον, ὥστε νὰ συμπληρωθῇ ὁ πρέπων χρόνος, ὥστε αὐτὸς νὰ ἀσχοληθῇ ἐπιμελῶς με' τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ νὰ ζῆ με' ἀσφάλειαν. Καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐναντίον του ἐπιβουλὰς τῶν Ἰουδαίων τὸ αὐτὸ συμβαίνει· τότε γίνεται λαμπρότερος, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀαρῶν· ἐπανεστᾶτησαν ἐναντίον του, καὶ τὸν ἔκαμαν ἐπιφανέστερον· διότι ἀπ' ἐδῶ ἀκριθῶς κατασκευάζεται δι' αὐτὸν τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα, καὶ τὸ διάδημα παρέχεται, καὶ ὁ ὑπόλοιπος διάκισμος τῆς στολῆς, ὥστε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ θαυμάζεται

ἀπὸ τὰ ἐλάσματα τοῦ χαλκοῦ. Γνωρίζετε ὅπως δὴποτε τὴν ἱστορίαν· διὰ τοῦτο καὶ παραλείπω τὴν διήγησιν. Καί, ἂν θέλετε, πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἄς παρουσιάσωμεν (= ἄς ἀφηγηθῶμεν) τὰ ἴδια.

Ὁ Κάιν ἐφόρευσε τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως μᾶλλον τὸν ὠφέλησε· διότι ἔκουσε τί λέγει· «Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου θοᾶ πρὸς με»· καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον. «Αἷματι», λέγει, «κρείττον λαλοῦντι παρὰ τὸν "Ἀθελ»⁸. Τὸν ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὴν ἀθεβαιότητα τοῦ μέλλοντος, ἠύξησε τὴν ἀμοιότητα· ἐμάθομεν ὅλοι τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν εἶχεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν. Διότι εἰς τί ἔχει ἀδικηθῆ, ἐπειδὴ ἀπέθανεν ἑνωρίς; Εἰς οὐδέν· διότι τί κερβίζουν, εἰπέ μου, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀποθνήσκουν ἀργότερον; Τίποτε· διότι δὲν εὐρίσκειται ἡ εὐτυχία εἰς τὸ νὰ ζῆ κανεὶς πολλὰ ἢ ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἔχη χρησιμοποίησει τὴν ζωὴν κατὰ τὸ πρέπον. Οἱ τρεῖς παῖδες ἐρρίφθησαν εἰς κάμινον, καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν γίνεαι ἐπιφανέστεροι· ὁ Δανιὴλ εἰς λάκκον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔγινε περίφημος.

γ'. Βλέπετε ὅτι πανταχοῦ οἱ πειρασμοὶ γενοῦσι μεγάλα ἀγαθὰ καὶ ἐδῶ, πολὺ περισσότερον θεβαιῶς ἐκεῖ· εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τῆς κακίας τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ὅπως ἂν κάποιος, ἐνῶ ἔχει κάλαμον, ἀντιπαρετάσσει πρὸς τὸ πῦρ· διότι ὁ τοιοῦτος νομίζει μὲν ὅτι κτυπᾶ τὸ πῦρ, τὸ κάνει δὲ περισσότερον λαμπρόν, καὶ αὐτὸν (τὸν κάλαμον) καταστρέφει. Διότι τροφή γίνεται ἡ κακία καὶ θεμέλιον λαμπρότητος διὰ τὴν ἀρετὴν· διότι ὅταν ὁ Θεὸς χρησιμοποίησιν τὴν ἀδικίαν,

8. Ἡ περιγραφή τῆς ἱερατικῆς στολῆς τοῦ Ἀαρῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐξοδὸν εἰς τὸ 28ον κεφάλαιον.

7. Γεν. 4, 10.

8. Ἑβρ. 12, 24.

εις περίπτωσιν ανάγκης, τὰ ἴδικά μας περισσότερον λάμπουν. Πάλιν ὁ διάβολος, ὅταν δημιουργῆ κάτι τοιοῦτον, καθιστᾶ περιφημότερους αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ὑπομένου.

Τί, λοιπόν, λέγει, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ δὲν συνέβη αὐτό, ἀλλὰ ἔγινε περισσότερον ἐπονεϊδιστος; Μάλιστα μὲν καὶ ἐκεῖνον ὁ Θεὸς κατὰ τὸ ἀρμόζον τὸν μετεχειρίσθη, ἐὰν δὲ κατὰ κάποιον τρόπον ὑπέστη κάτι, ὁ ἴδιος ἠδίκησε τὸν ἑαυτὸν του· διότι ἐκεῖνα μὲν τὰ ὅποια γίνονται εἰς θάρος μας ἀπὸ ἀλλοῦ, γίνονται αἷτια μεγάλων εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν, ὅσα δὲ ἐξ ἡμῶν τῶν ἰδίων, οὐδόλως. Διότι ἐπειδὴ πονοῦμεν ὅταν ἀδικούμεθα ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀπὸ τοῦς ἑαυτοῦς μας δὲ οὐδόλως, ἀποδεικνύει ὁ Θεὸς ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀδικεῖται ἀπὸ ἀλλοῦ προκόπτει, ὁ ἀδικῶν δὲ τὸν ἑαυτὸν του θλάπτεται· καὶ πολὺ εὐλόγως, διὰ τὸ ὑποφέρωμεν μὲ γενναιότητα μὲν ἐκεῖνο, τοῦτο δὲ ὄχι ἀλλῶς τε ἐκεῖ τὸ πᾶν συνέβη διὰ τὸν Ἀδάμ. Διότι διατί ἔδωσες πίστιν εἰς τὴν γυναῖκα; διότι διατί ἐνώ σὲ συνεθόλευσε τὰ ἀντίθετα δὲν τὴν ἀπέκρουσες; Σὺ ὅπως δὴποτε ἔγινες αἷτιος, ἐπειδὴ, ἐὰν ἦτο ὁ διάβολος, ἔπρεπε συμφώνως πρὸς αὐτὸ νὰ χάνωνται ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι πειράζονται· ἐὰν δὲ δὲν χάνωνται, εἰς ἡμᾶς (ὁπάρχει) ἡ αἷτια. Ἀλλὰ ἔπρεπε, λέγει, ὅλοι ὅσοι δοκιμάζονται νὰ ἐπιτυχάνουν, ἢ, ἐὰν εἰς ἡμᾶς (ἦτο) ἡ αἷτια, ἔπρεπε καὶ χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ διαβόλου νὰ χάνωνται. Αὐτὸ καὶ γίνεται· καθ' ὅσον πολλοὶ καὶ χωρὶς τὸν διαβόλον χάνονται· διότι θεθαίως δὲν τὰ δημιουργεῖ ὅλα αὐτός, ἀλλὰ πολλὰ συμβαίνουν ἐξ αἷτίας μόνον τῆς νωθρότητός μας· ἐὰν δὲ εἰς κάτι (εἶναι) καὶ ἐκεῖνος αἷτιος, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐδώσαμεν τὴν ἀρχὴν (= παρεχωρήσαμε τὸ δικαίωμα).

Διότι, εἰπέ μου, πότε ὁ διάβολος εἶχε δύναμιν

ἐπὶ τοῦ Ἰούδα; Ὅταν εἰσῆλθε, λέγει, εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Ἀλλ' ἄκουσε τὴν αἷτιαν, ὅτι «κλέπτης ἦν, καὶ τὰ θαλλόμενα ἐδάσταζεν». Ὁ ἴδιος τοῦ ἔδωσε τὴν ἀνεσιν τῆς εἰσόδου· ἐπομένως δὲν κάμνει ὁ διάβολος τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἡμεῖς τὸν δεχόμεθα καὶ τὸν καλοῦμεν. Ἀλλὰ, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνος, λέγει, δὲν θὰ ἦσαν μεγάλα τὰ θεινά. Ἀλλὰ ἐπρόκειτο νὰ μὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ἡ τιμωρία δεκτικὴ ἐξιλεώσεως· διότι τώρα μὲν, ἀγαπητέ, τὰ τῆς τιμωρίας δι' ἡμᾶς εἶναι ἡπιώτερα, ἐὰν δὲ μόνον μας δημιουργῶμεν τὰ θεινά, ἀνυπόφορος θὰ ἦτο ἡ τιμωρία. Διότι εἰπέ μου, ἐὰν εἰς αὐτά, εἰς τὰ ὅποια ἔσφαλεν ὁ Ἀδάμ, χωρὶς συμβουλήν ἔσφαλε, ποῖος θὰ τὸν ἔσωζεν ἀπὸ τοῦς κινδύνους; Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔσφαλε, λέγει. Ἀπὸ ποῦ μοῦ τὸ λέγεις αὐτό; Διότι ὁ τόσοσ νωθρός καὶ ἐπιτόλαιος καὶ ἔτοιμος πρὸς ἀπιστικεψίαν, ὥστε νὰ δεχθῆ τοιοῦτου εἶδους συμβουλήν, πολὺ περισσότερον καὶ ἀνευ αὐτοῦ θὰ εἶχε γίνε τοῦτο (ἀμαρτωλός). Ποῖος διάβολος ἔρριψεν εἰς φθόνον τοὺς ἀδελφούς τοῦ Ἰωσήφ; Ἄν, λοιπόν, ἀγαπητοί, εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ ὁ διάβολος γίνετα δι' ἡμᾶς αἷτιος προκοπῆς· διότι εἰς τί ἔθλαμε τὸν Ἰώθ ἢ τόσοσ μεγάλη αὐτοῦ βολιότης;

Μὴ εἴης, λέγει, αὐτό, ἀλλὰ ὁ ἀδύνατος θλάπτεται. Ἀλλὰ ὁ ἀδύνατος, καὶ ἂν δὲν ὑπάρχη διάβολος, θλάπτεται. Ἀλλὰ περισσότερον, λέγει, μὲ τὴν ἐπίδρασιν ἐκεῖνου. Ἀλλὰ ὀλιγώτερον τιμωρεῖται, ὅταν ἀμαρτήσῃ μὲ τὴν ἐπίδρασιν ἐκεῖνου· διότι δὲν εἶναι δι' ὅλα τὰ ἀμαρτήματα αἱ ἴδιαι τιμωρία.

Ἄς μὴ ἐξαπατῶμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας· δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς αἷτιος ὁ διάβολος, ἐὰν προσέχωμεν ἐκεῖνος

μᾶς ἀφυπνίζει περισσότερο, ἐκεῖνος μᾶς ἐξεγείρει. Διότι εἰπέ μου, (κατὰ πρόωτον αὐτὰ ἄς ἐξετάσωμεν), ἄς μὴ ὑπάρχουν θηρία, ἄς μὴ ὑπάρχη ἀστάθεια ἀνέμων, οὔτε ἀσθένεια, οὔτε λύπαι, οὔτε θλίψεις, οὔτε κάτι ἄλλο ἐξ αὐτῶν τῶν τοιοῦτου εἶδους, τί δὲν θὰ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος; Περισσότερον χόϊρος παρά ἄνθρωπος, νομίζω, θὰ ἐγένετο, τρώγων καὶ μεθῶων καὶ μὴ ἐνοχλούμενος ἀπὸ τίποτε ἐξ αὐτῶν. Τώρα δὲ αἱ φροντίδες καὶ αἱ μέριμναι εἶναι γύμνασμα ἐγκαρτηρήσεως καὶ σχολείου, καὶ ἀγωγή ἀρίστης παιδείας.

Ἐξέταζε δὲ καὶ διαφορετικῶς ἄς τρέφεται κάποιος εἰς ἀνάκτορα, χωρὶς νὰ λυπῆται, οὔτε νὰ φροντίζη, οὔτε νὰ μεριμνῇ, καὶ χωρὶς νὰ ἔχη αἰτίαν ὀργῆς, μήτε ἀποτυχίας, ἀλλὰ ἄλλα, ὅσα θὰ ἐπιθυμήσῃ, ἄς τὰ πράττῃ, καὶ ἄς ἐπιτυχάνῃ, καὶ ἄς ἔχη ὄλους νὰ ὑπακούουν· δὲν θὰ γίνῃ ὁ τοιοῦτος περισσότερο παράλογος ἀπὸ κάθε θηρίον;

Τώρα δὲ ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀκόνη ἢ ὁποία μᾶς τροχίζει εἶναι αἱ δύσκολοι περιστάσεις, αἱ θλίψεις· δι' αὐτὸ οἱ πτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἶναι φρονιμώτεροι τῶν πλουσίων, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι προσβάλλονται πανταχόθεν καὶ καταποντίζονται ἀπὸ πολλὰ κύματα. Καθ' ὅσον τὸ σῶμα μὲν τὸ νωθρὸν καὶ ἀκίνητον (εἶναι) ἀσθενικὸν καὶ ἀήθες, τὸ δὲ κινούμενον καὶ κοπιᾶζον καὶ ταλαιπωρούμενον εἶναι ὀραιοτέρον καὶ περισσότερο ὀγιές· αὐτὸ δὲ θὰ συναντήσῃ κανεὶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ψυχῆς.

Καὶ ὁ οἶδηρος ὅταν μὲν εἶναι ἀφημένος κάτω, καταστρέφεται, ὅταν δὲ χρησιμοποιῆται, λάμπει· καὶ ἡ ψυχὴ ὁμοίως κινουμένη (λάμπει)· κινήσεις δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι αὐταὶ αἱ περιστάσεις. Καὶ αἱ τέχναι καταστρέφονται, ὅταν δὲν κινῆται ἡ ψυχὴ· κινεῖται δὲ, ὅταν δὲν εἶναι ἄλλα σωστά· διότι κινεῖται ἀπὸ τὰ ἀντίθε-

τα. Ἐάν δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀντίθετα, δὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ αἴτιον τῆς κινήσεως· ὅπως, ἐάν ἄλλα ἦσαν ὀρθῶς κατασκευασμένα, δὲν θὰ εὑρίσκε (λόγον) ἡ τέχνη νὰ κινήται. Τοιοῦτοτρόπως καὶ, (ἐάν ἄλλα ἦσαν εἰς ἡμᾶς συμφύτως πρὸς τὴν διάνοιάν μας, δὲν θὰ εὑρίσκεν (αἰτίαν) ἡ ψυχὴ νὰ κινήται, ἐάν πανταχοῦ συνεκρατεῖτο, θὰ ἦτο ἀηδής.

Δὲν βλέπετε ὅτι παρακινουμέναι καὶ τὰς τροφούς νὰ μὴ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας τὰ παιδιὰ συνεχῶς, ὥστε νὰ μὴ τὰ σινηθίζουσιν, μήτε νὰ τὰ καθιστοῦν διεφθαρμένα; Διὰ τοῦτο ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀνατρέφονται ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν γονέων γίνονται ἀσθενέστερα, ἐπειδὴ ἡ φροντίς ἢ εἰς ἀκατάλληλον καιρὸν καὶ χωρὶς μέτρον καταστρέφει τὴν υἰεῖαν των. Καλὸν (εἶναι) καὶ ἡ λύπη ἐν μέτρῳ, καλὸν καὶ ἡ φροντίς, καλὸν καὶ ἡ πτωχεία· διότι μᾶς κόνουν δυνατοὺς καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀντίθετα· διότι κάθε ἐν ἐξ αὐτῶν, ἐάν γίνεται χωρὶς μέτρον, καταστρέφει, καὶ τὸ μὲν δημιουργεῖ νωθρότητα, τὸ δὲ καταστρέφει.

Δὲν βλέπετε ὅτι καὶ τοὺς ἰδικούς του μαθητὰς ὁ Χριστὸς τοιοῦτοτρόπως τοὺς προτρέπει; Ἐάν δὲ ἐκεῖνοι εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς. Ἐάν δὲ ἔχωμεν ἀνάγκην, ἄς μὴ ἀγανακτῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἄς χαίρωμεν διὰ τὰς θλίψεις· διότι αὐτὰ τὰ φάρμακα εἶναι κατὰλληλα διὰ τὰ τραύματά μας, τὰ μὲν πικρά, τὰ δὲ εὐχάριστα· ἕκαστον δὲ ἐξ αὐτῶν μόνον του θὰ ἦτο ἀχρηστον.

Ἄς ἔχωμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Θεὸν δι' ἄλλα αὐτὰ ἀνεξαιρέτως· διότι δὲν ἐπιτρέπει αὐτὰ νὰ γίνωνται τυχαίως, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τῶν ψυχῶν μας. Δεικνύοντες, λοιπόν, τὴν εὐγνωμοσύνην μας, ἄς εὐχαριστῶμεν, ἄς δοξάζωμεν, ἄς ὑπομένωμεν μὲ γενναϊότητα, σκεπτόμενοι τὴν προσωρινότητα αὐτῶν, καὶ ἔ-

χοντες έστραμμένην τήν διάνοιάν μας πρὸς τὰ μέλλοντα, διὰ νὰ ὑποφέρωμεν εὐκόλως καὶ τὰ παρόντα, καὶ διὰ νὰ ἀξιοθώμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσινίαν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἐκ τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα φησὶ δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ' (55).

(Πράξ. 28, 17 - 31).

«Ἐγένετο δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας συγκολλησάσθαι τὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρῶτους. Συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς: Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ, οὐδὲν ἐναντίον ποιῶσαι τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθνεσι τοῖς πατρίοις, ἔεπιμος ἐξ Ἱερουσαλὴμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ὅτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. Ἀναλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθη ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορήσαι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ἡμᾶς ἵθειν καὶ προσλαλῆσαι ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἄλυσιν ταύτην περιεποιεῖσθαι».

α'. Ὅρθῶς πράττει αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ συμφέρον,

1. Πράξ. 28, 17 - 20.

συγκαλὼν τοὺς προκρίτους τῶν Ἰουδαίων εἰς συνομιλίαν διότι ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς κατηγορίας τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲν, διὰ νὰ μὴ τὸν κατηγοροῦν, καὶ αὐτὸ τοὺς θλάπτῃ, ἐκείνους δὲ, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι τὸ πᾶν ἰδικόν τοις (ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν) διότι ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ φήμη ὅτι παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ δὲ ἦτο ἀρκετὸν νὰ τοὺς πλῆξῃ».

Ἀμέσως, λοιπὸν, διὰ τοῦτο ἐτοιμάζεται, καὶ διὰ τὰ ἀφορῶντα τὸν ἑαυτὸν τοῦ τοιοῦτοτρόπως μετὰ πρᾶξῃ ἀπολογεῖται. Ἰδὲ δὲ μετὰ ποῖον τρόπον καὶ τὴν ἀπολογίαν ἐτοιμάζει, λέγων: «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ, οὐδὲν ἐναντίον ποιῶσαι τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθνεσι τοῖς πατρίοις, ἔεπιμος ἐξ Ἱερουσαλὴμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων». Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε τοιοῦτοτρόπως, ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν νὰ εἰπὸν μερικοὶ ἀκροαταὶ: «Ἴσως εἶναι δυνατόν νὰ σὲ παραδώσῃσιν ἄνευ λόγου;» προσέθεσεν: «Ὅτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι» ὡς ἐάν εἴλεγε: «Ὁμολογοῦν οἱ ἄρχοντες τῶν Ῥωμαίων, οἱ ὅποιοι καὶ μετὰ ἀνέκριναν, καὶ ἤθελον νὰ με ἐλευθερώσῃσιν». Πῶς, λοιπὸν, δὲν (τὸν) ἐλευθερώσῃσιν; «Ἀντιλεγόντων Ἰουδαίων, λέγει.

Βλέπεις πῶς ἐλαττώνει τὰς ἀδικίας τῶν; Διότι ἐάν ἤθελε νὰ τὰς ἀδείξῃ, ἦτο δυνατόν καὶ ὀρμητικώτερον νὰ συμπεριφερθῇ. Διὰ τούτο καὶ τοιοῦτοτρόπως εἰπὼν συνεπλήρωσεν: «Ἦναγκάσθη ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα» ὥστε τὸ πᾶν εἶναι διὰ συγγνώμην. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κάποιος: «Ἦν λοιπὸν; καὶ διὰ νὰ τοὺς κατηγορήσῃς, τὸ ἔχεις πράξει αὐτό;» διὰ τοῦ συμπεράσματος διορθώνεται ἡ καιροφυλακτοῦσα ὑπόνοια καὶ λέγει: «Οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορήσαι» δηλαδὴ, ἐπεκαλέσθη τὸν Καίσαρα, ὅχι διὰ νὰ κατηγορήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον

διότι ἕνεκα ὁμῶν εἶμαι δεμένος με αὐτὴν τὴν ἀλωσίδα». Τόσον ἀπέχω, λέγει, ἀπὸ τοῦ νὰ διακίμαι πρὸς ὁμᾶς ἐχθρικῶς, ὥστε καὶ εἶμαι δεμένος με ἀλωσίδα.

Τί, λοιπόν, (πράττουσιν) ἐκείνοι; Τιοιουτρόπως ὑπετάγησαν ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν, ὥστε ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν των, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν νὰ ἀπολογηθοῦν διὰ τοῦτο, αὐτὸ δηλώνων, συμπληρώνει· «Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πᾶν ἡρόν. Ἀξιούμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκούσαι ἃ φρονεῖς περὶ μὲν γὰρ τῆς αἰρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστὶν ἡμῖν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται». Ὡς ἔάν εἴλεγον· «Ὅτε με ἐπιστολάς, οὔτε με ἀνθρώπους μᾶς ἐγνώρισαν κάτι διὰ σέ κακόν, ἀλλ' ὁμῶς θέλομεν νὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ σέ».

Τιοιουτρόπως τὰ ἀπέρριψαν ἐκ τῶν προτέρων, δεικνύοντες τὴν προσωπικὴν γνώμην, καὶ λέγουσιν· «Περὶ μὲν γὰρ τῆς αἰρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστὶν ἡμῖν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. Δὲν εἶπον ὅτι ἀντιλέγομεν, ἀλλ' ἀντιλέγεται, ἐλευθερώνοντες τοὺς ἑαυτοὺς των ἀπὸ τὴν κατηγορίαν.

«Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦγον πρὸς αὐτόν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες» οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τε τοῦ νόμου Μωϋσαέως καὶ τῶν προφητῶν ἀπὸ πρωτῆς ἕως ἑσπέρας. Καὶ οἱ μὲν ἐπέιθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν». Εἶθεσ πῶς δὲν ἀπαντᾷ ἀμέσως, ἀλλὰ τοὺς καθορίζει ἡμέραν διὰ νὰ ἔλθουν καὶ νὰ ἀκούσουν καὶ εἰς αὐτοὺς, ὅταν ἦλθον, ὡμίλει ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ ἀπὸ τοὺς προφήτας.

«Καὶ οἱ μὲν ἐπέιθοντο, οἱ δὲ ἠπίστουν. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ

Παύλου ρῆμα ἐν· Καλῶς τὸ ἅγ. Πνεῦμα ἐλάλησε διὰ Ἡσαίου τοῦ Προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον· Πορεύεσθι πρὸς τὸν λαόν τοῦτον, καὶ εἰπὸν· Ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ θλέποντες θλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ θαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς»². Ὅταν ἔφευγον, ἐνῶ αὐτοὶ ἀντετάσσοντο, τότε παρουσιάζει τὸν Ἡσαίαν, ὅχι ἐπειδὴ ἠθέλε νὰ τοὺς κατηγορήσῃ, ἀλλὰ νὰ τοὺς στηρίξῃ. Μετὰ τὸ νὰ λέγῃ τί· «Ἀκοῆ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε». Βλέπεισ πῶς τοὺς ἀπεστέρησε ἀπὸ κάθε συγγνώμην; ἂν θεαίως δὲν τὰ ἀπεστράφησαν αὐτὰ ἂν καὶ εἶχαν τὸν προφήτην ὁ ὁποῖος τὰ προεῖπεν ἀπὸ παλαιᾶν ἐποχῆν αὐτὰ. Μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ· «Ὁρθῶς, δεικνύει ὅτι καὶ δικαίως ἔχουν ἀποστέρηθῃ ὥστε ἔχει δοθῆ εἰς τὰ ἔθνη τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίσουν αὐτὸ τὸ μυστήριον. Τίποτε, λοιπόν, παράδοξον, ἔαν εἶχον ἀντίρρησην ἀπὸ παλαιὰ αὐτὸ προελέγετο.

Ἐπειτα πάλιν κινεῖ τὴν προθυμίαν τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰ ἔθνη κατ' αὐτῶν, προσθέτων καὶ λέγων· «Γνωστόν ὄν ἔστω ὁμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ αὐτὸ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. Ἐμείνε δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν Ἰδῶ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκαλύτους. Ἀ-

2. Ἡσαίου 6, 9 - 10.

μὴν». Ἐδῶ δεικνύει τὴν εἰς τὸ ἔξης ἐλευθερίαν του διότι κηρύττει ἀνεμποδίστως εἰς τὴν Ρώμην ὁ ἔμποδισθεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖ διδάσκων.

Θ'. Ἀλλὰ ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα. «Διὰ ταύτην οὖν, λέγει, τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὁμᾶς ἰδεῖν» δηλαδή, «διὰ τοῦτο ἠθέλησα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν εἰς κάποιον νὰ κατηγορῇ καὶ νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι δηλ. ἀφοῦ διέφυγον τὰς χεῖρας ἐκείνων, εἰ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἦλθον διότι δὲν ἦλθον προξενῶν κακὰ εἰς ἄλλους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὁ ἴδιος τὰ κακὰ. Αὐτοὶ δὲ (εἶπον) πρὸς αὐτὸν «Ἀξιόμην ἀκοῦσαι παρὰ σοῦ ἃ φρονεῖς». Ἴδὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἠπιώτερον ὁμιλοῦν. «Ἀξιούμεν», λέγει, καὶ θέλουν νὰ ἀπολογηθοῦν καὶ ὅπερ ἐκείνων διὰ τοῦτο καὶ ἦλθον, ἀφοῦ τοῦ ὤρισαν ἡμέραν. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἀπόδειξις τοῦ ὅτι πολὺ κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτοῦς των καὶ ὅτι δὲν ἔχουν θάρρος διότι ἐάν εἶχον θάρρος, τοῦλάχιστον θὰ ἔπραττον αὐτὸ καὶ θὰ συνηθοῖζοντο, ὥστε νὰ τὸν πάρουν μὲ τὸ μέρος των, τώρα δὲ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν θάρρος, καὶ νὰ ἔλθουν ἐδίστασαν ἄλλως τε καὶ ἔνεκα τοῦ ὅτι πολλάκις ἐδοκίμασαν, εἰδεξαν ὅτι δὲν εἶχον θάρρος. «Καὶ οἱ μὲν ἐπέιθοντο τοῖς λεγομένοις, λέγει, οἱ δὲ ἠπίστουν, καὶ ἀσύμφωνοι ὄντες ἀπελύοντο» δηλαδή, «μὴ ἔχοντες πίστιν ἐφευγον».

Ἴδὲ πῶς τώρα δὲν σχεδιάζουν ἐναντίον του ἐπιβουλὰς, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ὅπου ἦσαν ὡς εἰς καταδυνάστευσιν. Ἐνεκα τοῦ, λοιπόν, σκοποῦ ἐτακτοποίησε κατ' οἰκονομίαν (ὁ Θεός) νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς ἐκεῖ, ἂν καὶ εἶπε· «Σπεῦσον, ἔξελθε ἐξ Ἰερουσαλήμ»³.

3. Πράξ. 22, 18.

Διὰ νὰ φανερωθῇ καὶ ἡ κακία αὐτῶν, καὶ ἡ προφητεία τοῦ Χριστοῦ ἀληθής, ὅτι δὲν ἀνέχονται καὶ διὰ νὰ μάθουν ὅλοι ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ πάθῃ, καὶ διὰ νὰ γίνῃ πρὸς παρηγορίαν τῶν εὐρισκομένων εἰς Ἰουδαίαν τὸ κατ' οἰκονομίαν τακτοποιούμενον καθ' ὅσον καὶ ἐκεῖ πολλὰ θεινὰ ὑπέστη. Ἐάν δέ, κηρύττων τὰ Ἰουδαϊκά, ὑπέφερον αὐτὰ, ἐάν ἀκήρυττε τὰ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, πῶς θὰ τὸν ἠνείχοντο; Δὲν ἐγένετο ἀνεκτὸς ὅταν προσέφερε ἀγνιστικὰς θυσίας⁴, καὶ πῶς θὰ ἦτο ἀνεκτὸς κηρύσσων;

Τὶ κατηγορεῖτε σεῖς; τί ἠκούσατε; Τίποτε τοιούτου εἶδους δὲν εἶπεν ἀνευ αἰτίας. Ἐφανερῶς, καὶ ὁ ἄλλος τοὺς ἠρέθισεν. Εὐλόγως ἐπομένως εἰς τὰ ἔθνη ἀπενεμήθη ἡ σωτηρία, εὐλόγως ἐστάλη μακρὰν, μέλων καὶ ἐκεῖ νὰ ὁμιλῇ εἰς τὰ ἔθνη. Πρόσεξε δὲ πρώτους καλεῖ τοὺς Ἰουδαίους, ἔπειτα, ἀφοῦ ἐφανερώσεν εἰς αὐτοὺς τὰ πράγματα, τότε ἔρχεται εἰς τοὺς ἔθνικούς.

Τὸ ὅτι εἶπε δὲ τοιουτοτρόπως, ὅτι «εἶπε τὸ Πνεῦμα», οὐδόλως εἶναι παράδοξον καθ' ὅσον ἄγγελος λέγεται ὅτι λέγει ὅσα εἶπη ὁ Κύριος. «Καλῶς εἶπε, λέγει, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον» ἀλλ' ἐδῶ μὲν τοιουτοτρόπως, ἐκεῖ δὲ ὅχι. Ἄλλως τε ὅταν κάποιος διηγῆται περὶ τῶν ὁσων ἐλέγθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, δὲν λέγει «Ὁρθῶς εἶπεν ὁ ἄγγελος», ἀλλὰ «ὀρθῶς εἶπεν ὁ Κύριος, ὀρθῶς εἶπε τὸ Πνεῦμα» ὡς ἐάν εἴλεγε· «Δὲν ἀπιστεῖτε εἰς ἐμέ, ἀλλὰ εἰς τὸ Πνεῦμα». Ἐπομένως ἐξ ἀρχῆς τοῦτο τὸ προεγνώριζεν ὁ Θεός.

Ὅτινες ἀνακρίναντές με, λέγει, ἐθοῦλοντο ἀπολύσαι· δηλαδή, «ἐπειδὴ δὲν εἶδον εἰς ἐμέ τίποτε ἀξίον

4. Πράξ. 21, 28.

καταδίκης, ήθελον νά μέ έλευθερώσουν». Καί ένψ ήτο πρόπον εκείνοι νά τόν σώσουν, τόν παρέδωκαν εις τούς Ρωμαίους· καί τόση ήτο ή άφθονία τής έλευθερίας, ώστε ούτε εκείνοι κατώρθωσαν νά τόν καταδικάσουν, αλλά τόν παρέδωκαν δέσμιον.

«Ήναγκάσθη, λέγει, επικαλέσασθαι Καίσαρα, ούχ ώς του έθνους μου έχων τι κατηγορησαι· δηλαδή, «όχι διά νά έμφόλλω άλλους εις συμφοράς, αλλά διά νά άπαλλάξω τόν έαυτόν μου έκ τών κακών, έπραξα αυτό, καί όχι έκουσίως, αλλά έξ ανάγκης». Παρατήρησε έγκαρδιότητα λόγων· δέν τούς άποξενώνει, αλλά τούς κάνει φίλους μέ τό νά είπη· «Τού έθνους μου». Πάλιν δέ διαβίδει τήν διδασκαλίαν. Καί δέν είπεν «Δέν κατηγορώ, αλλά «δέν έχω κάτι νά κατηγορήσω», άν και όπέστη τοιαύτα δεινά τοιουτοτρόπως. Τίποτε, λοιπόν, έξ αούτων δέν λέγει, διά νά μη κάμη τόν λόγον θαρετόν ούτε φαίνεται ότι κάμνει χάριν εις αυτούς. Καί δι' αυτό δέν λέγει, αλλά ύπαινίσσεται μόνον, καί άποσιωπά· διότι αυτό ήτο έως τώρα τό άξιον ένδιαφέροντος, τό νά δείξη ότι τόν παρέδωκαν δέσμιον εις τούς Ρωμαίους. Ένψ δέ έπρεπε εκείνοι νά καταδικάσουν, ένψ έπρεπε νά κατηγορήσουν, περισσότερο άπολογούνται· μέ δσα δέ κάμνουν φανεράν τήν άπολογίαν, κατηγορούν αυτούς.

«Γνωστόν έστιν ήμίν ότι πανταχοϋ, λέγει, αντίλεγεται». Άλλά εάν καί αυτό ουμφαίνη, όμως καί πιστεύεται πανταχοϋ. «Οίς έξετίθετο, λέγει, άπό τε νόμου καί προφητών». 'Ιδε πάλιν ότι όχι άπό θαύματα, αλλά άπό τόν νόμον καί τούς προφήτας τούς φιμώνει, καί ότι πανταχοϋ αυτό πράττει· άν και θεβαίως ήτο δυνατόν καί θαύματα νά κάμη, αλλά δέν ήτο άκόμη, λοιπόν, πιστευτόν τό πράγμα διότι αυτό ήτο μέγα θαύμα, τό νά όμιλή άπό τόν νόμον καί τούς προφήτας

«Έπειτα, διά νά μη νομίση ότι είναι παράδοξον, τό νά παραμείνουν αύτοί άπείθοντες, προσβάτει καί προφητείαν, ή όποία λέγει· «'Ακούη άκούσετε, καί ού μη συνήτε· περισσότερο, λέγει, τώρα, παρά τότε· καί διψασθε, καί ού μη ίδητε· περισσότερο τώρα παρά τότε. Πρός εκείνους έχουν λεχθή αύτά, οί όποιοί δέν έπίστευσαν, τά όποία δέν είναι χαρακτηριστικά κατηγορούντος, αλλά άνατρέποντος τό σκάνδαλον.

«Γνωστόν οϋν έστω ύμίν, λέγει, ότι τοίς έθνεσιν άπεστάλη τό σωτήριον του Θεοϋ· αύτοί καί άκούσονται». Διαιτί, λοιπόν, συναμιείς μέ ήμάς; αύτά δέν τά έγνώριζες; Ναί, αλλά διά νά πειθοϋν άπολογοϋμαι, καί διά νά μη δώσω εις κανένα άφορμήν.

«Έμεινε έε ό Παϋλος διετιαν βλην, λέγει, διδάσκων μετά πάσης παρρησίας άκαλύτως». Όρθώς προσέθεσεν αυτό· διότι είναι δυνατόν νά όμιλή μέ παρρησίαν, αλλά μέ έμπόδια. Τήν παρρησίαν, λοιπόν, του Παϋλου, τίποτε δέν τήν έσταμάτησεν, αλλά καί άνεμποδίστως έλεγεν.

«Έμεινε δέ ό Παϋλος διετιαν βλην, λέγει, έν ιδίω μισθώματι»· τόσον ήτο λιτός, μάλλον δέ τόσον τόν διδάσκαλόν του έμίμειτο εις βλα, ώστε καί τήν κατοικίαν ειχεν όχι άπό ξένους κόπους, αλλά άπό εκείνα τά όποία ό ίδιος ειργάζετο· διότι αυτό σημαίνει τό «έν ιδίω μισθώματι». «Ότι δέ καί ό Δεσπότης δέν ειχεν οίκίαν, άκουε ότι ό ίδιος λέγει προς τόν ούχι όρθώς ειπόντα· «'Ακολουθήσω σοι, όπου άν άπέρχη»· «Αί άλλώπεκες φαλεοϋς έχουσι, καί τά πετεινά του οϋρανοϋ κατασκηνώσεις· ό δέ Υίός του ανθρώπου ούκ έχει ποϋ τήν κεφαλήν κλίνη»³. Τοιουτοτρό-

3. Ματθ. 8, 19 - 20.

πως από τον εαυτόν του έδίδαξε τὸ νὰ μὴ ἔχουν τίποτε, μήτε νὰ προσηλώνωνται πολὺ εἰς τὰς θωϊκὰς ἀνάγκας.

«Καὶ ἀπεδέχεται τοὺς εἰσπορευομένους, λέγει, πρὸς αὐτόν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἴδὲ ὅτι τίποτε δὲν λέγει διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Βλέπεις τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ; Μέχρι αὐτῶν φθάνει τὸν λόγον ὁ συγγραφεὺς, καὶ ἀφήνει διψῶντα τὸν ἀκροατὴν, ὥστε νὰ σκεφθῇ τὸ ὑπόλοιπον μόνος του. Αὐτὸ πράττειν καὶ οἱ ἔξω (ἔθνη) διότι τὸ νὰ γνωρίζῃ (κάποιος) τὰ πάντα τὸν καθιστᾷ θραδύνουν καὶ χαλαρωμένον. Αὐτὸ δὲ πράττει, καὶ ὁποῖα τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲν λέγει, νομίζων ὅτι εἶναι περιττὸν αὐτὸ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀναγινώσκουν ὅσα ἔχουν συγγραφῇ καὶ οἱ ὅποιοι μαθαίνουν ἀπὸ αὐτὰ νὰ προσθέτουν εἰς τὸν λόγον διότι ὁπωσδήποτε, ὅποια τὰ πρότερα, τοιαῦτα εἶχε καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ. Ἄκουε δὲ καὶ ποῖα μετὰ ταῦτα λέγει γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους: «Ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς».

γ'. Βλέπεις πῶς προέβλεπε τὰ πάντα ἡ ἀγία καὶ θεία κεφαλὴ, ὁ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν, ὁ ἔχων ψυχὴν ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τὰ πάντα μαζί, ὁ κατέχων τὰ πρωτεῖα Παῦλος; τοῦ ὁποίου διὰ τοὺς γνωρίζοντας καὶ μόνον τὸ ὄνομα εἶναι ἀρκετὸν πρὸς τόνωσιν τῆς ψυχῆς πρὸς σωφροσύνην, πρὸς τὸ νὰ ἀποτινάξῃ κάθε ὕπνον. Τὸν ἐδέχθη ἡ Ῥώμη δέσμιον ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, διασωθέντα ἀπὸ ναυάγιον, καὶ ἠλευθερώθη ἀπὸ τὸ ναυάγιον τῆς πλάνης. Διότι ὡς κάποιος βασιλεὺς ὁ ὅποιος ἐναυμάχησε καὶ ἐνί-

6. Ρωμ. 15, 24.

κησε, ἐθάδιζε ἐπὶ τῆς βασιλικωτάτης ἐκείνης πόλεως. Δι' αὐτὰ ἔγραφεν «Ἐλεύσομαι καὶ συναναπαύσομαι ὑμῖν ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ Εὐαγγελίου», καὶ πάλιν «Πορεύομαι διακονῆσων εἰς Ἱερουσαλήμ». Δηλαδή, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔλεγεν «Ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου παρεγενόμενος».

Εὐρίσκειτο, λοιπόν, πλησιέστερον εἰς τὸν στέφανον τὸν ἐδέχθη ἡ Ῥώμη δέσμιον, καὶ τὸν εἶδε νὰ ἔχη στεφανωθῇ καὶ νὰ ἔχη ἀναγνωρισθῇ. Ἐκεῖ «συναναπαύσομαι ὑμῖν»¹⁰ εἶπε ἔδῶ «πορεύομαι διακονῆσων εἰς Ἱερουσαλήμ»¹¹. Αὐτὸ δὲ ἦτο πάλιν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, καὶ συνέκωνε θριάμβους μεθ' ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ ἦτο ἀτρόμητος (= ἀπίκτητος).

Ἡ Κόρινθος τὸν ἐκράτησε δύο ἔτη, καὶ τρία ἡ Ἄσια, καὶ αὐτὴ ἕως τῶρα δύο, ὥστε διὰ δευτέραν φοράν ἐφθασεν, ὅποτε καὶ ἀπέθανε. «Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία, λέγει, οὐδεὶς μοι συμπαραγένετο»¹². Τοιοῦτοτρόπως τότε ἐσώθη, καὶ, ἀφοῦ ἐπλήρωσε διὴν τὴν οἰκουμένην διὰ τοῦ κηρύγματος, τοιοῦτοτρόπως ἀπέθανε.

Τί ἤθελες νὰ μάθῃς τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ; Τοιοῦτου εἶδους εἶναι καὶ ἐκεῖνα δεσμά, ταλαιπωρία, ἀγῶνας, φυλακαὶ, ἐπιβουλαί, συκοφανταί, καθημερινοὶ θάνατοι. Ἐἶδες μικρὸν τμήμα αὐτοῦ; Κατάλαβε ὅτι καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἶναι τοιοῦτον. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸν οὐρανόν, ἕσον μέρος ἰδῆς ἐξ αὐτοῦ, τόσον εἶναι καὶ τὸ

7. Ρωμ. 15, 28, 32.

8. Αὐτῶν. 25.

9. Πράξ. 24, 17.

10. Ρωμ. 15, 32.

11. Αὐτῶν. 25.

12. Β' Τιμόθ. 4, 18.

άλλο· διότι ἂν ἴδης ἕν τμήμα τοῦ οὐρανοῦ, οὗ καὶ ἂν πορευθῆς, τοιοῦτον θά ἴδης καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἢ ὅπως ἀκριθῶς καὶ ἂν ἴδης τὰς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου μερικῶς, καταλαβαίνεις ἀπὸ αὐτὰς ποῖος (εἶναι) ὁ ἥλιος, τοιοῦτρόπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Εἶδες μερικῶς τὰς πράξεις του, ἴδαι τοιοῦτου εἴδους εἶναι, πλήρεις κινδύνων. Ἐκεῖνος ἦτο οὐρανός, ἔχων ἥλιον δικαιοσύνης, ὥστε ἦτο ὁ ἄνθρωπος καὶ καλύτερος τοῦ οὐρανοῦ.

Ἀσημαντον νομίζεις ὅτι εἶναι αὐτό; Ἐγὼ θεθαίω δὲν νομίζω. Ὅταν εἴπης Ἀπόστολον, ἀμέσως ἴδαι αὐτὸν ἔννοον ὄταν (εἴπης) θαπτιστὴν, ἀμέσως τὸν Ἰωάννην. Μὲ τί νὰ συγκρίνη κανεὶς τὰ λόγια ἐκείνου; μὲ θάλασσαν, ἢ καὶ μὲ ὠκεανόν; Ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι ὅμοιον. Πολὺ ὀφρονώτερα εἶναι τὰ ρεύματα αὐτοῦ, καθαρώτερα, θαυτώτερα, ὥστε δὲν θά σφάλῃ κάποιος ἂν εἴπῃ τὴν καρδίαν τοῦ Παύλου θάλασσαν καὶ οὐρανόν, τὸ μὲν (οὐρανόν) διὰ τὴν καθαρότητα, τὸ δὲ (θάλασσαν) διὰ τὴν θαυτώτητα. Θάλασσα εἶναι, ὅχι ὀδηγοῦσα τοὺς ταξιθεύοντας ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν ἔαν κάποιος πλῆθῃ αὐτὴν τὴν θάλασσαν, θά πλεῦσῃ μὲ εὐνοϊκὸν καιρόν. Εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν δὲν (ὑπάρχουν) ἀνεμοὶ, ἀλλὰ ἀντὶ ἀνέμων Πνεῦμα ἁγίων θεῖον συνοδεύει τὰς ψυχὰς αἱ ὁποῖαι ταξιθεύουν δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ κύματα, δὲν ὑπάρχει σκόπελος, δὲν ὑπάρχουν θηρία ἴδαι ἡσυχά. Ἡ θάλασσα εἶναι ἡρεμωτέρα τοῦ λιμένος καὶ περισσότερο ἀσφαλῆς, χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε ἄλμυρόν, ἀλλὰ καθαρὰν πηγὴν καὶ τρέχουσαν γλυκὰ νάματα, περισσότερο λαμπρὰν ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ διαυγεστέραν εἶναι θάλασσα, ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει πολυτίμους λίθους, ὅτε πορφύραν τοιαύτην, ἀλλὰ ἀποκτήματα πολὺ καλύτερα ἀπὸ αὐτά.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θέλει εἰς αὐτὸ τὸ πέλαγος νὰ ρίψῃ τὸν ἑαυτόν του, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κολυμβητάς, ὅτε ἔλαιου, ἀλλὰ πολλῆς φιλοσοφικῆς διαθέσεως· θά εἶρῃ εἰς αὐτὸ ἴδαι τὰ ἀγαθὰ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν θασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ τοιοῦτου εἴδους καὶ θά ἠμπορέσῃ νὰ γίνῃ θασιλεύς, καὶ ἴδαι τὸν κόσμον νὰ καταλάβῃ, καὶ νὰ εἶναι εἰς μεγίστην ἐκτίμησιν· αὐτὸς ὁ ὁποῖος πλέει εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν δὲν θά ὑποστῇ ποτὲ ναυάγιον, ἀλλὰ θά γνωρίζῃ τὰ πάντα καλῶς. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριθῶς ὄροι δὲν ἔχουν πείραν αὐτῆς τῆς θαλάσσης πνίγονται, τοιοῦτρόπως θεθαίως καὶ ἐξῶ· αὐτὸ, λοιπόν, βφίστανται καὶ οἱ αἱρετικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν τὰ ὑπὲρ τὴν βύναμίν των. Πρέπει θεθαίως, λοιπόν, νὰ γνωρίζωμεν τὸ θάθος, παρὰ νὰ ριψοκινδυνεύωμεν. Ἄν πρόκειται νὰ πλέωμεν αὐτὸ τὸ πέλαγος, ἄς εἰμεθα καλῶς ὀπλισμένοι. «Οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν, λέγει, λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς»¹³.

Οὐδεὶς ἀνυπόμονος ἄς μὴ πλῆθῃ αὐτὸ τὸ πέλαγος, Ἄς κατασκευάσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πλοῖα, δηλαδὴ, διαούνην, προθυμίαν, προσευχάς, διὰ νὰ διανώσωμεν τὸ πέλαγος μὲ ἡρεμίαν καθ' ὅσον αὐτὸ τὸ ὕδωρ εἶναι ζῶν. Ὅπως ἔαν κάποιος λάθῃ στόμα πυρός, τοιοῦτρόπως ὁ Παῦλος ἐπειδὴ γνωρίζει, ἐνδυναμοῦται ὅπως ἂν κάποιος ἔχη μάχαιραν ὀδεῖαν, τοιοῦτρόπως ὁ τοιοῦτος πάλιν γίνεταί ἀσυγκράτητος. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃ δὲ κάποιος τὰ τοῦ Παύλου ἔχει ἀνάγκη καθαροῦ θίου. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· Ἐλάκτος ἐν χρεῖα κατέστητε, ἐπεὶ νῶθροὶ γεγόνατε ταῖς ἄκουαῖς»¹⁴.

13. Α' Κορινθ. 3. 1.

14. Ἐβρ. 5. 12 - 11.

Διότι υπάρχει, υπάρχει ασθένεια τῆς ἀκοῆς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ στόμαχος δὲν θά ἐδέχετο ὑγιεινὰς τροφὰς καὶ δυσπέπτους, ἐάν ἦτο ἀσθενής, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐάν ὑπερηρεαυέται, ἐάν εὐρίσκειται εἰς ταραχὴν, ἐάν γίνεται χαλαρὰ καὶ ἀχαλίνωτος, δὲν θά δυνηθῆ νὰ δεχθῆ τὸν πνευματικὸν λόγον. "Ἄκουε τοὺς μαθητὰς νὰ λέγουν· «Σκληρὸς ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκοῦειν;»¹⁵. "Ἄν δὲ εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ὀγιῆς, ὅλα κατάλληλα, ὅλα εὐκόλα, ὑψηλότερα (= ἀνωτέρα) γίνεται καὶ ἐλαφρότερα, περισσότερο ἀνυψώνεται καὶ σηκώνεται εἰς ὕψος.

Αὐτὰ, λοιπόν, γνωρίζοντες, ἅς κάνωμεν ὀγιῆ τὴν ψυχὴν, καὶ ἅς μιμηθῶμεν τὸν Παῦλον, καὶ ἅς μιμηθῶμεν ἐκείνην τὴν γενναίαν καὶ ἀδιάφορον ψυχὴν, διὰ νὰ βυληθῶμεν, ὄφου πορευώμεθα εἰς τὰ ἴχνη τῶν ὁσῶν ὑπ' ἐκείνου ἔχουν βιωθῆ, νὰ διαπλευσώμεν τὸ πέλαγος τοῦ παρόντος θίου, καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ἡσυχον λιμένα, καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχέθῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ζῶντας ἀξίως τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐπιτύχωμεν, μετ' τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

15. Ἰωάν. 8. 80.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
(ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ)

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ'. 42.

(Κεφ. 19. στίχ. 21.) — «Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔβητο ὁ Παῦλος ἐν τῷ Πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἐραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ.»

§. α'. Ἰκανῶς ἐνδιατρίψας τῇ πόλει, βούλεται μεταστῆναι πάλιν διὰ καὶ πέμπει τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Ἐραστον εἰς Μακεδονίαν, αὐτὸς δὲ μένει εἰς Ἐρεσον. Πῶς δέ, ἐξ ἀρχῆς ἐλθόμενος εἰς Συρίαν ἀπελθεῖν, πάλιν εἰς Μακεδονίαν ὑποστρέφει; Δικαίως ἐπι πάντα οὐκ οἰκεία δυνάμει ἐπαρτεν. Ἦδη προφητεύει, λέγων· «Δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.» Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵως παραμυθούμενος αὐτοῦς, ὡς οὐκ ἀπομένον, ἀλλ' ὡς πάλιν ἐγγυτέρω γινόμενος αὐτῶν, καὶ διαπιστῶν τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τῇ προφητείᾳ. Ἐντεῦθεν μοι δοκεῖ γράφειν Κορινθίους ἀπὸ Ἐρέτου, καὶ λέγειν ὅτι «οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὑπὲρ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ.» (Β'. Κορινθ. α'. 8.). Ἐπειδὴ γὰρ ἐπηγγέλλετο εἰς Κόρινθον ἀπελθεῖν, ἀπολογεῖται, ἅτε βραδύνας, καὶ λέγει τὸν πειρασμὸν λοιπὸν, τὰ κατὰ Δημήτριον διηγούμενος· τοῦτον γὰρ αἰνίσσεται, τάραχον οὐκ ὀλίγον εἰπὼν περὶ τῆς ὁδοῦ γεγενῆσθαι. Πάλιν κίνδυνος, πάλιν τάραχος. Ὅρθῃ τὴν εὐδοκίαν· Ἐγένετο σημεῖα διπλά, αἱ δὲ ἀντέλεγον. Οὕτω διὰ πάντων ἰφραίνεται τὰ πράγματα. α. Δημήτριος